

VILÉM BITNAR

ZROZENÍ
BAROKOVÉHO
BÁSNÍKA

EDICE JITRO - PRAHA

Z R O Z E N Í
B A R O K O V É H O
B Á S N Í K A

ANTOLOGIE Z PŘÍRODNÍ LYRIKY

ČESKÉHO BAROKU

SESTAVIL A STUDII NAPSAL

VILÉM BITNAR

ČLEN KRÁLOVSKÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI NAUK V PRAZE

1 9 4 0

EDICE JITRO PRAHA

NEHYNOUCÍ PAMÁTCE

DOVRŠITELE BUDITELSKÉHO DÍLA ČESKÉHO KNĚŽSTVA

SVĚTÍCÍHO BISKUPA A METROPOLITNÍHO DĚKANA

ANTONÍNA PODLAHY

NA JEHOŽ PODNĚT

V ROCE 1925 PODJAL JSEM SE TĚTO PRÁCE

VĚNUJE

VILÉM BITNAR

Důležitost barokové doby pro celou českou kulturu jest dnes již nepochybná. Stále větší počet badatelů v různých oborech kulturních soustřeďuje pozornost k tomuto období našich dějin. Počiná se poznávat, že ani současnosti nelze plně porozumět bez vývojových souvislostí, které ji v plynulém toku zapalují a vytvářejí. Baroko jako protipól dneška v obsahovém a formálním zaměření, jako příklad určitě vysloveného způsobu myšlení, citění i tvoření, klade dnešní badatelské práci otázky důležité a v mnohém smyslu i základní. Ve výtvarném umění očividná mohutnost a krása děl, jimiž se baroko přihlašuje v našem prostředí již od sedmnáctého století, podněcuje zcela přirozeně zájem historiků umění již po dvě generace. Skrytá krása barokové literatury musila však býti objevována vytrvalým úsilím v málo přístupných knihovnách, archivech a sbírkách, aby se stala zjevnou dnešnimu člověku. Literární historik VILÉM BITNAR vydáním knih »O českém baroku slovesném« (1932) a »Postavy a problémy českého baroku literárního« (1939) přispěl rozhodujícím způsobem k tomu, že i toto odvětví barokového tvoření, v němž se domácímu živilu dostává zvlášť průkazné účasti na kulturní výstavbě, je nyní studováno širěji a soustředěněji s nejrůznějších hledisek. Sám naznačil v řadě vědeckých monografií složitost badatelské tematiky, obsažnost motiviky, odlišnost metaforiky a bohatství průhledů, které slovesný barok poskytuje. V přítomné knize, již Vilém Bitnar vydává v EDICI JITRA pod názvem ZROZENÍ BAROKOVÉHO BÁSNÍKA, má býti spatřován první pokus definitivní formulace našeho vztahu k literatuře českého baroku. Jest to v pravém slova smyslu antologie, v níž na základě látky, autorem sebrané, vybrané a utříděné, je připravena půda pro další systematické a cílevědomé badání i pro poznání úhrnná. Zásluhou této práce můžeme se přiblížiti i k přesnějšimu poznání vztahů, trvajících mezi vznikem či zrozením barokové literatury

u nás a ostatními odvětvími umění, v kterých se v téže době odehrával tentýž zrozující proces. Proto SDRUŽENÍ PŘÁTEL BAROKA vítá tuto knihu, jejíž záslužnost jest úměrná lásce, s níž byla po léta připravována, a věří, že bude jako objevitelské dílo po zásluze oceněna.

SDRUŽENÍ PŘÁTEL BAROKA

v Praze.

LITERÁRNÍ OKRUH
PADESÁTÝCH LET ŠESTNÁCTÉHO
STOLETÍ

VÁCLAV HÁJEK Z LIBOČAN
JIRÍ MELANTRICH ROŽĎALOVSKÝ
ZIGA PUCHOVSKÝ Z PUCHOVA
TOMÁŠ REŠEL HRADECKÝ
TOMÁŠ BAVOROVSKÝ
JAN AKRON ALBÍN VRCHBĚLSKÝ
SIXT Z OTTERSDFORFA
PAVEL VORLIČNÝ AQUILINAS
MARTIN MICHALEC
JAN ČERNÝ JEVIČSKÝ

VÁCLAV HÁJEK Z LIBOČAN

ZÁZRAK NA ZELENÉ HOŘE

1541

Léta devět set sedmdesát šest i předešlého veliká suchota byla v české zemi, neb od té chvíle, jakž biskup Vojtěch do Říma všel a na Pánu Bohu a papeži na Čechy kladbu vyžádal, žádný déšť na českou zemi nepršal, než častá mračna a rozličná hromobití sú se dála. Ač veliká horka časem letním nebyla, však proto země zapojení dešťového potřebovala, tráva, listí i dříví lesní schnúti počalo. Lidé to vidúce, nemálo sobě stýskali, neb z toho i hlad býti počal v té zemi. Pohané někteří múdrější vidúce, že jest těžko lidem moci boží se protiviti, hlad trpíce, k víře křesťanské se dobrovolně obraceli, křtiti se velejíce. Křesťané též takovou ránu boží vidúce nad sebú, slova božího pilni byli a ku Pánu Bohu svému volali. Času jednoho kníže Boleslav z příčiny náboženství v jednu noc všel do kostela Svatého Víta. A když se horlivě modlil Pánu Bohu, jeho za milost a strejce svého za přimluvu žádaje v tom, aby jeho svatá milost ráčil svůj hněv od toho lidu v nově k víře jeho svatě obráceného odvrátiti a dáti déšť na zemi, aby lid ten uhlédaje takový div, mohl více se při té svaté víře upevniti, toho času ukázalo se jemu nějaké divné vidění a oznámeno jemu, že suchota nepomine a déšť v zemi jeho české pršeti nebude dotud, dokudž biskup jich zase nebude navrácen, a od toho svazku, kterýmž řád křesťanský jej svázal, lid ten zase rozvázán nebude. A kdyžkoli on a Čechové jeho od té kládby budú rozvázáni, že jim dá Pán Bůh hojný déšť na zemi. Kníže povolav kněží a žákův, takovou věc, která se jemu při modlení přihodila, jim oznámil. A oni spolu

s ním, aby pro Vojtěcha do Říma posláno bylo, na tom zůstali. Léta devět set sedmdesát sedm dubna měsíce posláno jest od knížete i ode vší země šest osob poctivých do Říma k Benediktovi papeži, jenž byl toho jména sedmý, s listy věřícími, aby při jeho stolicí to jednali, biskup jich Vojtěch jim zase aby byl navrácen, tak jim poručili. Když jsú pak ti věrní poslové, totiž kněz Bolehost a kněz Myslibor, Křivan, Rosislav, Vnimír a Jarek do Říma přišli, všudy se ptali na biskupa Vojtěcha aneb Adalberta, ale nikdíž sú se jeho doptati nemohli, až sú se před papeže dostali a před ním se velmi pokořili a od knížete svého i ode všeho lidu českého žádostivého listu podali. Papež když přečetl list, řekl: »Žádný o vašem biskupu v tomto městě nic neví, my toliko o něm vědomost máme. Jdětež do kláštera Svatého Alexi, na bratra Adalberta se ptejte. Tu svého biskupa v kápí naleznete .« Navracující se pak poslové se svým biskupem do Čech, najprv sú jej do kláštera Panny Marie, kterýž byl od nějakého poustředníka na Zelené Hoře založen, ale ne dokonán, přivedli. A poustředník ten, jménem Břimota, s svými bratřími jej i je milostivě přijal a do svého uvedl příbytku. A tu on začal a bratří jeho také i poslové zpívati Te Deum laudamus až do konce. A on biskup stoje na té hoře dal požehnání vší české zemi, a hned té hodiny vylil se jest tichý a hojný déšť na tu všecku zemi. Z toho sú všickni křesťané poznali, že jest jim biskup jich navrácen a že z jeho požehnání takové přišlo vod rozhojnění a tak každé dřevo tráva jeho příští se radovala.

Kronika Česká

1541

STROMOVÍ V LIDSKÉM SNĚNÍ

Z rukopisu XI věku

1550

Les svůj viděti a při tom, an do něho jdou lidé se sekerami, aby jej roubali, však s jeho povolením, jestli král neb kníže, on rozkáže některé své poddané smrti zhubiti. Pakli někdo uzří, an se les jeho požárem pálí a zvláště budeli při tom silný vítr, lid jeho skrze válku pohuben bude od nepřátel a ještě s pomocí jiných nepřátel. Pakli hoří les a při tom žádný nedýmá vítr, menší záhuba bude lidu toho.

Stromy, zdáli se někomu, an má ve své zahradě a ty an opatruje, opletá aneb zalévá, kdož to vidí, přibude mu zboží, z kteréhož jiným dobře činiti bude. *Stromy* jestliže by někdo viděl růsti na skále neb na vodě, aneb tu, kdež nenáleží, lid neznámý připadne do té krajiny, ale sobě ani jiným žádného prospěchu neučiní. *Strom*, na kterémž by rostlo drahé a lidem neobyčejné ovoce, viděti někde státi soukromí, to noviny o znamenitých lidech slyšeti znamená. *Strom* rozkvětlý viděti, radost aneb manželku krásnou míti znamená. *Stromové* vysoko vyrostlí zelení, lidi povýšené a upřímnost myslí znamenají. Ale uvadlí *stromové* a ti, jež listí nemají, nepravá myšlení okazují. *Kořeni* ustavičnost také i prosby ukazuje, *ratolesti* pak a listí syny a vůli oznamuje. *Vůně dřeva* neb jeho květu cnost muže, *smrad zlou pověst* znamená. Vidili kdo v svém snu, že všel do zahrady, v kteréž krásní *stromové* rostou, mezi lidmi urozenými a vzácnými postaven bude.

Strom jabloňový s pěknými červenými a sladkými jablky viděti a toho ovoce užívati, kdož to viděl, ten se přivine k některému bohatému a znamenitému člověku

a bude jeho užívati statku. Událoli se komu ve snách jablka trhati, a ty že by sladká a chutná k jedení byla, ženu pojme se zbožím k svému potěšení. Pečená jablka jísti, nebezpečnoství ukazuje, a horká nějakou zlou od ohně příhodu aneb mučení znamená.

Snář velmi pěkný

1550

ZIGA PUCHOVSKÝ Z PUCHOVA

LEDY NEJVYŠŠÍCH HOR

1554

Ač led tento stvrdlý a nikdy nerozpustitelný není kámen ani kov, však jasností a stkvělostí nemnoho se dělí od křišťálu pulerovaného. A takový led nejvíce se nachází k poledni na horách nejvyšších, kteréž sněžné slovou. A není vlastně podle způsobu přirození svého sníh ani led, ale jest led stvrdlý, kterýž se na vrchu hor nikda nerozpouští, ale ode dvou neb od tří tisíc let led ten na svrchku hor leží, kterýž oudolí naplnil a v kámen se téměř obrátil. A spadneli kdy kus jaký dolův, za dlouhý čas trvati bude, než se horkostí slunečnou v vodu promění. Tento led má přirození takové, že se sám od sebe čistí a puleruje, že ani země ani písek ani kámen velký neb malý aneb jiná nějaká materia žádná v něm nezůstává, ale učišťuje se jako křišťál. Na mnohých místech má hlubokost velikou a mnohokrát se na veliké díry trhá a puká, z čehož pocestným a myslivcům veliké přichází nebezpečství, zvláště když zpukliny takové sněhem přikryty bývají. Někde tyto díry a pukliny tak hluboké jsou, že čtyry sta nejvyšších láter nevystačí, a místem se pro velikou hlubokost stihnouti měrou nemůže. A když se časem letním tento led trhá a rozstupuje, tak hrozný z toho hřmot pochází, nejináč než jako by se všecka země trhala. Praví se také, že ta voda, která se z toho ledu dělá, když se rozpustí, k mnohým věcem jest užitečná a rozličným neduhům spomáhá. Času letního jest příliš studená, kalná a barvy popelavé, rovně tak jakoby s mnohým popelem smíšena byla, a všudy z oudolí velikými potoky se prejšťí.

V některých místech s vysokých skal dolův teče. Zvláště mezi Agaunem a Oktodurem veliký potok s skalí vysokého padá, že se na to hrozno dívati. Z lidí starých učených někteří také zmínku činí o tomto ledu, zvláště poeta Silius, kterýž se stkvěl času Tita a Vespasiána.

Kosmografja Česká

1554

TOMÁŠ REŠEL HRADECKÝ

CHVÁLA MOUDROSTI

1557

MOUDROST chváliti bude duši svou
a v Pánu Bohu uctěna bude,
a v prostředku lidu svého chlubití se bude
Já z oust Nejvyššího pošla jsem,
prvorozená před všelikým stvořením.
Já jsem učinila atby na nebi vycházelo světlo neskonalé
a jako mlhou přikryla jsem všecknu zemi.
Já na výsostech přebývala jsem
a stolice má na sloupě oblakovém.
Okršlek nebeský obešla jsem sama
a hlubokost propasti pronikla,
a po vlnobití mořském chodila,
a na všeliké zemi stála jsem
Od počátku a před věky stvořena jsem
a až do budoucího věku nezhyneu.
Jako cedr povýšena jsem na hoře libánské
a jako cypřiš na hoře syonské.
Jako palma vyvýšena jsem v Kades
a jako štípení růže v Jerycho.
Jako oliva krásná na poli
a jako javor vyvýšena jsem
podlé vod na ulicích.
Jako skořice a balsam vonný vydala jsem vůni
a jako mirra výborná dala jsem chutnost vůně.
A jako storax a galban a ungula a gutta
a jako dřevo libánské nepodřatě
učinila jsem vonný příbytek můj
a jako balsam nesmíšený vůně má.

Já jako smrk rozložila jsem ratolesti mé
a větve mé jsou cti a milosti.
Já jako vinný kořen zplodila jsem chutnou vůni
a kvítí mé ovotce cti a poctivosti.
Já matka krásného milování
i bázně i poznání a svaté naděje.
Ve mně všeliká milost života a pravdy
a ve mně všeliká naděje života a ctnosti.
Pojďte ke mně všickni, kteříž žádáte mne
a od zplození mých naplnění buďte.
Duch zajisté můj sladký jest nad med
a dědictví mé nad plást strdí.
Památka má v pokolení věkův,
kdo mne jedí, ještě lačněti budou,
a kdož mne piji, ještěť žízniti budou.
Kdo slyší mne nebude pohanín,
a kteříž pracují ve mně nebudouť hřešiti,
kteříž vypravují mne život věčný míti budou.
Uložil Davidovi, služebniku svému,
zbuditi krále z něho nejsilnějšího
a na stolicí cti sedícího na věky.
Kterýž naplňuje jako potok rajský Fizon
moudrostí všecky věci
a jako Týgrys ve dnech nových úrod.
Kterýž naplňuje jako Eufrates rozum,
kterýž rozmnožuje jako Jordán v čas žní.
Kterýž posílá kázeň jako světlo
a přístojí jako potok rajský Gion
v den sbírání vína.
Kterýž dokonává, aby první uměl ji,
a mdlejší nedosáhne jí.
Nebo od moře rozmnoží se myšlení její
a rada její v propasti veliké.
Já moudrost vylila jsem řeky,
já jsem jako zátoka vody nesmírné z řeky.

Já jako potok Doryx
a jako vedení vody vyplynula jsem z ráje.
Řekla jsem: svlažím zahradu štěpovou
a naplním dědiny mé ovotcem.
A hle, učinila mi se zátoka hojná
a potok můj přiblížil se k moři.
Nebo naučení jako svítání osvětluji všechněm
a budu vypravovati je až na kraj světa.
Proniknu všechny nižší strany země
a shlédnu všechny, kteříž spí
a osvitím všechny doufající v Pána Boha.

Syrachův Ekleziastikus

1557

CHVÁLA BOHA Z KRÁSY NEBES A TVORŮ

1557

OBLOHA výsosti nebeské jestiž krása boží,
ozdoba nebeská jestiž spatření slávy.
Slunce zvěstuje světlo při svém východu
a jest nádoba divná, dílo Nejvyššího.
O poledni páli zemi a proti horkosti jeho
kdo bude moci ostáti?
Jako třikrát více nežli pec maje v sobě horkost
slunce vypaluje hory,
paprsky ohnivé vypouštěje
a blýskaje jimi zaslepuje oči.
Veliký Pán, kterýž stvořil je
a k slovu jeho pospíchá cestou svou.

MĚSÍC při všech věcech časem svým
jeť vyměřováním času a znamení věků
Od měsíce jest znamení dne svátečního,
světlo, kteréž se umenšuje na skonání.
Měsíc slove jméno jeho, že se obnovuje,
divně se mění až do skonání.

Způsobu vojenská HVĚZD jest na výsostech
a na obloze nebeské stkví se slavně.

Okrasa nebe jest z slávy hvězd,
svět osvěcuje na výsostech Pán.

K slovům svatým jeho stojí v svém pořádku
a neustávají v práci své.

Pohled' na DUHU a pochval toho,
kterýž ji učinil,
kterak velmi krásná jeť v blesku svém.

Obklíčila nebe v okršlku slávy své,
ruce Nejvyššího roztáhly ji.

Rozkázáním svým dal s nebe sníh,
pospíšil vydati blýskání soudu svého.

Protož otevřeni jsou pokladové
a vyšly mlhy jako ptáci.

V velikosti své položil oblaky
a zetřino jest kamení krupobití.

Před obličejem jeho zatřesou se hory
a k vůli jeho pověje vítr polední.

Zvuk hřímání jeho obráží zemi,
bouře půlnoční i shromáždění větrův.

A jako pták spouští křídla k sedění sype sněhem,
a jako kobylinky spadající k zemi,

tak jest padání jeho:

pěknosti bělosti jeho diviti se bude oko
a přívalu jeho ulekne se srdce.

Mráz jako sůl posype na zemi

a když zmrzne bude jako vrch bodlákový.

Studený vítr vál od půlnoci

i zmrzla voda co křišťál,
nad každým shromážděním vod odpočívá
a jako v pancíř obláci vody.
A požře hory, vypálí poušť
a usuší zelenost jako oheň.
Lékařství všechněm věcem v přicházení mlhy
a rosa horkost přílišnou přicházející svlaží.
V řeči boží utišil se vítr,
pomyšlením jeho ukrotila se propast
a stvořil ji Pán Jezus.
Kteříž se plaví přes moře,
tiť vypravují nebezpečenství jeho,
a my slyšíce ušima našima, diviti se budeme.
Tam jsou překrásní skutkové,
divná a rozličná pokolení šelm
i všech hovad a stvoření potvor.
Pro něho utvrzen jest konec cesty
a v řeči jeho zřízeny jsou vseckny věci.
Mnohé věci pravíme a nedostává se nám slov,
ale skonání řeči, onť jest ve všech věcech.
Chlubíce se, jací budeme?
neb on zajisté všemohoucí jest
nade vseckny skutky své.
Hrozný Pán a veliký příliš
a divná moc jeho.
Slavte Pána Boha jakžkoli můžete,
ještěť jest on vždy vyšší
a předivná velebnost jeho.
Chvalte Pána Boha, vyvyšujte ho jakž můžete,
však on jest ještě větší chvály hodný.
Vyvyšující ho naplnění buďte mocí,
neusilujte dokonale ho poznati,
neb nedosáhnete.
Kdož uhlídá ho a bude vypravovati vo něm?
A kdo jej zvelebí tak, jako jest od počátku?

Mnohé zajisté věci skryté jsou,
větší nežli jsou tyto,
neb málo viděli jsme skutkův a díla jeho.
Všecky zajisté věci Pán Bůh učinil
a dobře činícím dal MOUDROST

Syrachův Ekleziastikus

1557

TOMÁŠ BAVOROVSKÝ

ZMRTVÝCHVSTÁNÍ ZEMĚ A TĚLA

1557

Podívej se na příklady božské mocnosti! Den se mění a v noci umírá a v temnostech jako pohřben bývá. S ním pochována bývá poctivost světa, a všecko, co jest na světě, od temnosti se zakrývá. Všecky věci mlčí, a jako by mrtvé byly, v pokoji odpočívají, a tak svět světla ztraceného želi. Však zase s svou okrasou, s bohatstvím, s sluncem, takový jako minul, se rozsvětluje a noc, kteráž jej umořila, poráží. Temnosti, kteréž jej jako pohřebily, rozhání, jsa sám všeho dědicem dotud, dokudž zase noc s svým přirozeným houfem se nenavráti. Světlo hvězd zase se rozbleskuje, kteréž se při západu slunce hasnouti zdálo. Navracují se světla nebeská, kteráž během svým byla se pryč obrátila. Nový měsíc po prvním nastává, jakž každý čas svůj vytrvá. Přivleče se i zima, přijde podletí, leto i podzimek s svou mocí, povahou i s užitkem. Ano i země v té proměnnosti nebi podobna jest. Stromy listím mladým a ovocem po obnažení šlechtí, kvítí novou krásou ozdobuje, byliny zase z sebe vydává a ourody všeliké, kteréž, jako pohltila, navracuje. A to všecko nejprvé požiře, po tom vydává: předivný způsob! Což zhubí, to zachovává, a aby měla co zase navrátiti, nejprv pochvátí, aby napravila zhorší, aby rozmnožila prvé zmenší. Nebo všecko hojněji a úplevněji navracuje, nežli vypleňuje, a všecko po zkáze zase k obnovení přichází. K čemužkoli přijdeš, to již bylo, co potratíš, to zase nastane, aniž jest co, aby po zhoubě své k prvnímu způsobu nepřišlo. Pro to miji, aby po tom bylo, a všecko padá, aby zrostlo. Pročež všech těch věcí jednostejná

proměna návěští jest a zřetelné svědectví vzkříšení z mrtvých, o kterém prvé nás Bůh skutky svými učiti ráčil, nežli písmem. Mocí to prvé ohlásil, než hlasem řeči. Předkem to z přirozených věcí ukázal, po tom o tom písma dáti mnil, aby tomu snáze místo dal, co si prvé na přirození shledal, aby slyše pojednou povolil, načež si již všudy patřil. Nepochybuj o tom, že Bůh tělo vzkřísí, poněvadž všecky věci napravuje. A poněvadž všecko zase z nova se rodí, což pro člověka i pro tělo jeho způsobeno jest: i kterak by to mohlo býti, aby to tělo tak na místo a do konce zminulo a zahynulo, pro jehožto potřebu všecky věci v celosti trvají a zůstávají?

Postilla Česká

1557

JAN AKRON ALBÍN VRCHBĚLSKÝ

EZOPOVY FABULE O ZVĚŘI A ROSTLINÁCH

1557

Liška běžela mimo vinný vysoký keř, a vidoucí, že na něm *hrozny zralé* visí, zachtělo se jí jich. I hledala rozličných cest, jak by těch hroznův dojíti mohla, s rozbížkou i s doskokem. Ale tak jsou vysoko byli, že jich nikterakž dojíti nemohla. A porozuměvši tomu, že nic nezpůsobí, odtud přeč běžela, a obrátila své pokoušení a k těm hroznům chtivost v radost, řkuci: »Však jsou ti hroznové ještě kyselé, protože já jich jísti nechci, ač bych jich pro to dojíti mohla.« Tato báseň znamená, že muž moudrý má se tak ukázati, jako by toho nechtěl ani žádostiv toho byl, čehož míti nemůže.

Kteříž vysoké myslí jsou a nechtějí se svejím vyšším poddati, takovým se stává jako této *jedli*, kteráž se nechtěla k velikému povětrí sehnúti. Podlé kteréž stála *třtina* a shýbala se, kolikrátž koli málo větší větr byl. I řekla jedle k třtině: »Proč nestojíš ustavičně a stále, jako já stojím?« Odpověděla třtina: »Proto, že já tak silná a mocná nejsem jako jsi ty.« I řekla jedle: »To nyníčky vyznáváš, že já silnější jsem nežli ty.« Potom strhl se větší a silnější větr, i vyvrátil jedli a z kořene vytrhl ji. A třtina v své váze, vždy klátě se, zůstala. Takť se stává vysokomyslným, aby svržení jsouce a ponížení při rovném zůstali.

Liška, když na plot vskočila, zaboďši se, upadnouti měla. I chytila se *šípku*, chtějící sobě pomoci, tu více nohy až do krve sobě zbodla. Potom z bolesti k šípku

řekla: »Běda mně, já jsem se k tobě jakožto ku pomoc-
níku utekla, a tys mne mnohem více i hůře urazil.« Šípek
jí odpověděl: »Milá bratr, chybilas, ale chtělas mne chy-
titi a mnou se poživiti, jakožs jiné přivykla chytati.« Bá-
seň znamená, že mnozí lidé takoví jsou marní a ne-
rozumní, že k těm na pomoc se utíkají, kterýmž to přiro-
zení dalo, aby vždycky raději, kdež by mohli, uškodili,
nežli by pomoci měli.

Pomorancí vadila se o krásu s *jablky*. A když hádání
mnoho mezi sebou měli, *šípek*, nedaleko odtud v plotu
stoje, řekl: »Tovaryšky milé, ale přestanemeli se někdy
vaditi?« Báseň vyznamenává, když se někdy lepší vadi,
že, kteříž za nic nestojí, něčím vidíni býti chtějí.

Myslivcom *laní* utekši, pod *rývím* se schovala. A když
oni maličko ji pominuli, ona počala listí jísti. A když se
listí hejbalo, myslivci hned zase obrátili se, a opravdu
domyslivši se, že by zvěř pod listem byla, šípem jí zastře-
lili. A ona umírající řekla: »Spravedlivě já toto bezprávi
trpím, nebť jsem neměla toho, jenž mne zachoval v ni-
čemž hněvati, ani ho čím uraziti.« Báseň znamená, že
Bůh mstí nad těmi, kteříž dobrodincom svým křivdu
dělají.

Ezopa mudrce život s fabulemi

1557

EZOPOVY FABULE O ZVĚŘI A PTÁCÍCH

1557

O nestálé mysli a o dvojitém jazyku Ezop tuto báseň
pokládá. Odkudž rozumí se, že, kdož se dvoum pánům

chce zachovati, ten takový od žádného chvály nedojde a vždycky ve zlém domnění živ bude. *Čtvernohá zvířata* měla s ptáky válku a nevoli tak velikú, že jedna strana druhé v ničemž ustúpiti nechtěla. Bojovali pak udatně a silně dlouhej čas spolu. Potom některej čas odpočívali a pokoj s sebou měli, a zase opět boj a válku svedli. Porozuměv pak *netopjř*, že by zvířat veliká síla byla, a vítěz že by se při nich okazoval, boje se rozličného, velikého neštěstí, odstoupil od ptákův a přistoupil k zvířatům, jakžto k těm, kteráž by vojnu vyhrála. V náhle potom přiletěl *vorel* s vybojovatedlnou rukou, v moci bojovného boha, jemužto říkají *Márs*, a zatřepav svejmi křídly, vmísil se mezi ptáky a rytířsky bojoval, tak že vseckna zvířata v utikání se dala. A tak ptáci zvítězili. Potom zase se zpravivše a smířivše, dobrý pokoj mezi sebou učinili. Tu pak *netopýře* ptáci velmi těžce natáhli, proto že byl od nich k zvířatům odstoupil. A obecním vyřknutím a ortelem ode všech ptákův vypovědino jest, aby se vždycky světla varoval, a aby vseckno jeho peří s něho oberváno bylo a holý aby v noci létal. Aby to oznámili, že všickni, kteříž své přátely opouštějí a u cizích pomoci hledají, trestáni býti mají.

Což komu od Boha dáno jest, toho má uživati. *Páv* přišel k bohyni řečené *Júno*, jížto jest k službě dán, i toužil jí toho, že *slaviček* tak sladce zpívá a zpíváním svým lidem budoucí věci oznamuje, a on že věci těch nic nezná a jim nerozumí, ale že pro jeho zlý a vřesklavý a netrefný hlas všichni se mu posmívají. *Júno* lahodnejmi a pochlebnejmi slovy jej těšila, řkuci k němu: »Obličej tvůj a tvá podoba jest vzácnější nežli hlas a zpívání *slavičkovo*. Ty máš barvu a krásu *smaragdovou*, žádný pták se tobě nemůž vrovhati při kráse a pěknosti peří tvého. *Vocas* tvůj jest provijený, hrdlo tvé z daleka se svítí. A co bych mnoho mluvila, sama krása jsi.« Proti tomu řekl zase

páv: »Ale slaviček převyšuje mne hlasem.« I řekla k němu Júnó: »To jest zřízením božím tak způsobeno, aby rozliční darové mezi vámi rozestřini byli. Tobě jest dána krása rozličnejch barev i prostřední velikosti, *vorlovi* pak moc, slaviček oznamuje hlasem svým věci budoucí, *krkavec* svým krkáním, *holubi* stonáním, *řeřáb* křikem vždycky čas oznamují a pozdě se v olivových stromích kladou. *Kos* jest peřím černým obdařen, *vlaštovice* ráno se veselí, *netopýř* odřený s večera létá, *kohout* v noci hodiny ohlašuje, a každěj má dostatek v stavu a v obdaření svém.« Fabule a nebo báseň tato lakomcům se praví, kteřížto nikdá na tom dosti nemají, čímž je Bůh obdařiti ráčil.

Ezopa mudrce život s fabulemi

1557

BRANTOVA FABULE

O CHAMELEONU

1557

Knihu Democrita, znamenitého mudrce, praví Plinius v dvacátéosmé knize své »Přirozené kroniky«, že četl o moci a přirození cameleontu. V kteréž položil, že krahujec, prostředně rychlej pták, od cameleonta, když po zemi leze, a někdy snad, když přes něj krahujec letí, mocí jeho nějakou přitržen k němu bývá, a padna na zem před ním, dá se jinejm ptákům dobrovolně roztrhati. To čtvernohé zvíře, praví Plinius v své osmé knize, že se v Indii nalézá, též také praví Solinus. A tvárnost má ježkovou, a dlúhé, ztažené nohy, a zdvihnitej, zatočenej *vocas*, nehty a zpáry velmi vostré a špičaté, a lenově cho-

dí jako hlemežď, chlupaté tělo maje s šupinovou kůží. Toliko ti samo zvíře nikdá nic nejídá ani nepije, toliko samým větrem živo jest. Má mistrnú, rozdělenú barvu a okamžení se změní. Všechněm barvám se připodobňuje, kromě červené a bílé. O kterémž pověděl Ovidius v knihách o »Přetvoření«: »Jakožto to zvíře, kteréž větrem a povětrím živo jest, a to pojednou se všemi barvami se srovnává, kterýchž se toliko dotkne.«

BRANTOVA POHÁDKA

1557

Vím jeden strom o dvanácti ratolestech,
jedna každá z nich jest o třidcítí hnízdech.

Každé hnízdo má čtyřmescítma vajec,
na těch zpívá dva padesáte dní vrabec.

To všeckno loví bílá a černá kočka,
stromy, vejce, ptáky, vrabce, kohož dočká.

Ó Bože, jak jest to velmi strašlivá věc:
kdož ji umí uhodnouti, ten to pověz.

Jest rok s dvanácti měsíci, z nichžto každý má třidceti dní, a každý den čtyřmescítma hodin, a rok má dvě a padesáte nedělí, ty vždycky den a noc loví, a potom smrt všeho toho tě zbaví.

Ezopa mudrce život s fabulemi

1557

ANYANOVA FABULE O ŽÍZNIVÉ VRÁNĚ

1557

Opatrnost často nahraňuje oudův nedostatek. Žíznivá vrána přišla k vokovu. V tom nebylo tak mnoho vody, aby jí dosáhnúti mohla. Ráda by byla vokov převrhla, ale té síly, aby to učiniti mohla, neměla. Pohnuvši se pak myslí, hledala všemi obyčeji, kterak by mohla cestu najíti, aby se mohla z něho napíti. Naposledy pak, nabravši kamení drobného, tak ho mnoho do vokova nametala, že voda vystoupila nahoru, a tak žízeň svú uhasila. A vodu zhůru opatrností svou vyvedla, kteréž silou vyliti nemohla.

Ezopa mudrce život s fabulemi

1557

SIXT Z OTTERSdorFA

VERŠE O DEŠTI

1558

PODOBENSTVÍ DOMU NA SKÁLE A NA PÍSKU

Protož každý, kdož slyší slová má tato
a zachová je,
přirovnán bude muži moudrému,
kterýž postavil dům svůj na skále,
i spadl příval a tekly řeky
a váli větrové a obořili se na ten dům,
však nespadol, nebo byl postaven na pevné skále.

A každý, kdož slyší slova má tato
a neplní jich,
podoben jest muži bláznu,
kterýž postavil dům svůj na písku,
i pršal déšť a tekly řeky
a váli větrové a obořili se na dům ten,
i padl a byl pád jeho veliký.

POVZBUZOVÁNÍ K TRPĚLIVOSTI

Protož, bratři, buďtež trpělivi
až do příchodu Páně.
Hle, kterak voráč očekává
drahého oužitku zemského,
trpělivě snášeje,
dokavádžby nepřijal příhodného
a večerního deště.
Eliáš byl člověk nám podobný
utrpení poddaný

a modlitbou se modlil,
aby nepršal déšť na zemi,
i nepršal za tři léta
a za šest měsícův.
A opět se modlil
i vydalo nebe déšť
a země dala ourodu svou.

VERŠE O OBLACÍCH, STROMECH, MOŘI A HVĚZDÁCH

Tit' jsou mezi láskami vašimi poškvřny,
mezi sebou hodující bez bázně,
sami sebe pasouce,
jsou jako oblakové bez vody,
kterýmiž vítr sem i tam točí,
a jsou stromové podzimní neúčinní,
dvakrát mrtví, z kořen vyvrácení,
a jako vlnobití bouřlivého moře,
roznášejíce jako pěny svou hanbu,
a jsou jako hvězdy bludné,
kterýmž mrákota temnosti
zachována jest na věky.

Nový Zákon

1558

PAVEL VORLIČNÝ AQUILINAS

PÍSEŇ O VZKŘÍŠENÍ KRISTOVĚ

1559

Léto chvíle této
vesele vydává,
spolu všechno stvoření
Pána svého vyznává,
na jeho slavné vzkříšení,
všichni ptáčkové zpívají,
radosti veselé mají.

Toho času slunce
tím jasněji svítí,
otvíraje svou mocí
všecka polní kvítí,
trávu zelenou vydává,
dřívíčko listem odívá,
kořeníčko okřívá.

Člověk jsa rozumný
má se radovati,
že mu Bůh dal v zdraví
těch hodův dočkati,
z jeho slavného vzkříšení
majíc v srdci utěšení
z věčného vykoupení.

Pelikán nám toho
příklad ukazuje,
ten své ptáčky zhynulé
svým srdcem obživuje,

také náš milý Kristus Pán
dal se jest umučiti sám,
chtě všecky obživiti.

Po svém umučení
do pekla jest vstoupil,
Adama i Otce svatého,
všecky kteréž vykoupil,
vyvedl z žaláře temného,
přived do ráje věčného
i lotra zpozdilého.

Potom dne třetího
ráčil z mrtvých vstáti,
Petrovi, také jiným
ráčil se ukázati,
řka jim, nelekejte se,
ale všickni radujte se
již z mého zmrtvých vstání.

Pane Jezu Kriste
rač nám to za dar dáti,
bychom se mohli v tomto
světě svých hříchův káti,
alleluja zpívající,
dnešní den se radující,
s tebou přebývající.

Oblas Miřínského

Kancyonál Český

1559

MARTIN MICHALEC

PÍSEŇ PŘED JÍDLEM

1559

Otče náš nejmocnější,
tebouť vše stvořeno:
tvé jméno nejslavnější
tudy učiněno.
K toběť se utíkáme,
nasyčení hledáme,
za pokrm žádáme.

Pro nějž svlažuješ hory
z oblaků předivně,
roviny také doly
pro ourody země:
K zrostu přivodíš trávy
životčíchům potravy
nám k užitku tady.

Vyvodíš i chléb z země
lidem k nasycení,
víno, jiné nápoje
žízně k zapuzení:
Obveseluješ tváři,
osvět' svou jasnou září,
ať se to nemaří.

Všet' na tě očekává,
dobrotivý Pane,
pokrmu tvého žádá,
bez něhož nestane:

Když otvíráš svou ruku,
sytiš z zemského tuku
a zbavuješ smutku.

Když dáváš, milý Otče,
pokrm k posilnění,
chválí tě, věčný tvorče,
všecko tvé stvoření:
Ó dejž nám chléb vezdejší,
Otče náš nejmilejší,
v potřebě nynější.

Dosvět' tohoto stolu
v Kristu umučeném,
ať požíváme spolu
v požehnání svatém:
K sycení tělesnému
dejž hodnost i k věčnému
bytu nebeskému.

Kancyonál Český

1559

JAN ČERNÝ JEVIČSKÝ

JMÉNA BYLIN

1559

Nebud' vás tajno, že nevidělo mi se příliš mnoho zbytečných definicí a vyjadřování při každé bylině, odkud která jména svého původ neb počátek vzala, aneb proč se která tak latině neb německy, některé také i řecky a arabsky jmenují, klásti, ježto ty věci prostým lidem jazyka českého, kteříž jiných řečí neumějí, k žádnému užitku a prospěchu nejsou. Chtěje zbytečností poodložit, umínil jsem toliko každé byliny jména prvotně česky větším písmem na vrchu položiti a hned pod tím proti sobě, kterak se táž zelina latině a německy jmenuje, buďto jedním jménem aneb více, neb se některé v jiné a jiné krajině jináče a rozdílně jmenují. A to proto, jestli by kdo které byliny neznal a jí potřeboval, aby se mohl doptati, majíc jména latinská, na doktořích a lékařích, aneb česky a německy na babách a těch, kteří koření znají, na trhy nosí a prodávají. Neb, by pak třebaš s celým herbářem někdo po poli, lukách a lesích chodil, malého a téměř žádného by užitku sobě takovými těch jmen původy nedosáhl. K tomu také učinil jsem to z té příčiny, že mnoho herbářův na světlo vychází, v kterýchž sami doktoři a učení o některé byliny jako v zápas chodí, a jak by která nejvlastněji jmenována býti měla, neb ji jeden takto a druhý jináče jmenuje, ještě až do té chvíle srovnati se nemohou. I necht' se o tu kápi Řekové a Latiníci, jakž nejlépe mohou, hadrují a vadí: vždyť se nám také něco dostaně. Totiž, jestli že oni na gruntovní a pravá jména bylin a koření přijdou, hned budou rozuměti jistým spisům starých zkušených lékařův, k čemu kterých zelin neb ko-

řenův a k jakým nemocem a nedostatkům užívali a potřebovali. Kterážto věc skrze jich tak bedlivé vyhledávání a z jedné řeči v druhou tulmačování a překládání i k nám, budeli vůle boží, bude se moci dostati. My na tento čas při těchto našich českých jmenech, pokudž se to gruntovněji nevyhledá, zůstaňme. Však nebrání se žádnému, aby neměl všelijakých bylin podle způsobu krajiny své jináče, než tuto poznamenáno, jmenovati aneb sobě připsati. Anobrž i při tom bylo by potřebí, jestliže by herbář český měl kdy dokonale na světlo vydán býti, aby rozličnosti jmen českých při každé bylině neb koření, poněvadž se některá jináče v Čechách a jinak v Moravě jmenují, podle řeckých a latinských jmen, ano i polská jména poznamenány byly. Však ne takž, jakž je každá bába podlé zdání svého křtí, ale tak, jakž se v dobře napravených a nařízených apatékách aneb od zkušených lékařův jmenují.

Knihy o pravém umění destillování

1559

J IŘ Í M E L A N T R I C H
R O Ž Ď A L O V S K Ý Z A V E N T Ý N A

BIBLÍ ČESKÁ MELANTRIŠKA 1549

BIBLÍ ČESKÁ MELANTRIŠKA 1557

KNIHA UŽITEČNÁ I KRATOCHVILNÁ 1578

ŽALM STOTŘETÍ

1549

Chval duše má Pána,
Pane Bože můj zveleben jsi náramně.
V slávu a v krásu oblékl jsi se,
odín jsa světlem jako rouchem.
Kterýž jsi roztáhl nebe jako kůži,
kterýž kryješ vodami svrcek jeho.
Kterýž chodíš po voblacích,
kterýž chodíš na křídlech větrův.
Kterýž činíš posly tvé duchy
a služebníky tvé ohněm pálicím.
Kterýž jsi založil zemi na základu jejím,
nepohneť se na věky věkův.
Propast jako roucho oděv její,
nad horami státi budou vody.
Od zuřivosti tvé utekouť,
od hlasu hromobití tvého
strachovati se budou.
Vyvýšenyt' jsou hory
a sníženy jsou pole na místech,
kteréž jsi jim uložil.
Cíl jsi uložil, kteréhož nepřestoupí,
anižť se navrátí, aby přikryli zemi.
Kterýž vypouštíš studnice v údolích,
prostředkem hor potekouť vody.
Pítíť budou všeckny šelmy polní,
uhasít oslové lesní žížeň svou.
Nad nimi ptáci nebeští obývati budou,
z prostředku skalí zpívati budou.
Který svlažuješ hory se svrchkův svých,
z plodu skutkův tvých nasycena bude země.

Který vydáváš trávu dobytčům
a bylinu všelikou k služebnosti lidské.
Aby vyvedl chléb z země
a víno aby obveselilo srdce člověka.
Aby okrášlil tvář svou olejem
a chléb srdce člověka, aby posilnil.
Vtáhnou do sebe vlhkost dříví polní
i cedroví libánské, kteréž jest štípil.
Tuť ptáci hnízdití se budou,
raroč kníže jest nad nimi.
Hory vysoké jelenům,
skála útočiště ježkům.
Učinil měsíc, aby dělil časy,
slunce zná západ svůj.
Když uvodíš temnosti i bývá noc,
v níž se procházejí vseckny šelmy lesní.
Lvíčata řevouce, aby lapili
a hledali od Boha pokrmu sobě.
A když vzejde slunce
zase v hromadu se zbijají
a v doupatech svých se položí.
Člověk pak vychází k dílu svému
a k práci své až do večera.
Jak jsou předivní skutkové tvoji, Pane?
vseckny věci v moudrosti jsi učinil:
naplněna jest země vladařstvím tvým.
Moře veliké jeť a široké,
v němž jsou hmyzové, jichžto není počtu.
Životčichové maličcí s velikými,
po němť lodí plaví se.
Drak ten, kteréhož jsi stvořil
k oklamání jeho.
Vseckny věci od tebe čekají,
abys jim dal pokrm v času svém.

Když jim dávati budeš, budouť hromážditi,
když otevřeš ruku tvou
všeckny věci naplněny budou dobrými věcmi.
Když pak ty odvrátíš tvář tvou od nich,
rmoutitiť se budou,
jestli odejmeš ducha jejich i zhynout
a v prach svůj se navrátí.
Vypustíš ducha tvého a budouť stvoření
a obnovíš tvář země.
Budiž sláva Páně věčná,
veseliti se bude Pán v skutcích svých.
Kterýžto na zemi když patří, ona se třese,
kterýž když dotýká se hor, ony kouří se.
Protož zpívati budu Pánu v životě mém,
prozpěvovati budu Bohu mému, dokudž živ jsem.
Vzácná budiž jemu řeč má,
já pak kochati se budu v Pánu.
Ať zahynou hříšníci z země i nevěrní,
tak, aťby hned nebyli:
Chvaliž duše má Pána!

Bibli Česká

1549

ŽALM STOČTYŘICÁTÝ OSMÝ

1549

Chvalte Pána, nebešťané,
chvaltež ho na výsostech.
Chvalte ho všickni anjelé jeho,
chvalte ho všeckny mocnosti jeho.

Chvalte ho slunce i měsíc,
chvalte ho všeckny hvězdy i světlo.
Chvalte ho nebesa nad nebesy,
i vody, kteréž nad nebesy jsou,
chvaltež jméno Páně.
Nebo on řekl i učiněny jsou,
on přikázal a stvořeny jsou.
Ustavil je na věky i na věky věkův,
přikázání vydal a nepominet'.
Chvalte Pána z země drakové
i všeckny propasti.
Oheň, krupobití, sníh, led, vítr, bouře,
kteréž poslouchají slova jeho.
Hory i všickni pahrbkové,
dříví plodná i všickni cedrové.
Hovada i veškeren dobytek,
hadové i ptactva pernatá.
Králové zemští i všickni lidé,
knížata i všickni soudcové zemští.
Mládenci i panny, starci s dítkami
chvalte jméno Páně,
nebo vyvýšeno jest jméno jeho samého.
Chvála jeho nad nebe i nad zemí
a povýšil rohu lidu svého.
Chvála všechněm svatým jeho,
synům izrahelským,
lidu přibližujícímu se k němu.

Bibli Česká

1549

Mluvil Eliáš Thezbitský z obyvatelův Galadských
k králi Achabovi a řekl:

Živť jest Pán Bůh izrahelský,
před jehožto obličejem stojím,
nebudet' v těchto letech pršeti déšť ani rosa,
jediné vedle řeči úst mých.

I stalo se slovo boží k němu, řkouc:

Odejdi odsud a jdi proti východu slunce
a skrej se u potoka Karyth,
kterýž jest proti Jordánu,
a tu budeš píti z potoku:
nebt' jsem přikázal havranům,
aby tebe krmili tu.

I šel Eliáš a učinil vedlé řeči boží,

a když odšel, posadil se u potoka Karyth,
kterýž jest proti Jordánu.

Havrani přinášeli jemu chléb a maso ráno,
též také i večer chléb a maso přinášeli jemu,
a z toho potoka pil.

Po několika pak dnech vysechl potok,
nebo nepršel déšť na zemi.

Po mnohých pak dnech stalo se slovo Páně

k Eliášovi léta třetího, řkouc:

Jdi a okaž se králi Achabovi,
ať dám déšť na zemi.

I šel Eliáš, aby se okázal Achabovi,
a byl hlad náramný tehdáž v Samaří.

I povolal král Achab Abdyáše,
předníka domu svého.

I řekl Achab k Abdyášovi:

Jdi ke všem studnicem
a do každého údolí,
zdaliby kde mohls nalézt trávu a bylinu.
abychom zachovali koně a mezky,
aby ovšem hovada nezemřela.
I rozdělili sobě krajiny, aby zchodili je.
Achab šel cestou jednou
a Abdyáš úředník jeho druhou.

I řekl Eliáš Achabovi:
Jdiž a jeziž a pij,
nebo zvuk velikého deště blízkot' jest.

I šel Achab, aby jedl a pil,
Eliáš pak šel na hůru Karmeli
a padnuv na zemi,
sklonil hlavu svou až k kolenům,
modle se a řekl služebníku svému:
Vstup výš a hled' proti moři!
Kterýž když vstoupil a hleděl,
řekl: Nic není!

I řekl jemu opět Eliáš:
Jdiž zase po sedmkrát a hled'!
A když po sedmé šel,
uzřel obláček malý
jako šlepěje člověka,
an vystupuje z moře.

Kterýžto řekl: Jdiž a pověziž Achabovi:
Zapřež vůz tvůj a jed' domův,
ať tebe nezastihne déšť.
A když se vrtěl sem i tam, a hle,
nebesa zatměla se oblaky a větrem,
i spadl déšť veliký.

Tehdy Achab jeda přijel do města Jezrahel,
ruka pak boží stala se nad Eliášem,

že podpásav bedra svá
běžel před Achabem
až přišel do Jezrahel.

Bibli Česká

1557

PÍSEŇ TŘÍ MLÁDENCŮV V PECI
OHNIVÉ

1557

Požehnaný jsi, Pane Bože otcův našich,
a chvály hodný, slavný i vyvýšený na věky:
a požehnané jméno slávy tvé svaté,
chvály hodné i vyvýšené po všecy věky.
Požehnaný jsi v chrámě svatém slávy tvé,
a chvály hodný i přeslavný na věky.
Požehnaný jsi na stolicí království tvého,
a chvály hodný i vyvýšený na věky.
Požehnaný jsi, kterýž patříš na propasti,
a sedíš nad cherubíny,
chvály hodný i vyvýšený na věky.
Požehnaný jsi na obloze nebeské,
chvály hodný a slavný na věky.
Chvalte všickni skutkové boží Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte anjelé boží Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte nebesa Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.

Chvaltež vody všecky, kteréž nad oblaky jsou, Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte všecky mocnosti Páně Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte slunce a měsíc Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte hvězdy nebeské Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte všeliký přival i rosa Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte všickni duchové boží Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte oheň i horko Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte zima a léto Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte rosy a jíní Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte mráz a studeno Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte ledové a sněhové Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte noc i den Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvaltež světlo i tmy Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvaltež blýskání a oblakové Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chval země Pána,
chval a vyvyšuj ho na věky.
Chvalte hory i pahrbkové Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte všeliké plodné věci na zemi Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.

Chvalte studnice Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte moře i řeky Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte velrybové i všechny věci,
kteréž se hýbí v vodách, Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte všickni ptáci povětrní Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte všechna zvířata i bravové Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte synové lidští Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chval Izraheli Pána,
chval a vyvyšuj ho na věky.
Chvalte kněží boží Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte služebníci boží Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvaltež duchové a duše spravedlivých Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte svatí i pokorní srdcem Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Chvalte Ananyáši, Azaryáši a Mizaeli Pána,
chvalte a vyvyšujte ho na věky.
Nebo vyprostil nás z pekla
a spaseny učinil z ruky smrti,
a vysvobodil nás z prostředka hořícího plamene
a z prostřed ohně vyprostil nás.
Chvalte všickni nábožní Pána Boha nad bohy,
chvalte a vyznávejte se jemu,
nebo po všechny věky milosrdenství jeho.

Zatím pak brzo přiběhne krásný jelen,
 mezi jinouž zvěří jest slavný jeden,
 a s ním spolu přiběžichu laně a srna,
 při tom také mnohá jiná zvěřina,
 řkoucí: My, člověče, jsme služebníci tvoji,
 naše přirození tebe se nejvíce bojí,
 tudy jsme se přijíti obmeškali,
 neb jsme se tebe přílišně báli
 proto, neb nám nikdá ty neodpustiš,
 kterúž koli z nás lapíš, i hned zahubiš.

Protožť se s cesty vždycky vyhýbáme,
 v horách a v lesích velikých obýváme,
 aby nás ne hned, když chceš, lapil
 a našeho pokolení s světa neshladil.

Rychlého jsme běhu a velikých skokův,
 neb máme mnoho nepřátelských sokův:
 vlci, lišky, psi i královští lvové,
 k tomu všeliké jiné stvoření žravé,
 všecko naší zhouby a zlého hledá,
 masem našim nasytiti se žádá.

A zvláště pak ty, rozumný člověče,
 hubíš nás nade všecky jiné více
 rozličnými nástroji, tenaty, psy i střelami,
 i mnohými jinými lstivými přípravami,
 my pak tobě nic zlého neděláme,
 leč tvé zelé a to ne často kopáme.
 Ty sobě to všecko pojednou nahradiš,
 když nás v tenato aneb jinak uhoniš.

Nepomohouť nám i naše vysoké skoky,
 když železem prostřeliš naše boky,

aniť mi pomohou mé vysoké rohy,
ani srně její tenké a bystré nohy:
vše tvá příprava a nástroj uhoní,
lest a chytrost tvá vše to uloví.

Neb jest nás Bůh poddal tobě,
nikoli se skrýti nemůžem tebe.
Pomni, abys z toho Boha vždy chválil,
za to jemu ve dne i v noci sloužil.

Také aby vzal sobě na nás naučení,
ač jsme divoké, zhovadilé stvoření:
před zlým svým aby vždy utíkal
a v bázni boží vždycky přebýval,
varoval se zlostných vlkův,
lovcův, falešných prorokův,
kteří tvé duše lstivě hledají,
všelikteraké stroje i tenata na tě lécejí,
chtíc tě života věčného zbaviti,
k smrti a k mukám připraviti.

Člověk odpovídá:

Jelene krásný, slavná zvěřino,
také při tom ty vzácná srnino,
přede mnou velmi pěkně mluvíte,
a však škodu mi v zeli činíte.
Ját vás ničím jiným nepoživu,
jedno do tenat vás i hned poženu.
Ale samých pánův jest ta krmě,
neslušít to na chlapa na mě.

Oblas Rady zvířat roku 1528

Knihá užitečná i kratochvilná

1578

Potom *všickni jiní ptáci*,
 rozličných hlasův zpěváci,
 buďto lesní nebo polní,
 domáci anebo vodní,
 rozličné noty dávají,
 člověka obveselují,
 vnuknutí mu dávajíce
 a k chválení zbuzující,
 také pilnosti a práci
 učíce jej, hloupí ptáci.

Slavík v noci: Tuch, tuch, tuch!
 nebývaj člověče hluch,
 když já v noci sladce zpívám,
 tebe k témuž napomínám,
 aby Bohu ke cti zpíval,
 jménu jeho chválu vzdával,
 jenž tebe od zlého chová,
 ve dne i v noci ostříhá.

Laštovice: Vidím, vidím!
 lenivého na úsvitě budím,
 aby on ráno z lože vstal,
 pánu Bohu chválu vzdával,
 práce rukou následoval,
 tak své dítky obživoval.

Žežulka volá: Kuku, kuku!
 na vospalého ráno tluku,
 aby byl spaní skrovného,
 zvlášt' kdož jest rodu slavného,

jakož jsem já rodu ctného,
šlechtičného, vladyčího:
sama svých dětí nechovám,
ale chůvy jim zjednávám,
protož jsem spaní skrovného,
k témuž zbuzuji každého,
kdož jest vzácné šlechetnosti,
varuj se mrzké lenosti!

Skřivánek dí: Crli, crli!
bývaj voráči na poli,
v potu tváři své usiluj,
za pluhem chodě prozpěvuj,
chvále Stvořitele svého,
jenžť dává mnoho dobrého,
z země užitek vyvodí
a všecko pro tebe plodí,
aby jemu proto sloužil,
nebeských věcí pilen byl,
vznášeje se k nebi vzhůru,
myslil o nebeském dvoru,
že jest tam všecko hojnější,
než v této zemi nynější,
jakož já vysoko létám
a pod nebem sladce zpívám:
k tomu i tebe vzbuzuji
a k nebi tě pozdvihuji!

Strnad zpívá: Ty ty ty!
jel bych vorat, nemám šli,
aby hospodářství chystal,
pluhy, vozy opravoval,
a podletní výborný čas
uměl každý vážiti z vás,

v něm pracoval, usiloval,
voral i také rozsíval:
neb kdož bude rozsívati,
žíti bude i zbíratí,
kdož nevoře, nerozsívá,
takový nic nenažíná,
bude od jiných žebrati,
a nebudou mu chtít dáti.

Dedek zpívá: Du du du!
nechod' lenivý k vobědu,
až prvé Bohu posloužíš,
dílem a prací zasloužíš,
vstaň prvé ráno dělat,
potom budeš obědvat.
Budeš-li tak dělávat,
koupímť sukni a kabát.

Křepelice: Pět peněz!
to takový slyš a věz:
nechtěj pokladův chovati,
ani mnoho peněz míti.
Přestaň často i na pěti
a obilé hled' nasiti
a v něm se často procházej,
Bohu díky z toho vzdávej,
živnost svou odtavad maje
a s chudými se sděluje.

Vrána křičí: Kvá kvá kvá!
jáť jsem člověče vždy tvá,
s tebouť v létě, v zimě trvám,
nikdy nikam nezalétám,
tvého dobrého vždy hledím,
i na pole s tebou letím,

pomohuť všeho zvorati,
voziti i sklizovati.

A ted' se mnou *vrabec, kavka,*
také i štěbetná *straka,*
všet' jsme tvá dobrá čeládka,
zběremť vejce i kuřátka,
i na poli tvé osení
opatřimet' bez meškání,
ke všemu chcme právo míti
jako tvoji vlastní děti.
Ač ty nám nevelmi přeješ,
často zabiješ i laješ,
protoť my se nehněváme,
aniž kam přeč zalétáme,
ale s tebou jsme každý věk,
bud' pak vděk anebo nevděk!

Kdoby mohl všecko vypsati,
ptačí noty rozeznati?
neb všickni z nich hlasy mají,
rozličně jimi zpívají,
u povětří létajíce,
všecken svět potěšujíce,
pole, vody, háje, lesy
naplňují svými hlasy,
a zvláště na podletní čas
vydávají největší hlas,
neb se tehďáž pojímají,
v plodu utěšení mají,
v tom lidem k příkladu jsúce,
to nám všem ukazujíce,
že poněvadž v tomto světě,
a nejvíce na podletě

tak veselý čas nastává,
že všeckno znovu obžívá:
ovšem v nebeské výsosti
hojnější jsou tam radosti
všem věřícím připraveny
a budou na věky dány.

Oblas Ptačí rady z roku 1528

Knihá užitečná i kratochvilná

1578

JAN BLAHOŠLAV

SPIS O ZRAKU 1550

MUSICA 1560

ŠAMOTULSKÝ KANCIONÁL 1561

NOVÝ ZÁKON 1564

VADY KAZATELŮV 1571

GRAMMATIKA ČESKÁ 1571

SPIS O ZRAKU

1550

Otázka od tebe na mne vydaná, i také toto Augustinovo povědění, říká: »Oči jsou ze všech oudů a smyslů nejzpůsobnější, aby škodily«, ba i to písmo, tak jakž se jemu vůbec rozumí, z naříkání Jeremiášova v proroctví jeho: »Vešla smrt okny našimi«, a jiná, k tomu jest mi příčinu dalo, abych tím pilněji v soud vzal, jak podle písem svatých a zdravého smyslu jich otázka tato má a může spravená býti. Což učiniv a k tomu se zkušením se poradiv, co jsem našel a usoudil, to tímto krátkým psaním tobě oznámiti jsem uložil, upřímně a sprostně, tak jakž srdce mé viděti a znáti může. A předivně jest to všech věcí Stvořitel nejmoudřejší zřídil, aby všeliká věc stvořená měla to, což jí neb k potřebě rozličné, neb okrase a ušlechtilosti náleží. Jakož samy oči naše nepřemožený toho důvod mají, při rozličných božských věcech rozličné božské dary spatřující, při některých částku dobroty a sladkosti boží, při jiných veliké moci účastnost, někde pak předivně boží moudrosti ušlechtilý poznávají obraz. A ty věci jsou velmi mnohé a široké, aniž kam oči ducha i těla našeho se obrátiti mohou, aby neměly co viděti z těch všech věcí. Já nyní ať mnohých věcí a toho širokého oboru zpanilých tvorů pomina, k samé té věci nejprv se obrátím, což dáno tvorům některým, ne tak ku potřebě trvání bytnosti jich, aneb k nějakému posilnění, jako toliko proti nepřátelům k obraně, tvorům jiným odporným jim: jako jelenům dány rychlé nohy a veliké rohy, aby neb utekl, neb nemoha utéci bránil se. Jednorožci dán roh velmi tvrdý a ostrý. Lvu síla nevidomá, zuby ostré. A tak o jiných všech: sám toliko člověk rodí se nahý, aby netoliko neměl čím se brániti, ale ani přirozeného roucha, jímž by se před zimou aneb hor-

kem ochránil. Načež jeden hledě, řekl: »Imbelles damae, quid nisi praeda sumus?« To jest: »My, ubohé srny, co jsme, než loupež?« A ještě kdyby nám nic víc neškodilo než ta tak převeliká chudoba, jakž takž by bylo: ale totot jest ještě hůř, že i to, což máme, všecko proti nám samým obráceno, a našim vrahem učiněno jest, aby nás vždycky zašijkovalo, hlavy pozdvihnouti nedopustilo, k smrti a jejímu nad námi panství silně a ustavičně táhlo. Neb divné moci duše, ušlechtilí smyslové a misterní nástrojové jich, a tak i rozliční oudové těla nám dáni jsou, a k tomu, abychom zde na světě živi býti mohli, všickni příliš potřební: což jest do toho, když ty samy věci, kteréž k životu těla slouží, duši naši k smrti přivodí?

Tu opět z té velmi veliké širokosti jedinou věc vezma, to při ní ukáži, totiž zrak aneb vidění, v kterémž sic netoliko veliké mistrovství učinitele té věci se stkví, o čemž není času ani potřeba mnoho šířiti, ale mnozí užitkové a rozliční komuž v známosti a v užívání nejsou, leč člověku slepému na duši i na těle? A to netoliko při zraku lidském jest, ale i při zraku jiných stvoření. Neb co, prosím, baziliškus, jakž se píše o něm, zda-li zraku bystrého nemá, že jím netoliko může spatřovati jako i jiná stvoření, ale také samým vzezřením umrtviti člověka aneb jiné stvoření? A tu opět vidíš, že tomu zvířeti zbraň v zraku složená jest, nebo jakou by se rychleji mohl obrániti kdo? Nemůžet se tomu ani meč básnivý Bruncvíků vrovhati. Nepochybují, že oči Adamovy byly před pádem ještě bystřejší nežli baziliškovy, neb ač nezabíjely, ale spolu i s celým člověkem člověka vážnost a bázeň ve všem tvorů takovou plodily, aby jej za svého vejvodu a pána od Stvořitele jich postaveného znali a měli, jeho poslouchali.

Ale jižť po hříchu to vše obráceno nazpět: neb kdež oči naše příčinou rozeznání dobrého a zlého býti by měly, a tak nás od zlého vystříhati a k dobrému vésti, jako při jiných stvořeních ještě se to děje, tu nazpět jsou po-

znání libých věcí tělu, aby tudy člověk příčinu k mnohému zlému měl, buď k milování něčeho, buď k požádání aneb vzetí nenáležitému, a odtud pak někdy široký strom přezlého ovoce rozličných nešlechtností plodný pochází: jako při Párisovi a Heleně toho příklad jest, též při Davidovi a Betsabé. Tak ušlechtilý oud v těle našem, oko, k veliké ozdobě jeho býti mělo, a bylo jako perla drahá a krásná v prstenu zlatém, a tudy mělo dáti příčinu velikú k pomýšlení na ušlechtilost učinitele svého, jak on musí býti mnohem ušlechtilejší a prohlídavější nežli tvorové, poněvadž mocí svou všem tvorům zrak dáti mohl. Ale naše oči již příčinou jsou nám i jiným odvrácení od Boha.

Spis o zraku

1550

KRÁSA DUCHOVNÍ PÍSNĚ

1560

Více pak každá písnička, kteroužkoli uzříš a již posoudíš, bude tobě takovým zrcadlem, jako lékaři urina. Neb jakž soudně na ni pohledíš, tak toho, kdož skládal tu píseň, hned poznáš, jaké duchovní oudy má, jak vyspělé, jak podařilé, subtilné, způsobné a ušlechtilé, jak zdravé neb nezdravé. Z toho jaci mohou pocházeti týchž oudův skutkové poznáš, jaká pracovitost, bedlivost, rychlost, soudnost a tak dále. Uzříš některou píseň, ana jako věnec krásný, jiná jako louka zelená a kvítím rozličným prorostlá, jiná jako strom ušlechtilý, jiná jako zdaleka se modrající hory, jiná jako stavení krásné, buď uzavírané, buď zotvírané. Při některé poznáš, že jest pilně a pracně

dělaná. LUCERNAM OLET, ana hned zdaleka slušná, zpořádaná mistrovsky, bud' věci, bud' rytmy vtipně zohýhané a způsobně spojené neb skládané, slova na výbor vybraná a tak dále. Jinou uzříš, anať jako potůček plove ze studnice tiše, hladce, povrchu, jiná břehy podrejš a pojímá s sebou. Jiná ukazuje skladatele AUTORIS veliký vtip a nevelikou práci, jiná neprohlédavost otce ukáže, jiná neumění nebo nedopatření se něčeho toho neb jiného, jiná drsností svou mistrnost hlavy něčí proradí a tak dále. V některé hojnost věcí neb sentencí, v jiné hlubokost, a kdoby vše vyčetl? To znáti, s tím se poobíratí uměti a moci jest: lépe na svět a na lidi v něm pohleděti, nežliby na ryňk, na trh šel a neb někde na divadla, kdež ne duše ale těla lidská, a ještě oděná rouchem viděti můžeš, ale tuto to, což nejpřednějšího v člověku, z hluboka spatříš.

Musica

1560

PÍSEŇ O LODI NA MOŘI

Píseň připisovaná básníku Václavu Solínovi

1561

Lodi milá, jsi slovútná,
u lidí mnohých jsi vzáctná,
všudy pověst o tobě ctná.

Každý patří, kterak plýváš,
šturmy jaké na se míváš
a v jakých těžkostech býváš.

Hrozná míváš odpornost
a mnohá nebezpečnost,
což vše lidem je v známosti.

Během prudkým přes moře jdeš,
ze všech těžkostí však vyjdeš,
lásku boží jistě najdeš.

Jedno v něm svou naději měj,
opravdově k němu volej
a na něm samém spoléhej.

Radostného důjdeš portu,
když přeplyneš hlubinu tu,
všecku nebezpečnost mořskou.

Jakožs prvé dobře ploula,
vždycky jsi za šťastnou sloula,
snaž se, abys tak vyploula.

Lepších větrů sobě žádej,
sama se nezanedbávej:
Božeť do portu pomáhej!

Šamotulský kancionál

1561

PÍSEŇ O MARNOSTI SVĚTA

1561

Vážmež život smrtnosti,
kterak pomíjí v rychlosti,
příklad toho při těch máme,
kteréž k hrobu provázíme.

An zbaveni čitelnosti,
vší krásy, ušlechtilosti,
samým tělem nám přítomní
a k lidem málo podobní.

Lahodné na světě věci
nicť jim nemohou pomoci,
přestalot' jich užívání,
přišel čas odpočívání.

Sláva i světa bohatství,
čest, moudrost i důstojenství,
tať při smrti konce důjdou,
lidé od nich v zemi půjdou.

Ó moci boží předivná,
jenžs nehotovým protivná,
neb se na nic neohlídáš,
když ty jen svůj čas uhlídáš.

Hynet' mladý i starý věk
a kdož jest na světě kolvěk,
jako prudká voda plyne,
jsa smrtný brzo mine.

Ano kvítí z jara krásné
a neb slunce ve dne jasné

mračnem bývá zastíněno,
kvítí s trávou posečeno.

Lapen když pták v lese bývá,
zpěv, pěknost mu neprospívá,
musíš, jat jsa, vězněm býti,
aneb násilně umříti.

Bývat' též všecko daremné,
což zde libé a pohodlné,
nestoupit' v hrob s lidmi sláva,
jinýť tu způsob nastává.

Nelzet' nám toho ujíti,
ni před smrtí kde se skrýti,
máť k nám ke všem předce právo,
jakž jest jí v ráji vydáno.

Joba k příkladu svatého
vezmi každý srdce ctného,
rciž: Pán dal, Pán může vzíti,
život náš když chce odjíti.

Všeckoť jest to v moci jeho,
on zná člověka každého
počet dnů, čas, dokonání
kratičkého putování.

Prosmež my jeho milosti,
jsouce v bídné smrtedlnosti,
ať nás z ní vysvobozuje,
životem slávy daruje.

Šamotulský kancionál

1561

PÍSEŇ O POKUŠENÍCH

ANTIKRISTA

1561

Přílišná ouzkosti srdce ctného
věrnés již navštívila.
trápiš velmi každého
a všudys sevřela,
aby chodil jsa smuten
jako jelen,
kterýž chodem krotkým
a řváním truchlivým
smutek svůj prokazuje,
z žízně dlouhé jej maje,
vodou občerstven býti žádaje.

Takt' podobně žízeň ducha mdlého
bídnosti rozmnožuje,
lkání nevymluvného
vždycky přidávaje,
kdožt' na Pána vzpomíná,
jeho hledá
srdcemť se kormoutí
a přetěžce troudí,
často truchlí vzdychaje,
slzy za pokrm maje
a jím potěšen býti žádaje.

Nict' mu světa utěšení žádná
prospívati nemohou,
dráždít víc, neb jsou marná
majíc tu povahu,
byť rychle pominuly

neb tvé střely,
jakž jen přicházejí
srdce pronikají,
těžkou bolest vzbuzujíc,
hořkostí naplňujíc
a vši radosti časné zbavujíc.

Se všech stran se na nás obořila
zuřivost hněvu tvého,
vlnami přikvačila
moře bouřlivého,
strhli se přívalové
a vichrové,
bárkat' na vše strany
nemaje obrany
sem tam se nachyluje,
v hrozných vodách tápaje,
dnem noci neodpočívaje.

Nadto více trápení přibývá,
když nám satanáš říká,
aj kleslat' vaše sláva,
nenit' spomocníka,
nebt' Bůh váš nedbá na vás,
opustil vás,
všehoť vždy ujímá,
obětmi pohrdá,
cele tvář svou odvrátil,
kdož tak milost potratil,
nečekej, by se k němu navrátil.

Jsouť ta slova protivníka lstného
ostrý meč srdci mému,
aniž tak ukrutného
což můž býti mdlému,

jsemť jako zvěř honěná,
postřelená,
 čímž se jest hojiti,
 kam se obrátiti,
 lékův se nedostává,
 rána, život umdlévá,
 ukrutná bolest víc se rozmáhá.

Ach prvnější potěšená chvíle
 jaks se velmi změnila,
kdyžto byv v ducha síle
 an mysl nežíznila,
 do chrámu jsem chodíval,
 služby míval,
 tu potřebná pomoc
 přišla-li kdy nemoc,
 čehož duše lačněla,
 toho v hojnosti měla,
 s mnohou chtivostí v tom se těšila.

Aj jak brzo naše utěšení
 v žalost se proměnilo,
truchlivé naříkání
 srdce naplnilo,
 musíť to býti v světě
 jako v létě
 jednak slunce svítí,
 jednak krupobití,
 tak se v povětří děje,
 hrozná vichřice věje,
 jasný den temná noc zastěňuje.

Tím ty Pane podle spravedlnosti
 nás hodně pokutuješ,
když rozličné ouzkosti

na nás uvozuješ,
naše mnohé hříšnosti,
nepravosti
jsou' příčina toho
sevření hrozného,
vinnit' se v tom dáváme,
z pokut nevynímáme,
hodnit' se i větších býti známe.

Hodně tvář svou před námi schováváš,
jako bys nás opustil
satanu v ruce dáváš,
aby truchlé rmoutil,
však já tě neostanu,
ni přestanu
od svého volání
za tvé spomožení,
předcet' vždy v tebe doufám,
dobrotivého tě znám,
budiž prosím milostiv mým vinám.

Velikét jest tvé milosrdenství
nad skutky tvé pravice
d'ábelské protivenství
našeho odpůrce
když ty kážeš pomine,
žalost mine,
hněv tvůj se změňuje,
neb ač obtěžuje
s večera pláč ustání
však radost, potěšení
navracuje se zase v svítání.

Tím se potěš má duše truchlivá,
nech naříkání svého,

nebud' zármutku chtivá,
nermuť srdce mdlého,
spuť se na svého Pána,
uzříš sama
mnohá potěšení
z jeho navrácení,
slibujet' se zjeviti,
z toho vysvoboditi,
toť i protivník tvůj má poznati.

Račiž tedy milosrdný Pane
nás rychle pozdvihnouti,
ať náš duch když povstane
můž tělem vládnouti,
ustav srdce v tvé bázni
touto kázní,
bycht' šel po cestách tvých,
varuje se od zlých,
přítomného tě znaje,
život milosti maje,
v jisté naději slávy čekaje.

Šamotulský kancionál 1561

PÍSEŇ O PŘÍCHODU KRISTA K SOUDU ŽIVÝCH I MRTVÝCH

1561

Jezu Kriste, Spasiteli náš,
jenž v nebi i v zemi moc máš,
všecky věci cele sám znáš:
na zemi lidské pokolení

býti vidiš v ponížení,
jenž chvátá k svému skončení:
jakožto prudká střela k cíli
předce každou chvíli
ačť jako kvítek rozkvetne,
však tudyž horkem uvadne
a potom na zem upadne.

Ale ne bez vědomí tvého,
tys vyměřil všelikého
byť zde člověka živého:
v němž jsi jim čas ku pokání dal,
pilně k němu napomínal
i s pohrůzkou jim předkládal:
přehrozný den příští tvého
těm nenadálého,
jenž neváží jeho řečí,
nemajíce ho na péči,
v hříších vězí jako v léci.

Svýchs pak věrných tím potěšoval,
by se žádný nestrachoval,
ani v práci oblevoval:
věda že ten čas má přijíti,
v němž od nich i smrt odjíti
chceš sám všecken smutek sníti:
přesvětlet' tvá řeč o tom vzní,
jsouť dnové pomst plní,
v nichž vy svých hlav pozdvihněte,
moc svého Pána spatřujte,
vykoupení se radujte.

Jichž ty Pane v světě nenecháš,
v strachu jim zde býti nedáš,
neb je v svých svatých rukou máš:

vyzdvihneš je od země vzhůru
a přitrhneš k svému trůnu,
by šli v tvých andělův kůru:
sletit' se jako orlice,
neb ty věrná srdce
obdaříš mocí v rychlosti,
by se mohla vzhůru vznésti
vstříc tvé svaté velebnosti.

Veselet' se s tebou potkají
ti, jenž bedlivě čekají,
odsud vyjítí chvátají:
ačť budou zlí spolu s dobrými
na světě v ten čas živými,
však zlých nepobeřeš s nimi:
ó žalostné rozloučení,
těm, jichž opuštění
pojde od všech milých přátel,
pro něž Bůh dlouho svět snášel
dokudž pomsty čas nepřišel.

Jižť mine utěšení světské,
nebť moci všecky nebeské,
nad to pak zřízení zemské
budou se předivně hýbati,
návěští hrozné dávati,
žeť Pán víc nechce meškati:
uzříť hned slunce zatmění
přehrozné znamení,
nedát' měsíc světla svého,
tma přílišná tu každého
obklíčí zde zůstalého.

Hvězdy budou s nebe padati,
vše se všudy kormoutiti,

strach nesmírný počne býti,
tak že lidé budou svadnouti,
chtíce již rádi zhynouti,
by mohli soudu zniknouti:
zvuk ječení přehrozného
vln moře zdutého
po všemť světě bude slyšán
hrozný křik od lidu vydán,
jenž tu ve tmách bude nechán.

K horámť smutně zavolají,
smrti časné požádají,
však sobě nic neprospějí:
smrt daleko uteče od nich,
zlí duchové budou při nich
třsouce se též každý z nich:
a v tomť slunce spravedlnosti
všecky ty temnosti
všudy přejasně osvíti,
nebudeť se lze ukrýti,
musíť každý vidín býti.

Všicknit' uzří s nebe jdoucího,
v oblacích se beroucího
již ku pomstě strojícího:
tuť se zastkví předivná sláva,
an důstojná církve hlava
majestát svůj zde vzdělává:
půjdet' s ním říše andělská,
v níž moc jeho božská
všemu světu již zjevena
bude všudy rozprostřina
v ten hrozný den zvelebena.

Půjdout i duše v té jasnosti
dávno vyšlé z zdejších strasti,
kteréž s ním byly v radosti,
i ti, jenž odsud vytrženi,
zdejších hrůz divně sprostěni,
s těmi, jenž budou vzkříšeni:
trouba hlasu přesilného,
převelmi hrozného
po všem světě bude vzníti,
nebť má všecky probuditi,
jenž mají před soudce jíti.

Živlové všickni Pána svého
cejtíce s nebe příšlého,
hlas slyšíc veliký jeho,
své budou skrýše odvírati,
těla lidská vydávati,
což přijali navraceti:
ach, svědomí poškrvněná
a hřichy zmazaná,
nebudeť se lze umýti,
se vším musíš k soudu jíti,
všemu světu zjeven býti.

Vstanout přerodilní od sebe,
z pekla příšli, jiní s nebe,
tuť tvé roucho zjeví tebe,
rajský oděv boží milosti
budouť z víry, spravedlnosti
věrní míti svaté ctnosti:
hanba, nahota ohavná
Pánu i všem zjevná,
tať obklíčí bezbožníky,

d'ábla, světa služebníky,
hříchův, bludův oučastníky.

Vršit' z moře andělé svati
na břeh mají již táhnouti,
vešlé ryby přebírati:

ode čtyř větrův světa všeho
přivedout' rychle každého
k slávě věčné zvoleného:
budout' na dvě rozdělení,
zvláště postaveni,
spravedliví na pravici,
ale hříšní na levici
tomu přehroznému soudci.

Budet' spravedlivě souditi,
chcet' i tajnosti zjeviti,
by všickni mohli viděti,
cožs koli působil zde v světě,
pokudž byl živ v svém životě,
všeckoť se tu zjeví na tě:
všecky zlosti nebo ctnosti
nebudout' v skrytosti,
všeckoť Pán chce vyhledati,
všech skutky připomínati,
co kdo činil vyčítati.

Křivdat' se žádnému nestane,
kdož proti komu povstane,
nepravýt' prav neostane,
díť Pán potom při dokonání:
pod'tež moji požehnání
v nebe, v věčné kralování:
činitelé nepravosti,
vy hned do propasti

jděte, do ohně věčného
i d'áblu přistrojeného
též i vám s anděli jeho.

Budouť se hříšní vymlouvati,
teprův k tobě přiznávati,
k nimž ty se nebudeš znáti:
potvrdíš jim svého ortele,
neb nedbajíc Spasitele
hřešili pod věrou směle:
ó přehrozné odsouzení
jemuž zde nic není
na tomto světě rovného,
nebť hned obkličí hříšného
hrůza ohně pekelného.

Ach, jak budou lkáti bolestně,
kdyžto uzří přežalostně,
an někteří přeradostně
již hodují s Otci svatými,
se všemi vyvolenými,
jenž byli na světě s nimi:
dějít v přílišném soužení
jsouce opuštěni,
ach, my blázni ven vyhnání,
měli jsme je v pohrdání,
jakt' jsme hrozně oklamáni.

V tomť je hned zažhne věčný plamen,
potře je uhelný kámen,
přijdeť na ně síry pramen,
jsouce ven z dobrých vymetáni,
od andělův budou hnáni
do ohnivé peci dáni:
tuť bude pláč bez přestání,

zubův škrěhotání,
kdež nemůž oheň zhasnouti
ani červ umořen býti,
budouť se věčně mučiti.

Ale na odpor vyvolení
budouť v nebe uvedeni
a přeslavně zvelebeni,
jsouce zbaveni všeho smutku
hned odplatu dobrých skutků
přijmou v nebeském příbytku:
kdež se třpytí Jeruzalém
i s hradem Sionem,
vzdělaný z zlata ryzího,
z perel, z kamení drahého
nad jasnost slunce světlého.

Aj, kdožkoli toho čekáme,
své spasení v Kristu známe,
k slávě té naději máme:
slyšmež zde radu Pána svého,
ponoukát' slouhy věrného
bdíti času všelikého:
a řka, nevíte hodiny,
v nížť přijdou noviny,
že máte vstříc Pánu jíti,
protož každý hotov býti
pomni se na péči míti.

Znamení mnohá přišlá vezme,
a protož neoblevujme,
bdíce v práci vždy se modlme:
Pane Jezu Kriste, náš králi,
dejž, ať jsme v tvé pravdě stáli
všickni, velicí i malí:

ať tě dočkáme s radostí,
jsouc v tvé oučastnosti,
v níž dej nám zde prospívati,
bez pádův škodlivých státi,
potom s tebou kralovati!

Šamotulský kancionál

1561

PODOBENSTVÍ KRISTOVA

1564

Aj, vyšel ROZSÉVAČ, aby rozsíval.
A když on rozsíval, některá padla podlé cesty
a přiletěli ptáci i szobali je.
Jiná pak padla na místa skalnatá,
kdež neměla mnoho země
a rychle vzešla, proto že neměla hlubokosti země.
Ale když slunce vzešlo vyhořela
a proto že neměla kořene, uschla.
Jiná pak padla do trní,
i zrostlo trní a udusilo je.
A jiná padla v zemi dobrou, i vydalo užitek,
některé stý, jiné šedesátý a jiné třidcátý.
Každý, kdož slyší slovo o tom království a nerozumí,
přichází ten zlý a uchvacuje to,
což jest vsáto v srdce jeho,
to jest ten, kterýž podle cesty vsát jest.
V skalnatou pak zemi vsátý jest ten,
kterýž slyší slovo a hned je s radostí přijímá.
Než nemá v sobě kořene, ale jest časný,

a když přichází soužení neb protivenství
pro slovo, hned se horší.
Mezi trní pak vsátý jest ten, kterýž slyší slovo,
ale pečování tohoto světa a oklamání zboží
udušuje slovo i bývá bez užitku.
V dobrou pak zemi vsátý ten jest,
kterýž slyší slovo a rozumí,
totiž kterýž užítek nese.
Neset' pak někdo stý a jiný šedesátý,
jiný pak třidcátý.

Podobno jest království nebeské člověku,
rozsívajícímu dobré semeno na poli svém.
Když pak lidé zesnuli přišel nepřítel jeho
a naseł KOUKOLE MEZI PŠENICI a odšel.
A když zrostla bylina a užítek přinesla,
tehdy ukázal se i kookol.
I přistoupivše služebníci hospodáře toho, řekli jemu:
Pane, zdaližs dobrého semene nenasál na poli svém,
kde že se pak vzal kookol?
A on řekl jim: Nepřítel člověk to učinil.
Služebníci pak řekli mu:
Chcešliž tedy, ať jdeme a vytrháme jej?
On pak odpověděl: Nikoli,
abyste trhajíce kookol,
spolu s ním nevytrhali pšenice.
Nechte, ať obé spolu roste až do žně,
a v čas žně dím žencům:
Vytrhejte nejprv kookol
a svažte jej v snopky k spálení,
ale pšenici shromažďte do stodoly mé.
Rozsévač dobrého semene jest Syn člověka.
A pole jest tento svět,
dobré pak símě jsou synové království,
ale kookol jsou synové toho zlostníka.

A nepřítel, kterýž jej rozsívá, jestiť d'ábel,
žeň pak jest skonání světa
a ženci jsou andělé.

Protož jakož vybrán bývá koukol a ohněm spálen,
takť bude při skonání tohoto světa.

Pošle Syn člověka anděly své,
i vyberouť z království jeho všecka pohoršení
i ty, kteříž činí nepravost
a uvrhnouť je do peci ohnivé,
tamť bude pláč a skřípění zubů.

A tehdážť spravedliví stkvíti se budou
jako slunce v království Otce svého.

Podobno jest království nebeské

ZRNU HORČIČNÉMU,

kteréž vzav člověk, vsál na poli svém.

Kteréžto zajisté nejmenší jest mezi všemi semeny,
když pak zroste, větší jest nežli jiné byliny
a bývá strom, tak že ptáci nebeští přiletíce,
hnízda sobě dělají na ratolestech jeho.

Nový Zákon

1564

UKLIDNĚNÍ ZBOUŘENÉHO MOŘE

1564

A opět počal Pán učiti u moře.

I shromáždil se k němu zástup mnohý,
tak že vstoupiv na lodí, seděl na moři,
a všecken zástup byl na zemi podle moře.

A mnohými podobenstvími mluvil jim slovo,
jakž mohli slyšeti, bez podobenství pak nemluvil jim,
ale učedníkům svým soukromí vykládal všecko.
I řekl jim v ten den, když již byl večer:
Plavme se na druhou stranu.
A nechavše zástupu, pojali jej,
tak jakž byl na lodičce,
ale i jiné lodičky byly s ním.
Tedy stala se bouře veliká od větru,
až se vlny na lodi valily,
tak že se již naplňovala lodi.
A on z zadu na lodi spal na podušce,
i zbudili jej a řekli jemu:
Mistře, nedbáš, že hyneme?
I probudiv se, přimluvil větru a řekl moři:
Umlkni a upokoj se!
I přestal vítr a stalo se utišení veliké.
I řekl jim: Proč se tak bojíte?
Jakž to, že nemáte víry?
I báli se bázní velikou
a pravili jeden k druhému:
I kdo jest medle tento,
že i vítr i moře poslouchají jeho?

Nový Zákon

1564

PLAVBA DO ŘÍMA

1564

A když bylo již usouzeno, abychom my se plavili do
Vlach, poručen jest i Pavel i někteří jiní vězňové setní-

ku, jménem Juliovi, kterýž byl nad houfem Augustovým. Tedy všedše na loď Adramyttenskou, abychom se plavili podle krajin Azie, pustili jsme se. A byl s námi Aristarchus Macedonský z Tessaloniky. Druhý pak den připravili jsme se k Sidonu. A tu Julius přívětivě se maje ku Pavlovi, dopustil mu, aby jda k přátelům, u nich měl pohodlí. A berouce se odtud, plavili jsme se podle Cypru, proto že byli větrové odporní. A tak přeplavivše se přes moře Cilické a Pamfylické, přišli jsme do Myry, města Lycického. A tu našed setník bárku Alexandrinskou, kteráž měla plouti do Vlach, uvedl nás na ni. A když jsme za mnoho dní znenáhla se plavili a sotva přijeli proti Gnidům, proto že vítr nám bránil, i podjeli jsme Krétu podle Salmóny. A sotva ji pomijeti mohše, přijeli jsme na jedno místo, kteréž slove Pěkný břeh, od kteréhož neda-leko bylo město Lasea.

Když pak drahný čas přešel, a již bylo nebezpečné plavení, nebo již byl i půst pominul, napomínal Pavel, řka jim: »Muži, vidím, že s ublížením a s mnohou škodou netoliko nákladu a lodí, ale i životů našich toto plavení bude.« Ale setník více věřil správci lodí a marináři, než tomu, co Pavel pravil. A když nebylo tu příhodného přístavu, kdež by pobyli přes zimu, mnozí tak radili, aby se předce pustili odtud, zda by jak mohli, přijedouce do Fenicen, přes zimu tu pobytí na břehu Kréty, kterýž leží k větru nešpornímu a k větru mezi západním a půlnoč-ním vějícím. A když počal vítr víti od poledne, za to měli, že se budou umíněnou cestou držeti, ale pustivše se, jeli blízko Kréty. Po neveliké pak chvíli udeřil na ně vítr bouřlivý půlnoční, kterýž slove Euroklydon. A když loď zachváčena byla a nemohla odolati větru, pustivše, tak jsme se vezli. A v běhu snešení byvše pod jeden ostrov neveliký, kterýž slove Klauda, sotva jsme mohli obdržeti člun. Kterýž zdvihše, pomoci užívali, podpásav-še bárku. A bojice se, aby neuhodili na místo nebezpeč-

né, spustivše plachtu, tak se plavili. A když bouře vichrová námi velmi zmítala, nazejtří náklad ven metali. A v třetí den i to nádobí bárce potřebné svýma rukama vyházeli jsme. A když ani slunce se neukázalo ani hvězdy za mnoho dní, a bouře vždy větší nastávala, již byla všecka naděje o vysvobození našem odjata. A když jsme již byli hladem velmi ztrápeni, tehdy stoje Pavel u prostřed nich, řekl: »Měli jste zajisté, ó muži, uposlechnoutce mne, nehýbati se od Kréty a uvarovati se nebezpečnosti tohoto a škody. A i nyní vás napomínám, abyste dobré mysli byli, neboť nezahyne žádný z vás, kromě bárky samé. Nebo této noci ukázal mi se anděl Boha toho, jehož já jsem a kterémuž sloužím, řka: »Neboj se, Pavle, před císařem máš státi, a aj, dalt' tobě Bůh všechny, kteříž se plaví s tebou. Protož buďte dobré mysli, muži, neboť věřím Bohu, že se tak stane, jakž jest mi mluveno. Mámeť se pak dostatí na nějaký ostrov.«

A když již byla čtrnáctá noc, a my se plavili po moři Adriatickém, okolo půlnoci domnívali se plavci, že by se jim okazovala krajina nějaká. Kteříž spustivše olovnici, našli hlubokost dvadcti loktů. A odjevše odtud maličko, opět spustivše olovnici, našli patnácti loktů. A bojíce se, aby na místa skalnatá neuhodili, spustivše z bárky čtyři kotve, žádali, aby den byl. Když pak chtěli marináři utéci z bárky a pustiti člun do moře pod zámyslem, jako by chtěli od předku lodí kotve roztahovati, řekl Pavel setníkovi a žoldněřům: »Nezůstanou-li tito na lodí, vy nebudete moci zachováni býti.« Tedy žoldněři utínali provazy u člunu a pustili jej, aby pryč plynul. A když již dnělo, napomínal Pavel všech, aby pojedli, řka: »Již jest tomu dnes čtrnáctý den, jakž očekávajíce, trváte lační, nic nejedouce. Protož prosím vás, abyste pojedli, neboť to k zachování vašeho zdraví slouží, žádnéhoť zajisté z vás vlas s hlavy nepadne.« To pověděv a vzav chléb, díky vzdával Bohu přede všemi a rozlomiv,

počal jisti. A tak potěšeni byvše všickni, pojedli i oni. Bylo pak nás všech osob na lodi dvě stě sedmdesáte a šest. A nasyceni byvše pokrmem, oblehčovali bárku, vysypajíce pšenici do moře.

A když byl den, nemohli země viděti, než okřídli nějaké znamenali, ano má břeh, k němuž myslili, kdyby jak mohli přistáti s lodí. A vytáhše kotvy, pustili se po moři, rozpustivše také provazy plavidl, a zdvihše plachtu k větru, táhli se k břehu. Ale když trefili na to místo, kdež se dvoje moře schází, tu se zastavila lodí. A přední konec lodí uváznutý stál, nehýbaje se, zadní pak konec lámal se násilím vln. Tedy žoldnéři radili, aby vězně zmordovali, aby jim některý vyplyna, neutekl. Ale setník chtěje zachovati Pavla, nedal toho učiniti. I rozkázal těm, kteříž mohli plovati, aby se pustili nejprv a vyplynuli na zem, jiní pak na dskách a někteří na kusích lodí. A tak se stalo, že všickni zdraví vyšli na zemi. A tak zachováni byvše, teprv poznali, že ostrov ten sloul Melita. Lidé pak toho ostrova velikou přívětivost k nám ukázali. Nebo zapálivše hranici dřev, přijali nás všecky pro déšť, kterýž v tu chvíli byl, a pro zimu.

A po třech měsících plavili jsme se na bárce Alexandrinské, kteráž tu byla na tom ostrově přes zimu, mající za erb Kastora a Polluxa. A když jsme přijeli do Syrakusis, zůstali jsme tu za tři dni. A odtud okolo plavíce se, přišli jsme do Regium. A po jednom dni, když vál vítr od poledne, druhý den přijeli jsme do Puteolos. Kdežto nalezše bratří, žádáni jsme byli od nich, abychom pobyli u nich za sedm dní. A tak jsme se k Římu brali. Odkudž, když o nás uslyšeli bratří, vyšli proti nám až na rynek Appiův a ke Třem krčmám. Kteréž uzřev Pavel, poděkoval Bohu a počal býti dobré mysli.

Nový Zákon

1564

VIDĚNÍ NEBESKÉHO JERUZALÉMA

1564

Potom viděl jsem nebe nové a zemi novou,
nebo první nebe a první země byla pominula
a moře již nebylo.

A já JAN viděl jsem město svaté,
Jeruzalém nový, sstupující od Boha s nebe,
připravený jako nevěstu okrášlenou muži svému.

I slyšel jsem hlas veliký s nebe, řkoucí:

Aj, stánek boží s lidmi,
a bydliť bude s nimi, jsa Bůh jejich.

A setřet Bůh všelikou slzu s očí jejich,
a smrti již více nebude, ani kvílení, ani křiku,
ani bolesti nebude více, nebo první věci pominuly.

I řekl ten, kterýž seděl na trůnu:

Aj, nové činím všecko. I řekl mi: Piš!
Nebo jsou tato slova věrná a pravá.

I dí mi: Stalo se. Jáť jsem Alfa i Omega, počátek i konec.

Jáť dám žiznivému z studnice vody živé darmo.

Kdož zvítězí, obdržít dědičně všecko,
a budut' jemu Bohem a on mi bude synem.

Strašlivým pak a nevěrným a ohyzdným,
a vražedníkům a smilníkům a čarodějníkům
a modlářům i všechněm lhářům
díl jejich v jezeře, kteréž hoří ohněm a sirou,
jenž jest smrt druhá.

I přišel ke mně jeden z těch sedmi andělů,
kteříž měli sedm koflíků,
plných sedmi ran nejposlednějších,
a mluvil se mnou, řka:

Pojd', ukážit' nevěstu, manželku Beránkovu.

I vnesl mne v duchu na horu velikou a vysokou,

a ukázal mi město veliké, ten svatý Jeruzalém,
sstupující s nebe od Boha.

Majíci slávu boží, jehož světlost byla podobna
k kameni nejdražšímu jako k kameni jaspidu,
kterýž by byl způsobu křišťálového.

A majíci zeď velikou a vysokou, majíci dvanácte bran,
a na těch branách dvanácte andělů a jména napsaná,
kterážto jsou dvanáctera pokolení synů izraelských.

Od východu slunce brány tři, od půlnoci brány tři,
od poledne brány tři, od západu brány tři.

A zeď městská měla základů dvanácté
a na nich jména dvanácti apoštolů Beránkových.

A ten, kterýž mluvil se mnou, měl třtinu zlatou,
aby změřil město i brány jeho i zeď jeho.

Položení pak města toho čtverhranné jest,
jehož dlouhost tak veliká jest jako i širokost,
i naměřil toho města tou třtinou dvanácté tisíců honů,
dlouhost pak jeho i širokost i vysokost jednotejná jest.

I změřil zeď jeho stočtyřidceti a čtyři loktů,
měrou člověka, kteráž jest míra anděla.

A bylo stavení zdi jeho jaspis,
město pak samo bylo zlato čisté,
podobné sklu čistému.

A základové zdi městské všelikým kamenem drahým
ozdobeni byli, základ první byl jaspis,
druhý zafír, třetí chalcedon, čtvrtý smaragd.

Pátý sardonix, šestý sardius, sedmý chryzolit,
osmý berylus, devátý topazion, desátý chryzoprasus,
jedenáctý hyacint, dvanáctý ametyst.

Dvanácte pak bran dvanácte perel jest,
jedna každá brána jest z jedné perly,
a rynek města zlato čisté jako sklo,
kterěz se naskrze prohlédnouti může.

Ale chrámu jsem v něm neviděl,
nebo Pán Bůh všemohoucí chrám jeho jest a Beránek.

A to město nepotřebuje slunce ani měsíce,
aby svítily v něm, nebo sláva boží je osvěcuje
a svíce jeho jest Beránek.

A národové, kteříž by k spasení přišli,
v světle jeho se procházeti budou,
a králové zemští přenesou slávu a čest svou do něho.

A brány jeho nebudou zavírány ve dne,
noci zajisté tam nebude.

A snesou do něho slávu a čest národů,
a nevejdet' do něho nic poškrvňujícího,
aneb působícího ohyzdnost a lež, než toliko ti,
kteříž napsáni jsou v knize života Beránkova.

I ukázal mi potok čistý vody živé,
světlý jako křišťál, tekoucí z trůnu božího a Beránkova.

Uprostřed pak rynku jeho a s obou stran potoka
bylo dřevo života, přinášející dvanáctero ovoce,
na každý měsíc vydávající ovoce své
a listí své k zdraví národů.

A ničeho zlořečeného již více nebude,
ale trůn boží a Beránkův bude v něm,
a služebníci jeho sloužiti jemu budou.

A tvář jeho viděti budou
a jméno jeho bude na čelích jejich.

A noci tam nebude, aniž budou potřebovati svíce,
ani světla slunečního, nebo Pán Bůh je osvěcuje
a královati budou na věky věků.

Zjevení Svatého Jana

1564

VERŠE O ZRAKOVÉM VNÍMÁNÍ

1564

VIDĚNÍ NA PATMU

A byl jsem u vytržení ducha v den páně
i uslyšel jsem za sebou hlas veliký jako trouby
I obrátil jsem se, abych viděl ten hlas,
kterýž mluvil se mnou, a obrátiv se,
uzřel jsem sedm svícňů zlatých,
a prostřed těch sedmi svícňů podobného Synu člověka
oblečeného v dlouhé roucho
a přepasaného na prsech pasem zlatým.
Hlava pak jeho a vlasové bílí jako bílá vlna, jako sníh,
a oči jeho jako plamen ohně.
Nohy pak jeho podobné mosazi jako v peci hořící
a hlas jeho jako hlas vod mnohých.
A měl v pravé ruce své sedm hvězd,
a z úst jeho meč s obou stran ostrý vycházel,
a tvář jeho jako slunce, když jasně svítí.
A jakž jsem jej uzřel, padl jsem k nohám jeho jako mrtvý.

VĚCI VIDITELNÉ I NEVIDITELNÉ

Protož i my, od toho dne, jakž jsme to uslyšeli,
nepřestáváme modliti se za vás a žádati,
abyste naplnění byli známostí vůle jeho
ve vši moudrosti a rozumnosti duchovní.
Abyste chodili hodně Pánu ke vši jeho líbeznosti
v každém skutku dobrém, ovoce vydávající
a rostouce v známosti boží,
všelikou mocí zmocnění jsouce

podle síly slávy jeho ke vši trpělivosti
a dobrotivosti s radostí díky činíce Otci,
kterýž hodné nás učinil účastnosti
losu svatých v světle, vytrhl nás z moci temnosti
a přenesl do království milého Syna svého,
kterýž jest obraz Boha neviditelného,
prvorozený všeho stvoření.

Nebo skrze něho stvořeny jsou všechny věci,
kteréž jsou na nebi i na zemi,
viditelné i neviditelné,
buďto trůnové neb panstva,
buďto knížatstva neb mocnosti,
všecko skrze něho a pro něho stvořeno jest.

U Z D R A V E N Í S L E P Ě H O

I přišel do Betsaidy a přivedli k němu slepého,
prosíce ho, aby se ho dotekl.

I ujav toho slepého za ruku, vyvedl jej ven z městečka
a plivnuv na oči jeho a vloživ na něj ruce,
otázal se ho, viděl-li by co.

A on pohleděv vzhůru, řekl: Znamenám lidi,
nebo vidím, že chodí jako stromové.

Potom opět vložil ruce na oči jeho
a kázal mu hleděti zhůru.

I uzdraven jest, tak že i z daleka
jasně viděl všechny.

I odeslal jej do domu jeho řka:
Aniž do toho městečka chod'
aniž komu z městečka prav.

P R O M Ě N Ě N Í P Á N Ě

I stalo se po těch řečech, jako po osmi dnech,
že vzav s sebou Petra a Jakuba a Jana,

vstoupil na horu, aby se modlil.
A když se modlil, učiněna jest tvář jeho proměněná
a oděv jeho bílý a stkvoucí.
A aj dva muži mluvili s ním,
a ti byli Mojžíš a Eliáš.
Kteříž okázavše se v slávě, vypravovali o smrti jeho,
kterouž měl podstoupiti v Jeruzalémě.
Petr pak a ti, kteříž s ním byli,
obtěženi byli snem a procítivše,
viděli slávu jeho a ty dva muže, ani stojí s ním.
I stalo se, když oni odešli od něho, řekl Petr Ježíšovi:
Mistře, dobrét jest nám zde býti.
Protož udělejme tři stánky,
tobě jeden a Mojžíšovi jeden a Eliášovi jeden,
nevěda co mluví.
A když on to mluvil, stal se oblak a zastínil je.
Báli se pak, když onino vcházeli do oblaku.
I stal se hlas z oblaku řkoucí:
Tentot jest ten syn můj milý,
toho poslouchejte.
A když se ten hlas stal, nalezen jest Ježíš sám.
A oni mlčeli a nepravili žádnému v těch dnech
ničeho z těch věcí, kteréž viděli.

VIDĚNÍ SVATÉHO PETRA

Tedy začav Petr, vypravoval jim pořád řka:
Byl jsem v městě Joppen, modle se.
I viděl jsem u vytržení mysli vidění,
nádobu nějakou sstupující jako prostěradlo veliké,
za čtyři rohy spouštějící se s nebe,
a přišla až ke mně.
Do kteréž pohleděv pilně, spatřil jsem
hovada zemská čtyřnohá i zvířata

a zeměplazy i ptactvo nebeské.
Slyšel jsem k sobě také hlas řkoucí:
Vstaň, Petře, bij a jez!
I řekl jsem: Nikoli, Pane, nebo nic obecného
aneb nečistého nikdy nevcházelo v ústa má.
I odpověděl mi hlas podruhé s nebe:
Co Bůh očistil, neměj ty toho za nečisté!
A to se stalo po třikrát,
i vtrženo jest zase to všecko do nebe.

Nový Zákon

1564

VERŠE O MĚSÍCI

1564

A ukáži zázraky na nebi svrchu
a znamení na zemi dole,
krev a oheň a páru dýmovou.
Slunce obrátí se v temnost
a měsíc v krev
prve než přijde ten den Páně
veliký a zjevný.

A hned po soužení těch dnů
slunce se zatmí
a měsíc nedá světla svého
a hvězdy budou padat s nebe
a moci nebeské budou se pohybovati.

I budouť znamení na slunci
a na měsíci i na hvězdách,

a na zemi soužení národů,
nevědoucích se kam díti,
když zvuk vydá moře a vlnobití.

A jsou těla nebeská
a jsou těla zemská,
ale jináť jest zajisté sláva nebeských
a jiná zemských.

Jiná sláva slunce a jiná sláva měsíce
a jiná sláva hvězd,
nebo hvězda od hvězdy dělí se v slávě.

I pohleděl jsem, když otevřel pečeť šestou.
a aj, země třesení veliké stalo se
a slunce zčernalo jako pytel žíněný
a měsíc všecken byl jako krev.

A hvězdy nebeské padaly na zemi,
podobně jako dřevo fíkové
smítá s sebe ovoce své,
když od velikého větru kláceno bývá.

I ukázal se div veliký na nebi:
žena oděná sluncem,
pod jejímiž nohami byl měsíc
a na jejíž hlavě byla koruna dvanácti hvězd.

Nový Zákon

1564

VERŠE O BARVÁCH

1564

I viděl jsem nebe otevřené
a aj, kůň *bílý*, a ten kterýž seděl na něm,
sloul Věrný a Pravý a spravedlivě soudí i bojuje.
Oči pak byly jako *plamen ohně*,
a na hlavě jeho korun množství,
a měl jméno napsané, kteréhož žádný neví,
než on sám.
A byl odín rouchem *pokropeným krvi*,
a sloveť jméno jeho Slovo Boží.
A rytířstvo nebeské jelo za ním na *bílých* koních,
jsouce odíni kmentem *bílým* a čistým.
A z úst jeho vycházel meč ostrý,
aby jím bil národy.

I viděl jsem, když otevřel ten Beránek
jednu z těch pečetí,
a slyšel jsem jedno ze čtyř zvířat,
ano praví jako hlasem hromovým:
Pojď a viz!
I pohleděl jsem, a aj, kůň *bílý*,
a ten, kterýž seděl na něm, měl lučiště.
A dána jest jemu koruna,
i vyjel, přemáhaje a aby přemáhal.
A když otevřel pečet druhou,
slyšel jsem druhé zvíře, řkouci:
Pojď a viz!
I vyšel jiný kůň *ryzí*,
a sedícímu na něm dáno jest,
aby pokoj vyzdvihl z země,
aby se vespolek mordovali,
a dán jest jemu meč veliký.

A když otevřel pečet' třetí,
 slyšel jsem třetí zvíře, řkoucí:
 Pojd' a viz!
 I pohleděl jsem, a aj, kůň *vraný*,
 a ten, kterýž na něm seděl,
 měl váhu v ruce své.
 I slyšel jsem hlas z prostředku
 těch čtyř zvířat, an praví:
 Měřice pšenice za peníz
 a tři měřice ječmene za peníz,
 oleji pak a vínu neškod'.
 A když otevřel pečet' čtvrtou,
 slyšel jsem hlas čtvrtého zvířete, řkoucí:
 Pojd' a viz!
 I pohleděl jsem, a aj, kůň *plavý*,
 a toho, kterýž seděl na něm,
 jméno bylo smrt a peklo šlo za ním.
 I dána jest jim moc nad čtvrtým dílem země,
 aby mordovali mečem a hladem a morem
 a šelmami zemskými.

 A těch sedm andělů, kteříž měli sedm trub,
 připravili se, aby troubili.
 I zatroubil první anděl,
 a stalo se krupobití a oheň smíšený s krví,
 a svrženo jest to na zem.
 A třetí díl stromů shořel,
 a všecka tráva *zelená* spálena jest.

 I odnesl mne na poušť v duchu,
 a viděl jsem ženu sedící na šelmě *brunátné*,
 plné jmén rouhání, mající sedm hlav a deset rohů.
 Žena pak odína byla *šarlatem* a *brunátným* rouchem,
 a ozdobena zlatem a kamením drahým i perlami,

mající koflík zlatý v ruce své,
plný ohavností a nečistoty smilstva svého.

I promluvil ke mně jeden z těch starců a řekl mi:

Kdo jsou tito oblečení v *bílé* roucho?

A odkud přišli? I řekl jsem jemu:

Pane ty víš! I řekl mi: To jsou ti,

kteríž přišli z velikého ssoužení

a umyli roucha svá

a *zbilili* je v *krvi* Beránkově.

A z toho dýmu vyšly kobyly na zemi,

jimž dána jest moc, jakouž moc mají štírové zemští.

Ale řečeno jim, aby neškodily trávě zemské,

ani čemu *zelenému*, ani kterémukoli stromoví,

než toliko lidem, kteříž nemají

znamení božího na čelích svých.

I pohleděl jsem, a aj oblak *bělostkvoucí*,

a na tom oblaku seděl podobný Synu člověka,

maje na hlavě své korunu zlatou

a v ruce své srp ostrý.

Ani skrze hlavu svou budeš přísahati,

nebo nemůžeš jednoho vlasu

učiniti *bílého* aneb *černého*.

I zastkvěla se tvář jeho jako slunce,

roucho pak jeho učiněno *bílé* jako světlo.

A byl obličej jeho jako blesk

a roucho jeho *bílé* jako sníh.

Však vy pravíte, že ještě čtyři měsíkové jsou

a žeň přijde. Aj, pravím vám:

Pozdvihněte oči svých

a patřte na krajiny,
žeť se již *běleji* ke žní.

I přistoupivše farizeové a saduceové,
pokoušejíce, prosili ho,
aby jim znamení s nebe ukázal.
On pak odpovídaje, řekl jim:
Když bývá večer, říkáte:
Jasno bude, nebo se *červená* nebe.
A ráno: Dnes bude nečas,
nebo se *červená* zasmušilé nebe.
Pokrytci, způsob zajisté nebe
rozsouditi umíte,
znamení pak časů těchto nemůžete?

A učiněno jest roucho jeho
stkvoucí a *bílé* velmi jako sníh,
ježto tak *bílého* bělič
na zemi učiniti nemůže.

I vyšlo sedm těch andělů z chrámu,
majících sedm ran,
oblečení jsouce rouchem lněným,
čistým a *bělostkvoucím*,
a přepásáni na prsech pasy *zlatými*.

Nový Zákon

1564

VERŠE O KVĚTECH UVADLÝCH

1564

Chlubí se pak bratr ponížený
v povýšení svém,
a bohatý v ponižování se,
nebo jako květ byliny pomine.
Nebo jakož slunce vzešlé s horkostí
usušilo bylinu a květ její spadl,
i ušlechtilost postavy jeho zhynula,
takt' i bohatý v svých cestách usvadne.

Nebo všeliké tělo jest jako tráva
a všeliká sláva člověka jako květ trávy,
usvadla tráva a květ její spadl.

Tiť jsou na hodech vašich poškrvny,
kteříž s vámi hodujice bezstoudně,
sami se pasou, jsou oblakové bez vody,
jimiž vítr sem i tam točí,
stromové uvadlí, neužiteční,
dvakrát mrtví a vykořenění.

Nový Zákon

1564

KÁZÁNÍ UMĚLE SPOŘÁDANÉ

1571

Jsou někteří kazatelé, kteříž aby sobě ty věci nalezené
a odkudkoli vzaté, kteréž lidu božimu mluvíti mají, ně-

kterak spořádali v mysli a potom pěkně pořádně jedny po druhých předkládali, o to nic nestojí, ale tak lecjaks, což prvé na mysl přijde, a potom třebas i dvě, tré spolu mluví a pletou. Nejedni tak velmi pletou, že téměř žádného cíle, k němuž by směřovali, v řeči jejich nemůže se spatřiti, než tak bude jejich mluvení jako prostopášné a rozběhlé stádo sem i tam se motající. Jeden kazatel měl obyčej spořádati věci i veliké, jako artikule přední nebo hlavní, i potom při nich věci menší velmi nezpůsobné, nerozuměje, co napřed státi a co po čem jíti má. Bývalo to jeho vzdělávání a pořádání věci takové, jako kdyby řezník polože skopce na štok, tak jej lecjaks na kusy sekal, žádných přihibí a kloubův a jiných regulí a obyčejův řeznických nic nešetře. Anebo jakoby pěkného listička a kvítků rozličných drahný košiček někdo měl, ale z toho všeho ani věnce křtaltovného uvítí, ani nějaké pěkné a slušné kytky složiti neuměl, než tak nepořádně to kvítičko rukou bera rozdával a, aby všechněm vonělo, před sebou roztrušoval a po stole nebo i lavicích rozkládal.

Artificialis ordo jest velmi zvláštní nepatrné, věci větších nebo menších, mistrovské však umělé spořádání podle vůle a libosti mluvitele, kterýž počne odkud chce, zavře čím chce. Připojí ku počátku a tak udělá prostředek z čeho chce, a jako naděje a rozšíří to, avšak jakž řečeno, tak aby to všecko se zdálo pěkně, slušně a mistrovsky býti složeno, jako by to tak narostlo. Ano aby se prostým posluchačům zdálo, že jest to podle pravého přirozeného pořádku složeno a jako srostlé. Takové promluvení podle toho způsobu jest podobné věnci anebo koruně mistrným způsobem uvité, tak aby se čistě všeckno jedno k druhému třefovalo, vůkol jednotejnost částek větších vidína byla zde, onde něco zvláštního aby se stkvělo jako v koruně drahý kámen, perla, a i to zvláštním rozkládané pořádkem, aby se nezdálo nic pošetile uděláno aneb bezmyšlenkovitě. Mezi tím týžtýž kvítek z listí spojeného a

rozvíjejícího z barvy červené neb žluté neb modré, ušlechtilou mající patrnost se vyskytoval . . . Někdy k posledkům to, což nejčistšího jest, chováno bývá, někdy pak za jinou příčinou musí jako kvítek z listí ne cele rozkvetlý nepatrně vykoukati, aby ne ode všech spatřín byl. V těch věcech kdo není prošlý a popřivyklý, velmi snadno sám se co kuře v koudeli zamotá

Vady kazatelův

1571

O METAFORÁCH

1571

Druhá věc, již šetřiti sluší těm, jenž chtějí ozdobně česky mluvíti, jest jakž se říká latině METAPHORA, totiž slov některých od jejich vlastního vyznamenání nebo moci jejich a vlastnosti poodnesení a jinam k jiných věcí vyznamenání obrácení. Kteréhožto způsobu i Latiníci i Čechové a též i jiní jazykové kdyby neužívali, častokrát myšlení svých nemohli by příhodně a srozumitelně, nad to eleganter jazykem pronášeti. Velmi jest užitečná ta figura nebo způsob ten, a náramně mnoho se ho i v písních svatých užívá. A summou mluvení nebo psaní, kteréž jest tou figurou jako pokropené, bývá příjemné, milé, živé, hýbající a právě lidskou mysl maluje. V řečech Krista Pána přemnoho jest toho, zvláště když praví sám o sobě »já jsem cesta, chléb, voda života, vinný kořen, vy ratolesti . . .« Ty jsou metafory nejlepší, kterých se již mnoho od lidí vůbec užívá, usitatae, ježto, by metafory byly, málo lidé tomu rozumějí, ale jakoby vlastní

slova a phrases byly, tak se toho užívá: nebo `vešly již lidem v zvyk. Jako kdyby některému mládenci řekl: »Obětuj Pánu Bohu *květ mladosti své*,« totiž vynalož na to svůj mladý a ušlechtilý věk, aby v něm Pánu Bohu sloužil a v tom léta svá strávil. Takové figury bývají lidem nejpříjemnější a i nejužitečnější. Nebo jaký užitek z pěkné řeči, když se jí nerozumí? Na věcech přirozených všem lidem známých i příkladové jsou příjemní i metafory odtud vzaté, jako když říkávají »nezralé učení«, »květ mladosti«, »zabil mráz«. I ta také povědění tu své místo mají řeči svatého Judy: zlí lidé že jsou »planety«, »hvězdy bludné« a »oblakové bez vody«, »stromové podzimní...« Item tu jest i vlastní i příhodné místo metaforám, kdež vlastních slov příhodných k vymalování myslí dostatečných a obvyklých není, ale potřeba sama k figurám přinucuje. Jako když díš: »Střela prudce letí k cíli«, letění se vlastně tomu připisuje, což má křídla. A nebo, by zvláštní slova nebyla zlá, ale když non sunt significantia, nemají takové moci, ani tak způsobilého vyznamenání: metafory pak mělyby před rukama ušlechtilé ad rem appositas, hejbající, jimiž můžeš jako živou a mocnou řeč svou učiniti. Jako když díš: »Kratičkový jest věk náš, prudce běží, plyne jako proud vody, ano jako pták letí.« Ta voda prudce běží, to jest teče, plyne, ač to slovo »plyne« vlastně tomu přísluší, což v vodě neb po vodě plyne. Item když díš »plyň s Hospodinem«, totiž »poroučím to Bohu«. Tohoť pak velice sluší šetřiti, aby k tomu metafory příhodné bral, což chceš v lidských myslích činiti. Jako chcešli vzbuditi k chvále boží ukázáním božích dobrodiní, díš, že »Bůh jest studnice dobroty nepřevážená«. Schvaluješli církev, nazůveš ji »rozkošnou vinicí« Pána zástupů.

LITERÁRNÍ OKRUH
ŠEDESÁTÝCH LET ŠESTNÁCTÉHO
STOLETÍ

JAN BLAHOSLAV

BRATR VOLF

VÁCLAV SOLÍN

TADEÁŠ HÁJEK Z HÁJKU

OLDŘICH PREFÁT Z VLKANOVA

JAN TÁBORSKÝ Z KLOKOTSKÉ HORY

BRATR VOLF

PÍSEŇ O DÉŠŤ A OURODU

1561

Stvořiteli věčný,
myť k tobě voláme,
ó smiluj se nad námi
pokorně žádáme:
nerač v hněvě svém trestati,
rač pokuty odjímati,
svou ruku otvírati.

Vzhlédniž na stvoření
převelmi soužené,
dejž nám léto veselé
a časy utěšené:
zažena psotu i bídu
netrap více svého lidu,
dej nám dobrou ourodu.

Svlaž zemi z oblaků
rosou utěšenou,
ať vydává užitek
stvoření velmi mdlému:
ať by více nelačnělo,
žizní trápeno nebylo,
života neztratilo.

Učiň z své milosti
dej nám pastvy dosti,
obilé i zvířátka
ať jsou k naší živnosti:

hojnost vína i ovoce
ať nám pochází z vinice,
též i voda ze studnice.

Zachovejž od větru
silného a hromu,
ať neškodí ourodám
ani našemu domu:
zaženiž kroupy na skále
i povodeň od nás vzdále,
učiň to k své cti a chvále.

Dejž oděv poctivý
k životu časnému,
pokrm, nápoj i zdraví
lidu svému věrnému:
tak nás chovej v své milosti,
Otče svatý, svou moudrostí,
však máš sto moci dosti.

Učiniž to všecko
pro jméno Ježíše,
prosby naše naplniž
i vši křesťanské říše:
ať z těžkých pokut povstanem
a s tebou věčně zůstanem,
dejž to náš králi, Amen.

Šamotulský kancionál

1561

PÍSEŇ MODLITEBNÁ ZA DĚŠŤ

1561

Bože od věčnosti
nestihlých v moudrosti,
kterouž všecko spravuješ
i časy rozdělujeteš:
dávaje zimy i horka,
toť činí tvá mocná ruka,
opatruje člověka.

Ó jaká pokuta
na nás nyní přišla,
kterak země vyprahla,
travička sotva vzešla:
seménka polní, zahradní
prospěchu, zrůstu nemají,
svlažení potřebují.

Bylina na zemi
vzala umenšení,
kvítí krásu ztratilo,
žeť již tak sličné není:
potok vyschl i studnice,
žito špatné i pšenice
již nemůž růsti více.

Hovádky domácí
i zvířátka polní
i všeliký živočich,
již sobě nejsou volní:
neb již pastvy málo mají,
po vodě sobě stýskají,
sem i tam se toulají.

Ptactvo ušlechtilé
létaje z vysoka
na zemi dolů padá
a převelmi těžce lká:
člověk na cestě ustává,
žízni, mdlobou trápen bývá,
div duše v něm zůstává.

Ó Bože jediný,
jaká jest nezdole
i v těch trápeních býti
již pod sluncem zde dole:
učiniž ty sám zproštění,
dada zemi rozvlažení,
přived' vše k občerstvení.

Šamotulský kancionál

1561

TADĚÁŠ HÁJEK Z HÁJKU

STROM KAŠTANOVÝ

1562

KAŠTAN jest strom mnohým známý, ačkoli není ho tak mnoho v Čechách, jako ve Vlaších a v jiných některých krajinách. Jest vysoký, rozložitý, kůra barvy sivé. Listí nese jako vlaský ořech, než širší, žilovatější a vůkol zastřihané. Kvetne v letě květem obdloužným, huňatým jako řasa, barvy bledé a voní jako vosk. Nese ovoce v jakési okrouhlé a bodlavé šupině zavřené a v jednom zavření dva i tři kaštany mívá, z nichž ti, kteříž po stranách jsou, okrouhlejší a vypuklejší bývají, kteříž pak v prostředku sedí pleskatí. Dvojí mají kůru na sobě, první tlustou barvy hřebíčkové, druhou tenkou skrčenou a zškrklou, chuti náramně trpké a hořké, jádro pod ní bílé a sladké. V Hetrurii nachází se v dvojím způsobu, jeden domácí, druhý lesní. Domácí pak dvojí, jeden ovoce větší nese a druhý menší. Domácího kaštanu ovoce, jakž málo posvadnou, snadníčko se vylupují a chuti jsou libé a sladké. Lesní nijak se loupati nedají, leč je prvé zvaří, protož k chování vepřův a sviní příhodnější jsou, nežli lidem k jedení. A ty také mnohem trpčejší a sušší jsou nežli domácí, což každému ovoci planému a lesnímu obyčejné jest. Kaštan raději roste na horách a v místech tmavých, nežli na lukách a na sluní. Ovoce k podzimku dozrává, nebo jakž se ta šupina svrchní zpuká, hned snadno samo vypadá, ačkoli někde i bidlami a holemi jako vořechy klátí se. Při horách, kdež obilí neroste, horáci samými kaštany živi jsou. Nejprvé praží je na rendlicích v peci a vyloupajíce je od obojí šupiny, netoliko je s jiným vařením vaří a až do sytosti jimi se nasy-

cuji, ale také mouku z nich melí a chléb pekou. A protož, kdež jest hojnost kaštanův, nebrzo tam draho bývá. Dřevo k stavení a k rozličným domácím půžitkům užitečné jest, nebo netoliko z něho trámy, břevna, prkna, kolí, ale deštky k vinným kádem dělají. K palivu nehodí se proto, že vždycky piští a praská a uhlí rozhazuje. Samy kaštany mezi žaludy nejlíbější jsou k jedení a dávají dobrou živnost.

KAPRADÍ SVATOJANSKÉ

KAPRADÍ jest dvoji, jedno samec, druhé samice. Samec roste na horách bez ratolestí, bez květu a bez semene, jakž někteří tomu chtějí. Však bedlivější zpytatelé věci přirozených na odpor tomu se stavějí, pravíc, že by semeno měl ze spod na listí, ale tak drobné, že sotva se poznati můž. Sbírají je, podložice pod ně papír, při konci měsíce června, neb toho času dozrává. Baby a šebryňkáři praví, že je musí tu noc před svatým Janem Křtitelem sbíratí a s jakýmisi slovy, jimiž praví se zlé duchy zaháněti, kteříž toho semene ostříhají a sbíratí nedopouštějí, ale to jest pobožk a šejd. Listí z prvu vychází vinuté s jakýmsi ryšavým chmejříčkem. Špičku, na niž visí, má chlupatou. Když pak to listí vyspěje, bývá lokte zvýši a má s obou stran jako nějaké křídla, a nerovně jeden list proti druhému vychází, vůně těžké. Kořen počernalý s malým kořeníčkem, po vrchu země se rozkládající a jest tak bujný a jemný, že, kde se zasadí, nesnadno vyhyne, ač ve dvou letech mohl by zahynouti, kdy by mu ratolesti často posekával aneb kdy by mladistvé pazoušky jeho kyjem dolův srážel, neb mízka ta, kteráž z nich na kořen teče, jej kazí a moří. Někteří chtějí tomu, kdy by kapradí při svatém Vítě vytrhal, když slunce vchází na

raka, že zas neporoste, aneb aby je třtinou porážel, aneb opět, třtinou radlici přiváže, tak je vyvorával. Samice výše roste s ratolestmi, a s vrchu listí má široké, zstříhané a ne tak dlouhé jako první, koření dlouhé, počervenalé černosti neb žlutosti.

Herbár

1562

OLDŘICH PREFÁT Z VLKANOVA

MOŘSKÁ BOUŘE

1563

A když pak v tom hrubě pršeti počne a přival se leje a vítr se rozmůže, to obé mořem pohne a jako z gruntu je vyzdvihne a zedme, tak že vlny k víře nepodobně velmi veliké se dělají. Neb jednak voda se rozstupuje a dolů ke dnu snižuje a velmi hluboké rokle neb oudolí ve vodě dělá, jednak se vlny zas v hromadu srážejí a co nějaké hory neb vrchy se nahoru k nebi vyzdvihují, a jedna vlna se s druhou potýkajíc, zhůru vysoko stříká a kvapí a jedna přes druhou se přelívá, a z toho velmi veliký a hrozný zvuk, přelívání, šplechot a jekot po všem moři povstává a hejbá. Mezi mořem pak a nebem vítr velmi veliký a hrozný, co by všecko všudy svou prudkostí pobratil chtěl, fučí a zučí, a o provazy, kterými v návi strovmové nataženi jsou, a jiné se jako řežíc, šustění strašlivé vydává. Nebe také nahoře oblaky hroznými a černými povlečené bývá a se zamračí, zakalí a zatmí, co by noc byla. A tak člověk, ten čas v šifu na moři jsa, se všech stran ouzkostmi velikými, hrůzou a strachem obklíčený jest. Neb pohleďšli dolův na moře, na kterém jsi, to nepokojné, hněvivé, divoké a k tvému zahynutí hotové pod sebou vidíš. Pohleďšli nahoru k nebi, to tolikéž od oblaků strašlivých, pršení deště a přivalů, hřímání a blýskání ustavičného ukrutné a hrozné vidíš. Pohleďšli pak mezi nebe a moře, tu od zučení a zvuku větru převelmi velikého strach a hrůza veliká jest. A tak pohleď kde chceš, obrať se kam chceš, všudy veliké nebezpečství a smrt před sebou vidíš. K tomu pak ke všemu náve od vln jsouc zmítána, spojení prken a trámův se v ní svi-

raji, stromové, na kterých plachty visí, se všim se třesou, viklí, chvěplí, a všecka náve tak praští a luští, nic jináč, než co by se hned v drobné kusy polámati chtěla. I ti pacholci marináři, kteří sic rozpustili jsou, a když čas a dobrý vítr mají, čerty se dělají, tehdáž každý zkrotne a rád by se v anděla obrátil a tak nábožný jest, že žádného svatého nepomine, než všecky v nebi vyhledá, jich na pomoc žádaje. V čas bouře na moři všecky ty trošty v lidské věci daremné jsou a nic neplatí. Neb tu spomoci nemůže žádné umění, žádní doktoři a lékaři, žádné byliny a piluje, recepty a apatéky. Nemůž tehdáž pomoci ani papež, ani císař, ani král, ani který jiný v světě potentát, ba ani otec, ani mámě, ani jiní nějací přátelé. Neužiteční jsou tehdáž velicí pokladové, zlato, stříbro, drahé kamení, peníze, ani jaké klénoty. Velikost a pevnost lodí proti síle a moci větru a moře jest jako pérko a nějaká mrva, a co sklo proti kladivu. Tu se nelze vyprositi, vyplatiti, obrániti, utéci, schovati ani skryti, než v moci samého věčného Pána Boha býti.

Cesta z Prahy do Benátek

1563

JAN TÁBORSKÝ
Z KLOKOTSKÉ HORY

PÍSEŇ V ČAS SUCHA

1567

Bože Abrahamův,
králi, Pane pánův,
myť prosíme tebe,
dej nám rosu z nebe,
Pane, Bože náš!

My, jenž v tě věříme,
Ježíši, prosíme,
smoč ourodu země,
dej nám k chlebu sémě,
Pane, Bože náš!

Uslyš hlasy naše
jako Eliáše
proroka kdyžs uslyšel,
hned s nebe déšť přšel,
Pane, Bože náš!

Myť k tobě voláme,
tvou milost chválíme,
rač nás uslyšeti,
déšť tichý nám dáti,
Pane, Bože náš!

Déšť nebesa dejte,
rosou zalívejte

stromy i zeliny,
louky i dědiny,
Pán Bůh buď s námi!

Jenž svlažuješ hory
z pokladův svých z hůry,
napoj naši zemi,
neboť velmi žizní,
Pane, Bože náš!

Račiž dáti plodnost,
bychom měli živnost,
z zrostu tvého skutku,
zbavě nás zármutku,
Pane, Bože náš!

Jsouc dost nasycená
naše země skalná,
vydát trávu dobytčům,
hledíc k tvým svatým skutkům,
Pane, Bože náš!

K služebnosti lidské
z milosti tvé božské
bylinu rač dáti,
skrz déšť ať můž růsti,
Pane, Bože náš!

Země ať chléb vydá,
by nebyla bída,
nám všechněm hříšným lidem
ať nemřeme hladem,
Pane, Bože náš!

Smilůj se, prosíme,
v tebe jenž věříme,

učiň pro tvou dobrotu,
znaje naši robotu,
Pane, Bože náš!

Ač my nejsme hodni,
hřešice den po dni,
prositi od tebe,
učiň sám pro sebe,
Pane, Bože náš!

Nuž my všickni spolu
jsouce v božím domu,
prosme jeho milosti,
ať nám dá déšť s výsosti,
Pán Bůh buď s námi!

Písně Starého zákona gruntovní

1567

O VZKŘÍŠENÍ PŘÍRODY

1567

Svět se vším stvořením
již se raduje,
nebi s utěšením
chválu vzdávaje
slunce zemi zhřívá,
zalívá,
rosa věje větrem libým,
božím vzkříšením.

V zelenosti kvetne
každé vosení,
hrubost země lekne,
dává kořeni
barvy rozličnosti
bělosti
již štěpové zakvítají,
vůni dávají.

Hory a pahrbky,
údol, roviny,
lesové i háji
se zelenají,
moře tichost béře
u míře,
jižť obživují živlové,
živočichové.

Ptactvo také chválí
svého stvořitele,
vedlé své povahy
uložitele,
zvěř, hovada plěši
a spíší
k svým pastvinám poskakujíc,
máj rádi vidíc.

Neb tento čas máje
všecko stvoření
nebeského ráje
nesa znamení,
Pán vši velebnosti,
milosti
svou vstav nad jiné oslavil
hojně obdařil.

Však co jest zde milé
tam je milejší,
libě chutné, krásné
tam mnohem krasší,
neb studnice všeho
dobrého
hojná tu, kdež jest Pán vstoupil.
svůj lid vykoupil.

Písne Starého zákona gruntovní

1567

LITERÁRNÍ OKRUH
SEDMDESÁTÝCH LET VĚKU
ŠESTNÁCTÉHO

BAVOR RODOVSKÝ Z HUSTIŘAN

DAVID KRINIT Z HLAVAČOVA

JAN MIROTICKÝ

BRATR IZAIÁŠ CIBULKA

BAVOR RODOVSKÝ Z HUSTIŘAN

ČTVERO ČASŮ V ROČNÍCH

1574

ČTVERÝ čas máme v jednom každém roce, totiž podletí, leto, podzimek a zimu. V *podletním* času den a noc v dlouhosti dne se srovnávají v svých vlastech a krajinách. Ten čas počíná lidem milý býti, povětrí se vyjasňuje, větříčkové libě provívají, sněhové se rozplývají, údolí vodami mokvají, studnice z sebe potoky vydávají, stromové i byliny v sebe vláhy přijímají, vejšeji i šířeji své větvoví podávají, semena z země se vyskytují, obilíčka se zelenají, louky se travami zelenými odívají, barvy rozličného kvítí se rozmáhají. V ten čas také na světě všecko ožívá, země se travou přikrývá, na všechny strany bujně vykvétá, žížaly se hýbají, zvířatům pastvy se hotují, všeckny věci se obnovují, slavíkové vykřikují, a tak všeckny věci se radují a svou přirozenou krásou se ozdobují. V *létě* již dne přibývá a noci ubývá, horkosti se rozmáhají, větrové se všech stran provívají. Bouře se v své bouři spokojuje, povětrí se projasňuje a úrody polní dozrávají. Živočichové v plemenu svém se ukazují a všeliké moci tělesné se potvrzují. V *podzimku* den s nocí po druhé se srovnávají, v ten čas také noci přibývá, denních hodin vždy ubývá, povětrí chladne, půlnoční vítr provívá, časové se mění, ubývá potokův, studnice málejí, byliny zelenost tratí, pomíjí ovoce, zvířata brlohův hledají, hadové a žížaly v zem se schovávají a v jeskyních své pokrmy přijímají. Zvířata se opatrují, čím by měla přes zimu živa býti. Všecky věci podobně se ukazují jako člověk, kteréhož krása i mladost věku pominula. V *zimní* čas vždy dne ubývá, ale noci spěšně přibývá,

zimy se rozmáhají, větrové se zimou obvošťují, s dříví list opadá, zelenost hyne rozličná. Zvířátka se zimě ukrývají, mnohé žížaly svůj život dokonávají, které jsou v létě s lidmi přebývaly, teplosti slunečné se radovaly. A pro velikou zimu i sněžnost povětří se od tmy odděluje svou jasností. Tváři lidské počínají zimou černati, zvířata se studeností třepytati. Též i všeliké hovado bylo by letu a teplu zase velmi rádo. Všeliká bylina a tráva mrazy vadne, každé tělo v své bujnosti chřadne. Učiněn bývá svět jako člověk starý, kterýž jest léty a věkem sešlý: majíc na sobě bradu šedivou a sukni velmi chatrnou, v světě více nepracuje, neb se smrt jeho přibližuje.

Secreta Aristotelis

1574

DAVID KRINIT Z HLAVAČOVA

VERŠE NA EVANGELIA

1577

Kdož koštuje věci libých,
má se obávati trpkých,
 neb všecky věci se mění,
 nic stálého v světě není.

Jakž světlo denní temnosti
 ustavičně postíhají,
tak po veselí žalosti
 také se vždycky zbijají.

Jakž tráva z kořene svého
vzchází času májového,
 tak se též i z bázně boží
 co z kořene moudrost množí.

Hortulus animae

1577

JAN MIROTICKÝ

KRAJINA MORAVSKÁ

1579

Dále již se pokládá o Moravě, kteroužto, jakováž nyní jest, ode tří stran vrchové hor, a nebo lesové i také houště neb křoviny a řeky obmezují. Z řek na Moravě za nej-přednější se pokládá Morava, kterážto vùkol Olomouce teče, a odtud dolů do země uherské tekouc, do Dunaje potom své i jiné, které do ní vtékají, vody z sebe vypouští. Než řeka Odra, která se nedaleko od Olomouce začíná, své jméno až do moře vpadajíc drží. Naši ji Odrou jmenují, vypůjčující toho jména od ptáčníků, kteříž boudky k lapání a spatřování ptactva na dříví udělané mají a těm odry říkají. A podnes takové boudky na Moravě při začátku Odry od ptáčníků se dělají. Ale ani Hany pominouti se nevidí, ačkoli chaternou vodou druhdy tekoucí, a však ty pole svlažující, nad kteréžto na Moravě na obilé ourodnějších není, tak že ty pole sedláci, o obilí pracující, od veliké hojnosti obilí jako nějakým výmenem země moravské slušně jmenují. Položení té krajiny, jakž se po vnitřku spatřuje, jest rovinovaté, a pole jsou měkké a mastné země, a z té příčiny k osením velmi způsobné, tak jako pahrbci nebo vrškové k vinicím, pro příjemnější k takovým vinicem zemi, nežli jest sic v Čechách. A protož hojností a dobrotou vína ji převyšuje. Všecka pak jest k rostlinám zemským vypravena a obyvateli tak naplněna, že stádům dobytkův velikých, jenž se kromě na pustinách způsobně pásti nemohou, žádného místa nepozůstavila.

Obyčeje všech národův

1579

BRATR IZAIÁŠ CIBULKA
A JEHO OKRUH

MIKULÁŠ ALBRECHT Z KAMÉNKA

LUKÁŠ HELIC

JAN ENEAS BOLESLAVSKÝ

PAVEL JESEN

JIŘÍ STREYC

JAN KAPITA

JAN EFRAIM

STVOŘENÍ SVĚTA

1579

Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.

Země pak byla nesličná a pustá
a tma byla nad propastí
a Duch Boží vznášel se nad vodami.

I řekl Bůh: Bud' světlo!

I bylo světlo.

A viděl Bůh světlo, že bylo dobré,
i oddělil Bůh světlo od tmy.

A nazval Bůh světlo dnem
a tmou nazval nocí.

I byl večer a bylo jitro,
den první.

Řekl také Bůh: Bud' obloha uprostřed vod
a děl vody od vod!

I učinil Bůh tu oblohu
a oddělil vody,
kteréž jsou pod oblohou,
od vod, kteréž jsou nad oblohou.

A stalo se tak.

I nazval Bůh oblohu nebem.

I byl večer a bylo jitro,
den druhý.

Řekl také Bůh: Shromážděte se vody,
kteréž jsou pod nebem,
v místo jedno a ukaž se místo suché.

A stalo se tak.

I nazval Bůh místo suché zemi,
shromáždění pak vod nazval mořem.

A viděl Bůh, že to bylo dobré.

Potom řekl Bůh: Zplod' země trávu
a bylinu vydávající símě

a strom plodný nesoucí ovoce
podlé pokolení svého,
v němž by bylo símě jeho na zemi.
A stalo se tak.

Nebo země vydala trávu a bylinu
nesoucí semeno podlé pokolení svého
i strom přinášející ovoce,
v němž bylo símě jeho podle pokolení jeho.
A viděl Bůh, že to bylo dobré.
I byl večer a bylo jitro,
den třetí.

Opět řekl Bůh: Bud'te světla na obloze nebeské,
aby oddělovala den od noci,
a byla na znamení a rozměření časů, dnu a let.
a aby svítila na obloze nebeské
a osvěcovala zemi.

I stalo se tak.

I učinil Bůh dvě světla veliká,
světlo větší, aby správu drželo nade dnem,
a světlo menší, aby správu drželo nad nocí,
též i hvězdy.

A postavil je Bůh na obloze nebeské,
aby osvěcovala zemi,
a aby správu držela nade dnem a nocí
a oddělovala světlo od tmy.

A viděl Bůh, že to bylo dobré.

I byl večer a bylo jitro,
den čtvrtý.

Řekl ještě Bůh: Vydejte vody
hmyz duše živé v hojnosti,
a ptactvo, kteréž by létalo nad zemí
pod oblohou nebeskou.

I stvořil Bůh velryby veliké
a všelijakou duši živou, hýbající se,
kteroužto v hojnosti vydaly vody

podlé pokolení jejich,
a všeliké ptactvo křídla mající,
podlé pokolení jeho.
A viděl Bůh, že to bylo dobré.
I požehnal jim Bůh, řka:
Plod'tež se a množte se
a naplňte vody mořské,
též ptactvo ať se rozmnožuje na zemi.
I byl večer a bylo jitro,
den pátý.

Řekl též Bůh: Vydej země duši živou,
jednu každou podlé pokolení jejího,
hovada a zeměplazy i zvěř zemskou,
podlé pokolení jejího.
A stalo se tak.
I učinil Bůh zvěř zemskou
podlé pokolení jejího,
též hovada vedlé pokolení jejich
i všeliký zeměplaz podlé pokolení jeho.
A viděl Bůh, že bylo dobré.

Řekl opět Bůh: Učiňme člověka k obrazu našemu,
podlé podobenství našeho,
a ať panuje nad rybami mořskými
a nad ptactvem nebeským i nad hovady
a nade vši zemi i nad všelikým zeměplazem,
hýbajícím se na zemi.
I stvořil Bůh člověka k obrazu svému,
k obrazu božimu stvořil jej,
muže a ženu stvořil je.
A požehnal jim Bůh a řekl jim Bůh:
Plod'tež se a rozmnožujte se
a naplňte zemi a podmaňte ji
a panujte nad rybami mořskými
a nad ptactvem nebeským

i nad všelikým živočichem
hýbajícím se na zemi.

Řekl ještě Bůh: Aj, dal jsem vám
všelikou bylinu, vydávající símě,
kteráž jest na tváři vší země,
a všeliké stromoví, na němž jest ovoce stromu,
nesoucí símě, to bude vám za pokrm.
Všechněm pak živočichům zemským
i všemu ptactvu nebeskému,
a všemu tomu, což se hýbe na zemi,
v čemž jest duše živá,
všelikou bylinu zelenou
dal jsem ku pokrmu.

I stalo se tak.

A viděl Bůh vše, což učinil,
a aj, bylo velmi dobré.

I byl večer a bylo jitro,
den šestý.

A tak dokonána jsou nebesa a země
i všechno vojsko jejich.

A dokonal Bůh dne sedmého dílo své,
kteréž dělal a odpočinul v den sedmý
ode všeho díla svého, kteréž byl dělal.

I požehnal Bůh dni sedmému a posvětil ho,
nebo v něm odpočinul Bůh ode všeho díla svého,
kteréž byl stvořil, aby učiněno bylo.

Tit' jsou rodové nebes a země,
když stvořena jsou v den,
v němž učinil Hospodin Bůh zemi i nebe,
i každé chrastiny polní,
dříve než byla na zemi,
i všeliké byliny polní,
prvé než vzcházela.

Nebo ještě byl nedštil Hospodin Bůh na zemi,

aniž byl který člověk, ježto by dělal zemi.
A pára vystupovala z země,
aby svlažovala všecken svrček země.
I učinil Hospodin Bůh člověka z prachu země
a vdechl v chřípě jeho dchnutí života,
i byl člověk v duši živou.

Genesis

Kralická bibli

1579

ŠTÍPENÍ POZEMSKÉHO RÁJE

1579

Štípil pak byl Hospodin Bůh
ráj v Eden na východ
a postavil tam člověka, jehož byl učinil.
A vyvedl Hospodin Bůh z země všeliký strom
na pohledění libý a ovoce k jídlu chutné,
též strom života uprostřed ráje
i strom vědění dobrého a zlého.
A řeka vycházela z Eden k svlažování ráje
a odtud dělila se a byla ve čtyři hlavní řeky.
Jméno jedné Pison, ta obchází
všecku zemi Hevilah, kdež jest zlato.
A zlato země té jest výborné,
tam jest i bdelium a kámen onychin.
Jméno pak druhé řeky Gihon,
ta obchází všecku zemi Chus.
A jméno řeky třetí Hiddekel,

kteráž teče k východní straně Assyrské země.

A řeka čtvrtá jest Eufrates.

Pojav tedy Hospodin Bůh člověka,
postavil jej v ráji v zemi Eden,
aby jej dělal a ostříhal ho.

I zapověděl Hospodin Bůh člověku, řka:

Z každého stromu rajského svobodně jísti budeš,
ale z stromu vědění dobrého i zlého nikoli nejez,
nebo v který bys koli den z něho jedl,
smrtí umřeš.

Řekl byl také Hospodin Bůh:

Není dobré člověku býti samotnému,
učiním jemu pomoc, kteráž by při něm byla.
Nebo když byl učinil Hospodin Bůh
z země všelikou zvěř polní
i všecko ptactvo nebeské,
přivedl je k Adamovi, aby pohleděl na ně,
jaké by jméno kterému dáti měl,
a jak by koli nazval Adam kterou duši živou,
tak aby jmenována byla.

I dal Adam jména všechněm hovědům
i ptactvu nebeskému a všeliké zvěři polní.
Adamovi pak není nalezena pomoc,
kteráž by při něm byla.

Protož uvedl Hospodin Bůh tvrdý sen na Adama
i usnul, a vyňal jedno z žeber jeho
a to místo vyplnil tělem.

A z toho žebra, kteréž vyňal z Adama,
vzdělal Hospodin Bůh
ženu a přivedl ji k Adamovi.

I řekl Adam: Ted' tato jest kost z kostí mých
a tělo z těla mého, tato slouží bude mužatka,
neb z muže vzata jest.

Z té příčiny opustí muž otce svého i matku svou

a přidržeti se bude manželky své,
i budou v jedno tělo.
Byli pak oba dva nazí, Adam i žena jeho,
a nestyděli se.

Genesis

Kralická bibli

1579

KORÁB NA HORÁCH ARARAT

1579

Rozpomenul se pak Bůh na Noé
i všechny živočichy a všechna hovada,
kteráž byla s ním v korábu,
pročež uvedl Bůh vítr na zemi,
i zastavily se vody.
A zavřiny jsou studnice propasti
i průduchové nebeští,
a zastaven jest přívál s nebe.
I navrátily se vody se svrchku země,
odcházejíce zase,
a opadly vody po stu a padesáti dnech,
tak že odpočinul koráb sedmého měsíce,
v sedmnáctý den toho měsíce,
na horách Ararat.
Když pak vody odcházely a opadaly
až do desátého měsíce,
prvního dne téhož desátého měsíce
ukázali se vrchové hor.
I stalo se po čtyřicíti dnech,

otevřev Noé okno v korábu,
kteréž byl udělal, vypustil krkavce.
Kterýžto vyletuje zase se vracoval,
dokudž nevyschly vody na zemi.
Potom vypustil holubici od sebe, aby věděl,
jižli by opadly vody se svrchku země.
Kterážto když nenašla, kde by odpočinula noha její,
navrátila se k němu do korábu,
nebo vody byly po vší zemi.
On pak vztáhna ruku svou,
vzal ji a vnesl k sobě do korábu.
A posečkal ještě sedm dní jiných
a opět vypustil holubici z korábu.
I přiletěla k němu holubice k večerou,
a aj, list olivový utržený v ústech jejích,
tedy poznal Noé, že opadly vody se svrchku země.
I čekal ještě sedm dní jiných
a opět vypustil holubici,
kterážto nevrátila se k němu více.
I stalo se šestistého prvního léta,
v první den měsíce prvního,
že vyschly vody na zemi,
i odjal Noé přikrytí korábu a uzřel,
ano již oschl svrček země.
Druhého pak měsíce, v dvacátý sedmý den
téhož měsíce oschla země.

Pentateuch

Kralická bibli

1579

SEN FARAONŮV

1579

Tedy řekl Farao Jozefovi:

Zdalo mi se ve snách,
že jsem stál na břehu potoka.

A aj, z potoka toho vystupovalo
sedm krav tlustých a pěkných,
kteréžto pásly se na mokřinách.

A aj, sedm jiných krav vystupovalo za nimi
churavých a šeredných velmi a hubených,
neviděl jsem tak šeredných
ve vší zemi egyptské.

A sežraly krávy ty hubené a šeredné
sedm krav prvnějších tlustých.

A ač dostaly se do břicha jejich,
však nebylo znáti by se dostaly v střeva jejich:
nebo na pohledění byly mrzké jako i před tím.
I procítil jsem.

Viděl jsem také ve snách,
ano sedm klasů vyrostlo z stébla jednoho
plných a pěkných.

A aj, sedm klasů drobných, tenkých
a východním větrem usvadlých
vycházelo za nimi.

I pohltili klasové ti drobní sedm klasů pěkných,
což když jsem vypravoval hadačům,
nebyl, kdo by mi vyložil.

Odpověděl Jozef Faraonovi:
Sen Faraonův jednostejný jest,
což Bůh činiti bude,
to ukázal Faraonovi.

Sedm krav pěkných jest sedm let,

a sedm klasův pěkných tolikéž jest sedm let,
sen jest jednorodný.

Sedm pak hubených krav a šeredných,
vystupujících za nimi, sedm let jest,
a sedm klasů drobných
a větrem východním usvadlých
bude sedm let hladu.

Aj sedm let nastane, v nichž hojnost veliká
bude ve vší zemi egyptské.

A po nich nastane sedm let hladu,
v nichž v zapomenutí přijde
všecka ta hojnost v zemi egyptské
a zhubí hlad zemi.

Aniž poznána bude hojnost ta v zemi pro hlad,
kterýž přijde potom, nebo velmi veliký bude.

Že pak opětován jest sen Faraonovi podvokrát,
znamená, že jistá věc jest od Boha,
a že tím spíše Bůh vykoná to.

Pentateuch

Kralická bibli

1579

VERŠE O DRAHOKAMECH

1579

Udělají pak náramenník z zlata,
z postavce modrého a šarlatu,
z červce dvakrát barveného
a hedbávi bílého přesukovaného,
dílem řemeslným.

Vezmeš také dva kameny onychinové
a vyryješ na nich jména synů izraelských,
šest jmen jejich na kameni jednom
a jmen šest ostatních na kameni druhém,
podlé pořádku narození jejich.

Dilem řemeslníka, kterýž řeže na kameni
a kterýž vyrývá pečetí,
vyryješ na těch dvou kameních
jména synů izraelských,
do zlata je vsadiš.

A položíš dva kameny ty
na vrchních krajích náramenníku,
kameny pro paměť na syny izraelské,
a nositi bude Aron jména jejich před Hospodinem
na obou ramenách svých na památku.

Uděláš také náprsník soudu dilem řemeslným,
takovým dilem jako náramenník,
uděláš jej z zlata,
z postavce modrého, z šarlatu,
z červce dvakrát barveného
a z bílého hedbávi přesukovaného.

Čtverhranný bude a dvojnásobní,
pídi dlouhost a pídi širokost jeho bude.

A vsadiš jej všudy kamením drahým,
čtyřmi řady ať jest kamení, pořádkem tímto:
sardius, topazius a smaragdus v prním řadu,
v druhém pak zpořádání karbunkulus, zafír a jaspis,
a v řadu třetím linkurius, achates a ametyst,
v čtvrtém řadu chryzolit, onychin a beryl,
vsazení budou do zlata v svém pořádku.

Těch pak kamenů s jmény synů izraelských
bude dvanácte podlé jmen jejich,
dilem řežících pečetí,

jeden každý podle jména svého
pro dvanáctero pokolení budou.

Pentateuch

Kralická bibli

1579

VERŠE O HUDBĚ

1579

I porodila Ada Jábale,
kterýž byl otec přebývajících v staních
a stádo pasoucích.

A jméno bratra jeho Jubal,
ten byl otec všech hrajících na harfu
a nástroje hudebné.

I mluvil Hospodin k Mojžíšovi řka:
Udělej sobě dvě trouby stříbrné,
dílem taženým uděláš je,
kterýchž užívati budeš k svolání všeho množství
a když by se mělo hnouti vojsko.

Protož kdyžkoli zatroubí na ně,
shromáždí se k tobě všecko množství
ke dveřím stánku úmluvy.

Jestliže v jednu toliko zatroubí,
tedy shromáždí se k tobě knížata,
přední lidu izraelského.

Pakli by s nějakým přetrubováním troubili,
hnou se s místa, kteříž leželi k východní straně.

Když by pak troubili s přetrubováním podruhé,
tedy hnou se ti, kteříž leželi ku poledni.
S přetrubováním troubiti budou k tažení svému.
Ale když byste měli svolati všecko množství,
prostě bez přetrubování troubiti budete.
Synové Aronovi, kněží, trubami těmi budou troubiti,
a bude vám to ustanovení věčné k pronároděch vašich.

Když vyjdete na vojnu v zemi vaší
proti nepříteli ssuzujícímu vás,
s přetrubováním troubiti budete v trouby ty
a budete v paměti před Hospodinem, Bohem svým,
a zachování budete od nepřátel svých.
V den také veselí vašeho a při slavnostech svých
a při začátcích měsíců vašich
troubiti budete v trouby ty
k obětem svým zápalným a pokojným,
i budou vám na památku před Bohem vašim:
Já Hospodin, Bůh váš!

Pentateuch

Kralická biblí

1579

BAJKA JOTAMOVA

1580

Poslyšte mne, muži Sichemští,
a uslyš vás Bůh.
Sešlo se některého času dříví,
aby pomazalo nad sebou krále.

I řekli olivě:

Kraluj nad námi.

Jimžto odpověděla oliva:

Zdali já, opustě svou tučnost,
kterouž ctěn bývá Bůh i lidé, půjdu,
abych byla postavena nad stromy?

I řeklo dříví fíku:

Pojd' ty a kraluj nad námi.

Jimž odpověděl fík:

Zdali já, opustě sladkost svou
a ovoce své výborné, půjdu,
abych postaven byl nad stromy?

Řeklo opět dříví vinnému kořenu:

Pojd' ty a kraluj nad námi.

Jimž odpověděl vinný kořen:

Zdali já, opustě své víno,
kteréž obveseluje Boha i lidi, půjdu,
abych postaven byl nad stromy?

Naposledy řeklo všecko dříví bodláku:

Pojd' ale ty a kraluj nad námi.

I odpověděl bodlák dříví:

Jestliže v pravdě bērete
vy mne sobě za krále, pojd'te,
odpočívajte pod stínem mým,
pakli nic, vyjdi oheň z bodláku
a spal cedry libánské.

Soudci

Kralická bibli

1580

CHVALOZPĚV O VELRYBĚ

1582

Ještě odpovídaje Hospodin z vichru Jobovi i řekl:
Přepaš nyní jako muž bedra svá,
a nač se tebe tázati budu, oznam mi.
Vytáhneš-liž velryba udici,
aneb provazem pohříženým až k jazyku jeho?
Zdali dáš kroužek na chřípě jeho,
aneb hákem probodneš čelist jeho?
Zdaž se obrátí k tobě s prosbami,
aneb mluvití bude tobě lahodně?
Učinilíž smlouvu s tebou?
Přijmeš-liž jej za služebníka věčného?
Zdaž budeš s ním hráti jako s ptáčkem,
aneb přivážeš jej dětem svým?
Přistojí-liž sobě hody z něho společníci,
a rozdělí-liž jej mezi kupce?
Zdaž naplníš háky kůži jeho
a vidlicemi rybářskými hlavu jeho?
Vztáhni jen na něj ruku svou
a neučiniš zmínky o boji.
Aj, naděje o polapení jeho mylná jest,
zdaž i k spatření jeho člověk nebývá poražen?
Nebudu mlčeti o údech jeho
a o síle výborného sformování jeho.
Kdo odkryl svrček oděvu jeho,
s dvojími udidly svými kdo k němu přistoupí?
Vrata úst jeho kdo otevře,
okolo zubů jeho jest hrůza.
Šupiny jeho pevné
jako štítové sevřené velmi tuze.
Jedna druhé tak blízko jest,

že ani vítr nevchází mezi ně.
jedna druhé se přidržují a neděli se.
Od kýchání jeho zažžehá se světlo
a oči jeho jsou jako záře svitání.
Z úst jeho jako pochodně vycházejí
a jiskry ohnivé vyskakují.
Z chřípí jeho vychází dým
jako z kotla vroucího aneb hrnce.
Dýchání jeho uhlí rozpaluje
a plamen z úst jeho vychází.
V šiji jeho přebývá síla
a před ním utíká žalost.
Kusové masa jeho drží se spolu,
celistvé jest v něm aniž se rozdrobuje.
Srdce jeho tuhé jest jako kámen,
tak tuhé jako úlomek spodního žernovu.
Vyskýtání jeho bojí se nejsilnější,
až se strachem i vyčišťují.
Meč stihající jej neostojí,
ani kopí, šíp neb i pancíř.
Pokládá železo za plevy,
ocel za dřevo shnilé.
Nezahání ho střela,
v stéblo obrací se jemu kamení prakové.
Za stéblo počítá střelbu
a posmívá se šermování kopím.
Pod ním ostré střepiny stele sobě
na věci špičaté jako na blátě.
Působí aby vřelo v hlubině jako v kotle
a kormoutilo se moře jako v moždíři.
Za sebou patrnou činí stezku,
až se zdá, že propast má šediny.
Žádného není na zemi jemu podobného,
aby tak učiněn byl bez strachu.

Cokoli vysokého jest, za nic pokládá,
jest králem nade všemi šelmami.

Knihá Job

Kralická bibli

1582

PÍSEŇ O STVOŘENÍ ZVĚŘE

1582

Viš-li, kterého času rodí kamzíkové,
a laň ku porodu pracující spatřil-lis?
Máš-li v počtu měsíce, kteréž vyplňují,
znáš-li, pravím, čas porodu jejich?
Jak se kladou, plod svůj utiskají
a s bolestí ho pozbývají?
Jak se zmocňují mladí jejich i odchovávají pící polni
a vycházejíce, nenavracují se k nim?
Kdo propustil zvěř, aby byla svobodná,
a řemení divokého osla kdo rozvázal?
Jemuž jsem dal pustinu místo domu jeho
a místo přibytku jeho zemi slatinnou.
Posmívá se hluku městskému a na křikání toho,
kdož by jej honil, nic nedbá.
To, což nachází v horách, jest pastva jeho,
nebo toliko zeliny hledá.
Svolí-liž jednorozec, aby tobě sloužil
a u jeslí tvých aby nocoval?
Připřáhneš-liž provazem jednorozce k orání,
bude-liž vláčeti brázdy za tebou?
Zdaž se na něj ubezpečíš,

proto že jest veliká sila jeho,
a poručíš jemu svou práci?
Zdaž se jemu dověříš, že sveze semeno tvé
a na humno tvé shromáždí?
Ty-lis dal pávům křídlo pěkné,
aneb péro čápu neb pštrosu?
A že opouští na zemi vejce svá,
ačkoli je v prachu osedí.
Nic nemysle, že by je noha potlačiti,
aneb zvěř polní pošlapati mohla?
Tak se zatvrzuje k mladým svým,
jako by jich neměl,
jako by neužitečná byla práce jeho,
tak jest bez starosti.
Nebo nedal jemu Bůh moudrosti,
aniž mu udělil rozumnosti.
Časem svým vzhůru se vznášeje,
posmívá se koni i jezdcí jeho.
Zdaž ty dáti můžeš koni silu,
ty-li ozdobíš šíji jeho řehtáním?
Zdali jej zastrašíš jako kobytku,
anobř frkání chřípí jeho strašlivé jest.
Kopá důl a pleše v síle své,
vycházeje vstříc i zbroji.
Směje se strachu, aniž se leká,
aniž ustupuje zpátkem před ostrostí meče
ač i toul na něm chřestí
a blýští se dřevce a kopí.
S hřmotem a s hněvem kopá zemi,
aniž pokojně stojí k zvuku trouby.
Anobř k zvuku trouby řehce a zdaleka cítí boj
hluk knížat a prokřikování.

Zdali podlé rozumu tvého létá jestřáb,
roztahuje křídla svá na poledne?

Zdali k rozkazu tvému zhůru se vznáší orlice
a vysoko se hnízdí?
Na skále přebývá,
přebývá na špičaté skále jako na hradě,
odkudž hledá pokrmu,
kterýž z daleka očima svýma spatřuje.
Ano i mládí její střebí krev
a kde těla mrtvá, tu i ona jest.

Knihá Job

Kralická bibli

1582

PŘÍSLOVÍ ŠALOMOUNOVA

1582

Jako potůčkové vod jest srdce královo
v ruce Hospodinově,
kamžkoli chce, nakloňuje ho.

Vysokost očí, širokost srdce a orání bezbožných
jest hřichem.

Nehled' na víno rdící se, že vydává v kofliku záři svou
a přímo vyskakuje,
naposledy jako had uštípne a jako štir uštkne.

Přes pole muže lenivého šel jsem
a přes vinici člověka nemoudrého,
a aj, porostlo všudy trním,
přikryly všecko kopřivy

a ohrada kamenná její byla zbořená.
A vida to, posoudil jsem toho,
vida, vzal jsem to k výstraze.

Jablka zlatá s řezbami stříbrnými
jest slovo propověděné případně.

Jako studenost sněžná v čas žně,
tak jest posel věrný těm, kteříž jej posílají,
nebo duši pánů svých očerstvuje.

Jako oblakové a vítr bez deště,
tak člověk, kterýž se chlubí darem lživým.

Vítr půlnoční zplozuje déšť
a tvář hněvivá jazyk tajně utrhající.

Jako sníh v létě a jako déšť ve žni
tak nepřipadá na blázna čest.

Jako vrabec přenáší se a vlaštovice létá,
tak zlořečení bez příčiny nedojde.

Když zroste tráva a ukazuje se bylina,
tehďáž ať se shromažďuje seno s hor.

Kdo doufá v bohatství své, ten spadne,
ale spravedliví jako ratolest zkvetnou.

Přísloví

Kralická bibli

1582

MARNOST LIDSKÉHO USILOVÁNÍ

1582

Marnost nad marnostmi, řekl kazatel,
marnost nad marnostmi a všecko marnost.
Jaký užitek má člověk ze všelijaké práce své,
kterouž vede pod sluncem?
Věk pomíjí a jiný věk nastává,
ačkoli země na věky trvá.
Vychází slunce i zapadá slunce
a k místu svému chvátá, kdež vychází.
Jde ku poledni a obrací se na půlnoci,
sem i tam se toče, chodí vítr,
a okolky svými navracuje se vítr.
Všecky řeky jdou do moře,
avšak se moře nepřepřlňuje.
Do místa, do něhož tekou řeky, navracují se,
aby zase odtud vycházely.
Všecky věci jsou plné zaneprázdnění,
aniž může člověk vymluviti.
Nenasytí se oko hleděním,
aniž se naplní ucho slyšením.
Což bylo, jest to, což býti má,
a což se nyní děje, jest to, což se dítí bude,
aniž jest co nového pod sluncem.
Jestliž jaká věc, o níž by říci mohl:
Pohled', toť jest cosi nového?
Ano již to bylo před věky,
kteříž byli před námi.

Kazatel

Kralická bibli

1582

PÍSEŇ ŠALOMOUNOVA

1582

Já jsem růže sáronská a lilium při dolinách,
jako lilium mezi trním,
tak přítelkyně má mezi pannami.
Jako jabloň mezi dřívím lesním,
tak milý můj mezi mládenci,
v stínu jeho žádostiva jsem byla seděti a sedímť,
nebo ovoce jeho sladké jest ústům mým.
Uvedl mne na hody, maje za korouhev lásku ke mně.
Očerstvětež mne těmi flašemi,
posilněte mne těmi jablky,
nebo umdlévám milostí.
Levice jeho pod hlavou mou
a pravicí svou objímá mne.
Zavazujit' vás přísahou, dcery jeruzalémské,
skrže srny a laně polní,
abyste nebudily a nevyrážely ze sna
milého mého, dokudž by nechtěl.
Hlas milého mého, aj, ont' se běře, skáče po těch horách,
poskakuje na těch pahrbcích.
Podobný jest milý můj srně aneb mladému jelenu,
aj, on stojí za stěnou naší,
vzhlédá z oken, patří skrže mříži.
Ozval se milý můj a řekl mi:
Vstaň, přítelkyně má, krásná má a pojd'.
Nebo aj, zima pominula, prška přestala a odešla.
Kvítíčko se ukazuje po zemi,
čas prozpěvování přišel,
a hlas hrdličky slyší se v krajině naší.
Fík vypustil holičky své
a réví rozkvetlé vydalo vůni.
Vstaniž, přítelkyně má, krásná má a pojd'.

Holubičko má v rozsedlinách skalních,
v skrýši příkré, ukaž mi obličej svůj,
nechať slyším hlas tvůj, nebo hlas tvůj libý jest
a obličej tvůj žádostivý.

Zlapejte nám lišky, lišky maličké,
ježto škodu dělají na vinicích,
poněvadž vinice naše kvete.

Milý můj jest můj a já jeho,
jenž pase mezi lilium.

Ažby zavítal ten den a utekli by stínové ti,
navratiž se, připodobni se, milý můj,
srně neb mladému jelenu na horách Beter.

Všecka jsi krásná, přítelkyně má,
a není na tobě poškrvny.

Se mnou z Libánu, ó choti má
se mnou z Libánu půjdeš a pohlediš s vrchu
hory Amana, s vrchu Senir a Hermon,
z peleši lvových a s hor pardových.

Jak utěšené jsou milosti tvé, sestro má choti!
Jak vzácnější jsou milosti tvé než víno,
a vůně mastí tvých nade všechny vonné věci.

Strdí tekou rtové tvoji, ó choti,
med a mléko pod jazykem tvým,
a vůně roucha tvého jako vůně Libánu.

Zahrada zamčená jsi, sestro má choti,
vrchoviště zamčené, studnice zapečetěná.

Výstřelkové tvoji jsou zahrada stromů jablek zrnatých,
s ovocem rozkošným cypru a nardu,
nardu s šafránem, prustvorce s skořicí
a s každým stromovým kadidlo vydávajícím,
mirry a aloes i s všelijakými
zvláštními věcmi vonnými.

Ó ty sám vrchoviště zahradní, studnice vod živých
a tekoucích z Libánu.

Věj, větříčku půlnoční,
a přijď, větříčku polední,
prověj zahradu mou,
ať tekou vonné věci její,
a ať přijde milý můj do zahrady své
a jí rozkošné ovoce své.

Píseň Šalomounova

Kralická bibli

1582

LITERÁRNÍ OKRUH
OSMDESÁTÝCH LET VĚKU
ŠESTNÁCTÉHO

ŠIMON LOMNICKÝ Z BUDČE

TOMÁŠ JORDAN Z KLAUSENBURKU

JIŘÍ STREYC

VÁCLAV DOBŘENSKÝ Z ČERNÉHO MOSTU

ADAM HUBER Z RYSENPAČU

JAN BRTVÍN Z PLOŠKOVIC

ADAM ČERNÝ Z VINOŘE

TOMÁŠ JORDAN
Z KLAUSENBURKU
JEZERO U ČEJČE

1580

Pan Čeněk z Lipého, nejvyšší maršálek království českého, má dvůr veliký na panství hodoninském, při kterémž leží jezero patnácti set krokův zšíří, do kterého žádná voda od nikud nevpadá, ani zase z něho ven vytéká. Poněvadž jsem pak pozdě zvěděl, aby vody z téhož jezera k lékařství užíváno bylo, protož jsem nejposléze ji spatřoval. A jsa času letního a podzimního vyhledáváním jiných vod zaměstnán, této jsem zprůbovati nemohl až teprv času zimního, když den nejkratší byl. Bylo tehdáž to jezero zamrzlé, protož jsem led, kterýž dlani ztlouští byl, prolomiti a vody nabrati dal. Kteréž okusiv, nad její hořkostí velmi jsem se zstrašil, nebo tak velmi hořká byla, že se mi zdálo, že hořec, zeměžluč menší, pelyněk, anobrž i všelikých živočichův žluče svou hořkostí převyšuje. Hustá jest a nepříliš čistá, a jsúc do sklenice vлита, barvy byla zelené a jako nažloutlé. Ropouchové zmrzli nebo kusové ledu, ačkoli byli dosti prozřetedlní. Barvu mezi zelenou a žlutou měli. Tři pídi pod vodou dno se našlo. Odtud jsem motykami a háky dal vytáhnouti něco bláta, kteréž bylo těžké, černé, mastné a na prosto smrduté, prachem ručníčným zapáchající. Po tom, povolav k sobě obyvatelův, dotazoval jsem se na nich, zdali by o mocech té vody jakou vědomost měli. Pravili mi, že jest ke všem neřestem povrchním na kůži užitečná, a že se do té vody koňové prašiví honívají, vyplavíce se jednou nebo dvakrát, že zhojeni bývají Ryby v tom

jezeře nejsou žádné, a když od jinud jsou přivezeny do něho uvrženy bývají, hned zemrou. Však divná věc jest, že hovada a stáda, kteráž v tom dvoře jsou, tu vodu pijí. Když pak tam od jinud přihnána bývají, tehdy se jí ne-
tknou, pakli ji pijí, tedy zemrou. Takovou moc má zvyklost! Před časy kačata, husi když do jezera uvrženy byly, hned zemřely, nyní pak praví, že beze škody tu vodu pijí. A tak mnoho lysek, husí divokých a kačat jistého času v roce na tom jezeře bývá, že pro množství toho ptactva voda se zdá, jako by černým sukem přikryta byla. V letě, když jest v jezeře méně vody, břehové bývají bílí, jako by sníh nebo mráz na nich ležel, což oni praví že pochází od sanýtru, kterýmž místa okolní potroušena bývají, a z daleka těm, kteří tam přicházejí, zdá se mnohokráte, jako by kvítí bílé bylo.

O vodách bojitelných

1580

VÁCLAV DOBŘENSKÝ

Z ČERNÉHO MOSTU

VRTKAVÉ ŠTĚSTÍ ŽIVOČICHŮV

1583

ŽIVOČICHOVÉ nerozumní ti též rozličně svůj život zhovadilý vedou a svůj čas docházejí. Neb bydlejíc v lesích, hájích, bořích, na pustinách, v skalách, jeskyních, tam se chovají a krmí, některá zvířata jedno druhým živo a jiná i lidi dáví. Tolikéž ptactvo všeliké a rozličné, počnouc od orla až do včeličky, vidí se zjevně, kterak v svobodném povětří a po širokém světě se proletují a živnost svou vyhledávají, buďto v rozkošných krajích nebo na pouštích. Kdež ačkoli ta nerozumná zvířata a ptactvo rozličnou i divnou povahou, vlastností, chytrostí, silou, hbitostí a obyčejí tak obdařena a ozdobena jsou rozličnou pěknou ušlechtilostí a krásou, však proto Pán Bůh to nařídil, aby lidé nad takovými všemi zvířaty a ptactvem panovali. Nebo lidé svou rozšafností, moudrostí, opatrností, rozumem a vtipem tu všelikou divokou a lítou zvěř krotí, lapají, chytají a jí k svému pohodlí užívají, zabíjejí, k lékařství požívají, jich koží se odívají, a vedle své libosti ta hovada k dilu, k pokrmu, a ptáky k zpívání neb všednímu pohodlí berou a obracejí. Co se ryb a zeměplazův dotýče, v domě se spatřuje, že ani ti v jedné váze, v jedné míře a v stálosti nezůstávají, rovně tak jako i živelní věci, totiž země, vítr, voda i oheň.

Vrtkavé štěstí

1583

ADAM HUBER Z RYSENPACHU

PROCHÁZKA PŘÍRODOU

1587

Nejvíce pak hled'te se procházeti na místech výslun-
ných, nebo pod nebem jsme se zrodili, a když se na vý-
sluní procházíme, povětří a větrové nás obstupují, slunce
a hvězdy papršky své svobodně a bez překážky na nás
pouštějí, a my táhneme v sebe povětří nové a čerstvé,
jimž se duchové životní velmi ochlazují a očerstvují.
A pro tož lepší jest procházka pod otevřeným a čirým
nebem, nežli pod stavením, lepší na slunci, nežli v stínu,
a nemůže-li hlava slunce snésti, lepší v stínu pod zele-
ným stromovím, nežli pod střechou. Ráno dobré jest pro-
cházeti se okolo zelených hor, pod večer po březích čisté
vody neb řeky. Líbí se mi také časté patření na čistou a
světlou vodu, na zelené a červené barvy, obývání v za-
hradách i hájích, jakož i povlovné plavení na vodě schva-
luji velice, a obzvláště v tom ve všem proměnnost, lehká
zanepřáždnění i rozdílné práce, ale však ne obtížné,
a časté s lidmi příjemnými a veselými tovaryšstvo a shle-
dávání.

DIVNÁ ROZKOŠ LOVU

1587

Já v myslivosti obzvláštní kratochvíl sobě zakládám.
Nebo myslivost neb lov netoliko všemi mocmi a údy těla
hýbe, ale také v mysli člověka divnou rozkoš plodí. Nedá

nám dlouho spáti, ale budi nás přede dnem ze sna a veli vstáti, učí nás zimu a horko trpělivě snášeti. Jezděním na koni všecko tělo myslivce se hýbe, a tudy přirozená horkost v něm se rozmnožuje, ruce, ramena se namáhají, šustem, křikem i štěkáním psův sluch se zostřuje, voláním a křičením prsy se natahují a nástrojové hlasu cvičí. Kdož se po zvěři utíkající se vši chtivostí a snažností žene, tím během k vykonání jedné každé práce spůsobnější a schopnější bývá. Hledě na rychlost a hbitost zvěři a na shon psův po ní i pochycení, oči své zmocňuje, odkudž po tom i zrak bývá lepší a ostřejší. Častokráte na lovu, když se některá divoká a litá zvěř nahodí, člověk v mysli své horlivostí se zapálí. Po tom podjat jsa žádostí cti a chvály, velmi sobě chutná a zalibuje, aby zvěř zabiti mohl. A když, vynalože všecku svou sílu a možnost, na posledy v té půtce přemůže a zvěř udatně porazí, jako mocný vítěz z práce své se skutečně raduje. Údové také jeho, kterýchž jako nástrojův k myslivosti užívá, společným stíráním se utvrzují, duch se náramně posilňuje a myšky v těle i žíly nervové se zmocňují. Pomijím toho, jak chytrých rad k vyhledání, jak bedlivé práce k polapení, jaké snažnosti k honění a porážení zvěři při myslivosti potřebí, takže i z takového úsilí k mnohým jiným pracem větší spůsobilosti, rozumu a opatrnosti nabýváme. Zkrátka, myslivost veliké podobenství zdá se míti s válečným během. Nebo i na myslivosti jako na vojně vystaven bývá někdo za hlavu, jehož rozkazu všickni poslouchají a jím se spravují. Ten svými výjezdy nepřítel ven pobízí, špehéře na stráži postavuje, zálohy skryté činí, k zjevné bitvě na oko se staví, cesty k utíkání vyšetřuje, přes lesy, přes háje a neosetá rolí pěši své předsílá, roviny, místa otevřená jízdými se všech stran osazuje.

Regiment zdraví

1587

JAN BRTVÍN Z PLOŠKOVIC

OŽIVENÝ RYBNÍK

1587

Maje tak již rybníky, jakž sluší, spravené, starej se hned o plod, kterýmž by je, když čas přijde, nasazovati měl. Jsouli jací rybníčkové, v nichž by plod obživati mohl, dej do nich kaprův dobrých mladistvých, jakž se do kterého co vsaditi může, a sázej je po třikrát, zdálit' se, první díl při svatém Jiří, druhý díl dvě neděle po tom a třetí díl po Svatém Duše. Neb nezdařilit' se jedni, zdaří se druzí, třetí. A necht' se sázejí, když měsíce přibývá, v den tichý a jasný. Po tom když se kapři trou, necht' se jich pohlídá, aby pokradeni nebyli. A kterýž plod roční jest, ten necht' se na výtah do jiných rybníčkův, kteříž nejmělkější a nejvýhřevnější byli, dává. K násadám pak plod at' se loví měsícův dubna a března v den jasný a tichý, a to pěkně povlovně at' se vláčí, z nevůdku také pěkně ven do kádí at' se dává a vyčítá po tom do voznic. A když se do rybníkův z voznic dávati má, necht' se vazba na rozsochy v rybníce roztáhne při kraji, a plod na túž vazbu pěkně v každém rybníce, co se do kterého sází, at' se dává. Do plachty, dva proti sobě držíc, z voznic at' se pouští, a tak pomalu týž plod sám aby s té vazby do rybníka sešel. Když by zas povyčerstvěl, spust' vazbu s jedné sošky dolů, a necht' toho plodu jeden pohlídá, dokudž by do rybníka nevšel, aby ho ptáci neroznášeli. Do velikých pak rybníkův at' se dobrý plod tříletý dává a ne hlavatý, kterýž by růsti mohl a od vln aby nehynul.

Hospodářská knížka velmi užitečná

1587

ADAM ČERNÝ Z VINOŘE

KRÁSA VĚCÍ STVOŘENÝCH

1589

PĚKNOST a užitek stvoření, kteréž jest člověku k spatřování a požívání skrze božskou štědrost dopřáno, i kterou řečí bude se moci obsáhnouti? Jaká pěknost na nebi, na zemi a v mořské rozličné okrase, v hojnosti světla a v tak divné ušlechtilosti na slunci, na měsíci, na hvězdách. Jaká pěknost v zelených hájích, jaká barva a vůně rozličných květů, jaká v velikém množství rozdílných ptákův zpěvavých i malovaných. Jaká pěknost v mnohotvárném způsobu tolika a tak znamenitých živočichův, z nichžto ti více nám jsou ku podivení, kteří mají těla nejméně. Více zajisté divíme se práci mravencův a včeliček, nežli převelikým velrybám mořským. Jaká také pěknost jest v podívání na samé moře, když se ono rozličnými barvami jako nějakými rouchy odívá, tak že někdy barvy zelené, a to mnohým způsobem, někdy šarlatové barvy a někdy modré se ukazuje. Jak také libě spatřováno bývá i tehdáž, když se kormoutí, a bývá z toho větší sladkost, když tak obveseluje dívajícího, že při tom nezmítá žádného na něm se tehdáž plavícího. Co díme o veliké hojnosti pokrmův proti hladu strojených! Co díme o rozličné chuti, kteráž proti nechutenství mdlého stvoření božským jednáním, a ne prací kuchařskou, jest vyhledána? Jak veliké pomoci jsou k zachování a zase navrácení zdraví? Jak vzácná jest proměna dne s nocí a jak příjemna mírnost povětří? K udělání oděvu jak mnohé věci pocházejí z země, jako len, a z hovad, jako vlna a kůže? I kdo může to všecko připomenouti? Tyto pak samé věci, kteréž jsou ode mne jako na

nějakou hromadu snešené. kdy bych je chtěl rozkládati a každou zvlášť považovati, příliš dlouho musel bych se v nich zdržeti, poněvadž v jedné každé množství toho, co by se hodně o ní pověditi mohlo, se zavírá. A tak ty všecky věci vztahují se ku potěšení bídným a odsouzeným lidem, a ne k odplatě blahoslaveným. I jaké tedy budou věci nebeské, poněvadž zdejších jest tolik, takových a tak znamenitých?

O městě božím

1589

ŠIMON LOMNICKÝ Z BUDČE

PÍSNĚ NOVÉ 1580

KOMEDYA O RADOSTNÉM VZKRÍŠENÍ 1586

KUPIDOVA STŘELA 1590

FILOSOFSKÝ ŽIVOT 1591

PÍSNĚ NOVÉ HISTORICKÉ 1595

EPITHALAMIUM 1602

EPITHALAMIUM 1612

Jednomyslně společně
chvalmež Boha srdečně,
radujíc se vesele
z vítězství Spasitele.
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

I však z jeho vzkříšení
nesmírné potěšení
všemu světu přišlo jet',
budiž Bohu sláva čest:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Radost v nebeské říši,
že mocně král nejvyšší
porazil Goliáše,
přemohl Satanáše:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Z čehož i my na zemi
dnes se všemi věrnými
srdečnou radost mějme,
alleluia zpívejme:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

I vzbuzujeť k tomu nás
nynější veselý čas,
také jiné stvoření,
v kterémž rozumu není:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Kterak hraje slunéčko,
vzchodíc z hory raničko,
převelmi jasně svítí,
i ono radost cítí:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

V Velký pátek jest tmělo,
křivdy Páně želelo,
když vstalo svaté tělo
hned zase radost mělo:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Radují se podnes tak
i jiní živlové pak,
z Kristového vzkříšení
berou jaks obnovení:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

An vítr teplý věje
a oheň libě hřeje,
voda pak plyne vlažně,

z země jde všecko snažně:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Byliny i oseni,
tráva, kvítí, koření
v barevné proměnnosti
tak až srdci k libosti:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Ej štěpí zakvítají,
vinice se pukají,
chmelnice nabíjejí,
stromové rozvíjejí:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Co by se všecko smálo,
tak hle s Kristem povstalo
v pravém obveselení,
nám všechněm k podivení:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Obrátme kam chceme oči,
všudy radost přikročí,
neb vše nynější chvíle
spatří libé a milé:
Kristus Pán náš

umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

I na nebi na zemi
a životčichy všemi
v vodách, kdež ryby chodí
a mnohou rozkoš plodí:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

V zimě co nám uvadlo,
mrazem, sněhem zapadlo
a umrtveno bylo,
již jest zase ožilo:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

A to mocí Kristovou
pro radost slavnou novou,
že on obživ třetí den,
vyvedl duše z pekla ven:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Triumf se připomíná
Krista božího Syna,
jak d'ábla, smrt přemohl,
všemu světu spomohl:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Ej nuž člověče milý,
nebud' tedy zpozdilý,
vesel se a chval Boha,
čiň děkování mnohá:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Lesové, hory, hájí
viz jak se zelenají,
nerozumným jekeia svým
chválí Boha také tím:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Milostná pak zvířátka
i domácí hovádka
pro radost, kterouž mají
čerstvé skůčky dělají:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Ej i ti ptáčci malí
těž Pána Boha chválí,
hned ráno na úsvitě
zpívajíce hlasitě:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Summou všecko stvoření
z Kristového vzkříšení

má mnohé potěšení
a běře obnovení:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Také my s ochotností
vzbudíc srdce k radosti,
z vykoupení děkujeme,
radostně prozpěvujeme:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Lidé jsouc, rozum majíc,
ano také to znajíc,
že ne jiné stvoření,
než my jsme vykoupení:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

On pro nás z nebe sstoupil,
by nás z pekla vykoupil
a nám zase navrátil,
což Adam otec ztratil:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

My tedy jej chváliti
máme, vždy velebiti,
radující se cele
a zpívajíc vesele:

Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Nižádný nebudiž ten
truchliv, smuten v tento den,
ale z Páně Vzkříšení
měj radost, potěšení:
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Celé vezmi doufání,
že po zdejším skonání
vstaneme s Kristem Pánem
k věčné radosti, amen!
Kristus Pán náš
umřel za nás,
vstal z mrtvých zas.

Písně nové

1580

BOUŘE NA MOŘI

1580

V onen již dávní čas
Pán Ježíš, Spasitel náš,
vstoupil na lodičku,
pustil ji na vodičku.

Vstoupili za ním však
učedníci jeho pak,
a aj hle na moři
bouřka se hned oboři:

Tak velmi veliká,
až strach, hrůza všeliká,
neb již vlny byly
skůro lodičku kryly.

A Pán Ježíš pak spal,
aniž se utonutí bál,
tehdy přistoupili
k němu a jej zbudili:

Učedníci jeho
v čas nebezpečnosti svého
mu řkouce: »Pane náš,
hynemeť, zachovej nás!«

I řekl jim Ježíš pak:
»Proč vy se bojíte tak?
jsouce víry malé,
pochybné a nestálé!«

Tedy vstav přikázal
větrům, moři rozkázal,
by se utišili
a nic víc nebouřili

K jeho poručení
ihned se utišení
velmi velké stalo,
moře se nehýbalo

Lidé to vidouce,
divili se řkouce:
»Co tento jest jaký,
že vítr, moře taky
poslouchají jeho,
tak jako Pána svého?«

Ó Mistře nebeský,
králi pane andělský,
jenž jsi vlnobití
ráčil sám spokojiti
na moři bouřlivém
toliko jedním slovem:

My prosíme tebe,
viz a pohled' sem z nebe,
kterak věrní tvoji
v mnohé úzkosti stojí!

Probudiž se, Pane,
kaž ať bouře přestane,
prudké vlny staviž,
nás v své lodičce plaviž
k břehu bezpečnému,
to k životu věčnému.

Písně nové 1580

RADOSTNÉ VZKŘÍŠENÍ PŘÍRODY

1586

Již slunečko svítí jasněji,
ptáčkové zpívají veseleji,

hájové, lesové se zelenají,
lúky kvítečko krásné vydávají.

V řekách, v potocích zmitají se ryby
a větříček ze všech stran věje libý.
pukají, rozvíjejí se stromové,
radostí poskakují pahrbkové.

Vysoké hory i doly plesají
a zahrady bylinu vydávají,
a sumou všecko všudy v tyto časy
radost a potěšení nám přináší.

Zvířátka, kteráž po horách skákají,
ptáčátka, jež pod oblaky létají,
hovádka, jež po zimě občerstvují,
ku podivu náramně se radují.

Komedia o radostném Vzkříšení

1586

ERB ROŽMBERSKÝ

1590

Vím zahrádku utěšenou,
černým lesem ohrazenou,
v té zahrádce krásná růže
v zimě v létě kvísti může

K ovlažení té růžičky
plyne voda pod ní vždycky,

k tomu v té zahrádce máte
při té růži rouno zlaté.

Stojí u ni dva medvědi,
pilně ji ostříhat hledi,
sám Pán Bůh k své cti a chvále
ostříhejž té růže dále.

Kupidova strela

1590

R Ů Ž E R O Ž M B E R S K Á

1591

Aj růže milá, přemilá,
jak jsi se velmi změnila,
někdys mnoho kvítkův měla,
a jižs nyní osaměla.

Bylas červená, jižs bílá,
však jsi přece libá, milá,
neb se vůně tvá vždy cítí
nade všecka jiná kvítí.

A že pak věci všeliké,
malé i také veliké
na světě proměnu berou
i lidé tou také měrou:

Protož i ty, milá růže,
jináč to býti nemůže.

než k věčnosti se strojiti
a odsud také hostiti.

Pán Bůh pak k své cti a chvále
rač tě nám ponechat dále,
abychom skrze vůni tvou
mohli občerstvit mdlobu svou.

A když nestačí bytu zde,
on sám tě rač z milosti své
v rajské zahradě štípiti,
bys se mohla věčně stkvíti.

Filozofský život

1591

NÁVRAT SVATÉHO VOJTĚCHA

1595

A svatý pak Vojtěch milý
ten lid český rozpustilý
těch časů pracně spravoval,
až sobě s ním postýskoval.

Neb na větším díle byli
ještě mnozí spohanili,
kouzla věštů se přidrželi
a pokřítí se nechtěli.

Nemoha jich obrátiti
slovem božím napraviti,

odšel od nich, šel do Říma
na pout nohama bosýma.

Klatbu vyžádal na ten lid,
aby pocítil těžkých bíd
pro neposlušnou zuřivost
a k d'ábelským modlám chtivost.

Tak aby jsouc potupení,
od Pána Boha soužení,
aspoň sobě usmyslili
a jemu se pokořili.

A sám se do kláštera dal,
život kající na se vzal,
ustavičně Bohu sloužil,
po nebeské vlasti toužil.

A byl jakožto nejmenší
na sebe práci největší
přijal tam mezi bratřími,
jsa neznámý mezi nimi.

V tom čase, jakž on odešel,
děšť v české zemi nepršel,
tráva, dříví schnout počalo,
lidem se velmi stejskalo.

Neb z toho i hlad byl v zemi
a Pán Bůh mstil nade všemi,
tak že se lidé poznali,
ku Pánu Bohu volali.

Ano i v nočním vidění
a při knížecím modlení

bylo od Boha zjeveno.
v jistotě to oznámeno:

Že déšť pršeti nebude,
těch zlých věcí neubude,
až biskupa míti budou,
teprv že klatby pozbudou.

I poslali hned do Říma
s prozbami poníženýma,
že jsou ho zas vyžádali
a do Čech s sebou pojali.

Když se do Čech navrátili
poslové se zastavili
s ním prv na Zelené Hoře,
chválic tu Boha v pokoře.

Biskup na té hoře stoje,
pozdvih' k nebi ruce svoje
a dal zemi požehnání,
i hned Bůh vylil déšť na ni.

Skropil hojně sprahlou zemi,
byl hlas puštěn mezi všemi,
že jest milý Bůh ukrocen
a biskup jim zas navrácen.

A že z požehnání jeho
dočkali déště hojného,
aby každé dřevo, tělo
z jeho příští radost mělo.

Když pak do kostela přišel
kníže proti němu vyšel,

s poklonou ruku polibil,
poslušenství s lidem slibil.

Písně nové historické

1595

R Ů Ž E H R A D E C K Á

1602

Vidím tě, ó růže milá,
jak jsi krásná, pěkná bílá,
léčíš neduhy odporné,
moci, vůně jsi výborné.
Z rozkošného tvého kmene
žádáme kvítku, kořene,
mnozí by se potěšili,
byť jen jediný spatřili.
Ej, rač Bože dáti štěstí,
krásný květ z růže vyvésti.

Epithalamium

1602

E R B P Á N Ů Z H R A D C E

1602

Což ta milá, libá růže
doma kvěsti, růst nemůže,
avšak v mé zahradě nové

má koření opravdové,
z jednoho kvítku a kmene
hojně jest jí rozplozené.
Ráčil to milý Bůh dáti,
aby tak můj dům moh státi,
dům Jindřichů, tak já Adam
celým srdcem Boha žádám.

Epithalamium

1602

POHŘEBNÍ PÍSEŇ PETRU VOKU
Z ROŽMBERKA

1612

Byl jeden slavný pán
v této české zemi,
převelmi dobře znám
mezi lidmi všemi,
jehož sláva veliká,
slavné jméno,
Petr Vok z Rožmberka,
všudy rozhlášeno.

Umřel otec vlasti,
břemene těžkého
nebudete klásti
již více na něho,
již jest v Vyšším Brodu
v klášteře pochován,

jenž byl z jeho rodu
založen, fundován.

Ó milí Čechové,
již jste ho ztratili,
zvláště páni stavové
platné rady zbyli,
růže nám uvadla,
dům slavný se zbořil,
krásná věže padla,
sloup pevný se zlomil.

Potok vyschl hojný,
netekou vody víc,
jako vítěz z vojny
bere se s světa pryč,
pláč od jeho věrných
slzy tvář smáčejí,
za ním v kuklách černých
přesmutně kráčejí.

Růže, milá růže,
kam jsi se poděla,
a to jest nejhůře,
že jsi osaměla,
růžičko červená,
růžičko přemilá,
bylas utěšená,
velmi ušlechtilá.

Již své moci zbudeš,
již po tobě veta,
již víc kvíst nebudeš
do skonání světa,
téměř všemu světu

hodna jsi želení,
tak libého květu
že kořene není.

Již tě ostříhati
nebudou medvědi,
jest co litovati,
že růže nedědí,
již nedočekáme
z domu tak slavného
víc neuhlídáme
vladaře žádného.

Pro jeho památku
abych ještě sloužil,
tuto prostou v krátku
písničku jsem složil,
pláč péro zalíval,
hojně jsem slz vylil,
kdo by ji kdy zpíval
a i také zkvílil.

Skloňte se hlavami
k sobě, milí muži,
pokropte slzami
tu přemilou růži,
za ni věrně proste
Boha nebeského,
ať kvetne a roste
věčně v ráji jeho.

Dřevo dlouho roste,
avšak se vyvrátí,
my jsme zde jen hosté,
každý muž to znáti,

labuť čím starší víc,
jen pěkněji zpívá,
však jí to také nic
zhola neprospívá.

Pták litá v povětrí
a vysoko sedá,
však se neušetří,
když pokrmu hledá,
přichází v osidlo,
prozpěvujíc v lese
a ztratí své hrdlo,
nežli naděje se.

Věk se nám zde krátí,
pomíjí jako květ,
musíme se bráti
odsud na onen svět,
pobyda maličko,
an' nás nesou z domu,
jakožto listíčko
padáme od stromu.

Ó Kriste Ježiši,
když budeme mřítí,
jenž jsi nám nejvyšší,
račiž s námi býti,
nýbrž našim okem
ať tě uhlídáme,
s panem Petrem Vokem
v nebi se shledáme.

Epithalamium

1612

AKROSTICH PETRA Z RŮŽE

1612

Překrásná svítla duha,
Ej v tom přišla zima tuhá,
Tak velmi veliká byla,
Růži že nám usušila.
Vonná byvši mnohá léta,
Och již jest hle po ní veta.
Květ uschl, kořen usvadl,
Zahradní plot všecken padl,
ROd rožmberský zahynul,
Želeti sluší, že minul.
Mnohé vzáctnosti růže květ
BĚre se již na onen svět.
Račiz ji Bůh štěpovati,
Kde sám ráčí přebývati.
Amen, Kriste, rač to dáti.

Epithalamium

1612

J I Ř Í S T R E Y C

ŽALTÁŘ KRALICKÉ BIBLÍ 1582

ŽALMY SVATÉHO DAVIDA 1587

ŽALM STOČTYŘICÁTÝ SEDMÝ

1582

CHVALTE Hospodina,
nebo dobré jest zpívati žalmy Bohu našemu,
nebo rozkošné jest a ozdobná jest chvála.
Stavitel Jeruzaléma Hospodin
rozptýlený lid izraelský shromažďuje.
Kterýž uzdravuje skroušené srdcem
a uvazuje bolesti jejich,
kterýž sčítá počet hvězd
a každé z nich ze jména povolává.
Velikýť jest Pán náš a nesmírný v síle,
rozumnosti jeho není počtu.
Pozdvihuje pokorných Hospodin,
ale bezbožné snižuje až k zemi.
Zpívejte Hospodinu s díkčiněním,
zpívejte žalmy Bohu našemu na citaře.
Kterýž zastírá nebesa hustými oblaky,
nastrojuje zemi déšť
a vyvodí trávu na horách.
Kterýž dává hovadům potravu jejich,
i mladým krkavcům, kteříž volají k němu.
Nemát v síle koně zalíbení,
aniž se kochá v lejtkách muže udatného.
Líbost má Hospodin v těch,
kteříž se ho bojí
a kteříž doufají v milosrdenství jeho.
Chval Jeruzaléme Hospodina,
chval Boha svého Sione.
Nebo on utvrzuje závory bran tvých,
požehnání udílí synům tvým uprostřed tebe.
On působí v končinách tvých pokoj
a bělí pšeničnou nasycuje tě.

On když vysílá na zemi rozkaz svůj,
velmi rychle k vykonání běží slovo jeho.
Onť dává sníh jako vlnu,
jiním jako popelem posypá.
Hází ledem svým jako skyvami,
před zimou jeho kdo ostojí?
Vysílaje slovo své, rozpouští je,
hned jakž povane větrem svým,
anť tekou vody.
Zvěstuje slovo své Jákobovi,
ustanovení své a soudy své Izraelovi.
Neučinilt' tak žádnému národu,
a protož soudů jeho nepoznali.

Žaltár

Kralická bibli

1582

VERŠE O KVĚTECH UVADLÝCH

1582

Nehněvej se příčinou zlostníků,
nechtěj záviděti těm,
kteříž páší nepravost,
nebo jako tráva v náhle podťati budou
a jako zelená bylina uvadnou.

Ty přivodiš člověka na to,
aby setřín byl, říkáje:
Navraťtež se zase, synové lidští.
Nebo by tisíc let přetrval,

jest to před očima tvýma
jako den včerejší a bdění noční.
Povodní zachvacuješ je,
jsou sen a jako bylina
hned v jitře pomíjející.
Toho jitra, kteréhož vykvetne,
mění se, u večer pak
jsouc podřata usýchá.

Dnové člověka jsou jako tráva
a jako květ polní tak kvete.
Jakž vítr na něj povane,
ať ho není, aniž ho již více
pozná místo jeho.

Dnové moji jsou jako stín nachýlený
a já jako tráva usvadl jsem.

Budou jako tráva na střechách,
která prvé než odrostá usychá:
z níž nemůže hrsti své naplniti žnec,
ani náručí svého ten,
kterýž váže snopy.

Žaltář Kralické bibli

1582

VERŠE O SLUNCI A MĚSÍCI

1582

Když spatřuji nebesa tvá,
dílo prstů tvých,
měsíc a hvězdy,

kteréž jsi tak upevnil, říkám:

Co jest člověk,
že jsi naň pamětliv,
a syn člověka,
že jej navštěvuješ?

Báti se budou tebe,
dokudž slunce a měsíc trvati bude,
od národu až do pronárodu.

Jako když sstupuje déšť
na přisečenou trávu
a jako tiší dešťové skrápějící zemi:
Tak zkvete ve dnech jeho spravedlivý,
a bude hojnost pokoje,
dokud měsíce stává.

Jednou jsem přísáhl skrze svatost svou,
nesklamámť Davidovi,
že símě jeho na věky bude
a trůn jeho jako slunce přede mnou,
jako měsíc utvrzeno bude na věky
a jako svědkové na obloze hodnověrní.

Učinil měsíc k jistým časům
a slunce zná západ svůj.

Nebudeť bítí na tě slunce ve dne,
ani měsíc v noci.

Žaltář Kralické bibli

1582

VERŠE O DEŠTI A VODÁCH

1582

Navštěvuješ zemi a svlažuješ ji,
hojně ji obohacuješ,
potok boží naplňován bývá vodami,
i nastrojuješ obilé jejich,
když ji tak spravuješ.
Záhony její svlažuješ,
brázdy její snižuješ,
dešti ji obměkčuješ
a rostlinám jejím požehnání dáváš.
Korunuješ rok dobrotivostí svou
a šlepěje tvé kropí tučností,
skropují pastviště po pustinách,
tak že i pahrbkové
plésáním přepasování bývají.
Přiodiny bývají roviny dobyt看em
a údolí přistřína obilím,
tak že radostí prokřikují a prozpěvují.

Bože, když jsi předcházel lid svůj,
když jsi kráčel po poušti,
země se trásla,
též i nebesa rozplývala se
před tváří boží,
i ta hora Sinai
před přítomností boží,
Boha izraelského.
Deštěm štědrosti hojně skropoval jsi,
Bože, dědictví své,
a když zemdlivalo,
ty jsi je zase očerstvoval.
Zástupové tvoji přebývají v něm,

kteréžs ty nastrojil dobrotivostí svou
pro chudého, ó Bože.

Blahoslavený člověk,
jehož síla jest Hospodin,
a v jejichž srdci jsou stezky kroků jejich,
ti kteříž jdouce přes údolí moruší,
za studnici jej sobě pokládají,
na něž i déšť požehnání přichází.

Dal místo deště krupobití,
oheň hořící na zemi jejich,
tak že potloukl réví jejich
i fíkoví jejich
a zpřerážel dříví v krajině jejich.

Rekl i přišly kobylky
a chroustů nescíslné množství,
i sežraly všelikou bylinu
v krajině jejich
a pojedly úrody země jejich.

Cožkoli chce Hospodin,
to činí na nebi i na zemi,
v moři i ve všech propastech.
Kterýž způsobuje to,
že páry vystupují od krajů země,
blýskání s deštěm přivodí
a vyvodí vítr z pokladů svých.

Žaltář Kralické bibli

1582

VERŠE O MOŘÍCH A ŘEKÁCH

1582

Hospodinova jest země a plnost její,
okršlek země i ti,
kteříž obývají na něm,
nebo on ji na moři založil
a na řekách upevnil ji.

Bůh jest naše útočiště i síla,
ve všelikém soužení pomoc vždycky hotová.
A protož nebudeme se báti,
byť se pak i země podvrátila,
a zpřevracely se hory do prostřed moře,
byť i ječely a kormoutily se vody jeho,
a hory se rozrážely od dutí jeho.

Předivné věci podle spravedlnosti nám mluvíš,
Bože spasení našeho,
naděje všech končin země
i moře dalekého,
kterýž upevňuješ hory mocí svou,
silou jsa přepásán,
kterýž skrocuješ zvuk moře,
ječení vlnobití jeho
i bouření se národů,
tak že se báti musejí
obyvatelé končin zázraků tvých,
kteréž nastáváním jitra
a večera k plesání přivodíš.

Pod'te a vizte skutky boží,
jak hrozný jest v správě při synech lidských.
Obrátil moře v suchost,

řeku přešli nohou po suše,
tuť jsme se veselili v něm.
Panuje v síle své nade vším světem,
oči jeho spatřují národy,
zpuřní nebudou míti zniku.

Panovati bude od moře až k moři
a od řeky do končin země.
Před ním skláněti se budou
obyvatelé pustin vyprahlých,
a nepřátelé jeho prach lízati budou.
Králové při moři a z ostrovů pocty mu přinesou,
králové šebejští a sabejští dary obětovati budou.
Nadto klaněti se jemu budou všickni králové,
všickni národové jemu sloužiti budou.

Však jsi ty Bože král můj od starodávna,
působíš hojně spasení u prostřed země.
Ty silou svou rozdělil jsi moře
a potřels hlavy draků u vodách.
Ty jsi potřel hlavu Leviatanovi,
dal jsi jej za pokrm lidu na poušti.
Ty jsi otevřel vrchoviště a potoky,
ty jsi osušil i řeky prudké.

Vidělyť jsou tě vody, Bože,
viděly tě vody a zstrašily se,
pohnuly se také i hlubiny.
Vidali povodně oblakové,
vydala hřmot nebesa,
ano i kameníčko tvé skákalo.
Vznělo i hřímání tvé po obloze,
blýskání osvěcovalo okršlek zemský,
pohybovala se a třásla země.
Skrze moře byla cesta tvá,

a stezky tvé skrze vody veliké,
avšak šlepějí tvých nebylo znáti.

Před otci jejich činil divy
v zemi egyptské, na poli Soan.
Rozděлил moře a převedl je,
učinil, aby stály vody jako hromada.
Vedl je ve dne v oblace
a každé noci v jasném ohni.
Protrhl skály na poušti
a napájel je jako z propastí velikých.
Vyvedl potoky z skály a učinil,
aby vody tekly jako řeky.

Podte, zpívejme Hospodinu,
prokřikujme skále spasení našeho,
předějděme obličej jeho s díkučiněním,
žalmy prozpěvujme jemu.
Nebo Hospodin jest Bůh veliký
a král veliký nade všecky bohy,
v jehož rukou základové země
a vrchové hor jeho jsou,
jehož jest i moře,
nebo on je učinil,
i země, kterouž ruce jeho sformovaly.

Kterí se plaví po moři na lodech,
pracující na velikých vodách,
tiť vídají skutky Hospodinovy
a divy jeho v hlubokosti.
Jakž jen dí, hned se strhne vítr bouřlivý
a dme vlny mořské.
Vznášejí se k nebi,
sstupují do propasti,
duše jejich v nebezpečenství rozplývá se.

Motají se a nakloňují jako opilý,
všecko umění jejich mizí.
Když volají k Hospodinu v soužení svém,
z úzkostí jejich je vysvobozuje.

Proměňuje bouři v utišení,
takže umlkne vlnobití jejich.
I veselí se, že utichlo,
a tak přivodí je k břehu žádostivému.
Nechat' oslavují před Hospodinem
milosrdenství jeho a divné skutky jeho
před syny lidskými.

Kamž bych zašel od ducha tvého?
Aneb kam bych před tváří tvou utekl?
Jestliže bych vstoupil na nebe,
tam jsi ty.
Pakli bych sobě ustlal v hrobě,
aj, přítomen jsi.
Vzal-li bych křídla záře jitřní,
abych bydlil při nejdalším moři:
i tamť by mne ruka tvá provedla
a pravice tvá by mne popadla.
Dím-li pak: Aspoň tmy,
jako v soumrak, přikryjí mne,
ale i noc jest světlem vůkol mne.
Aniž ty tmy před tebou ukryti mohou,
anobřž noc jako den tobě svítí,
rovně tma jako světlo.

Žaltář Kralické bibli

1582

O VŠECH VĚCÍ STVOŘENÍ

1587

I nuž má duše Pána oslavůj,
rčiž k němu, Hospodine Bože můj,
jaks ty neobsáhlý v své velikosti,
jak divný v své kráse a velebnosti,
světlo máš místo roucha krásného,
jímž se zastíráš času každého,
jako kortýnu k svému přebývání
nebesa roztáhlš předivně nad námi.

Ty jsi palác svůj sklenul na vodách,
ty oblaky všeho světa v stranách
místo vozů ráčiž rozkošných míti,
ty se můžeš i na větru nositi:
své posly rychlé z povětří činíš
a ty vysíláš jakž kde umíníš,
tvé spravedlnosti věrní služebníci
jsou hrom, oheň prudce plápolající.

Tys základ divný zemi založil,
k vyskytnutí z vod kdyžs ji posloužil,
by co na pevných sloupích na nich stála,
v nižádný se věk nepohybovala.
Ježto z počátku hrozná propasti
ji v sebe pohltily do vnitřnosti,
takže nad nejvyšší hory a skály
vod přenáramné hlubokosti stály.

Však když jsi ráčil jim pohroziti
preč v náhle musily ustoupiti,
ač hluché, však k tvého hlasu hřímání
hned zpátkem pospíšily bez meškání:
tuť se hor výsost teprv zjevila,

těž údolí se tu ukázala,
každý tvor k bytu přebývání svého
tu přijal místo vedle soudu tvého.

By se pak moře nevylévalo
a země zas nepohřížovalo,
ráčil jsi mu cíle jisté vytknouti,
k nimž přijda s hanbou musí ulehnouti,
však vrchoviště z rozkazu tvého
vypryskují se času každého,
odkudž se i hojné řeky sbírají,
po údolích se s hlukem rozbíhají.

Tu každý tvor na poli bydlicí
i v horách též se probíhající,
tu i divoký osel též přichází,
potřebného rozvlažení dochází:
tu se též hnízdí ptactvo časem svým,
prozpěvující hlasem veselým,
sedě prostřed zelených ratolestí,
až se rozléhá jejich veselostí.

Nad to svých darů Pane půjčuješ,
když časně z hůry zemi svlažuješ,
ourod hojných z tvé pravice štědrosti
by vydávala všudy do sytosti:
po polích trávy všemu dobytku
i lidem všechněm k jejich užitku
by se mohlo obilé zelenati,
v omylu oráče nenechávati.

Odtud i vína hojnost vyvodíš,
jímž v srdci lidském veselé plodiš,
hojnost chleba i oleje vonného,
by se tvář temná zastkvěla od něho:

těž i to dříví od tebe zrůst má,
skrz deště vláhu kterouž přijímá,
i cedrové libánští převysocí,
kteréž jsi štípil bez lidské pomoci.

Tam se ptactvo co k hradům obrací,
tu hnízda svá i plod svůj bezpečí,
tam jako v krásném domě čáp přebývá,
na jedli své hnízdo i mladé mívá:
kamsýkům pak jsou hory vysoké
za útočiště chvíle všeliké,
k rozsedlinám do skal se utikají
králik, ježek, jezvec tam svůj byt mají.

Tys i měsíc těž Pane učinil,
by časy jedny od druhých dělil,
těž i slunce svůj aby západ znalo,
v mezích jistých stále vždy běh konalo:
to když od nás přeč jinam zachází
hned plná mrákot k nám noc přichází,
v ten čas zvěř, jenž ve dne v svých skrýších lihá,
své potravu ven k hledání vybíhá.

Až i lvové z svých tajných jeskyní
vycházejí, jsouc hladem strápení,
po loupeži řvouce pokrmu svého
vroucně hledají od Boha silného:
když se pak slunce zas navrácuje
a všecken svět jasně osvěcuje,
k svým doupatům každá zvěř se navrácí,
v nichž se opět ukládá až do noci.

Tehdáž člověk také s bezpečností
příslušně stojí k své povinnosti,
ven na pole k dílu svému vychází,

trvá v práci až zase den odchází:
ó jak skutků tvých Bože rozličnost
jest předivná, tvá v nich i velebnost,
tvá díla jakož jsou plná moudrosti,
tak jest plný svět tvé štědrosti.

Tvět jest o Pane moře veliké,
v kterémž máš divné tvory všeliké
a hmyzu většího též i drobného,
že jemu počtu není nižádného:
bárky po něm též se přenášejí,
velrybové v něm se procházejí,
sám kteréžs Pane stvořil svou mocností,
by spolu v něm hráli bez nevolnosti.

Tvá divná všecka tato stvoření
mají k samému tobě své zření,
jim abys slušným časem pokrm dával,
v bídách jich a nouzi nezanechával:
jimž když dodáváš tehdy sbírají
a tu hned hojnost potrav mívají,
užívajíce podle své libosti
z tvé ruky dobrých věcí do sytosti.

Když pak zas tvář svou od nich odvracíš,
všelijak hned je děsíš a rmoutíš,
až jim odjímáš i jejich dýchání,
takž hynou a v svůj prach jdou bez meškání:
tvá sobě dchnutí však majíc daná,
bývají rychle zase stvořena,
tak za starými skrze jdoucí plémě
obnovuješ krásně okršlek země.

Sláva buď Páně z jeho té moci
nyní i na věky trvajících,

Pán začatou lásku vždy rač konati,
ochotnost k skutkům svým prokazovati:
ten jenž mocný jest sám a veliký,
před nímž hrůzou tvor trne všeliký,
země se třese a z hor dým vychází,
jakž samo jich dchnutí jeho dochází.

Tohoť já budu oslavovati,
dokudž mne stává jemu zpívati,
žalmy budu zpívati Bohu svému,
dokudž jsem živ jménu jeho svatému:
ó by jen mému úmyslu žehnal,
mile zpívání mé to přijímal,
v něm abych se vždy mohl veseliti,
jej s radostí srdečnou věčně ctíti.

Ó by jen všickni Bohu nevěrní,
i zlostně svatým jeho odporní,
z světa byli sklizeni dokonale,
svých zlostí nerozširující dále:
ale ty duše má bez přestání
Pánu vždy čiň svého děkování!
Všickni lidé se mnou Pánu děkujte,
ze všech skutků jej jeho zvelebujte.

Žalmy Svatého Davida

1587

NAPOMENUTÍ VŠECH TVORŮ

K CHVÁLENÍ BOHA

1587

Vzdávejte Pánu chválení
všecka nebeská stvoření,
byť mající na výsosti
chvalte jej s svatou vděčností:
chvalte jej andělští houfové,
jenž jste jeho rychlí poslové,
chvalte jej měsíc i slunce
i hvězdy jasně svítíce.

I všech nebes okršlkové
i vod plní oblakové,
vznášejíc se v výsosti
Pána chvalte s ochotností,
summou všickni tvorové vyšší
Páně jméno chvalte nejvyšší:
neboť on jakž řekl pojednou,
sám všecky stvořil mocí svou.

I byť jejich on utvrdil
i cíle jisté vyměřil,
by z nich nevykračovali,
stále brž jich ostříhali:
i země svou divnou plností
chválu čiň Páně velebností
spolu i s tvory mořskými
i s propastmi hlubokými.

Hrom, oheň, sníh i vichřice,
pára, vítr, metelice,

jenž konáte vůli jeho,
Pána chvalte ctihodného,
hory, pahrbky i údolí
Pána velebte každou chvíli,
i stromoví plod nesoucí,
též i cedrové vysokí.

Chvaltež jej i ta hovada
pitomá i lesní stáda,
tvor po zemi se plazící,
tvor v povětří létající:
nad to pak vy zemští králové
i všeho světa národové
v jakémkoli povolání,
vrchnosti též i poddaní.

Věku všickni vyspělého
i všickni věku sešlého,
panny i všickni mládenci,
dítka malé i vy starci,
Pána chvalte času každého:
neb jeho jméno jest samého
nad nebe i zemi vyšší,
Pán chvály jest nejhodnější.

Onť k tomu sám se naklonil
a svůj lid dobrým naplnil:
ten lid svůj s sebou spojený,
Izraele s jeho syny.
Protož i on z celého srdce
má jej též chváliti nejvíce,
i jiným všechněm k naučení
vždy na věky bez skončení.

Žalmy Svatého Davida 1587

Když z Egypta vycházel Izrael,
 Jakobů dům když se přeč bráti měl
 z národu pohanilého,
 Jůdu tehdáž hned sobě Bůh vybral,
 o Izraele pansky se ujal
 pro slávu jména svého.

Moře vidouc to, v ustupování,
 též i Jordán naspět v utíkání
 pospěšně se vydali:
 hory jako vytylá kozlátka,
 pahrbkové též jako jehňátka
 křepce poskakovali.

Proč ty moře přeč v ustupování,
 proč ty Jordáne též v utíkání
 musilyste se dáti?
 Vy hory proč tak jako kozlátka,
 pahrbkové co bujná jehňátka
 musilyste skákati?

To stalo se pro tvář hroznou Páně,
 pro niž se třásla i všecka země,
 tvář Boha Jakobova:
 jenž v jezera skály hrozně mění,
 v studnice vod i tvrdé kamení,
 vše mocí svého slova.

Žalmy Svatého Davida

JAN ENEAS BOLESLAVSKÝ
A JEHO OKRUH

MIKULÁŠ ALBRECHT Z KAMÉNKA

PAVEL JESEN

JAN KAPITA

JAN EFRAIM

JAN NĚMČANSKÝ

BOUŘE NA MOŘI

1587

Ale Jonáš vstal,
aby utekl do Tarsu od tváři Hospodinovy.
A přišed do Joppe, našel lodí,
ana jde do Tarsu a zaplativ od ní
vstoupil na ni, aby se plavil s nimi do Tarsu
od tváři Hospodinovy.

Ale Hospodin vzbudil vítr veliký na moři.

I stala se bouře veliká na moři.
až se domnívali, že se lodí ztroskoce.

A bojíce se plavci, volali jeden každý k bohu svému
a vyhazovali to, což měli na lodi,
do moře, aby sobě tím polehčili.
Jonáš pak byl sešel k bokům lodí
a položiv se spal tvrdě.

Tedy přišed k němu správce lodí, řekl jemu:
Což ty děláš ospalče? Vstaň, volej k Bohu svému.
Snad ten Bůh rozpomene se na nás,
abychom nezahynuli.

I řekli jeden k druhému:

Pod'te, vrzme losy, abychom zvěděli,
pro koho to zlé přišlo na nás.

Tedy metali losy a padl los na Jonáše.

I řekli jemu:

Pověz nám medle, pro koho toto zlé na nás?
Jaký jest obchod tvůj a odkud jdeš?
Z které jsi země a z kterého národu?

I řekl jim:

Hebrejský jsem a Hospodina, Boha nebes,
kterýž učinil moře i zemi, já ctím.

Pročež báli se ti muži bázní velikou
a dověděvše se muži ti,

že od tváři Hospodinovy utiká,
neb jim byl oznámil, řekli jemu:
Což jsi to učinil?

Řekli ještě k němu:

Což máme učiniti s tebou,
aby se moře spokojilo?

Nebo moře vždy více a více bouřilo se.

Jimžto řekl: Vezměte mne
a uvrzte mne do moře
a utichne moře před vámi,
nebo já vím, že příčinou mou
bouře tato veliká jest proti vám.

Ale muži ti statečně táhli,
chtíce k moři přistati, však nemohli,
nebo moře vždy více a více se bouřilo proti nim.

I zvolali k Hospodinu, řkouce:

Prosímeť, o Hospodine,
abychom nezahynuli pro smrt člověka tohoto,
aniž na nás vyhledávej krve nevinné,
nebo, ó Hospodine, jakž chceš, tak činíš.

Tedy vzavše Jonáše, uvrhli ho do moře,
i přestalo moře bouřiti se.

Pročež báli se muži ti bázní velikou Hospodina
a obětovali obět Hospodinu
a sliby činili.

Jonáš

Kralická bibli

1587

PÍSEŇ O ORLICI

1587

Orlice veliká, velikých křídel a dlouhých brků,
plná peří, strakatá
přiletěvši na Libán, vzala vrch cedru.
Vrch mladistvých ratolestí jeho ulomila
a přenesla jej do země kupecké,
v městě kupeckém položila jej.
Potom vzavši z semene té země,
vsadila je v poli úrodném
a vsadila je velmi opatrně
při vodách mnohých.
Kterézto bylo by vzešlo
a bylo by révem bujným,
jakžkoli nízké postavy,
a byly by patřily ratolesti jeho k ní,
a kořenové jeho poddání byli by jí,
a tak bylo by kmenem vinným,
kterýž by vydal byl ratolesti
a vypustil rozvody.
Ale byla orlice jedna veliká,
velikých křídel a vypeřená, a aj,
ten kmen vinný připjal kořeny své k ní
a ratolesti své vztáhl k ní,
aby svlažovala jej z brázd štípení svého,
ježto v poli dobrém,
při vodách mnohých štípen byl,
aby vypustil ratolesti a nesl ovoce
a byl kmenem slavným.
Takto praví panovník Hospodin:
Zdaliž se podaří?
Zdaliž kořenů jeho nevytrhá
a ovoce jeho neotrhá a neusuší?

Zdaž všech ratolestí vyrostlých z něho neusuší?

Zdaliž s velikou silou a s mnohým lidem
nevyhladí ho z kořenů jeho?

Aj, jakžkoli štípen, zdaliž se podaří?

Zdaliž, jakž se ho dotkne vítr východní,
do konce neuschne?

Při brázdách, při nichž se ujal,
zdaž neuschne?

A však vezmu z vrchu cedru toho vysokého a vsadím.

z vrchu mladistvých ratolestí jeho
mladou větvičku ulomím

a štípím na hoře vysoké a vyvýšené.

Na hoře vysoké izraelské štípím ji,

i vypustí ratolesti a ponese ovoce,

a tak učiněna bude cedrem slavným,

a bude bydliti pod ním všeliké ptactvo,

všecko což křídla má,

v stínu ratolestí jeho bydliti bude.

A tak zvědí všecka dříví polní,

že já Hospodin snížil jsem dřevo vysoké

a povýšil jsem dřeva nízkého,

usušil jsem strom zelený a způsobil to,

aby zkvetl strom suchý.

Já Hospodin mluvil jsem to i učiním.

Ezechiel

Kralická bibli

1587

PÍSEŇ O CEDRU

1587

Aj Assur byl jako cedr na Libánu,
pěkných ratolestí a větvovím zastěňující
a vysokého zrůstu, jehož vrchové byli
mezi hustými větvemi.

Vody k zrůstu přivedly jej, propast jej vyvýšila,
potoky jejími opuštěn byl vůkol kmen jeho,
ježto jen praménky své vypouštěla
na všecka dříví polní.

Takž se vyvýšil zrůst jeho nade všecka dříví polní,
a rozmnožili se výstřelkové jeho,
a pro hojnost vod roztáhly se ratolesti jeho,
kteréž vypustil.

Na ratolestech jeho hnízdilo se všelijaké ptactvo nebeské.
a pod větvemi jeho rodili se všelijací živočichové polní,
a v stínu jeho sedali všickni národové velicí.

I byl ušlechtilý pro svou velikost
a pro dlouhost větví svých,
nebo kořen jeho byl při vodách mnohých.

Cedrové v zahradě boží nepřikryli ho,
jedle nevrovnaly se ratolestem jeho,
a stromové kaštanovní nebyli podobni větvelem jeho.

Žádné dřevo v zahradě boží
nebylo rovné jemu v kráse své.

Ozdobil jsem jej množstvím větvoví jeho,
tak že mu záviděla všecka dříví Eden,
kteráž byla v zahradě boží.

Proto že vysoce vyrostl
a vypustil vrch svůj mezi husté větvoví,
a pozdvihlo se srdce jeho příčinou vysokosti jeho:
Protož vydal jsem jej v ruku nejsilnějšího z národů,

aby s ním přísně nakládal,
pro bezbožnost jeho vyhnal jsem jej.
A tak vyťali jej cizozemci,
nejukrutnější národové a nechali ho tu.
Po horách i po všech údolích
opadly větve jeho a zlomeny jsou ratolesti jeho
na všechny prudké potoky té země.
Pročež vystoupili z stínu jeho všickni národové země,
a opustili jej.
Na němž padlém bydlí všelijaké ptactvo nebeské
a na ratolestech jeho jsou všelijací
živočichové polní,
proto, aby se nevyvyšovalo v zrostu svém
žádné dříví při vodách
a aby nevypouštělo vrchů svých
mezi hustými větvemi
a nevypínalo se nad jiné vysokostí svou
žádné dřevo zapojené vodami,
proto že všickni ti oddáni jsou k smrti,
dolů do země mezi syny lidské s těmi,
kteříž sstupují do jámy.
Toho dne, v kterýž on sstoupil do hrobu,
přivedl jsem k kvílení
a přikryl jsem příčinou jeho propast
a zadržel jsem potoky její,
aby se zastavili vody mnohé a učinil jsem,
aby smutek nesl příčinou jeho Libán
a všecko dříví polní příčinou jeho aby umdlelo.
Od hřmotu pádu jeho učinil jsem,
že se třásli národové,
když jsem jej svedl do hrobu s těmi,
kteříž sstupují do jámy.
Nad čímž se potěšila na zemi dole
všecka dříví Eden,

což výborného a dobrého jest na Libánu,
vše což zapojeného jest vodou.

Ezechiel

Kralická bibli 1587

VERŠE O HOŘKOSTI

1587

Nebo takto praví Hospodin ke mně:

Spokojimť se a podívám z příbytku svého,
a budu jako teplo vysušující po dešti
a jako oblak dešťový v čas horké žně.

Před vinobraním zajisté, když se vypučí pupenec,
a květ vydá hrozen *trpký*, ještě rostoucí,
tedy podřeže révíčko noži, rozvody odejme a zpodtíná.
I budou zanecháni všickni spolu ptactvu z hor
a šelmám zemským, a bude na nich přes léto ptactvo,
a všeliké šelmy zemské na nich přes zimu zůstanou.

Jako řeřáb a vlaštovice pištěl jsem,

lkal jsem jako holubice,

oči mé zhůru pozdvižené byly:

Pane, násilě trpím, ó prodlíž mi života!

Ale coť mám více mluvíti?

I předpověděl mi i učinil,

že živ pobudu mimo všecka léta svá
po *hořkosti* duše své.

Aj v čas pokoje potkala mne byla

hořkost nejhořčejší,

ale tobě zalíbilo se vytrhnouti duši mou

z propasti zkažení, protože jsi zavrhl
za hřbet svůj všechny hříchy mé.

Aj rekové jejich nařikali vně,
jednatelé pokoje *hořce* plakali:
zpustly silnice, přestali choditi cestou,
zrušil příměří, nevážil sobě měst,
za nic položil sobě člověka.
Kvílila a zemdlela země,
styděti se musil Libán a usvadl,
Sáron učiněn jako poušť,
Bázan pak a Karmel oklácen.

Běda těm, kteříž říkají zlému dobré
a dobrému zlé,
kladouce tmou za světlo
a světlo za tmou,
pokládajíce *hořké* za sladké
a sladké za *hořké*.

Měť jest pokoj Moáb od dětinství svého
a usadil se na kvasnicích svých,
aniž býval přelíván z nádoby do nádoby,
totiž do zajetí nechodíval:
pročež zůstala v něm *chuť* jeho
a vůně jeho není proměněna.

Cesty Siona kvílí, že žádný nepřichází k slavnosti.
všecky brány jeho zpustly,
kněží jeho vzdychají,
panny jeho smutné jsou,
on pak sám pln jest *hořkostí*.

Já jsem muž okoušející trápení
od metly rozhněvání božího.

Zavedl mne a uvedl do tmy
a ne k světlu.

Uvedl sešlost na tělo mé a kůži mou
a polámal kosti mé.

Zastavěl mne a obklíčil
přeodpornou *hořkostí*.

Postavil mne v tmavých místech jako ty,
kteříž již dávno zemřeli.

Ukázal mi Hospodin, a aj, dva košové fiků
postaveni byli před chrámem Hospodinovým:

Jeden koš byl fiků velmi dobrých,
jacíž bývají fíkové ranní,
druhý pak koš fiků velmi zlých,
jakýchž nelze jísti pro *trpkost*.

Tedy řekl mi Hospodin: Co vidíš Jeremiáši?
I řekl jsem: Fíky, dobré fíky, a to velmi dobré,
zlé pak, a to velmi zlé,
jichž nelze jísti pro *trpkost*.

Proroci

Kralická bibli

1587

VERŠE O HUDBĚ

1587

Běda těm, kteříž ráno vstávajíce
chodí po opilství a trvají při tom do večera,
až je víno i rozpaluje.

A *harfa, loutna i buben a pišťalka* a víno
bývá na hodech jejich.

Žalostiti bude mest,
usvadne vinný kmen,
úpěti budou všickni veselého srdce.

Odpočine radost *bubnů*,
přestane hluk veselicích se,
utichne veselí *harfy*.

Nebudou píti vína s *prozpěvováním*,
zhořkne opojný nápoj pitelům jeho.

I budete *zpívati* jako když se v noci
zasvěcuje slavnost a veseliti se srdečně,
jako ten, kterýž jde s *pišťalkou*,
bera se na horu Hospodinovu.

Ale stane se, že každé udeření holí,
kterouž doloží na něj Hospodin, silně dolehne,
s *bubny* a *harfami* a bitvou veselou
bojovati bude proti němu.

Biřic pak volal ze vší síly:

Vám se to praví lidem, národům a jazykům,
jakž uslyšíte zvuk *trouby, pišťalky, citary,*
huslí, loutny, zpívání a všelijaké *muziky*,
padněte a klanějte se obrazu zlatému,
kterýž postavil Nabuchodonozor král.

Odejmi ode mne hluk *pisní* svých,
ani *hudby louten* vašich nechci poslouchati.

Kteriž léhají na ložcích slonových
a rozkošně sobě počínají na postelích svých,
kteriž jídají berany z stáda a telata nejtučnější,

*přizpěvujice k loutně jako David,
vymýšlejice sobě nástroje muzické.*

Pročež kvíliti budou *zpěvové chrámovi* v ten den,
praví panovník Hospodin.

A proměním svátky vaše v kvílení
a všecky *zpěvy* vaše v naříkání.

Jsem v posměchu se vším lidem svým
a *písničkou* jejich přes celý den.

Proroci

Kralická bibli

1587

IZAIÁŠOVY VERŠE O VADNUTÍ

1587

Běda těm, kteříž jsou silní ku pití vína
a muži udatní k smíšení nápoje opojného:
Z té příčiny, jakož plamen ohně zžirá strniště,
a plevy plamen v nic obrací,
tak kořen jejich bude jako shnilina,
a květ jejich jako prach vzejde,
nebo zavrhli zákon Hospodina zástupů
a řečí svatého izraelského pohrdli.

Srdce mé řve nad Moábem a pevnostmi jeho,
až slyšeti v Ségor jako jalovice tříletá,
nebo cestou luchitskou s pláčem půjde,
protože vody Nimrim vymizejí,

že uschne bylina, usvadne tráva,
aniž co zeleného bude.

A vymizejí vody z moře,
i řeka osákne a vyschne, i vzdáli se řeky,
opadnou a vyschnou potokové egyptští,
třtí i rákosí usvadne,
tráva okolo potoka
a při pramenu potoka i vše,
což se seje při potoku,
uschne, zmizí a ztratí se.

Běda koruně pýchy, ožralcům efraimským,
květu nestálému v kráse a slávě své,
těm, kteříž jsou při vrchu údolí velmi úrodného,
a ztupeným od vína.

Aj, silný a mocný Páně jako příval s krupobitím,
jako povětrí vyvracející,
jako povodeň vod prudkých a rozvodnilých
prudce až k zemi porazí,
nohami pošlapána bude koruna pýchy,
ožralci efraimští.

Tehdáž stane se, že květ ten,
nestálý v kráse a slávě své těch,
kteříž jsou při vrchu údolí velmi úrodného,
bude jako ranní ovoce, prvé než léto bývá,
kteréž vida někdo, nepustil by ho z ruky,
až by je snědl.

Ve množství vozů svých já jsem vytáhl
na hory vysoké, na stráně libánské
a zpodtínám vysoké cedry jeho
i spanilé jedle jeho
a vejdu na nejvyšší kraj jeho do lesů
a výborných rolí jeho.

Já jsem vykopal a pil vody,
nebo jsem vysušil nohama svýma
všecky potoky míst obležených.
Zdaližs neslyšel, že jsem již to dávno učinil
a ode dnů starých to sformoval?
nyní pak k tomu přivozují,
aby v poušť a v hromady rumu
města hrazená obrácena byla,
a jejich obyvatelé ruce oslablé majíc,
předěšení a zahanbeni jsouc,
byli jako bylina polní a zelina vzcházející,
jako tráva na střechách a osení rzi zkažené,
prve než by dorostlo.

Hlas řkoucího: Volej!

I řekl: Co mám volati?

To, že všeliké tělo jest tráva,
a všeliká vzáctnost jeho jako květ polní.

Usychá tráva, květ prší,
jakž vítr Hospodinův povane na něj:
v pravděť jsou lidé ta tráva,
usychá tráva, květ prší,
ale slovo Boha našeho zůstává na věky.

Mlčel jsem dosti dlouho,
činil jsem se neslyše, zdržoval jsem se,
ale již jako pracující ku porodu křičeti budu,
pohubím a sehlším vše pojednou.
V pustinu obrátím hory i pahrbky
a všelikou bylinu jejich usuším
a obrátím řeky v ostrovy a jezera vysuším!

PÍSEŇ O VINICI

1587

Zpívati již budu milému svému
píseň milého svého o vinici jeho:
Vinici má milý můj na vrchu úrodném.
Kterouž ohradil a kamení z ní vybral
a vysadil ji vinným kmenem výborným
a ustavěl věži u prostřed ní,
také i přes udělal v ní a očekával,
aby nesla hrozny, ale vydala plané víno.
Nyní tedy, obyvatelé jeruzalémští a muži judští,
sud'te medle mezi mnou a vinicí mou.
Což ještě činěno býti mělo vinici mé,
ježto bych jí neučinil?
Proč, když jsem očekával, aby nesla hrozny,
plodila plané víno?
A protož oznámím vám, co já učiním vinici své:
Odejmu plot její a přijde na spuštění:
rozbořím hradbu její i přijde na pošlapání.
Zapustím ji, nebude řezána ani kopána,
i vzroste na ní bodláčí a trní,
oblakům také zapovím,
aby nevydávali více na ni deště.
Vinice zajisté Hospodina zástupů
dům izraelský jest,
a muži judští révové milí jemu.
Očekával pak soudu, a aj, nátisk,
spravedlnosti, a aj, křik!

Izaiáš

Kralická bibli

1587

LITERÁRNÍ OKRUH
DEVADESÁTÝCH LET VĚKU
ŠESTNÁCTÉHO

MATOUŠ HOZIUS

JAN ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ Z ŽELETAVY

JAN KOCÍN Z KOCINĚTU

MATYÁŠ GRYL Z GRÝLOVA

JAKUB MEDUNA KRŤSKÝ

VÁCLAV VRATISLAV Z MITROVIC

MATOUŠ HOZIUS

KRAJINA MOSKEVSKÁ

1590

KRAJINA moskevská sama v sobě není ani velmi široká ani úrodná, nebo má všudy zemi písčitou a nespůsobnou k úrodám. K tomu také jest v ní nepříhodné a studené povětrí, že pro velikou přikrost zimy osení k vyžrání svému přicházeti nemůže. Nebo za časté tak tuhá a ukrutná tam zima bývá, že jako u nás v letě od veliké horkosti a palčivosti slunce, tak tam pro náramnou a nesnesitedlnou přikrost zimy země se puká a trhá. Nad to výše, voda v povětrí vylitá a slina z oust vyvržená, prvé než na zem upadne, sstydne se a zledovati, a ovoce nesoucí stromové velikou tuhostí zimy, jako by je popálil, v nic obráceni bývají. Lidé také, na saních se vozící, zimou umrtvení a zmrzli z nichž bráni bývají. Nýbrž i medvědové, z hladu opouštějíce lesy, po vesnicích blízkých běhají a do chalup sedlských mocí se derou, před nimižto lid sedlský z chalup utikaje, pro náramně tuhou zimu vně bídne zahynouti musí. Zase takové nemírné a nesnesitedlné zimě horko častokrát palčivé se rovná, že někdy jezera a řeky nesmírným vedrem a horkem slunečným vysychají, louky a pole a obilí, jako by ohněm spálil prahnou. Ale ta veliká horkost slunce obyčejně sedm dní toliko trvá a déle nic.

Kronika moskevská

1590

JAN ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ

ZE ŽELETAVY

O STVOŘENÍ SVĚTA

1591

Pán Bůh proto jest stvořil nás lidi na svět tento, abychom my ho z pravé pravdy slova jeho poznali a chválili i ctili zde na světě tomto i potomně v budoucím životě věčném. My pak lidé abychom snáz poznati mohli Pána Boha, netoliko jest nám udělití ráčil částku rozumu, ale také i živým hlasem našim prvním rodičům sebe i tejný slib o synu svém, Pánu Jezu Kristu, prostředníku našem jest zjevil. Nad to nade všecko i učení, kterým bychom se řídili a spravovati měli, skrze patriarchy, proroky, Krista Pána a apoštoly vydati jest ráčil, chtěje tomu, abychom my to učení literami poznamenané v zákoně Páně čtli, jeho poslouchali a o něm přemyšlovali, i učitelé lidu vykládali. A skrze Písem svatých rozjímání činí v nás víru a jiné všecky dobré věci, k těm že se toliko přiznávají a je k sobě do života věčného chce přijíti, kteří by milovali písmata svatá, totiž slovo boží, jemu věřili a jím se spravovali. Protož při začátku prvních kněh Mojžíšových jest, že Bůh stvořil člověka k obrazu svému, tak aby jeho člověk ctíl a chválil, jak se on v slovu svém vyjevil. To pak každý člověk učiniti má hned summou se v tom cvičiti od mladosti své, neb psáno jest: Blahoslavený muž, kterýž přemyšluje v zákoně Páně ve dne v noci. A svatý Pavel napsal k Timotheovi: Od dětinství písmata svatá znáš. A protož tím přísným přikázáním Pána Boha našeho zbuzujeme se k tomu, abychom z písem svatých rádi rozjímali sobě o předivných skutcích Pána

Boha všemohoucího, jako i to o počátku světa, o stvoření nebe, země a jiných všech věcí, kteréž na nebi, na zemi i v moři jsou ryby a zeměplazové, hovada, zvěř, šelmy. A kterak Pán Bůh člověku poddal ty věci a dal požehnání všelikému stvoření aby rostlo a rozmnožovalo se, zvláště lidské pokolení. Pro tož o takovém stvoření Pána Boha všech věcí na nebi i na zemi znáti máme, že to stvoření jest dílo Pána Boha zevniřní, kterýž jsa svobodné vůle, dobrovolně všecky věci, viditelné i neviditelné, z ničehéhož učinil svou božskou a nestíhlou mocí, aby poznán býti mohl, že jest moudrý a dobrý, a aby sobě věčnou církev způsobil, od kteréž by poznán, ctěn, slaven i veleben byl na věky věkův.

O stvoření světa

1591

JAN KOCÍN Z KOCINĚTU

ROZKOŠ PROMĚNY

1592

EPIKUREJŠTÍ ruhači nejvíce se na této jediné věci zastavují a zhoršují, že se v skutcích božských znamenitá odpornost nachází. Nebo prý mezi lidmi jednak války se provodí jednak mir a pokoj zůstává. Někdy ve všech věcech a úrodách veliká hojnost se spatřuje, a zase potom hned neúroda a nedostatek následuje. Častokrát velikí morové znamenitý počet lidu vyhubí, a hned po tom zas velmi zdravé a pohodlné povětrí bývá. Často mnozí se tak nad jinými povyšují, jako by hlavou nebes dosahovali, a hle, než se naději, k znamenitému snížení přicházejí. Někdy velikými horky a suchem pole tak vypráhnou, jako by je ohněm vypálil, a někdy zase rozvodněním řek a potoků všecka země vyhubena bývá. Mnozí zámkové a pyšná na vysokých vrších stavení k zboření a k takovému zpuštění přicházejí, že se tam kuny, kolčavy, sovy, netopýři a těm podobní nepříjemní živočichové hnízdí a plodí. Veliká a lidná města v vesničky se obracejí. Takové prý nenadálé proměny a smíšenice od řízení stálého a ve všech předsevzetích sebou jistého pocházeti nemohou. Však tito ruhači náramně hrubě bloudí, poněvadž tomu rozuměti nechtějí, že takové v věcech vezdejších proměny k zachování tohoto světa nevyhnutelně jsou potřebné. Čemuž samo každodenní zkušeni patrné svědectví vydává. Nebo kdy by v počasích žádné proměny nebývalo, než vždycky jednostejný způsob a rovná mírnost se nacházela: nechť nám medle ti mudrlanti oznámí, kterak by seménka bylin a všech zrostlin zemských se ujimala, chována byla, zelenala se, rostla, až

na posledy k sezení a užitku přicházela? Kterak by tolik živočichů, kteréž v rozličném pokolení buďto země, voda aneb vítr chová, bez takové a tak rozdílné proměny časův v svém způsobu zachováno býti mohlo? Kterak by tolikéž živlové přirození, kteříž jsou jako světa tohoto gruntové a sloupové, účinky své vykonávali i dokonávali, kdy by všickni jednostejný způsob a touž moc měli? Kdy by také v tělech lidských nebyly vlhkosti způsobu a moci rozdílné, vedle přirození žvlův, z nichž jsou stvořena, kterak by táž těla mohla při životu zachována býti? Z těch příčin tedy, chtějte aneb nechtějte, vyznati se musejí, že takové proměny k zachování tohoto světa jsou potřebné a užitečné. Nad to pak aby se člověku dosti stalo, jehož mysl jednostejné věci po jednou se nasytí, tak že ji potom i v ošklivosti míti bude, odkudž pochází, že vždycky nových a rozdílných věcí žádá. Rozliční zvukové v muzice libost přinášejí uším, barvy rozdílné očím, vůně rozličné chřípím, chuti rozmanité ústům, anobř i dotknutí rozličná, jako teplých a studených, tvrdých a měkkých věcí, rozkoš přinášejí. Z kterýchžto důvodův dosti patrné jest, že proměny a rozličné odporosti, kteréž v věcech přirozených spatřujeme, každého dne jsou velmi užitečné, ale že člověka moudrého a rozšafného povaha jest, ty k jejich konci přivoditi.

O řízení a opatrování božském

1592

MATYÁŠ GRYL Z GRYLOVA

O ŘÍZENÍ A OPATROVÁNÍ

BOŽSKÉM

1592

Nic nemám s vámi, aniž kdy chci míti,
ó bezbožníci nemoudří, činiti,
kteříž, když se v zlém sílíte,
že Boha není, pravíte,
a že se všecko bez řádu jistého
sem i tam měte, nemajíc žádného.
kdo by je moudře zpravoval
a v jistých mezích zdržoval.

Nedáte se od bludu svého svěsti
a na pravou cestu víry navésti,
naučení nepřijímáte,
mluv vám co mluv, nic nedbáte,
neslušit' psům svátostí podávati
a drahých perel před svině metati,
nedbajit' ony na zlato,
neb jest jim milejší bláto.

Zdaž prospívá světlost slunce slepému?
aneb zvuk harfy přelibé hluchému?
tak i vám bláznům mluvení
o Bohu nic platné není:
ale ti, kteréž v dařích svých bohatý
osvítí pravou moudrostí Duch svatý,
znají Pána Boha svého
a diví se slávě jeho.

Kteráž se při správě světa spatřuje,
jak on všecky věci v řádu zdržuje,
aby vše v svých mezích stálo
a z nich nevystupovalo:
 pozdvihnětež tedy k nebi svých očí,
 a patřte, zdali sem i tam se točí
 slunce? zdaž běhu jistého
 nemá sobě zřízeného?

Šetřte, jak divná jest v tom boží rada,
že v jistém místě k večeru zapadá,
v jistém místě ráno vzhází,
a jakž tmy husté rozráží,
 hned nám s sebou den jasný přivozuje
 a jej od noci temné odděluje,
 když pak běh svůj dokonává,
 proměny roku nám dává.

Onoť zahřívá svou mocí i zemi,
a obživuje s ourodami všemi,
i nám lidem posluhuje,
tak jakž je sám Bůh spravuje.
 Měsíc také, ač jest běhu rychlého,
 k tomu způsobu velmi nestálého,
 avšak v té své proměnnosti
 řídí se božskou moudrostí.

A osvěcuje svět nočního času,
bera od slunce všecku svou okrasu,
jehož světla když nemívá,
tehdy se smutně zatmívá.
 Tak i všecky hvězdy svůj běh konají,
 kterýž od Boha uložený mají,
 znajít' místa svá pořádná,
 nevystoupit' z nich ven žádná.

Zdaž i v povětrí Bůh náš nepanuje,
an když chce, větry bouřlivé vzbuzuje,
když chce hned je pokojí zas
a přivodí nám tichý čas?

Onť déšť příhodný dává, onť hřímání
působí, s krupobitím i blýskání,
jednak svým milým k dobrému,
jednak bezbožným ke zlému.

On když chce zuřivost svou prokázati,
ráčí k nám posla svého vysílati,
hroma převelmi hrozného,
kterýž koná vůli jeho:

tohoť se děsí bezbožní a straší,
kteříž svobodně nepravosti páší,
tuť se třesou co osyka,
kam kdo vidí, tam utíká.

Tuť se teprv dávají na pokání,
když slyší hrozné ze všech stran třeskání,
a vidouc blýskání mnohá,
chtějí teprv znáti Boha!

Tak někdy byla hrůza, když Sodomu
Bůh podvracel i jiná města k tomu,
když je sirou s ohněm páлил
a s hřichy z země vyhladil.

Patřtež i na zem podpor nemající,
avšak v povětrí předivně visící,
nad vodami založenou,
mořem kolem otočenou:
kdo ji, než Bůh náš, svou mocí zdržuje,
že se z místa svého nepohybuje?
a není ani o prst níž
země v vodách, tak velká tíž.

Z ní roste skali kamene tvrdého
a v lesích hojnost dříví rozličného,
na ní z božského řízení
maji příhodné bydlení
nesčíslný počet pitomých hovádek,
též i polesních divokých zvířátek,
k tomu ptactvo rozmanité,
žížaly i šelmy lité.

Každý ten tvor má jiné přirození,
jiné způsoby, jiné požití,
každý má jinou postavu,
zná své časy, svou povahu:
všecko summou nám Boha ukazuje
a před oči patrně představuje
svrchovanou moudrost jeho
v spravování světa všeho.

Obilí, jenž roste z země v hojnosti
lidem i mnohým hovádkům k živnosti,
ovoce s stromův rozličných,
byliny moci předivných,
včely, kteréž snažně z kvítí vonného
dělají pláсты medu rozkošného,
svou matkou se spravující
a na ni pozor majíce.

I ten mravenček v létě běhající
a potravu k zimě shromažďující,
když na svůj kopenec v lese
zrno větší sebe nese,
ohlašuje nám Boha nebeského,
kterýž tou rozšafností obdařil jeho,
že nás svou opatrností
odvozuje od lenosti.

To nám též osvědčují potokové
a z země prýštící se pramenové,
z nichžto divnou božskou mocí
ustavičně dnem i nocí
řeky tokem svým bez přítrže plynou,
a zemským ourodám, když suchem hynou,
vděčné vláhy dodávají,
i k zrostu napomáhají.

Anobrž není žádná věc tak malá,
aby nám Boha neukazovala,
an jeho divné moudrosti
při všem všudy svědkův dosti:
a byť pak v jiném zjevena nebyla
předivná božská sláva, moc i síla,
však moře samo bez toho
má důvodův dosti mnoho.

Když se koli zbouří větry prudkými,
tuť zmítá divně bárkami velkými
jednak dolů, jednak vzhůru,
nedbaje na plavcův spúru:
tuť se naučí Pána Boha vzývati
ti, kteří ho prvé nedbali znáti,
spatřujíc divnou moc jeho
v vlnách moře zbouřeného.

Jak on je mocně v svých rukách zdržuje,
když se všecko sem i tam vyzdvihuje,
jako by se ven vyliti
a svět chtělo zatopiti,
však nesmí nikam přes meze své dále,
nýbrž ostříhajíč jich vždycky stále,
s hanbou musí utichnouti
a v skrýše své se shrnouti.

Poznejtež tedy Pána Boha svého,
ó bezbožníci srdce nemoudrého,
onť svět všecken opatruje
a v jistém řádu zdržuje:
můželiť duše tělo vzaté z hlíny
spravovati, i všecky jeho činy,
obmýšlejíc, jak by jemu
vše mohlo býti k dobrému:

Nad toť Bůh věci od sebe stvořené
opatruje, zvlášt' pak své vyvolené,
kteří s celou důvěrností
těší se jeho milosti:
Ó Pane náš, laskavý Hospodine!
tys věrných svých útočiště jedině,
kdož při tobě pevně stojí,
v ničemž se zlého nebojí.

Byť hrom bil na všecky strany s blýskáním,
a svět se roztrásal hrozným hřímáním,
byť přitáhli nepřátelé:
v tebeť on doufá vždy směle,
nedbát' nic na tyrana ukrutného,
ani na strašlivé pohrůžky jeho,
v kříži a těžkém trápení
má od tebe potěšení.

Providentia Dei

1592

JAKUB MEDUNA KRTSKÝ

ŽALM PRVNÍ

1596

Blaze tomu, kdož v radu nevchází s bezbožnými,
aniž cestou jde s nešlechetnými,
s utrhači také neobcuje,
jich spolků i sídla se vzdaluje.

Ale v slově Boha nejvyššího zalíbeni
skládá sobě, to má za vše jmění,
ním se kojí, srdce potěšuje,
dnem i nocí v něm snažně přemyšluje.

Ten jakožto strom spanilý při tekuté vodě
dá ovoce, v času se nezpozdě,
v své slávě vždycky se zelenaje,
ve všech skutcích z Boha prospěch maje.

Ne tak bude vám, zločinci! ale jak plevami
vítr zmítá, takť Bůh zajde s vámi,
v jeho soudu vy neostojíte,
ven z losu spravedlivých musíte!

Nebť zná Pán Bůh, kteří chodí cestou spravedlnosti,
jim jsa přítomný božskou milostí,
hříšníci pak v cestě poblouzení
hrozně klesnouc, přijdou k vyvrácení.

Žalmy Svatého Davida

1596

VÁCLAV VRATISLAV

Z MITROVIC

O LÁSCE TURKŮ KE KVĚTINÁM

1599

Dvacátého dne jsme jeli skrze městečko Burgas řečené, leží v rovině. Před tím městečkem jest pěkný, kamenný most stotřidcetsedm kroků zdělí. Hned z Adriano-pole, kudy jsme koliv jeli, viděli jsme v těch místech hojnost kvítí, což nám bylo s nemalým podivením, protože ten čas byl měsíce listopadu. Avšak kvítí taková hojnost bylo, jakoby prostřed léta bylo. V řecké zemi jest hojně kvítí narcysového a hyacintového, velmi vonného, tak že tím množstvím člověku té vůni nezvyklému hlavu i mozek uráží. Tulipán turecký skoro žádné vůně nemá, avšak pro krásu a rozličnost barev mnoho lidé sobě ho váží, zvláště v tom národu. Turci zajisté rádi se s kvítím obírají, a jakžkoliv nejsou hrubě marnotratní, však na dosti špatný kvítek nestěžují sobě několik asper vynaložiti. Panna orátora i nás také to kvítí a darové nemálo stáli, nebo jančaři i jiní Turci za dar je přinášejí, a každý, komu kytku darovali, musel jim ihned zase některou aspru z měšce darovati a tím, že jest toho vděčen, dokázati.

U MOŘE

1599

Dvacátého prvního přijeli jsme do městečka Čurli aneb Corli. Tu jsme nejprv moře uhlídali a je vždy-

cky na pravé ruce měli. Tam jsme v témž městečku přes noc zůstali. Dvacátého druhého dne, prve nežli jsme do Selibrie přijeli, jest městečko ležící u moře, viděli jsme dosti patrná znamení starého náspu aneb valu, kterýž od toho moře až k Dunaji od poslednějších císařův řeckých udělán byl za tou příčinou, aby kraj ten ohradou obsazený a zavřený, to jest vesnice, dědiny a pole, též zboží konstantinopolitánských bezpečna byla před vpády cizích a barbarských národův. V Selibrii obveselovalo nás velmi veselé a rozkošné pohledění na tiché moře, jakož pak já s některými jinými nemohl jsem se zdržeti, abych k samému moři bez vůle a vědomí pana orátora a hofmistra doběhnouti a na moře, jehož jsem přehlédnouti nijakž nemohl, do vole pohlédnouti neměl. A příběh' na břeh mořský, dívaje se na plování a zmitání delfinův a jiných ryb, skořepiny velké, pěkně strakaté jsem sbíral a do městečka jsem se vrátiti zapomněl. V tom z města viděli na moři upřímo kajk aneb raubšif zlodějův mořských k břehu se plaviti rozprostřenými plachtami a čaušové panu orátorovi ten šif okazovali, aby své čeládce daleko od městečka nevycházezi poručil, že ti piráté, aby některého podskočili, číhati budou a třebaš přes noc na břehu zůstanou, aby mohli některého ukrásti a odvésti. To teprva když se poroučelo, mne a mé tovaryše pohřešili a zvěděvše, že jsme k moři šli, ihned čaušové a jančaři na koně vsedali a zbraně své brali, a lermo v městečku učinivše, skokem k moři běželi a nás, an se na ten raubšif díváme, našli a do městečka hnali.

Příhody Václava Vratislava

1599

JAN ROZENPLUT
ZE ŠVARCENPACHU
A JEHO BÁSNICKÝ OKRUH

O ROZKOŠECH RAJSKÝCH

1601

Vlasti má milá nebeská,
ó rozkoše boží rajská,
kterou nám Adam potratil,
když se od Boha odvrátil.

My vyhnané děti jeho
nemáme zde nic od něho,
jenom smrt a zatracení,
sám Pán Bůh naše spasení.

Žádá má duše přijíti
k věčné života studnici,
by ji tělo propustilo,
kteréž ji zde obtěžilo.

Pláče vlasti, po ní vzdychá,
že daleko jest nařiká,
trpět nouze nepřestává,
skrz ni odtud se dostává.

Mnohé ouzkosti ji hubí,
z toho světa honí, pudí:
d'ábel, tělo zklamávají
ve všem což připovídají.

Těžkostí těch všech příčina
ona sama, žádná jiná,
že pro hřích život zmrhala,
v němž by se neoklamala.

A když ji nouze dotírá,
častá paměť se jí vtírá

toho místa rozkošného,
jemuž zde není rovného.

I kdož může vypraviti,
radost i rozkoš zjeviti,
které oni tamto mají
ti, jenž s Bohem přebývají.

Tam přerozkošné stavení
s perel pěkných vysazení,
střechy paláců přikryté,
mistrovské a znamenité.

Piliře z drahých kamení,
také půdy položení
zlatem čistým, podobu skla
cest i stězek, pěkná dlážka.

Není hnoje ani bláta,
milá k chůzi tam cesta ta,
zimy těžké i horkosti,
ani slunce palčivosti.

Kvítky věčné, růže pěkné,
léto tam vždycky zelené,
balšán, kvítí liliové
dodávají vůně nové.

Květnou louky i sadové,
i řeky tekou medové,
jako v ráji pěkné pole,
po rovině co po stole.

Mastmi vonnými větrové
vějí libě vždycky v nově,

tam rozkoš jest až na věky,
zboží věčné apatéky.

Sadův velikých stromové
květou, ovoce vyvodě,
visí bílé i červené,
všem voleným připravené.

Měsíc se tam nic nemění,
slunce též západu není,
hvězdy běh svůj jednostejně
zachovávají veřejně.

Také v tomto šťastném městě
Beránka světlost nezhasne,
nocí není, čas zůstává,
věčný den svým milým dává.

Také všickni svatí jeho
jsou obličej krásného,
nad slunce světlost jasnější,
v nesmrtnosti stálejší.

Znají svého boje slávu,
koruny kladou na hlavu,
vespolek se radujíce,
chválu věčnou vzdávajíce.

Protivníky poražené
v líčkách vidí zapletené,
v boji statečně obstáli,
když zde hříchy přemáhali.

Již s tělem boje neznají,
poškrvny žádné nemají

duchovní jich stkvěle těla,
čeho zde duše neměla.

V pokoji slavném bydlejí,
pohoršení k nim nesmějí,
všecka zahálka pryč míjí,
žádné zlosti již nečijí.

Opravdově vidí Boha,
společnost jejich s ním mnohá,
sytí se jeho sladkostí
v přechutné svaté hojnosti.

Krásní, veselí i zdraví
jako květ červené barvy,
nemají příčiny žádné,
nížby přišli k jaké zkáze.

Nemoc žádná je nezmůže,
netrápí jich ourazové,
vždycky zdraví, vždycky mladí,
starý věk jim nepřekáží.

Všeckno vědí, všeckno znají,
nebo všeho Pána mají,
v srdce jiných nahlídají,
skryté věci smlčívají.

Jedna vůle, jedno srdce,
milost boží jináč nechce,
myslí všickni jednostejně,
žádná zlost jich nepodejme.

Má každý odplatu vlastní,
jaký jest život ved časný,

ač mnozí větší než jini,
však závisti při nich není.

Láska to samá spravuje,
kdo slávu jinších miluje,
které zde nemoh dojíti,
nechce bezděk v ní se tříti.

Tam všickni veselost mají,
kteří se tam dostávají,
krmě chutně připravené,
od věčnosti způsobené.

Vždycky nové písně pěkné,
hlasy libé velmi vděčné,
hrají vesele varhany,
nástroj v světě neslýchaný.

Duše jest blahoslavená,
kteráž jest tam postavená,
vidí krále v slávě mnohé,
vždycky jsouc v radosti nové.

Oblohu nebeských planet,
těž slunce, měsíce a hvězd
vidí daleko od sebe,
zhlídajíce dolů z nebe.

Kriste, vítězství tvých svatých,
pro tebe mnoho podňatých,
dejž jich nám následovati,
potom s nimi kralovati.

Dej, abychom tělem vládli,
d'áblu, světu v léč nepadli,

z mdloby mohoucím klesnouti,
nedopouštěj zahynouti!

Kancionál

1601

LETANYA ZA DĚŠŤ

1601

Rač se k nám, Pane, skloniti,
Jezu Kriste,
zemi deštěm pokropiti.
Uslyš hlas náš, Jezu Kriste.

By každá polní bylina,
Jezu Kriste,
čerstvým deštičkem okřihla.
Uslyš hlas náš, Jezu Kriste.

Otče, všemohoucí Bože,
Jezu Kriste,
krom tebe kdož nám spomože?
Uslyš hlas náš, Jezu Kriste.

K toběť my se utikáme,
Jezu Kriste,
ourodu zemskou žádáme.
Uslyš hlas náš, Jezu Kriste.

Vyslyš nás v této potřebě,
Jezu Kriste,

dej srdci toužit po tobě.
Uslyš hlas náš, Jezu Kriste.

Vzhlédni na naše potřeby,
Jezu Kriste,
sady, louky, roly suchý!
Uslyš hlas náš, Jezu Kriste.

Račiž zemi obvlažiti,
Jezu Kriste,
deštěm z nebes na nás dštíti.
Uslyš hlas náš, Jezu Kriste.

Hustá a tichá rosička,
Jezu Kriste,
všech obveselí srdýčka.
Uslyš hlas náš, Jezu Kriste!

Kancionál

1601

NA DEN BOŽÍHO VZKŘÍŠENÍ

1601

Všeho světa obnovení
nové plodí radování,
alleluia, alleluia,
kdy Pán Ježíš z mrtvých vstává,
všecko s ním zhůru povstává,
alleluia, alleluia.

Živlové čtyři tělesní,
zouplna s sebou spojení,

alleluia, alleluia,
ví svého počátečníka,
jak jest dnes slavnost veliká,
alleluia, alleluia.

Vzlítá zhůru oheň hebký,
stáčí se povětrí lehký,
alleluia, alleluia,
v tocích voda teče plzská,
země se nehejbe z místa,
alleluia, alleluia.

Lehkostí se zhůru táhnou
lehké, dolů těžké sáknou,
alleluia, alleluia,
jich výsosti i nízkosti
zároda stojí v mírnosti,
alleluia, alleluia.

Nebesa sloní jasněji,
moře teče pokojněji,
alleluia, alleluia,
povětrí věje libější,
léto přináší vzácnější,
alleluia, alleluia.

Květne oudolní rovina,
okřívá každá bylina,
alleluia, alleluia,
omrzlý strom jak i rýva
listíčkem se přiodívá,
alleluia, alleluia.

Taje mráz smrtedlnosti,
ven se vymítá temností

alleluia, alleluia,
kníže, které světem vládlo,
mocí Ježišovou padlo,
alleluia, alleluia.

Kdy se snažoval zdržeti
k čemu nemoh práva míti,
alleluia, alleluia,
o své vlastní právo přišel,
světa postoupiti musel,
alleluia, alleluia.

Z práva jeho nás vymocnil
Kristus Ježíš, nás vykoupil,
alleluia, alleluia,
z služebnosti těžké vybyl,
království věčné přislíbil,
alleluia, alleluia.

Cherubín vrtkým ustoupil
mečem, neb tak Bůh poručil,
alleluia, alleluia,
svobodnou cestu nechaje
do přerozkošného ráje,
alleluia, alleluia.

Život hořkou smrt přemáhá,
padlý člověk zas nabývá,
alleluia, alleluia,
kterou hřichem ztratil radost,
toť nám jistí dnešní slavnost,
alleluia, alleluia.

Jezu Kriste, slavný králi,
dej, ať tebe tvůj lid chválí,

alleluia, alleluia,
jehožs naději obnovil,
kdyžs vstana tělo oslavil,
alleluia, alleluia.

Kancionál

1601

LITERÁRNÍ OKRUH
PRVNÍHO DVACÍLETÍ VĚKU
SEDMNÁCTÉHO

JAKUB MENŠÍK Z MENŠTEJNA

BARTOLOMĚJ PAPROCKÝ Z HLOHOL

KAREL Z ŽEROTÍNA

KRYŠTOF HARANT Z POLŽIC

FRIDRICH PURKRABÍ Z DONÍNA

ŠIMON VALECIUS

JAN Z PROSEČE

SAMUEL ADAM Z VELESLAVÍNA

MATOUŠ KONEČNÝ

VOJTĚCH ŠEBESTIÁN BERLIČKA Z CHMELČE

JIŘÍK SVĚCHIN Z PAUMBERKA

JAKUB MENŠÍK Z MENŠTEJNA

O STROMECH POMEZNÝCH

1600

Při znamení mezního kříže má se šetřiti, staré-li jest to znamení, též starý-li to strom, v kterémž to znamení jest. Znamení to jak staré jest, jinak se poznati nemůže, nežli musí se šetřiti nejprvé, aby bylo pěkně vyřato, jak tlustá kůra jest přes ně zrostla, bujně-li rostla, po tom dobře pohlídnouti od začátku a svršku znamení kříže toho až do dna, kde se v dřevě srovnává, i přečísti mízy léta. Nebo tak staří rozumní lidé se na tom snášejí, že každá míza jeden rok znamená a že každého dřeva jedním rokem o jednu mízu přibývá. A tak se po mízách léta poznati mohou, i také když se vyspělost kůry zarostlé pováží. Při rozvážení toho jest potřebí i na to míti pozor a pamět, v kterém čase jak které dřevo vyspěje, nebo některé brzo, některé déleji vyrostává, aby tudy velikost dřeva omylu nečinila. Stromové, kteří při vodách, bahnách, lukách a také podobně v dolinách a v nízkém položení sobě libují, jako olše, topol, vrba, jesen, obyčejně jsou veliké, mízy vodnaté a spěšněji porostávají, nežli jiné dříví, které v suše roste a které jest tvrdé. Nejvíce se nachází, že v *dubích* lidé mezníky vysekávají pro to, že to dřevo jest nejtrvanlivější a nejdéle stojí. Neb jest o něm to zdání mnohých, že přirozeně sto let roste a sto let stojí a sto let schází, a tak, když mu se překážka neděje od rozličných případností, že tři sta let jest jeho věku. Však i to dřevo není jednostejné a také ne jednostejně roste. Ale od rozumných hospodářův se zpráva činí, že jest trojího rozdilu. Latiníci dávají každému obzvláštní jméno, jednomu robur, druhému quer-

cus, třetímu *ilex*, a říkávají lesní horáci, že každé to jest zase dvoje, samec a samice. Samice jest, na které se rodí žaludy, ale samec nemívá žádných žaludův, než jest vždy tvrdšího, jadrnějšího způsobu, nežli samice. První rozdíl dubův, *robur* řečený, jest ten, který od spodku jest velmi tlustý, dúpnatě porostlý, má mnoho boulí, velké rozšířené koření, krátkého jest kmenu a postavy, mnoho tlustých, širokých a dlouhých a nerovných větví maje. Druhý rozdíl dubův, *quercus* řečený, jest ten, který prostředního rovného kmenu, pěti neb šesti loktův zvýší, maje některé dosti vysoké a rovné větve, velmi široké, a není tak sukovatý a doupnatý, jako prvního rozdílu. Třetí rozdíl dubův, *ilex* řečený, kmenu tenkého jest, rovného, šlahovitého, od země obyčejné sedmi neb osmi loktův bez větví na výšku vyrostlého. Nahoře k vrchu něco má nemnoho ratolestí, tak že téměř všecken ten strom nic jiného není, nežli pěkné, dobré a užitečné dřevo, a ze všech nejlepší a k potřebám nejprůhodnější. Z toho jest rozuměti, jak snadno by mohl soudce pochybiti, kdy by znamení mezní v dubu prvního rozdílu podle tlustosti toho dubu, anebo při dubu posledního rozdílu podle jeho tenkosti souditi chtěl. *Bukový* strom ne mnoho se dělí od způsobu a zrostu dubového, však přece spíšeji vyspívá. *Jedlové, smrkové, borové, sosnové* dříví obyčejně v jednom roce více vyrostě, nežli dub ve dvou letech. Věk jeho praví se býti od starých a zkušených hospodářův sto let v místě průhodném. *Bříza* jest spěšného zrostu, a tak někteří pokládají způsob toho dřeva proti borovici, jaký jest způsob borovice proti dubu. A nejvíce v těchto stromích se nachází znamení mezní. A někdy také i v *lipě*, a to jest dřevo měkké, v místě průhodném spěšného zrostu. *Vrba* se často za mezník pokládá všecken strom. Než řídko znamení v ní bývá pro to, že pro její měkkost a nestálost často kmen ohnije od vnitřka, nebo uschne, ale kořen hned také zase jiné ratolesti vydává, že ne brzy

do konce vyhyne, ale hned zase mladí, leč by s kořenem byla vykopána. Obyčejně v lukách, pastvištích a místech nízkých vlhkých vrba za mezník se pokládá, a kde se louky, lesy, háje a porostliny dělí. Ráda bývá vrba za mezník v dolině při louce. A řídko vrba mezi jiným dřívím darmo stojí.

O mezích hranicích soudu a rozepři mezní

1600

BARTOLOMĚJ PAPROCKÝ

Z HLOHOL

RŮŽE A KOROPTVĚ

1602

Růže v jedné zahradě velice rozkvetla pěkně a vůni znamenitou z sebe vydala. Koroptva, procházející se po zahradě, divila se kráse toho kvítí a vůni velmi rozkošné, a tak přistoupivši k ní, řekla: »Ó kvítí v světě nejpěknější, necht' rozkoše při vás dojdu a nasytím se vůně!« Růže řekla: »Pojd', sestřičko má milá, a čeho žádá duše tvá, ať jest oučastna. Nabeř sobě kvítí a nasyť se vůně do své líbezné vůle.« Ona za tím povolením vlitla na keř růžový a nohy sobě pobodla. I zkríkla hlasem velikým: »Běda mně, kvítky pěkné a vonné, ale ratolesti bodlavé náramně!« Vybírajíc sobě za tím trní z noh, volala: »Snadně cítí těžkosti, kdo sobě všelijaké oblibuje rozkošné žádosti.«

Oboia neb zahrada

1602

DŘÍVÍ CEDROVÉ

1602

Dříví cedrové vysoké a pěkné velmi a nad jiné dříví vyrostlé, když lidé mnozí k němu přicházeli, aby je spatřili v jeho kráse, a ono to uznalo: po jednou se tužiti a

mnoho o sobě smejšleti počalo, a jiná dřeva okolo s sebou trpěti nechtělo, aby přicházejícím lidem nepřekážely, ale aby na ně všickni hleděti mohli. A protož jim, aby se na jinou stranu a na jiné místo přestěhovaly, přísně poroučelo, čehož jestli že by učiniti prodlévaly, že by je hned polámati chtělo. Dříví a křoví, kteréž blízko něho byly, ustoupily na stranu, a ono se lidu okázalo v své dokonalé pěknosti. A když jednoho času povstali náhlí větrové, dřevo to přeušlechtilé polámaly, kteréž, padna na zemi, žalostně naříkalo: »Neskrovně jsem o sobě smejšlelo. Jsouc nad jiné vyvýšené, přes příliš nad jiné jsem se vypínalo a jiné špatné jsem odhánělo. Ted' vidím, že málo páni sami způsobí, když při nich nějaké chasy není drobnější.«

Obora neb zahrada

1602

VÍTR A POVĚTRÍ

1602

Vítr, jakž filosofi nám oznamují, všecko stvoření nám na světě obživuje, neb on jest suchost země a porušitelem vod, teplého povětří rozháněčem. A protož ho obvinilo povětří před vrchností, žalujíc na něho, že mu velikou křivdu činí. Křičelo tedy, stoje před soudcím nejvyšším řkouc: »Ó stvořiteli nebe i všech věcí, rač mne míti v ochraně své, nebo to, co jsi ty mně dáti ráčil, to mně vítr odnímá. Činí mi zimu svým váním i škodu, tak že častokrát v své míře pro něho býti nemohu. A protož tebe poníženě prosím, spokoj a smiř nás, neb nestane-li

se toho, škodlivě pohněvat se musíme.« Sudí nejvyšší jemu pak pověděl: »Zle mluvíš, povětrí. Vítr, cožkoli činí, to vše na poručení mé činí, a to za slušnou příčinou. Ač on tebe někdy studeným učiní, však tebe také činí mírným, čistotným a světu libým a přívětivým a milým přítelem. A kdyby vítr nevál a skrze tebe neprocházel, tedy byl by velmi škodlivý a nepříjemný. A proto ne hněvu, ale lásky od tebe vítr hoden jest, pro to, že tebe zauplného zůstavuje. Pomni tedy na to, co psáno: Nebudeš haněti bližního tvého, ani jeho utikati budeš.« Srozuměv povětrí, že sudí nejvyšší neschvaluje jeho hněvu, k pokoře se udalo, pamatujíc na ta slova, kteréž napsal Ecclesiastes: Kdo se hněvá, když ho trestají, nedobře se spravovat bude.

Obora neb zabrada

1602

SLUNCE A MĚSÍC

1602

Slunce, chtěje sobě umenšiti práce, poručilo měsíci, aby v noci svítil, davši mu i tu moc, aby zemi spravoval a z jejího užitku lidem dostatek živnosti dával. Měsíc, dostav takového ouřadu, velmi pyšně sobě počínal, tak že na pána svého málo dbaje, na posledy toliko sám ve dne i v noci svítiti chtěl, proti slunci pánu svému velikou nepřízni pohnut byl, ano i jasnosti jeho se protiviti a jej do konce zahubiti usiloval. Slunce pak, maje o takovém předsevzetí jeho nenáležitěm jistou zprávu, nejprvé přátelsky a laskavě měsíce napomenulo, aby pejchy své na straně zanechal a na svém ouřadu pokojně přestával.

Na kteréžto jeho tak laskavé napomenutí měsíc čím dále tím víceji pyšnější býti nepřestával, tak že potom slunce. jsa hněvem rozníceno, k měsíci tato slova promluvilo: »Poněvadž nejsi vděčen lásky mé, tu já tobě do konce odejmu.« Pročež měsíc, potkav se s takovou nepříjemnou řečí, pánu svému slunci odpírati umínil. K tomu sobě hvězdy nastrojené měv, s nimi také ihned jakožto s vojskem dosti silným slunci v cestu vešel. Slunce však, jak jen proti nim vycházeti a papršky svými hvězdy obrážeti počalo: tu i ony, bázní velikou podjaté jsouce, bez meškání na zpět ustoupati a schovávati se počaly. Kdežto měsíc vida, an již od spolupracovníkův svých hvězd opuštěn jest, toho se nemálo ulekl, ano i velikou bázní nad míru zbledv, za dotčenými vojáky svými hvězdami sám také coufati a zpět nemeškal. Slunce pak, na něj dokonce vystoupivši, okrouhlost jeho jemu jako za pokutu, tak že jí nikdá až posavád z ouplna jmíti nemůže, po jednou odňalo. Nápotom žádnému víceji tak vzácného ouřadu s takovým plnomocenstvím svěřiti nechtělo.

Obora neb zahrada

1602

O HVĚZDÁCH

1602

Všeliké stvoření vrchnost nad sebou míti musí, tak na zemi jako na vodách, v propastech i v povětří, na oblacích a jinde na nebeských oblohách, kteréž nad námi jsou. Tak též hvězdy všechny mají jednu hvězdu, jenž Transmontana slove, a ta všechny jiné řídí a spravuje. Za velikou však křivdu sobě to jiné pokládaly, že Transmontana

toliko na místě zůstává, a ony samy pracovat a všudy běhat musejí, o čež sejdouce se rokovaly mezi sebou. A tak dobře se na to spolu uradivše, k ní houfem šly a jí to, co by se jim tak o ní zdálo, z oust v uši mluvily. Žalovaly tedy na ni, že jim žádné volnosti a žádného odpočinutí nedá, řkouce: »My vždycky po nebi běháme, v ustavičné práci a službě jsme. A protož tebe napomínáme, aby již takovou vrchnost jiné hvězdě vzdala a sama také s námi popracovala a poznala, jakou my službu, jak těžkou na sobě zdržujeme.« Transmontana jim odpověděla: »Nevíte, čeho žádáte. Zdaliž já se víceji, nežli vy, nepracuji, ačkoli na jednom místě stojím a vám rozkazuji? Kdy bych já vás neostříhala, však byste vy na cestách pohynuly mezi horami a v jiných místech nebezpečných. A protož vám radím, zanechejte takových bouřek, chcete-li při pokoji zůstat.« Hvězdy však na to nic nedbaly, nýbrž mnohem horší byly a ouřad jí vši mocí odniti usilovaly. Kdež ona, poznavši jejich velikou urputnost, jim ouřadu postoupila a sama se upokojila, na stranu odšedši. Z čehož se hvězdy, že vrchnosti nad sebou žádné neměly, velmi radovaly a jedna každá jiného krále po své vůli sobě hledaly. Když se pak na ničemž jistém sněsti nemohly, počal býti neřád mezi nimi, toulaly se leckdes a hynuly, tak že po tom, samy k sobě přišedše, své hloupé rady náramně litovati počaly a k Transmontaně se obrátily, při ní toho všelijak vyhledávajíce, aby, jsouc k nim v první lásce nakloněna, ouřadu svého se zase ujala a jak prvé tak i budoucně je spravovala, jim tu vinu jejich milostivě odpustila a provinění takového nikdež víceji nepřipomínala. Kteráž jako rozumná tak a nejináč se zachovati slíbila.

Obora neb zahrada

1602

KAREL Z ŽEROTÍNA

OMLUVA NEČINNOSTI

1606

Ale já takovému Vaši Milosti smýšlení o mně místa nedávám. Nebo že poněkud rozdílnější způsob při mně se nachází, než před některým časem býval, a že tak ousilnou práci o své vlasti dobré, jako prvé, nevedu: není důvodem, že bych k ní všecku lásku a náklonnost přirozenou ztratil neb vypustil. Jakož zajisté, ať od svrchu uvedených podobenství neodstupuji, ne po jednou slunce sluncem býti přestává, že na chvíli za mračno zachází, ani ihned oheň tratí svou palčivost, že v skok studených kachlův neproráží, též ani země pro to planou se usouditi může, že na čas oulehlí leží a jako odpočívá: tak podobně i já nemám a nemohu tak na kvap odsouzen býti lásky té, kterou k vlasti své nésti, a péče, kterou o ni míti povinen jsem, že se všim jako na harc nevyjiždím. Nýbrž jako umělí marináři, kteří, pokud utišení na moři jest, pomalu sem i tam se znášejíce, vítr do plachet svých lapají, a když bouřka se zdvíhá, i od přímé cesty na čas se s větrem na zpět obracejíce, vždy však předce na moři zůstávají a pravidlem kompasu se spravují, až by větru příhodného a ku portu, k němuž měří, je vedoucího dočekati se mohli: týmž způsobem já nynějšímu času zlému a nesnadnostem jeho ustupuji a jako před povětrím nějakým pod střechou se skrývám, až by příhodnější léta nastaly a to, co ve mně zavřeno a do času schováno jest, jako z pokladu nějakého vynesti a k dobrému vlasti této vynaložiti dopustily. Jáť jinak v pravdě zemi tuto hrubě miluji a srdečnou bolest nad zkázou a pádem jejím sám v sobě cítě, žalostivě neštěstí její a poplenní Bohu tou-

žím i modlitbami svými jemu ji často připomínaje, uléčení, napravení a vysvobození jejího věrně žádám. Nad to což více učiniti mohu? Od koho platnější pomoci ji hledati, než od toho, který plení i štěpuje, boří i vzdělává, ponižuje i povýšuje? Nebo zdaliž patrné není, že Bůh ku pádu zemi tuto nastrojuje? Sloupy její podrazil, ohra-
dy potřískal, aby ji do konce obnažiti a jako vyvrátiti mohl. Zdaliž se na oko nevidí, že, chtějíc ji zbaviti všeho ovoce spravedlnosti, řádu a opatrnosti, stromy její zpod-
tínal, štěpy vytrhal, rouby polámal, aby nic jiného než pláně nerodila a tak do konce, trním a bodláčím porostlá jsouc, na zpuštění přišla?

Apologie k panu Jiřímu Hodic

1606

KRYŠTOF HARANT Z POLŽIC

BOUŘE NA MOŘI

1608

K večerou počal váti dobrý vítr. Z té příčiny spravivše lodí, odtud jsme se k polední straně, od ostrova Cypru odjíždějíc a jej za námi zanechávajíc, pouštěli. Okolo dvou hodin na noc tužil se vítr, a počal mořem čím dál tím víc pohybovati, tak že okolo tři hodin na noc veliká bouře povstala, nás plachty spustiti přinutila, a vždy se více rozmáhala i divně námi zmítala, jednak jako na vysoký vrch vyzdvihovala, jednak co do nejhlubšího oudolí, až hrozno bylo se dívati, pouštěla. Zvláště pak, když jsme vlny jednu po druhé co největší vrchy proti nám a na nás se valící viděti musili, nebo ta nejmenší, kteréž tehdáž žádné tak malé nebylo co malá chaloupka, nás přikryti mohla, jsouce v strachu, že po té každé vlně do moře co nejhlouběji pohřizeni budem. K tomu lodí nepřikrytá, povrchu až do spodku otevřená, a jsúci stará bez přestání praštěla, nejináč než jakoby se roztrhnouti měla. Pročež všichni, i marináři, jakž na jejich způsobu tehdáž znáti bylo, u velikém strachu a nebezpečenství jsme byli, na stokrát i více na smrt se oddali, Pánu Bohu poroučeli a bez přestání modlili. Z našich poutníkův jeden, jménem pan Antonio Donato, křičel: »Tripoli! Tripoli!« neuměje marinářům jiného návěští dáti, aby tu nejbliže k zemi, u Tripoli města v Syrii slavného a pro dobrý port v kupeckých obchodech s té strany předního, kteréž proti nám leželo, se obrátili a životův retovati všechněm hleděli. Ale ani tím neprospěl, neb nerozuměli, co on mínil, a kdyby byli rádi to učinili, nebylo možné, nežli kam nás vítr hnal, tam jeti a božeho milostivého

opatrování a vedení očekávati V tom tedy nebezpečnosti té bouře trvali jsme na dobré dvě hodiny. Potom pomalu vítr ulevoval, až dokonce utichl, a tak trval do rána. Vlny pak předce dosti dlouho námi zmítaly.

Dne 8. prosince, v úterý den Početi Panny Marie, ráno vítr se utišil, potom však okolo snidání zase pomalu váti počal, a v tom rovně již jsme byli ostrov Kandii z očí našich ztratili a žádné země více neviděli, než toliko nebe a moře. Když se pak přiblížilo k večeru, a bylo okolo hodiny na noc, tedy v nenadále rychle ztrhlo se tak hrozné a strašlivé povětrí, déšť, blýskání, hřímání a hromobití, a k tomu vítr přeukrutný nás přikváčil, že marináři naši s velikou nesnází, bázní a strachem sotva jsou velikou plachtu dolů spustili, a byť se zajisté byli o malou chvílku obmeškali, byla by se asi náve převrhla. Nebo jistě byla taková hrozná bouře, až náve praštěla, jakoby se hned na kusy roztřískati měla. Vlny mořské tolikéž se vyrážely až nahoru do náve, tak že jsme my s hůry i z důli na větším díle všickni naskrze promokli. Patron s svými pomocníky a pacholky marinářskými s velikým křikem semotam z jedné podlahy na druhou běhali a provazy, jedním sem, druhým tam táhali, aby se návi škoda nestala a s námi snad utonouti nemusila. Ta bouře tak trvala za dobré dvě hodiny, a zahrnala naši návi daleko cestou na levo k Barbarii. Potom se pomalu ten vítr, déšť i blýskání utišilo, a však dokonce se až do rána nespokojilo. Mezi tím moře od pohnutí z toho větru předce se celou noc bouřilo a návi naší ustavičně semotam zmítalo, a nám všem napořád velikou nelibost v mysli i v žaludku působilo.

Dne 19. prosince opět příhodný a jistě plavení našemu prospěšný vítr jsme měli a zemi Albaniam jednostejně sobě po pravé straně viděli, od kteréžto také potom nedaleko jsme byli. Zase však k večeru, když se již připozdívalo a den se nachyloval, vítr se mocnil a moře ne-

pokojilo, tak že asi okolo půl druhé hodiny na noc velice hrubě se počínalo blýskati a hrozně povětrí býti. Pročež náš patron rychle rozkázal plachty dolů spustiti a je v chundel svinouti. Mezi tím moře se všecko zdvihlo a vydulo, vlny též velmi veliké vzhůru k nebi sebou zmítaly. Opět po malé chvíli náramný přival z oblakův se dolů do moře lil, tak že se zdálo nejinak, než že moře vzhůru do oblaků vstupuje a oblakové tolikéž do moře padají, aneb jakoby se jedno s druhým smísiti mělo. Taková zajisté bouře, hluk, hrůza a strach na tom moři byl, že téměř, jak říkáme, soudného dne dosti bylo. Myť jsme jináč nemyslili, než že již tu všickni utoneme a zhyneme. Táž hrozná a strašlivá bouře trvala až přes půl noci. Přes ten všecken čas v pravdě my jsme všickni skroušeným srdcem ustavičně na modlitbách svatých trvali a plnili ono přísloví: Chi vol inparare á orare, vadi per mare, totiž: »Kdo bývá na moři, neumí-li, naučí se modliti.« A to naše modlení nebyloť jistě daremní, nebo všemohoucí Pán Bůh nás ze všeho toho nebezpečení vysvoboditi ráčil, jehož jméno buď oslaveno na věky.

Cesta do Zeme svaté

1608

FRIDRICH PURKRABĚ

Z DONĀNA

ZAHRA DA MNICHOVSKĀ

1609

Zámek knížecí v Mnichově jest slavný, slavného knížete hodná residencí. Tu také nedaleko jest zahrada kořenná nevelká, v ní pěkná laura a velmi řemeslně a mistrovsky udělaná. Tu se vidí rozliční ptáci, zvířata, byliny, kvítí a jiné věci z koralů, matek perlových, z skořepin rozličných barev, tak že každé zvíře, pták a bylina má svou přirozenou barvu. Jest se nač podívati, zvláště když vodu pustí. Zahrádka jest maličkými kaménky dlážděna, a vedle zdi štípky pomorančové a fíkové do nádob vsazené, a vedle každého štípku voda jako nějaká maličká studnička jest. V prostředku zahrady kvítí do záhrobců kamenných usazený jsou, jedny záhrobce vyšší než druhé. Na té zdi zahrady obrazy kamenné mramorové stojí. Trochu dále jest jiná zahrádka, v ní množství pomorančového a limounového jest a při zdi štěpí citronové, tolikéž po zdi rozložené a k ní přivazované. Jsou tam také dvě přepěkné sádky kamením dlážděné, v kterých se rozličné a vzácné ryby, pstruhy, lososy a jiné nejlepší chovají a metáním se velikou libostí a kratochvil patřícím činí. Okolo těch sádek jsou římsy a sloupky, a na každém rohu, též v prostředku lvi a pacholátka a jiné obrazy i statue měděné pozlacené, které hojnost čerstvé vody z sebe vydávají. Jest tu blízko dům z drátu, v němž se rozliční ptáci chovají, a kunstkomorá. U zámku jest obora knížecí, tam jest množství zvířete, tak

že v soumrak jich velké stádo až k samým zámeckým oknům přicházejí.

Popsání cest

1609

KRAJINA ITALSKÁ

1609

Jest *Vlaská země* dlouhá a ouzká ku podobenství nohy člověčí na způsob peninsuly ze tří stran mořem obkličena. Ta země mezi nejpěknějšími a nejúrodnějšími krajinami první místo má, neb jest povětří dobrého a zdravého a tak každého času temperovaného, že ovotci přílišným horkem ani přílišnou zimou škoditi nemůže. A proto všecky věci netoliko k potřebě a živnosti lidské, ale také k rozkoši tam se nacházejí, pro kteroužto hojnost všech věcí za pohanstva byla ta krajina Saturnovi posvěcena, neb jsou se domnívali, že Saturnus jest příčina všeho štěstí lidského. Zemi mastnou a ourodnou má, která všelijaké stromoví a byliny vonné k zdraví lidskému vydává, tam jsou veselé vršky, roviny a pole, na vrškách stromoví všelijaké a ovotce, na poli a rovinách obilí roste, pastvy pro dobytek hojné jsou, jezera velké a řeky velké. A mimo pramenův vod čerstvých nacházejí se též pramenové teplých vod k zdraví lidskému velmi prospěšných, nalézají se tam také všelijaké kovy, zlato, stříbro, železo, lazour, též také křišťál, který se v Kalabrii na velkých horách, na kterých ustavičně sníh leží, z ledu a z vody sněžné dělá, letního času, když sníh se rozpouští neb ztaje, zase pro veliké zimy zmrzne a tak se speče a zkamení. Korály, které se v moři z leplosti skalní

dělají, v Kalabrii se loví. Lomové kamene tvrdého a mramoru rozličných barev ve Vlaších dosti jest. Ovocce na vejbor všelijaké v hojnosti se nachází, jakožto granátové jabka, pomoranče kyselé i sladké, limouny, citrýny, jichž stromoví vždycky se zelenají a nikdy bez jablek nejsou, neb jak jedné zralé jsou, dolů padají, jiné dozrávají a nové rostou. Květ mají bílý a velice vonný, libý a rozkošný, nejvíc rostou v království neapolitánském, v Ligurii a při řece neb jezeře benátském, Lago di Garda jmenovaném. Hrušky, jabka, ořechy a jiné ovocce veliké dokonalosti, zvláště meruňky a břeskve masité velké jako pěst, a místem, jakožto v Salerno, tak jako prostřední melouny. Fíky v Romanii, v Hetrurii, v Umbrii, v Campanii, Kalabrii a řecké víno v Umbrii, které se suší, jako i fíky, a vínem cukrem oslazeným pokropené do nádob se klade a do našich krajin odsílá. Mandlův sladkých i hořkých velké lesy v Apulei i jinde jsou, tolikéž také i oliv v Apulei a v Otrantu, též také v Kampanii, v Umbrii, v Latium, v Hetrurii a ve všech skůro vlaských krajinách velké háje jsou, listí obdloužné, ouzké jako vrba, ale užší a bělejší mají. Olej z nezralých olivek se vytlačuje a každoročně mnoho tisíc věder do jiných zemí, jakož i k nám, se posílá, jemuž my dřevěný olej říkáme. Cypřiš strom vonný a vysoký, při vrchu toliko ratolesti maje, v vlaských zahradách odjinud přinešený, a bobek, který listí vonné a zrna s počátku zelená, a když zralá jsou, černá má, také v hojnosti v vlaských krajinách roste, staří na důvod vítězství z ratolestí jeho sobě věnce dělali. Svatého Jana chléb v neapolitánském království, bavlna v Kalabrii a v Apulii, třetí cukrové v Kalabrii roste, kdežto Alfonsus, král neapolitánský, dal veliké domy stavěti, v nich se cukr dělá. Času letního třetí se řeže, a co se vnitř nalézá, to se vaří až do hustosti, potom v nádobách hustne a tvrdí se. Šafrán na mnohých místech má, zvláště pak v Abruzzo, krajině u města Aquilla řečeného, jest ho

taková hojnost, že každého roku v tom místu se ho za čtyrydce tisíce dukátův prodá. Palmové stromy jsem v vlaských zahradách pěkně spanilosti viděl, ale žádného ovotce nenesou. Kapary, artičoky, rejže, pěkný len, z něhož velmi pěkné plátno se dělá, v hojnosti, a pepř v Kalabrii u města Rosano roste, strom jest k jalovci podobný. V vlaských krajinách jest mnoho morušových stromův, místem i lesy, na kterých se červíčkové, které hedvábí předou, drží a ta listí jedí. Mana v Kalabrii letního času po velikém dešti, když noc jasná jest, na některé stromy, které jsou k trnkám podobné, v noci z povětří padá a s listí se sbírá. Víno ve Vlaších velmi dobré roste, silné, lehké, sladké, muškatel zase sladká pití, malvazí rivola muškatel, hrozny velké jsou, zrna veliká mají jako švestka. Ty hrozny, trochu pousušené a vínem s cukrem rozpuštěným skropené a tak do nádob vložené a stlačené, k nám se i do jiných zemí vozí, my je rozinkami jmenujeme. O dobrotě vína vlaského také Virgilius zmínku činí a Vlaskou zemi takto chválí:

Laudibus Italiae certent nec Bractra neque Indi,
Hic gravidae fruges et Bacchi Massicus humor,
Hic ver assiduum atque alternis mensibus aestas,
Bis gravidae pecudes, bis pomis utilis arbos.

To jest: Indiáni ani Braktriáni, lidé na východ nemožou se rovnati v chvále Vlaské zemi, neb tam pole vždycky plné užitku, ovotce a obilí jsou, tam to dobré víno z místa Massico řečeného roste, tam jest vždy veselé jaro a podletí a každého druhého měsíce léto, tam podvkráte dobytek březí jest a stromovi podvkráte ovotce nese.

Popsání cest

1609

ŠIMON VALECIUS

PODOBENSTVÍ O RŮŽI

1610

Život náš tento vezdejší
jest k růži nejpodobnější,
kterážto ráno rozkvetá,
k večeru se na zem metá.

Libě voní v jitřním čase,
k večeru usychá zase,
viděl jsem, že zkvětla mile
růže vonná ranní chvíle.

Jakž horkost slunce zapadla,
spatřil jsem, an všecka svadla:
Tak člověk, stvoření krásné,
ráno zdráv, u večer hasne.

Zpráva, kterak by člověk k smrti strojiti se měl

1610

JAN Z PROSEČE

NÁPIS

1612

Spíše moře bez vody bude,
spíše havran černosti pozbude,
nežli žena zchytralá
své chytrosti a lsti nechá.

Štambuch

1612

SAMUEL ADAM Z VELESLAVÍNA

VERŠE O VŮNI A CHUTI

1613

Bůh pak náš na nebi jest,
všeckno cožkoli chtěl učinil.
Modly pohanské stříbro a zlato,
díla rukou lidských.
Ústa mají a nebudou mluvíti,
oči mají a nebudou viděti.
Uši mají a nebudou slyšeti,
chřípí mají a nebudou voněti.
Ruce mají a nebudou se dotýkati,
nohy mají a nebudou choditi,
aniž budou volati hrdlem svým.

Duše sytá šlapati bude na plást strdí,
ale duše hladovitá také hořké za sladké přijímá.

Jako v masti a v rozličných vůních kochá se srdce,
tak duše těší se dobrými radami přítele.

Slyš země, hle já přivedu zlé věci
na lid tento, ovotce myšlení jeho:
neb slov mých neslyšeli
a zákon můj zavrhli.

I proč mi kadidlo z Sábý přinášíte
a kalamum chutné vůně z zemi daleké?
Však zápalné oběti vaše nejsou mi vzáctné
a vítězné oběti vaše nelíbí se mi.

I mluvil Pán k Mojžíšovi řka:
Nabeř sobě vonných věcí,

přední myrhy a výborné pět set lotův,
a skořice polovici, totiž dvě stě a padesáte,
kasie pak pět set lotův,
a z třtiny prustvorcové také dvě stě padesáte lotův
na váhu svatyně, oleje z oliví na míru hin,
a uděláš olej svatý, mast složenou
dílem apatykářským.

Milý můj jest bílý a červený, vybraný z tisícův,
lice jeho jako zahrádky vonných věcí,
nasazené od apatékářův, ústa jeho jako kvítí,
z kterýchž teče myrha výborná.

Srdce moudrého naučí ústa jeho
a řečem úst jeho přidat' milost.
Slova ozdobná jsou plást strdí,
sladkost duše i zdraví kostí.

Vody kradené sladší jsou
a chléb skrytý chutnější.

Avšak i on k hrobům veden bude
a v shromáždění mrtvých bdíti bude:
sladký byl kameničku potoka pekelního
a za sebou všelikého člověka táhne
a před sebou bez počtu.

Běda vám, kteříž říkáte zlému dobré a dobrému zlé,
kladouce tmy za světlo a světlo za tmy,
kladouce hořké za sladké a sladké za hořké.

I nazval lid izrahelský jméno jeho manna,
jenž byla jakožto simě koliandrové bílé
a chuť její jakožto chleba bílého s medem.

Pán Bůh zajisté tvůj uvedeť tebe do země dobré,
v níž jsou řeky, potokové a studnice,
a na horách té země i na polích
vypryštujít se studnice propasti.

Do země obilé, ječmené a vinic,
v nížto fíkové a jablka zrnatá rostou i olivoví,
do země oleje a strdí,
kdežto bez všeho nedostatku jísti budeš
chléb tvůj a všech věcí hojnost míti budeš.

Z vinice sodomských jest víno jejich
a z podměstí gomorských hrozen jejich,
hrozen žluči a hrozen nejhořčejší,
žluč draků jestiť víno jejich
a jed hada nejedovatějšího neuzdravitedlný.

Kvililo vinné zbirání, zemdlel vinný kořen,
vzdychali všickni, kteříž se veselili srdcem.
Přestala radost bubnův, upokojil se zvuk veselících se,
umlkla sladkost hudebná,
s písničkou nebudou píti vína,
hořký bude nápoj pijícím jej.

Aj v čas pokoje potkala mne byla
hořkost nejhořčejší,
ale tobě zalíbilo se
vytrhnouti duši mou z propasti zkažení.

Aj já nakrmím lid tento pelyňkem
a nápoj dám jim vodu žluči.

MATOUŠ KONEČNÝ

ČTVERO ŽIVLŮ

1616

Živlové jsou podstata a materia neb počátek věcí zevnitřních a živelných. Živlové v přirození svém zůstávají vždycky, živelné pak věci ruší se a proměnu berou. *Oheň* jest živel nejhorčejší, nejsušší, nejlehčejší a nejpronikavější, kterýž v materii nejprvé stvořené jako skrytý byl a vody teplostí svou v židkosti jejich, aby nezmrzly, zachovával, dokudž Stvořitel věčný těch věcí, tak hromadně zmíchaných jedné každé obzvláště nepovolal a podle vůle své neučinil. *Vitr* jest živel neviditelný, avšak v svém vanutí čitedlný, a to netoliko ten tichý, výsost nad zemí naplňující, ale i tuhý a prudký, vzhůru se vznášející a zase dolů sstupující, jež sám Bůh předně vyvodí a obrací kam chce. *Voda* jest živel vlhký, studený, hustý, tenký a tekoucí. *Země* jest živel nejhrubší a nejtěžší, v prostřed světa položený a nepohnutý. Případnosti živlů jako i věcí všech živelných, i všelikého duchovního i tělesního stvoření, jsou tyto: čas, místo, hnutí, obsáhllost. Čas není věc samotná, ale případnost jiné věci se držící a k ní se vztahující. Rozděluje se pak na trůj způsob, a ten jest: pominulý, přítomný a budoucí. *Místo* jest prostranství větší neb menší, kterýmž věci stvořené obsaženy bývají, tak aby na jistém obsažitedlném a vlastním svém místě všeliká věc stvořená byla, kdež jí Pán Bůh byt ukázal a přirození její toho potřebuje i nevyhnutelně vyhledává. Rozděluje se pak místo na čtyři strany neb částky své, totiž na vysokost, širokost, hlubokost a dlouhost. *Hnutí* jest způsob přirozený, všem věcem stvořeným od Boha přivlastněný, jimž ony buď samy o sobě, neb i z místa jednoho na druhé se pohybují

a přenášejí. *Obsažitedlnost* jest případnost taková živlů a věcí živelných, kterouž stvořené všeliké věci bud' duchovního přirození, jako jsou angelé a duše člověka, bud' tělesného, jako všeliký živočich a všeliké zevnitřní a viditelné věci, obkličeny a jako obmezeny bývají i časem i místem. A žádná věc stvořená nemůže se té vlastnosti a případnosti odčisti, ani nebesa, ani země, ani povětrí, ani věci jakékoli v zemi neb na zemi bydlicí, kromě sám Pán Bůh náš v svém přirození božském, kteréž jest neobsáhlé, ale i nebe i zemi naplňující vždycky, sám pak ani nebem, ani zemí, ani časem, ani vším světem obsažen býti nemůže, jakožto ten, kterýž prvé byl, nežli čas a místo i všecken svět od něho stvořený. Všemu tedy vyměřil Bůh cile a meze obsažitedlné, sám jediný toliko zůstává neobsažitedlný.

Theatrum divinum

1616

ZJEVY V POVĚTRÍ

1616

Oblak jest pára hustá, v povětrí nahoře se vznášející a časem případným deště, sněhy i krupobití vydávající, poněvadž páry, z země i z vod zemských vystupující, vzhůru se vznášejí a povětrí temné činí a tak, studeností i světlem i větrem zhuštěné jsouc, oblaky působí. Ti pak, vlhkosti plni jsouce, jako láhvice boží, podle vůle Stvořitele svého, kdy a jak on ráčí, zemi svlažují. Všecky ty věci, déšť, sníh, jíní a rosa jsou sobě v něčem podobny a v něčem rozdílny. *Déšť* jest vlhkost oblaků, sluncem a jeho horkostí rozpuštěná, kteráž krupěje z sebe vydává

a z prostřed povětrného nebe dolů padá. Podobně i *snih* takováž vlhkost jest a týmž způsobem se rodí z oblaků, kromě že subtylnější a lehčejší jest, od studeného povětrí vyčištěný, zmrzlý, bílý, lehce padající, zemi pak velmi užitečně svlažující. *Jíní* jest podobná věc k sněhu, v tom rozdíl máje od sněhu, že sníh s nebe padá na dříví i na zemi, ale jíní roste mrazem z drobníčkových deštných krůpějíček, kteréž se zhušťují zimou a usazují na stromích a trávě suché. A jíní co jest jiného než rosa zmrzlá? *Rosa* pak nebeská, k dešti subtylnému podobná, ta jest pára letní vlhká, kteráž divným božím působením na zemi, na stromoví a na bylinky zemské k jich rozvlažení se usazuje, aby horkostí slunečnou nesvadla a nehynula, v čemž veliké pohodlí Pán Bůh činí lidem i jejich zdraví, působě skrze to mírné a chladné povětrí. Tolikéž úrodám zemským velice prospěšna taková rosa nebeská bývá. *Krupobití* jest zmrzlý déšť, kterýž v povětrí když dolů sstupuje, příčinou studenosti v krůpějích svých svírán jsa v ledovatou tvárnost obrácen a proměněn bývá. Aj toť jest jeden skutek boží předivný, že v povětrí subtylném, kdež hmotných věcí žádných není, taková věc makavá, tvrdá, těžká a někdy dosti veliká rodí se a dolů, někdy menší a někdy větší, prudce sstupuje a věci zemské uráží, i všecky ourody časem kazí a potírá. *Blýskání* jest světlost ohnivá z oblaků vynikající a povětrí osvěcující, větší nebo menší s hřímáním aneb i bez hřímání. Nebo pára suchá a horká, jsúci v oblacích obklíčena a zapálena, tajiti se nemůže, ale ven se dobývá a světlost velikou v povětrí vydává. Jestit pak blýskání dvoji: silné a mdlé. Blýskání silné a prudké bývá, když jest mnohá materia. A toto nikdá bez hřímání nebývá, ani hromobití bez tohoto silného blýskání. Avšak někdy bývá blýskání silné s samým zahřměním bez hromobití, někdy pak s hromobitím děje se. Pára suchá a zapálená chvíli v oblacích se sem i tam zmitá, místa nějakého hledá, a nena-

lézaje, mocí násilnou s hřmotem vypuzena bývá. Podobně jako prach zapálený z ručnice vychází, též vlhkost v dřevě se kryjící ohněm se vypuzuje a mnoho podobných příkladů jest. Blýskání mdlé jest osvěcování z oblaků také vynikající a všecku povětrnou krajinu vzhůru nad námi i dole na zemi osvěcující, a to z menší a subtylnější páry, buď s malým nějakým zvukem a zahřměním, aneb tiše beze všeho zahřmění. A že jest subtylná materia tohoto blýskání, protož také věcem mnohým škodlivé bývá, i bylinkám zemským a zvláště outlým. A obyčejně toto blýskání bývá v časech bouřlivých a nocech pršlých po silném prvním blýskání. *Hřímání* jest zvuk a hřmot strašlivý, buď v oblacích samých bouřící a sem i tam procházející, neb i ven z oblaků vycházející a hlasem svým netoliko lidi a hovádka předěšující, ale i zemi a stavením pohybující. Hřímání s jinými věcmi spojené jest dvoje: blýskavé a hromové. Blýskavé hřímání rozumí se to, když silně a mocně hřímá, oblaky protrhuje a s bleskem vycházeje, hlas v povětří i na zemi silný vydává. Hromové hřímání jest nejprudší, nejsilnější a nejstrašlivější, kteréž netoliko s blýskáním prudkým a hrozným se děje, ale spolu i s hromobitím. *Hrom* jest posel boží hrozný, strašlivý, ohnivý a prudký, z oblaků rychle jako střela boží vyslaný, aby skutek moci a spravedlnosti boží, tu kdež Bůh chce, prokázal, buď něco zapálil, neb zabil, neb roztrhal. Podle pak přirozených případností a materie hrom jest pára suchá a horká, v hojnosti v oblacích shromážděná, kteráž od studenosti se všech stran ji obkličující, více a více súzující a svírající, bývá sama v sobě rozněcována a zapalována, a nemohouc dále v oblaku býti trpína, protrhuje násilně oblak s hřmotem a bleskem.

Theatrum divinum

1616

272

VOJTĚCH ŠEBESTIÁN
BERLIČKA Z CHMELČE
VERŠE O SOUDNÉM DNU

1618

Poslyš s hrůzou, věrná duše,
to, co svatý Lukáš píše
v spisu svém evangelickém,
v rozdílu jedenmecítmém.

Budouť znamení na slunci,
na hvězdách i na měsíci,
k tomu ssoužení veliké
národův země všeliké.

Pro bouři mořského zvuku,
pro neslýchaného hluku,
když se vlny porážeti
budou, svět bude hučeti.

Lidé očekávajíce
co má přijít na svět více,
strachem všickni budou schnouti,
bázní velikou trnouti.

Neb spousty nebeské moci,
o hrůzo, ve dne i v noci
nemohše v své míře státi,
budou se pohybovati.

Tehdyť syna člověčího
na svět přicházejícího

v oblaci uzříš s velikou
mocí a slávou dalekou.

A když se to počne dít,
hled'te oči otevřít,
a hlavy zhůru podnésti,
abyste neschli bolesti.

Nebo se již přibližuje
a na zřetel ukazuje
žádostivé vykoupení
vaše, všech věrných spasení.

Pověděl i podobenství
v svém přijatém člověčenství,
patřte, řka, na strom fíkový,
jako i na vše stromoví.

Že když se již ono pučí,
nás tomu konečně učí,
jakožto jisté znamení,
že léto daleko není.

Tak když se ty věci dít
budou, můžete jistí býti,
že blízko království boží
jest, nedočkáš ho na loži.

Amen, tím vám to stvrzuji,
mou přísahou ujišťuji,
že věk tento nepřestane,
až se toto všecko stane.

Nebe i země zahynou,
než slova má nepominou,

vím, že vám svět jinou hude,
však jak pravím tak vše bude.

Kriste, jenž máš tak přijíti
živé i mrtvé souditi,
rač zde hříchy odpustiti
a potom milostiv býti.

Postilla katolická

1618

JIŘÍ SVĚCHIN Z PAUMBERKA

VERŠE O MANŽELCE

1619

Jak ta zahrádka rozkošná,
jak na ovoce prospěšná,
v které manželka statečná
v ctnostech roste ustavičná.

Nad vše věci nejkrásnější,
nad stříbro, nad zlato dražší,
nad lilium spanilejší,
nad růži ušlechtilejší.

Nad drahé perly světlejší,
nad jasné hvězdy jasnější,
v které srdce odpočívá,
manželka mysl okřívá.

Kteráž na všecko zření má,
o dítky, čeled' péči má,
jest podobná k lodi šťastné,
dobývajíc zboží platné.

Štambuch

1619

LITERÁRNÍ OKRUH
DVACÁTÝCH LET
POBĚLOHORSKÝCH

JIŘÍ HLOHOVSKÝ

SAMUEL GREIFENFELS Z PILZENBURKA

NIKODÉM VOSTAREK Z VACETÍNA

MIKULÁŠ DAČICKÝ Z HESLOVA

JAN AMOS KOMENSKÝ

JIŘÍ HLOHOVSKÝ

ROSA NEBESKÁ

1622

Odpadla jest z hory skála,
však hora celá zůstala,
kteráž nám Krista vydala.

Aby z prutu Jesse vyšel
potřeba i čas byl přišel,
neb sic člověk zmizet musel.

Kterýž z nebeské výsosti
sstoupiv pro nás do nízkosti,
podstoupil mnohé ouzkosti.

Trůn královský jest připraven,
koráb Noele způsoben,
skrz nějž jest svět vysvobozen.

Nebesa rosu vydaly,
včely medu nachovaly,
by ho lidé užívali.

Věčné boží slovo Kriste
pro lásku Matky přečisté,
dej ať jest v nás srdce čisté.

Písně katolické

1622

RŮŽE STKVOUCÍ

1622

Zdravas růže stkvoucí,
 panno velmi krásná,
Jezu Krista matko,
 tys milosti plná:
 Neračiž se na hříšné.
 nás lidi hněvati,
 rač prostřednice býti,
 ať můžem ujíti,
 od d'ábla dál jíti.

Zdravas kře hořící,
 avšak nespálený,
skrz tě panující
 král jest narozený:
 kterýž tě sobě zvolil,
 nevěstu oblíbil
 paní světa učinil
 nebeskou, andělskou
 královnou i zemskou.

Nuže proutku Jesse
 stkvoucí a zelený,
očisť srdce, neb jsme
 lid hříchem zmařený:
 nedávej zahynouti,
 dej peklu ujíti,
 abychom tě chválili,
 slavné písně zpívali,
 v nebesích bydleli.

Zdrávas cisařovno,
všech nás prostřednice,
ctností milovnice,
darův pokladnice:
ó manny živé schráno
a zavřená bráno,
již Duch Svatý otevřel
a sám Syn boží prošel,
žádný jiný nevšel.

V poslední hodinu
zbuď nám syna svého
se všemi rytíři
volenými jeho:
za nás vždy orodujte,
Krista k nám nakloňte,
bychom mohli ujíti
soudu i pekla zbýti
a Boha chváliti.

Písně katolické

1622

SLUNCEM ODĚNÁ NEVĚSTA

1622

Zdrávas oděná sluncem
nevěsto jasnosti,
Svatýms Duchem počala
všech pána z výsosti:
taks nám bídným vydala

slunce spravedlnosti,
změnílas staré Evy
přetěžké bolesti.

Měsíc máš pod nohami,
krásnější nad nebe,
všecka říše nebeská
zvelebuje tebe:
matku světla tě chválí,
tys knížecí brána,
věčně nyní i vždycky
od věků zavřená.

Korunu drahou neseš
na tvé svaté hlavě,
s dvanácti přejasnými
hvězdami ozdobně:
jakžto slunce papršlek,
tak tys Panno čistá,
ó růžičko přelibá
porodilas Krista.

Plášť se na tobě vine
jako ranní záře,
ó nejsladší dennice,
patř na naše hoře:
tys kmen Jesse Davida,
Aaronův proutek,
jenž se pučil, zeleněl,
vydal krásný kvítek.

Ó stkvoucí mořská hvězdo,
utočiště lidské,
nechť nás netopí vlny
chytrosti d'ábelské:

zasvět' bídňě hynoucím
v strastném tom životě,
pomoz tě vzývajícíím
v tom vrtkavém světě.

Ó Libáne a vonný
cypřiši sionský
tebeť jest vůkol, vůkol
zvlažil Geon rajský:
skrop nás nyní ubohé
duchem počestnosti,
bychom s tebou užili
pokoje v milosti.

Ó věže upevněná,
z nížto zlatých štítů
tisíc visí, bezpečná
zbraň silných oděncův:
vyhlad' roty všeliké,
dej církvi jednotu,
zbav pádu, jistou ukaž
cestu všem k životu.

Pisně katolické

1622

SAMUEL GREIFENFELS
Z PILZENBURKA
O MARNOSTI SVĚTA

1622

Proč svět rytěruje
pod bídnou marností?
jehožto veselost
zde nemá stálosti?
Tak se brzo zvrátí
světa sláva i moc,
jak se můž nádoba
hrnčířova roztloc.

Ó červův rozkoše!
o hrstko popele,
ó marnosti, proč se
tak vypínáš směle?
nijakž ty to nevíš,
zdali zejtrka dočkáš,
protož hled' činiti
dobře, pokud čas máš.

Tato světská sláva,
po které vždy dychtiš,
v Písmě kvítkem semným
sluje, jakož vidiš:
neb lehkým listem, nímž
vítr leckams zmitá:
tak život člověka
z toho světa vzlítá.

Úryvek z Hlohovského Písni katolických 1622

NOVÉNA K SVATÉMU
ANTONÍNU PADOVÁNSKÉMU

1631

Přeslavný svatý Antoníne!

Slunečný květe božské pobožnosti,
pozdravuji tebe jménem anjelů i archanjelů.

Pozdravuji tebe, svatý Antoníne!

převýborný narcisový květe opatrnosti,
jménem všech svatých partiarchův a prorokův.

Pozdravuji tebe, svatý Antoníne!

zlatý květe hořící lásky,
jménem všech svatých apoštolův a učedníkův.

Pozdravuji tebe, svatý Antoníne!

růžový květe trpělivosti,
jménem všech mučedníkův a kajicníkův.

Pozdravuji tebe, svatý Antoníne!

šafránový květe štědroty,
jménem všech biskupův a kněží.

Pozdravuji tebe, svatý Antoníne!

máteřní kvítku tichosti,
jménem všech mnichův a poustevníkův.

Pozdravuji tebe, svatý Antoníne!

liliový kvítku čistoty,
jménem všech panen a neviňátek.

Pozdravuji tebe, svatý Antoníne!
fialový květe pokory,
jménem všech svatých vdov a manželův.

Pozdravuji tebe, svatý Antoníne!
májový kvítku přívětivosti,
jménem všech zbožných lidí na zemi.

Novéna k Svatému Antonínu

1631

ŽIVOT PRAVÉHO KAPUCÍNA

1646

Kapucíne, jenž nic nemáš,
přešťastným jsi, a to neznáš.
Ukážit to sprostnou řečí,
poslyš tedy s dobrou péčí.

Jestliže kdo má zde v světě
rozkoš rajskou, ty zajistě:
v zahradě tvé ji požíváš,
pod hadrem se s ní ukrýváš.

Ó jak velké potěšení
v srdci tvém máš oblíbení:
duchovně tam rozmlouvajíc,
ducha k nebi pozdvihajíc.

Aneb věci svaté čtouce,
po zahradě sobě jdouce:

rosarium říkajíce,
neb hodinky zpívajíce.

Čím víceji smysly krotíš
a je k ctnostem svatým nutíš,
tím také větší odplatu
budeš míti i záplatu.

Z rukou božích vše přijímáš
věci, za ně díky vzdáváš:
a zlé v dobré obracuješ,
vždy na Boha pamatuješ.

Věčné dobré rozjímášli,
rozkoš rajskou rozmýšlíšli:
trápení tvé v polehčení
obracíť se, v potěšení.

Jestli je tvůj život nuzný,
příkrý, chudý, také bídný:
Ježíš je tvé potěšení,
vždycky milé občerstvení.

Neškodí ti mráz a bláto,
příval vody také nad to,
a prach, sníh, led, horko, zima,
vítr, déšť a práce jiná.

Zdá se býti tvůj stav divný,
chudý, bohatý, ničemný,
tmavý, světlý, hořký, sladký,
plný, prázdny, příkrý, nízký.

Chudobou všecko přemáháš,
však klénoty nesmírné máš:

drahotu ty nepoznáváš,
všeho hojnost od Boha máš.

Všecky věci jsou tvé, s tím nic,
se vším nad králi stokrát víc,
my píchavé máme trní
a ty pěknou růži ranní.

Nemůžeš nic zde ztratiti,
ohně, války se nebáti,
aniž lotrův, krupobití,
vod přívalův, hromobití.

Přešťastná chudoba nyní
všech věcí pánem tě činí,
beze vši práce bolesti
tebe vede do radosti.

Lůžku tvrdému jsi zvolil,
bys tím spíše se probudil
k službě boží a k modlení,
čest, chválu boží činění.

Však necítíš té bolesti,
tvého lůžka té tvrdosti
pro zvyklost, sen a ustání,
v zahradě umordování.

Serafinův ouřad míváš
na jitřní když ty povstáváš,
žalmy Pánu zpívajíce,
nízce se mu klanějící.

Každého ptáčka předcházíš,
předně tvého Boha chválíš,

a je vzbuzuješ k chválení,
skutkův božích velebení.

Ó jak mnohých králův mnoho
mohou žet velmi toho,
že nemají tak sladkého
obcování zde libého.

Půst a práce tě zdravého,
činí tě též i čerstvého,
prodlužuje tvého střídmost
života, a zdržlivost.

S větší chutí jíš kořeny,
salát a jiné zeliny
než koroptvy páni, ptáčky,
bažanty, skvostné omáčky.

Zahrada za krámy mastný,
tolikéž jest za rynek rybný,
za oběd máš dost krmíčku
cibule aneb česnečku.

Musišli pak kraj změnití,
aneb někam jinam jíti,
vše bohatství s sebou neseš,
za koně jen hůlku bereš.

Na vozích, koních nejezdíš,
jen toliko pěšky chodíš,
apoštolův následujíc,
to pro Krista rád snášejíc.

Po mořích se, řekách plavíš
bez peněz a nic neplatíš,

lépeji snad nežli onen,
který stříbrem jest opatřen.

Každá městečka i města,
byť jich bylo třebas na sta,
tebe chtějí bys jim kázal,
slovo boží tam rozsíval.

Pokládá se za nešťastné
každé město ba přenuzné,
jedna každá též krajina,
kteráž jest bez kapucína.

Svět marný hled' potupiti,
tělo, d'ábla zahanbiti,
Jezu Krista, Pána tvého,
plač, na kříži přibitého.

Otce Františka svatého,
patrona a vůdce tvého,
šlapěje jeho následuj,
od něho se neodděluj.

Budiž tedy Bůh pochválen
a na věky vždy veleben:
jemuž ty čest, díky vzdávej
a v milosti se rozmáhej.

Vzpomeň také někdy na mne,
učiň Bohu obět za mne,
ať mi hříchy mé odpustí,
do království svého vpustí.

Tak po tomto putování,
po mnohém pláči a lkání,

bychme spolu královali,
v nebi věčně panovali.

Kapucín

1646

PÍSEŇ O NESTÁLOSTI SVĚTA

1646

Marnost nad marností
jsou lidské starosti,
marnost nad marností,
těch má ten svět dosti,
i celý tento svět
míjí co jarní květ:
starej se o nebe,
neb běží o tebe!

Cožkoliv ten svět má,
míjí co ranní mha,
všecka jeho sláva
vadne jako tráva,
co dejm se vzdaluje
co svět vychvaluje:
starej se o nebe,
neb běží o tebe!

Perly, stříbro, zlato,
ach, kdo může za to,
po nás zde zůstanou,
s námi tam nepůjdou,

nevěř, ó člověče,
vše co voda teče:
starej se o nebe,
neb běží o tebe.

Marnost nad marností
jsou světa radosti,
marnost nad marností
jsou těla žádosti,
mnoho jest sladkosti
a při nich hořkosti:
starej se o nebe,
neb běží o tebe.

Tak se děje v světě,
v zimě též i v létě
jest plno žalosti,
nic nejní v stálosti,
onen se vždy směje,
co se mu zle děje:
starej se o nebe,
neb běží o tebe.

Co vidíš k východu,
vezme někdy škodu,
co stojí k západu,
přijde též ku pádu,
poledne i půl noc
mají těch proměn moc:
starej se o nebe,
neb běží o tebe.

Všecko, všecko mine,
všecko časem hyne,
nebe i peklo však

zůstane vždycky tak,
pekla se vystříhej,
o nebe se starej:
starej se o nebe,
neb běží o tebe.

Ó milá dušičko,
rozjímej maličko,
jak se všechno mění
a nic stálé nejní,
nebe i peklo jest
potupa tvá i čest:
starej se o nebe,
neb běží o tebe.

Stratišli nebe to
budeť věčně líto,
půjdešli do pekla,
ach, jest s tebou veta,
nepřijdeš více k nám,
zůstaneš vždycky tam:
starej se o nebe,
neb běží o tebe.

Život a zázrakové Svatého Františka

1646

O P O D V O D N Ě S V Ě T A K R Á S E

1646

Ó podvodná světa
kráso a tvářnosti,
ó daremní lidská

péče a starosti,
ó pomíjející
života sladkosti,
ó příliš zemdená
síla a moudrosti!

Jak větrové prudcí,
když sem i tam vějí
a vojnu prchlivou
mezi sebou dějí,
lístečkem stromovým
sem a tam házejí,
tak lahůdky světa
brzyčko pomíjí.

Více věř oblakům,
kteří prudce běží,
neb ukrutným vlnám,
jenž plynou po moři,
neb ptáčkům letavým,
ti nedlouho slouží,
než světu bídnému,
aneb jeho zboží.

Lépe se jest svěřit
africkým lvům litým,
i hadům škodlivým,
všechněm jedovatým,
těm harpyjím ptákům
ošklivě mrzutým,
nežli světa slovům
falešně nadutým.

Proč věříš v tvou sílu?
láme se kamení,
mramor zkázu béře.

ač jest tvrdý velmi,
i železo, vocel
těž se časem lomí,
co před léty bylo,
to již více není.

Cokoliv živého
na ten svět přichází,
maličko pobude,
zas z světa odchází,
slunce ted' vychází,
po chvíli zachází,
tak všechno v tom světě
k skončení přichází.

Cokoliv jest v světě,
jako voda plyne,
a jak stín člověka
pojednou pomine,
na zemi stálého
nic není, vše mine,
cokoliv milého
komu jest, zahyne.

Sláva světská mine,
však zůstává věčnost,
bohatství pomine,
očekává věčnost,
tělo též zahyne,
očekává věčnost,
šťastná neb nešťastná,
ale věčná věčnost.

Za pomíjející
zarmoucená věčnost,
za tyto podvodný

překrutná věčnost,
za světa pak křehký
věci tvrdá věčnost,
a za časnou radost
neskonalá věčnost!

Život a zázrakové Svatého Františka

1646

NIKODÉM VOSTAREK
Z VACETÍNA

VERŠE O VÍNĚ

1622

Po dešti vyrůstá tráva,
po víně je moudrá hlava
dobrého vína vonná chuť,
barva přečistá zdráva bud'.

Po toběť se všickni ptáme,
tebeť vypítí žádáme,
o ty přešťastné stvoření,
z vinného kmene koření.

Dej našemu posezení
dobromyslné potěšení,
ach jak tvá vůně příjemná,
barva krásná a líbezná.

Blaze ústům, jenž tě pijí,
blaze střevám, jenž tě čijí,
blaze srdci, blaze žilám
i melancholickým hlavám.

Protož víno zvelebujme,
víno pijíc se radujme,
v střídmosti se zachovejme,
věčného hodu čekejme.

Album amicorum 1622

DĚŠŤ KRVAVÝ

Léta 1416 v sobotu před památkou svatého Matěje apoštola spadl na sníh déšť krvavý v noci, a na ten déšť opět sníh, že bylo jako mazanec. Potomně ve čtvrtek a v pátek po památce svatého Maurice vidín jest kříž červený na nebi. To oboje bez pochybnosti vyznamenávalo a presagium bylo těch následujících vojen krvavých. Léta 1590 též těch dnův krápěje červené pršely s oblakův okolo Hor Kutných a Dvora Králové. Léta 1613 dne 12. měsíce Octobris, totiž v sobotu na neděli Salus populi, divy hrozná byly na Horách Kutných na obloze nebeské, oblakové krvaví v rozdílných místech ze všech stran. Ipse vidi.

DIVY SLUNEČNÉ

Léta 1438 v pondělí den památky svatého Blažeje ráno, když slunce vycházelo, pustilo z sebe sloup ohnivý na Horu, jednoho kopí zvejší. Léta 1475 opět kobylky byly v Čechách a pojedly ovoce i osení, a ve čtvrtek před památkou svatého Matěje viděna jsou pojednou čtyry slunce na obloze nebeské. Léta 1539 kometa hvězda ukazovala se na obloze nebeské, pouštěje od sebe papršlek dlouhý ku poledni. A toho také roku při památce svatého Voldřicha při východu vidína jsou tři slunce pojednou vyšlá, čistá, jasná, z dále jedno od druhého na hony zdýli.

RYBY PODIVUHODNÉ

Léta 1598 tisknuto a vydáno vůbec, že v Niderlandu, in Belgis, v moři při Holandu nalezena a lapena jest ryba, kteráž že dlouhá byla šedesáte šlápějí mužských, vysoká nebo široká třidceti šlápějí, tak že po žebřice na ni lezeno bylo, ústa když trámcem rozevřena měla, že tam člověk s vyzdviženýma rukama státi mohl, zubův měla čtyřicet, každý stlouští tři prstův a vzdýlí půl lokte velkého.

DIVY MĚSÍČNÉ

Léta 1623 v pátek v noci na sobotu po neděli postní Remiscere divové zázrační se v oblacích ukazovali a vidini byli, kříž přes měsíc a při tom jiné podivné jasnosti. Léta 1625 v sobotu osmnáctého dne měsíce Januarii ledna, v noci na neděli div byl na obloze nebeské, kříž přes měsíc, při tom koule ohnivé jasnosti. Pán Bůh rač v dobré obrátiti!

POVĚTRÍ BOUŘLIVÉ

Léta 1623 na den pak památný Těla Božeho ve čtvrtek patnáctého dne měsíce Junii, června, o horském jarmarce konala se hlavní slavná procesí po městě s monstrancí pod nebesy k tomu připravenými, jež k tomu nařízení nad děkanem Matoušem Apianem nesli, při tom jiné okrasy a korouhve, s muzikou, troubením a bubnováním až do kostela Barborského. Poručeno také a nařízeno bylo, aby se k tomu všickni obyvatelé města najíti dali pod pokutou. Ale šel kdo chtěl a nejprve kdo římského náboženství byli a k tomu přistoupili, jiní na větším díle na lelky a pro podívání, jedni druhým se posmívajíce. A hned v tejš den čtvrteční po vykonání té procesí strhlo se hrozné bouřlivé povětří s hřímáním a blejskáním a s krupobitím, kteréž s velkým přívalem dešťovým přšely a některé tak velké

jako slepičí vejce byly a veliké škody na obilí, ovoci a na sklech, zvláště kostelních, učinily. Jistě bylo boží dopuštění a trestání pro rouhání. O jiných v oblacích i na zemi zázracích, jenž se těch časův ukazovaly a vidíny byly, podivně oznamováno a rozprávěno bylo. Pán Bůh rač na vše dobré obrátiti svou milostí!

Paměti Dačického z Heslova

1626

JAN AMOS KOMENSKÝ

ČASOMĚRNÉ PŘEKLADY ŽALMŮ 1626

HLUBINA BEZPEČNOSTI 1633

PÍSNĚ NĚKTERÉ NÁBOŽNÉ 1640

KANCYONÁL 1659

LABYRINT SVĚTA 1663

VZBOUŘENÍ ŽIVLŮ

1626

Bůh jest naše pomoc, naše Bůh utočiště jedinké,
Bůh v bídách jistá sám lidu svému pomoc.
Nic se tedy strašiti nebudem, by se kácelo všecko
pod námi, neb i na nás, doufati předce budem.
Byť moře všecko na zem s ječením se vylévalo prudkým,
byť hory padly dolů, byť se propadla propast:
Město boží, církev, v pramenů svých předce potůčkách
své obveselení můž v Bohu míti libé.
Bůh, s nebe patře dolů a u prostřed svých jsa, přispívá
svým k pomoci, jeho nic škodně nepohne se lid.
Ach, hlučeliť byli národové, byla pohnula všecka
království se země, zbouřil i svět se všechen:
Okřikl však Pán všecky hlasem s výsosti nebeské,
až všickni strnuli, všecka utichla země.
Pod'te lidé, spatřujte boží aj skutky předivné,
jak hrozných pustin Pán nadělal na zemi!
Přítrž mocně bojům učiniv po vší zemi, střelbu
rozstřískav, spálil luk, střely, vůz i kopí.
Tak mluvě: Již se lidé upokojte po vší zemi! Já sám
nejvyšší správu všech všudy ujmu lidí!
Mysli dobré bud', církvi milá, Bůh s námi je věčně!
Hospodin aj vysokým nám bude věčně hradem.

Časoměrné překlady žalmů

1626

CO BŮH A CO SVĚT

1633

Veleslavný BŮH, od něhož SVĚT tento se vši svou plností vyplynul, tak v něm divně a moudře všechny všech věcí bytnosti spořádal a zprovíjel, že všechny sic od něho veřejně, obzvlášť pak jedna každá od druhé, svou dependencí, to jest jako zavěšení nějaké má, na němž se drží, aneb jako základ, na němž stojí.

Sama zajisté bytná bytnost jsa a podstatná podstata, Jehovah, sám od sebe, sebou a pro sebe od věků na věky zůstává, neobsáhlý, neskonale, neproměnný, nepohnutelný, nepostižitelný blahoslavený Bůh, když kromě sebe něco sobě podobného, viditelného však, učiniti chtěl, což by obrazem jeho bylo a STVOŘENÍM sloulo, sebe samého tomu postavil za základ, tak že vzdělaný tento od něho svět se všim, což obsahuje, na Bohu visí a leží všechno, jakž Písmo dí, že z něho, skrze něho a v něm jsou všechny věci a pro vůli jeho, že trvají i stvořeny jsou. Trvají pak Bohem všechny věci, nápodobně tak, jako OBRAZ v zrcadle oblesknutý obrazem živým, od něhož se obleskl, nebo nechať živý tento odstoupí pryč, onen v zrcadle hned zmizí. Aneb jako STÍN tělem, od něhož se stíní, kteréhož těla odstavišli v stranu, stín hned ničímž jest. Aneb jako KOLO, circínem se dělající svým centrem, z něhož se dělá. Nebo hneli se centrum z místa svého, okolek se hned trhá a okolkem býti přestává. Aneb jako STROM kořenem svým, kterýž, přestaneli stromu zdržovati a jemu vláhy dodávati, on se zvrátí, uvadne a na nic přijde. Tak zajisté svět tento není nic než viditelný stín neviditelného, v světle nepřístupitelném bydlícího Boha, a viditelný v zrcadle očí našich oblesknutý obraz té neviditelné na věky samé sebou živé bytnosti, a viditelný okolek od neviditelného centrum se

táhnoucí, a viditelný strom, z neviditelného kořene božství vyrostlý. Kteráž podobenství patrně nám, vážili je kdo pilně, rozdíl mezi Bohem a světem, to jest, mezi Stvořitelem a stvořením ukazují.

Hlubina bezpečnosti

1633

ROZJÍMÁNÍ O STVOŘENÍ A STVOŘITELI

1633

BŮH jest sám od sebe a pro sebe, bytná bytost, kterýž, by pak žádného světa nebylo, vždycky jest a sám v sobě tentýž trvá od věků na věky. SVĚT pak toliko jest případně pro vůli boží, a do vůle boží bytnosti sám z sebe žádné nemaje, než z Boha toliko, jehož stín a oblesknutý obraz, okolek a výrostek jest. Jediný učinil svět, proto že sám jediný jest, aniž kromě něho jaký Bůh. Avšak jediný ten svět rozličnými tvory naplnil, proto že nestihlá bytnosti božské krása jedním něčím vyobrazena býti nemohla. K ukázání však jednosti podstaty své tak předivně všechny tvory spojil a vespolek svázal, že se vždy jedno druhého drží a jedno druhým stojí, tak podobně jako v řetězu články na článku visí, aneb na stromě ratolest z ratolesti vyrostá. Sebe zajisté za základ všemu položil, postavil nejbliž sebe anjely, duchovní též bytnosti, a dal jim správu oblohy. Obloze pak poručil správu žvlů. Žvlům správu těch věcí, kteréž se z nich rodí, což se již dlouhým páteřem táhne. Rozkázal zajisté Stvořitel, aby

každý živel z sebe plod dával, a to buď samotně, do klína jiného živlu, jako oheň z sebe aby dával světlo, teplo, blýskání, hřímání a jiné do povětří. Voda též do povětří páry, mlhy, oblaky, deště, sněhy, do země pak zlato, stříbro a jiné kovy, kteréž že z vody jsou, tekutost jejich svědkem jest. Země také aby dávala kamení, aneb společně scházejíce se spolu, aby vyvodily jiné a jiné tvory, jako byliny a stromoví. Ovšem pak živočichové z rozdílných živelů povstávají a podlé toho v rozdílných živlech byt mají. Ryby jsou z vody a ve vodě. Ptactvo z větru a ve větru. Zeměplazové ze země a v zemi. Ohnižil z ohně a v ohni. Všecko to však s přimíšením jiných živelů, jakž či přirození. Vidíme tedy, že všecky věci z Boha plynou, avšak jedny skrze druhé, tak jako se z jedné studnice na mnoho stran voda ve troubách rozchází.

Hlubina bezpečnosti

1633

PŘIROVNÁNÍ SVĚTA K STROMU

1633

VIDITELNÉ STOJÍ NA NEVIDITELNÉM. Předně zajisté, co na stromu povrchně hledíc vidíme, kmen jest aneb peň, ratolesti, list, ovoce. Co pak nevidíme, ale rozumíme, jest pod zemí ukrytý kořen, z něhož strom vyrostl a na němž stojí. Tak v světě co vidíme jest nebe, země, moře a rozliční v nich tvorové. Což pak nevidíme, ale tomu všemu za základ státi rozumíme, BŮH jest, tajná, ukrytá, smyslům nepochopitelná bytnost, avšak bez níž svět státi nemůže, ba ani se státi nemohl.

VŠECHNO Z NEVIDITELNÉHO JDE. Zatím, cokoli jest na stromě, až do toho nejmenšího pupence, všecko z kořene, ne odjinud pochází. Z kořene zajisté nejbliž vystupuje kmen, z kmene vyrostají haluzy, haluzy se zase na ratolesti rozrostají větší a menší, z ratolestí rostou větve, z větvoví list, květ a ovoce. Tak z Boha, věčného toho kořene, vyplývá bytnost. Ta se dělí na duchovní a tělesnou, a tak vždy dále až do té poslední osobné bytnosti jedné každé věci.

BYTNOST A ŽIVOST A VLASTNOST. K tomu, jakož strom od kořene, tři věci má, SÍLU A MOC. Kořenem zajisté stojí, aby se nezvrátil. VLÁHU A ŽIVOST. Z kořene zajisté mízu pije a po ratolestech rozsilá, již se ony obživují, zelenají, květou, rostou. PŘIROZENÍ A VLASTNOST. Z kořene zajisté rozchází se neviditelná moc, listí a ovoce jednomu každému stromu formující, jak přirození jeho sebou nese. Tak že hruška vrbového, lípa fíkového, trn vinného květu, listu, ovoce roditi nemůže, než své vlastní.

MOC, MOUDROST A DOBROTA BOŽÍ. Tak kořenové světa a tvorů tři jsou. MOCÍ zajisté jeho stojí všecko, kterouž kdyby odjal Bůh, v nic by se obrátil svět, tak jako prvé ničímž byl. Protož každá bylinka, každý kamének, každý prášek před očima našima stojící, jest viditelným znamením neviditelné přítomné boží moci, kteráž jej sebou v bytu drží. Ovšem pak živých tvorů se hmyzení, jako i vlastní naše, ne naši než boží mocí se dějící, dýchání, přítomnou neviditelnou moc boží nám k spatření představuje. Dobrota pak boží tvory sebou zavláhuje, jednomu každému toho, což k jeho zachování a zrůstu přináleží, dodáváje.

Hlubina bezpečnosti

1633

PÍSEŇ O VINICI BOŽÍ

1640

Zaspívám Pánu svému
o jeho vinici
někdy slavné, milému
svému dobrodinci,
kteroužto z lásky své sobě
vzdělal byl k ozdobě.
Hodněť o tom zpívati,
příklad sobě bráti.

Vinici svou Pán štípil
na vrchu úrodném,
v místě, kteréž oblíbil,
nad jiné příhodném,
kterouž i plotem ohradil
a kmenem vysadil
výborným, i kamení
škodlivé vybral z ní.

A pres i věži vzdělav
již čekal ovoce:
ale nic nedočekav
jal se horlit prudce.
Neb na místo chutných hroznů
ošklivou a hroznou
neřest ovoce zlého
přinesla trpkého.

Již tedy, dí Pán, pojďte,
a v této rŭznici
mezi mnou a mou sud'te,
žádám vás, vinicí.

Což jsem ještě měl činiti?
Co víc obmysliti?
Když i dlouhočekání
mé šlo jen v zmrhání.

Protož co myslím nyní,
již to vám ukáži:
vinici své svou péčí
preč vezmu i stráži.
Odejmu plot, hradbu vzdálím,
sem i tam rozválím.
I přijde na zpuštění
v mém se jí zhoštění.

Žádný ji víc dělati
na věky nebude,
nýbrž po ní šlapati
volno všechněm bude.
I oblakům svým zapovím
dštíti na ni, křovím
poroste jen bodlatým,
k spálení proklatým.

Vinice tato Pána
zástupů všech byla:
Izraelská rodina,
v pravdě jemu milá,
júdští ti tam někdy muži,
to révoví boží,
kteréž on tak miloval,
pilně opatroval.

Když hřešili, přehlídal,
nápravy čekaje:
s pomstami nespíchal,

vždy napomínaje.

Oni však nic nedbajíce
v zlém prospívajíce
posly Páně zhrdali
i je mordovali.

Za čímž je od své tváře
Bůh zavrhl již cele,
k žádné milosti záře
nenechav naděje.

Za příklad světu strašlivý,
jak Bůh milostivý
umí v hněv směnit milost
skrz lidskou zpernou zlost.

Ó Bože, jenžs nás přijal,
plané ratolesti:
na místo těch, ježs vyťal,
dejž ovoce nésti.

Nedej zůstati planými,
k ohni oddanými:
ale tvou až k věčnosti
ať kvetem milostí.

A ačs i na nás nyní
též pro naše zlosti
vypustil rozhněvání
přísné zuřivosti,
české někdy sobě milé,
velmi ušlechtilé
vinici, hradbu její
v svém odjav horlení.

Neb jsme i my hřešili
proti tvé milosti.

a kázně zasloužili
svou mnohou bujností.
Po dlouhém nám shovívání
žes sáhl k švihání,
spravedlnost poznáváme,
hanbu odtud máme.

Avšak se vždy těšíme
tvému smilování,
že nenecháš, věříme,
věčně v pošlapání.
Shledáš rozptýlené zase
v libém tobě čase:
a v nás obnovíš sobě
svou církev k ozdobě.

I budem zdárně nové
štípení tvé kvěsti,
přečištění révové
jsouc, ovoce nésti.
K čemuž ó uděl pomoci
sám svou božskou mocí!
Tvé toto pokárání
nám ať jest k vzdělání.

Písně některé nábožné

1640

O RADOSTNÉM LÉTĚ

1659

Aj jižť radostné léto nastává,
všecko stvoření smutku pozbývá,

již nyní pleše všecko vesele,
když vidí an zima tvrdá cele
mnohou trpkostí trápati přestává,
preč se odnášíc s námi nezůstává.

Nad námi zhůru nebe překrásné,
slunéčko vůkol nosící jasné,
jenž světlostí svou svítí rozkošně,
všecky zahřívá věci milostně,
divnou mocí svou mrtvost obživuje,
což pak starého zase obnovuje.

Takž i země, jenž matkou jest všeho,
kvítí vydává z sebe krásného
nescíslné množství, všudy ze všech stran
pěkně odívá svého těla stan,
ku podivení trávy zeleností,
barev přepěkných v divné rozličnosti.

An milo již z příbytku vyjítí,
žádostivo člověku pobýti
někde na loukách, v poli, v zahrádce,
ptáčkové když tam zpívají sladce
jedni po druhých rozličnými hlasy,
zvláště potom dále letními časy.

Kdežs ty člověče rozumný z tvorů?
zdaž nepozdvihneš též očí zhůru?
odkud ti všickni plynou darové,
soudě, abys se roznítil v nové
k Bohu vděčnosti, jméno jeho právě
horlivě chválil, živ jsa k jeho slávě.

ŠALOMOUNOVA PÍSEŇ PÍSNÍ

1659

ROZMLOUVÁNÍ PRVNÍ

CYRKEV:

O by mne můj ženich věčný
s milostí svou mně sám vděčný
políbením úst svých poctil,
z mých teskností mne vyprostil.

Neb jsou milosti tvé sladší
než víno, než mest nejlepši:
protož tě panny milují,
srdcí co ctných ostříhají.

Ach táhni, táhni za sebou
mne, srdce mé, ať jsem s tebou!
Uved', uved' mne do vnitřních,
tam kdež jsi sám, pokojů svých!

Poslyšte mne milé sestry,
spolné naší matky dcery:
Černát' jsem sic, milostná však,
ač mne přistřel nyní soumrak.

Snědá jsem od opálení,
od slunce bíd obhoření,
synů církve podle těla
zlost na mne když se vylila.

Oznam kde můj milý paseš?
Ovcem kde stínu svým přeješ?

Abych, bludem jsouc zmámená,
stád tvých ovcí neztratila.

KRYSTUS:

A což nevíš, z žen nejkrasší,
kde rozkoš mám svou nejdražší?
Nevíšli, šetř pastýřů ctných,
těch, jenž šetří šlepějí mých.

K vozům slavného krále tě
přirovnal jsem, v celém světě:
nic nad tě, ó milostnice,
nic nehledám sobě více.

Ušlechtilát mi líc tvá
stkvějí se, aj ozdob plná!
Halží plné ač hrdlo tvé,
ještěť přidám ozdoby své.

CYRKEV

Dokud stolí tu u mne král
nard můj libou mu vůni dal.
Svazkem mi mirry Pán bývá,
když v mých loktech odpočívá.

Milý můj jeť sladký hrozen
na vinicích Engád zplozen,
žádná sladkost se nerovná
té, již milý v sobě můj má.

KRYSTUS:

Ach krása tvá jak jest libá,

ó přítelkyně má! hýbá
duchem hle mým zrak tvých očí,
zrak ten milý holubičí.

CYRKEV:

O sám ty krásu má věčná,
o záři mým očím vděčná,
milosti lůže aj naše
jak rozkošně zelená se!

A dům hle náš, v němž bydlení
být má naše bez skončení,
jak trámy má vše cedrové
a pavlače cyprysové!

ROZMLOUVÁNÍ DRUHÉ

KRYSTUS:

Já růže z sáronských polí,
já lilium všech oudolí:
však též choť má mi růže jest,
v hustém trní kveta, má čest.

CYRKEV:

Co jabloň mezi dřevem v lesy,
to můj milý mezi mládenci,
planot' mi všecko bez něho,
neb mám pokrm i stín z něho.

Na své mne Pán uvedl hody,
jež připravil pro národy:

tu rozvinuv korouhev své
lásky ke mně neproměnné.

Občerstvětež mne flašemi,
posilňte jablky vonnými,
neb aj umdlévám vroucností
své k Pánu svému milosti.

Ač vím, že sám vždy při mně jest
věrnosti své on má tu čest:
silnou mne nesa svou levicí,
milou objímá pravicí.

Vás přísahou zavazuji,
dcery Sálem, ježž miluji
nebud'te ze sna milého
až jak chce sám, chotě mého.

Avšak slyším libý hlas již,
beroucího se ke mně blíž,
již skáče již po těch horách
můj ach jelen přemilý, ach!

Již aj teď za stěnou stojí,
již již navštívit mne strojí,
mne k spatření oken hledá,
skrz mříži na mne pohlédá.

KRYSTUS:

Povstaň, povstaň ó má choti,
vracímť se již s libou chutí,
zimní tvrdost již přestala,
moc přívalů již ustala.

Kvítičko se v naší zemi
ukazuje k rozveselení:
hrdličky hlas slyšet se dá,
hned léto již se uhlédá.

I fik pustil holičky své,
pupence kmen vinný libé:
pojd' krásu má, milostnice,
pojd', lásky své podámť více.

Vím, kams se skryla před přivaly,
co holubice v příkré skály
do rozsedlin sem tam s strachem.
Aj již strach přeč, zase pojd' ven.

Nechat' slyším libý hlas tvůj,
jemuž se již těší duch můj.
Obličej tvůj vidět žádám,
dej se spatřit, i já též dám.

Avšak zlapejte prv ty tam
škodící zrádné lišky nám,
vinic našich zle záhubné
lestné dělníky a bludné.

CYRKEV:

Milý můj můj jest, já jeho,
žádný již nezmění toho.
On ovce své v polích vonných
ktvoucích slávou pase hor svých.

Ach kéž mi jen již zasvítá
den žádaný, a ti světa

smutni odejdou stínové
k radosti nám truchlým nové.

Navrať se, navrať, můj milý,
z hor svých Beter během čilý
co laň: učiň konec vděčný
mým tesknostem, Pane věčný.

ROZMLOUVÁNÍ TŘETÍ

CYRKEV:

Na ložci svém, v bíd svých moci
milého hledala jsem s mocí:
duší po něm jsem toužila
avšak nikdež ho nenašla.

Vstanuť, řku já, schodím město,
každé rynků, ulic místo,
spatřím kde jest, kde se chrání
Pán, mého srdce kochání.

Najduc tedy ponocné, já
viděliliste kde rozkoš má?
Nadarmo však, kde nic tu nic,
žádný nemohl povědít víc.

A jakž jsem jich jen pominula,
hned má rozkoš se namanula,
kteréhož miluje má duše,
proňž bych umřít chtěla spíše.

Chopila jsem jej, aniž pustím,
aniž se sama ho již spustím,

až jej do matky své domu
vedu, vnitřní jeho schránu.

Vás přísahou zavazuji,
dcery Sále, jež miluji
nebuďte ze sna milého
až jak chce sám, chotě mého.

KRYSTUS:

Kterážto jest, jenž z pouště tam
vstupuje co dým horních do stran?
Okouřená kadidlem mým,
mé zásluhy prachem vonným?

CYRKEV:

K tobě vstupuji, ó vůně ctná,
věčný Šalomouně, slávo má.
Máš vůkol lůže státi svých
šedesát reků, vše udatných.

S mečem vycvičených k boji,
každý z nich po boku tvém stojí.
Palác vzdělal z dříví Libán
k svým rozkošem libě můj Pán.

V kterémžto z stříbra sloupové,
postel pak z zlata, kmentové
jest přistření, ozdob dosti
dcerkám božím k ctné milosti.

Ó pojd'te sem, dcery z Sion,
popatřte váš jak Šalomon
slávou třpytí se pod korunou
v den svadby své s zvolenou svou.

ROZMLOUVÁNÍ ČTVRTÉ

KRYSTUS:

Ach krásu má! Přítelkyně má!
nic nad tě nic duše má nemá!
všeckas milého vzezření,
nic nad tě v tom světě není.

Oči sprostné co holubičí
vzhledáním se k nebi cvičí:
vlasů kadeře na tvé hlavě
jak stádo koz na Galádě.

Zubů dvojím řadem stkvělost
co rouna vypraná bělost.
Rtové tvoji tak se rdějí
jak hedbávné přemování.

Z kterýchž libé plynou řeči
slov ozdobných rovných mečí:
židoviny tvé čela tvého
co jablka kus zrnatého.

A hrdlo tvé co Davidova
věže slavná, kteráž chová
zbroje mnoho, ta zbrojnice,
v níž jest pavéz na tisíce.

Prsy co bliženci srní,
jenž se květem pasou v trní:
ažby utekli stínové,
odejdu k hoře mirrové.

Všecka jsi krásná má choti,
poškrn na tobě neviděti.

Se mnou z Libánu pojd' milá,
pohled' na svět z hor Amana.

Jalas mne, sestro má choti,
jalas mi srdce mé mocí,
okem libého vzezření:
halži drahou v otočení.

Jakých utěch plná milost,
ó sestro má! radosti dost
nedá tak víno, masť nedá
vonnost když svou z sebe dává.

Strdí tekou rtové tvoji,
jazyk mne jak medem kojí,
tvých vůně rouch na mne vane
jak vůně hor na Libáně.

Ty zahrada jsi zamčená,
před škůdci dobře opatřená,
ó má choti, má studnice,
ctností co dál v tobě více.

Výstřelkové milí tvoji,
však štípením drazí moji,
jak ktvou, jak již ovoce hojně
nám dávají obapolně.

Jablek granátových dosti,
šafránu, mirry v hojnosti
s jinými věcmi zvláštními,
vonných chutí všelikými.

CYRKEV:

Ó sám ty studnice pravá,

ó studnice všech vod živá!
Z tebeť, Libáne můj, nové
věční tekou pramenové.

Povaň, větríčku půlnoční,
povaň, větríčku půldenní!
provaň mi tak zahrádku mou,
ať její vonné věci tekou!

Do své ať přijda zahrady
choť můj, drží se mnou hody,
a rozkošné ovoce své
jí, maje tu rozkoše svaté.

ROZMLOUVÁNÍ PÁTÉ

KRYSTUS:

Přišel hle jsem do zahrady
dle vinše tvého, mé rady,
ó sestro má, milá choťi,
dámť svých u těch již užití.

Hle mirru svou, med, mléko své
zbírám, strojím, ó mé milé
přátelstvo, jezte, pak pijte,
láskou se mnou i opijte.

CYRKEV:

Spávámť časem, však srdce bdí,
milého tlouc slyším, kdy dí:
Odevři, sestro má milá,
přítelkyně má upřímná.

A já: hle, svlékla se jsem již
a zas se mám obléc? tudíž
i nohy bych zase skálela,
kterézto jsem již umyla.

I sáhl milý můj do dveří,
řka: sestro, sestro odevři:
a tu vnitřnosti mé ve mně
teprv se pohnuly mocně.

Vstanuc běžím: odvírajíc
vidím z rukou mi mirru týc,
odevru, Pána však není,
již byl ušel, mé kochání.

A tuť jsem já hned omdlela,
probravši se jeho hledala:
Nikdež ho: k mému volání
aniž jaké kde ozvání.

Nalezše města strážní mne
zbitím mi ran dali hojně:
i rouchu ze mne mou vzali,
posměch mi tak udělali.

Dcery Sálem zavazuji vás,
která milého mého zas
uzří, o mé mu tesknosti
prav, že umdlévám milostí.

DRUŽIČKY:

Což má milý tvůj nad jiné,
ó z žen nejkrásnější, milé?

že velmi tak teskniš po něm?
a vždycky jen mluvíš o něm?

CYRKEV:

A ptáte se? ach můj milý
všechno jest červený bílý.
Deset tisíc reků jiných
nevrovná mu nižádný z nich.

Hlavy jeho všecka zlatá,
vlasy stkvoucími přistřetá:
bystrého zraku libé oči
v krásném stojící obočí.

A líce jak se pak svítí?
jak v zahradách saté kvítí:
rtové jeho jak lilium
vůní libou naplní dům.

A prstenů netřeba jeho
rukám zlatých, aneb čeho:
neb všechny jsou samy zlaté
mého chotě ruce svaté.

Život jeho z kostí slonových,
zařím libě okrášlených:
mramor, silou jeho hnátové
krásou zlatí podstavkové.

Obličej jeho jeť jak Libán,
co cedr spanilý všechno můj Pán:
přesladká ústa též jeho
nad líbeznot světa všeho.

Taký hle jest milý ten můj,
o němž se ptáte. Ach miluj,
miluj ho, kdo co ctného znáš,
kdo ctnost jakou v srdci svém máš!

ROZMLOUVÁNÍ ŠESTÉ

DRUŽIČKY:

Kdež zašel ten tvůj milý?
ten tak krásou ušlechtilý,
kde jest? pověz, s tebou půjdem,
věrněť hledat ho pomůžem.

CYRKEV:

Milý můj všel do zahrady,
kdež sobě posál vonné hřady,
sličné tam kvítky zbíratí,
pak vonnostmi sebe pástí.

Ach můj milý milý mi jest
a já jemu, vše má to čest,
kterýž v kvítí pěkném pase,
spolné to rozkoše naše.

ŽENICH:

Ach, pojd' milá, pojd' krásu má,
které kde slávu město má
ty máš ovšem, ty vojsko mé
s korouhvemi libě hrozné.

Odvrát' oči od patření
milosti mé k roznícení.

Vlasů kadeře na tvé hlavě
co stádo koz na Galádě.

Zubů dvojím řadem stkvělost
co rouno vyprané v bělost,
židoviny tvé čela tvého
jak jablka kus zrnatého.

Ač královen jest šedesát,
také ženin osmdesát:
mladic jiných bez počtu, však
žádná se mi nelíbí tak.

Jak má holubice jediná
nevrovnáť jí žádná jiná.
Protož jiné ji chválejí,
o ní sobě vypravují.

DRUŽIČKY:

Která to jest co dennice
chodící v blesku měsíce?
nýbrž podobnost má k slunci,
neb jistě vojsku s praporci?

KRYSTUS:

Do zahrady hle jsem přišel
zda bych ovoce své našel:
a víno mé zdali kvete,
neb vinné jablko zrnaté.

A když nic ještě nebylo
se srdci mému zachtělo
na vůz vsednout a národům
v známost se dát, veda v svůj dům.

Avšak navrať se ó Sulamit,
navrať, navrať, tu máš hle mít
tu slávu svou dřevní zase,
pojd' vojsko mé, vystup, skvěj se.

ROZMLOUVÁNÍ SEDMÉ

ŽENICH:

Jak tvé okrášlené nohy,
ó dcerko knížecí, drahý
bedr tvých svazek ušlechtilé
v jedno spojen přeměle.

Pupek je tvůj koflík zlatý,
v něm nápoj k rozkoši vzatý:
život jako pšeničný stoh
kvítím vonným všudy obrost.

Nad křtalt srních dvou bliženců
ušlechtilost jest tvých prsů,
z kostí sloních pěkná věže
jest hrdlo tvé, tak se víže.

Tvé oči rybníci Ezzebon,
nos tvůj jak bašta na Libán,
Karmél hlava, šarlát vlasy,
král se přerád k tobě hlásí.

Ach jak jsi všecka tak milá
a krása divně tvá libá!
Podobna palmě postavou,
hroznům pěkným milostí svou.

Ó necht' mi palmy té vrchů
dosáhnout lze a tvých prsů,
i vůně tvých chřípí milých
necht' jest mi jak jablek vonných.

Tvá ústa víno výborné,
ústům pro lahodu příjemné:
jenž působí, aby i ti
spící se zdáli mluvíti.

NEVĚSTA:

Milého já budu svého,
když ke mně tak žádost jeho!
Pojd' můj milý, na pole jděme!
Pojd', tam ve všech přenocujme!

Vstanouce ráno k vinicím
přihlédnem, jižli svým vonným
přistřel se kmen vinný květem?
tamť čas našim hle milostem.

Ach vůně na mne již vane
v dveřích našich, milý Pane,
všech právě rozkoší dosti
starých, nových, vše v hojnosti.

ROZMLOUVÁNÍ POSLEDNÍ

NEVĚSTA k Ženichu:

Ó kéž jsi mým bratrem vlastním
a matky mé prs účastným,

abych tě vně políbila,
však se proto nehanbila.

Vedlat' bych v dům té matky své,
kteráž učí tě znáti mne:
a jáť bych vína pít dala,
kteréž ti sem přichystala.

NEVĚSTA k družičkám:

Ó jak jest laskav na mne Pán:
již lásku ke mně právě znám,
levá jeho pod mou hlavou,
druhou jsem objata, pravou.

Hle, přísahu od vás беру,
od dcer Sálem, dobrou věru:
nebud'te ze sna milého,
až jak chce sám, chotě mého.

DRUŽIČKY:

Kterážto z pouště té světa
vycházejíc s chotěm sňata,
zpolehši naň jak na svého,
plesá radostí, milého?

NEVĚSTA k Ženichu:

Pod jabloní budím tebe,
ó bratře můj, choti z nebe,
tu, kdež tě matka tvá byla
dávno se mnou porodila.

Polož mne jak pečeť sobě
na srdce své, dávámť tobě

své srdce též: vem mne co ten
zlatý na svou ruku prsten.

Neb jest co smrt silná milost,
tvrdá co hrob i horlivost!
uhlí její plamen boží
čím dál se víc sílí, množí.

Aniž vodou být můž zhašen,
řekou, mořem, ten náš plamen.
Statek, jmění světa všeho
nic neplatí k ceně jeho.

Hle, máme ještě sestřičku,
malou a mdlou děvečičku!
Což s ní činit budem, o ní
když nastane rokování!

KRYSTUS:

Jestliže zed' jest, tedyť na ní
palác vzděláme stříbrný:
pakliť jest dveřmi, deskami
obtáflujem cedrovými.

CYRKEV:

Já jsem ta zed', na mně stavěj!
Mé prsy co věž, a mdlým hověj.
Nechat' se mým mlékem koji:
tak vše stane u pokoji.

KRYSTUS:

Šalmoun měl vinici, jiným
kterouž najal, ovoce jim

pustiv odtud k užívání,
díl však nechav sobě k brání.

Mně pak milá jeť velice
vždycky nadevše vinice:
jinam ji nic nedám, sobě
chci všecko mít k své ozdobě.

Protož milá ty v zahradách
kteráž bydlíš, po všech stranách
svým přátelům mne ohlašuj
i sama též na mne pamatuj.

CYRKEV:

Ach ráda, však nedli prosím!
Pospěš, pospěš nech vyprosím!
pospěš srním skokem z těch svých
hor, až sem k nám všudy vonných.

Kancyonál

1659

BOUŘE MOŘSKÁ

1663

Opustil nás vítr, křídla nám ochlípěla, my stanuli, na vlas nikam nemohouce. Já opět se vraštití, co to bude? Zanešení jsme tu do těch pustin mořských, ach, vyjdemeliž zase? Ach, uhlédáme-liž ještě zemi živých? Ó matko milá země, země matko milá, kde jsi? Vodu rybám,

tebe nám dal Stvořitel Bůh. Ryby se bydliště svého, ach, rozšafně drží, my pak nesmyslní své opouštíme. Nepřispěje-liť nám nebe na pomoc, jižtě nám v smutné té propasti zahynouti. Takovými kormutlivými myšlenkami trápit se nepřestal duch můj, až teď plavci křičeti začnou. Já vyběhna: »Co to?« Oni, že vítr jde. I hledím a nevidím nic, oni přece rozpínají. I přijde, pochyťtí nás a nese zas. Což všechněm přineslo radost, ale kteráž nám hned zhořkla.

Rozmáhalo se zajisté to vání tak násilně, že nejen námi, ale i těmi pod námi hlubinami zmitáno bylo, až hrůza k srdci šla. Nebo moře vlnami takovými odevšad se válelo, že jsme jako na vysokých horách a hlubokých údolích jednak zhůru, jednak dolů chodili. Někdy námi zhůru střelilo, že jsme sobě měsíce dosáhnouti moci zdáli. Z toho zase sestupovali jsme jako do propasti. Tu se zdálo, že nás proti nám jdoucí neb poboční vlna přikváčí a hned na místě potopí. Ona pak podnesla vždycky toliko, že náš ten prkenný koráb sem tam odráží a od jedné vlny druhé podáván jsa, jednak na ten, jednak na druhý bok dopadal, jednak předkem kolmo zhůru, jednak dolů strměl. Odkudž nejen vodou vždycky na nás a přes nás do povětří stříkáno, ale my ani státi ani ležeti nemohouc, z boku na bok jsme přemítáni, jednak na nohy, jednak na hlavu staveni. Z čehož závrať a všeho všudy s námi se podvracení pocházelo.

Což když dnem noci trvalo, každému souditi snadno, jakých se tu hrůz a strachů pocititi musilo. I myslil jsem sobě: Ach, titot' lidé mimo všecky, co jich svět má, pobožnými býti příčinu mají, po tu hodinu životem svým jisti nejsouce. A ohlédaje se po nich, jak nábožní jsou, vidím, že jednostejně přece jako v krčmě žerou, pijí, hrají, chechtají se, oplzle mluví, zlořečí a všelikou prostopášnost provodí. Nad čímž se zkormoutě napomínati jich počnu i prositi, aby, kde jsme i pamatovali a takových

věci přestanouce, k Bohu volali. Než co platno? Jedni mne vysmáli, druzí na mne fukali, třetí opráhali, čtvrtí vyhoditi strojili. Mámil můj, abych mlčel a hostem se v cizím domě býti pamatoval, kdež hluchým a slepým býti nejlépe jest. »Ach nemožné jest,« díím já, »aby ta věc na dobré vyšla s těmi obyčeji.« Tu oni opět v smíchy. Já nezbednost takou vida mlčeti jsem musil, prasku však nějakého při nich se boje.

V tom se bouře sesílí a proti nám vichr strašlivý strhne. Tu se teprv moře vlnami až k nebi kouřiti začne, tu nás sobě vlny jako míče podávají, tu se hlubiny odvírají a nás jednak sehlití pohrožují, jednak zhůru zase vymítají. Tu nás vítr v kolo bere a jednak sem, jednak tam námi hází, až praštělo všecko, jakoby se na sta tisíce kusů roztrástiti mělo. Tu já zmrtvěl všecek, nic již před sebou nevida než zahynutí. Onino násilí již odolati nemohouc a na skály neb mělčiny vehnání se bojíc, křídla strhovali a háky jakési veliké železné na přetlustých provazích vytahovali, tak se na místě zdržeti, až by bouře pominula, troufajíc. Ale nadarmo. Někteří zajisté z oněch po provazích lezoucích prudkostí větru jako housenky sházíni a do moře vmetáni. Těmto týmž násilím kotvy se zutrhovaly a v hlubinách ztonuly. A tu teprv lodí naše s námi již beze vši obrany jako na proudě řeky tříštka zmitati se počala. Obrům pak oněm železným svévolným teprv také srdce se tratilo. Bledli, trnuli, co sobě počítí nevěděli, na Boha teprv zpomínali, k modlitbám napomínali i sami ruce zpínali.

Tu lodí s námi jednak na dně moře usedati, jednak o skryté pod vodou skáli se bítí a skrže to padati a pukati začne. Tu se voda rozštípeninami těmi k nám leje, kterouž ač vylévati, čím a jak kdo pro starost pro mladost mohl, poroučíno, platno však nic nebylo, tlačila se násilím k nám a nás v sebe. Tu pláč, křik, úpění nesmírné. žádný nic před očima neviděl, než ukrutnou smrt. Avšak

že život milý, chytal se, čeho kdo mohl: tabulí, desek, holí, zda by se tím od potopení ubrániti a snad někam vždy vyplouti mohl. Až i já, když se naposledy lodí rozsmekla a všecko potonulo, čehosi se chytě vyšel jsem s nemnohými na břeh jakýsi. Jiné sehltila všecky strašlivá ta propast. Kdež od zděšení a hrůzy sotva se probrav, svým druhům domlouvati začnu, že mne v to uvedli. Oni, že to neškodí mi, když jsme jen vybředli, abych byl mysli dobré. Věru myslí dobré. Do své nejdější smrti na nic podobného navésti se nedám.

Labyrint světa

1663

LITERÁRNÍ OKRUH
OBDOBÍ PŘEDMICHNOVSKÉHO

JULIUS ŠLIK HRABĚ Z PASAUNU

LIDOVÝ ANONYM SVATOMARTINSKÝ

JAN CHRYSOSTOM

JAN KAREL ČERNÍN Z CHUDENIC

JIŘÍ FERUS PLACHÝ

JIŘÍ ŠÍPAŘ

ZIKMUND PETR FEFERIUS

FRANTIŠEK ROZDRAŽOVSKÝ Z ROZDRAŽOVA

TIŠTÍNSKÝ KANTOR

ADAM MICHNA Z OTRADOVIC

JULIUS ŠLIK Z PASAUNU

NÁPIS

1631

Den bez slunce,
noc bez měsíce,
srdce bez milosti,
zač to stojí, milý hosti?

Štambuch

1631

LIDOVÝ ANONYM
SVATOMARTINSKÉHO TISKU
ZAHRÁDKA KOŘENÍ KRÁSNÉHO

1634

Vímť já místo převelmi veselé,
v němžto svatí angelé
chválí svého
Otce laskavého,
Stvořitele věčného.

Štirmecitma starců ustavičně,
majíc hudby rozličné
hrají zvučné,
až okřívá srdce,
libé zpěvy rozkošné.

Tamť slunečko vychodí raničko,
osvěcující všecko,
i nás hříšné
syny neposlušné,
k napravení pratěžké.

Tamť zahrádka koření krásného
a ovoce hojného,
kdož tam důjde,
ten zármutku zbudne,
radosti věčné důjde.

Ač jest cesta převelice úzká
do věčného života,
kdož tam důjde,

ten zármutku zbudne,
radosti věčné důjde.

Ano mnohá návěští nám dává,
hřích před oči předkládá,
aby z nich vstal,
zlého přestal,
k Bohu Otci se dostal.

Jestliže chceš tú cestou přijíti,
krásné kvítí trhati
v té zahrádce,
v tvář Krista Ježíše
v nebi na něj patřiti:

Však nemůžem nic bez tvej pomoci,
rovní jsme jak pútníci,
bydlíc v hore,
neb jak jelen v dole,
hledajíc vody živé.

Však má duše tebe vždycky hledá,
rozdělení zde žádá
s tímto světem,
s tím falešným nepravým,
rač mne rozlúčiti s ním.

Nežádám víc zde světské rozkoše,
nýbrž Krista Ježíše
vidět v ráji,
kdež angelé chválí,
starci překrásně hrají.

Bych na světě na sta na tisíce
let živ byl, ještě více:

počtu svému
Pánu nebeskému
nemám čím platit jemu:

Nežli hříchy, moje nepravosti
musím před něho nésti,
vyznávati Pánu
dluhu svému,
nám všechněm laskavému.

Fresujeme se o slávu zdejší,
v hodině nám ji Bůh zruší,
pyšné tělo
dnes naduté chodí,
zítra ho červi zezří.

Ó dušičko, ty předrahý květe,
nic dražšího na tom světě,
stříbro, zlato,
nic tak drahé není,
ani drahé kamení.

Ó dušičko rozmysli se na to,
čím se odměniš za to,
neb jsi drahou
krví vykoupěna,
a pekla jsi sproštěna.

Neb se před ním musíš postaviti,
hříchy své vyčítati,
d'ábel bude
na tě žalovati
chtěje tě připraviti:

V peklo hrozná, kdež jsou muky věčné
a nikdy nekonečné,

tamť pláč, bolest,
těž zubů skřípění
tam nikdy konce není.

Svatomartinský kancionál

1634

JAN CHRYSOSTOM

NÁPIS

1636

Barvy, které vidíš v poli,
zjednal Bůh každémukoli,
 bílá barva naděj míní,
 ale snadno se ušpíní,
červená milostí hoří,
milost její rovna moři,
 zelená je lehké ceny,
 ale libá k pohledění,
černá barva smutek plodí,
vdovskému se stavu hodí,
 žlutou barvu mnozí haní,
 klevetných je barvou paní,
modrý květ je utěšení,
rozkošnějšího tu není,
tuto barvu všude hledej,
hříchem pokálet se nedej.

Štambuch

1636

JAN KAREL ČERNÍN
Z CHUDENIC

NÁPIS

1638

Lépe jest padnouti mezi havrany,
než mezi pochlebničky a utrhače,
oni totiž jen mrtvé,
ne však živé klovají.

Štambuch

1638

J I Ř Í F E R U S P L A C H Ý
S V A T O J A N S K É E P I G R A M Y

1641

NEPOMUK

Jméno máš od zelenosti,
milo jest to tvé pověsti,
pro Janovo narození
tebe slavnější ráj není.

ČECH ROZENÝ

Ne vše v každé zemi roste,
ani růže kvetne v postě,
květ vydala země česká,
jehož slaví růže rajská.

MUČENĚ

Jaké on byl statečnosti,
podstoupil smrt s veselostí,
světlost místo vyjevila,
kde voda Jana topila.

Fama posthuma Ioannis Nepomuceni

1641

J I Ř Í Š Í P A Ř

P Í S E Ň Z A O U R O D Y Z E M S K É

1642

Pane račiž požehnati
a od zkázy zachovati
na poli všeho osení,
ovotce, také vaření,
aby přišlo nám k užitku,
též i našemu dobytku.

Zimě, mrazu, krupobití,
povětrí i hromobití,
Bože, nedejž uškoditi,
rač sám osení hájiti,
neb bez tvé vůle jeden klas
nezhyne, ani z hlavy vlas.

Smiluj se Bože nad námi,
učiň svou milost zde s námi,
dejž mír a časy pokojné
a dejž nám ourody hojné,
vzdal od nás drahotu a hlad
a naše nepravosti shlad'.

Český Dekakord

1642

TENTO VERŠ V ČAS SUCHA
ZA DĚŠŤ

1642

Kterýžs vyvodils chléb z země,
z níž živnost má lidské plémě,
sytiš všecky živočichy,
rač dáti déštiček tichý,
aby mohly svůj vzrůst míti
štěpnice, osení, kvítí.

Český Dekakord

1642

ZIKMUND PETR FEFERIUS

MELANCHOLICKÉ LAMENTIROVÁNÍ

1643

Jaké lamentirování
začnu v mém stálém vzdychání
pro žalost, jenž nenadále
na mne přišla chvíle malé.

Ukrutná Venuše svého
syna nelitostivého
proti mně jest popudila
a mé srdce zapálila.

Ej růžičko nejkrásnější,
holubičko nejvzáctnější,
vzhlédněte na mne smutného,
potěšte zarmouceného.

Vzdychání mé bez přestání
bude trvat do skonání,
jestli milosti nedojdu,
žalostně do hrobu půjdu.

Památník

1643

FRANTIŠEK ROZDRAŽOVSKÝ

Z ROZDRAŽOVA

KÁZÁNÍ MOŘSKÝM RYBÁM

1646

Když pak Svatý Antonyus ve Frangkrejchu v obrácení mnohých kacířův veliké užitky způsobil, nápodobně v Ryminu mnoho kacířův, zvláště pak arcikacíře, řečeného Don Villo z Ryminu, jenž přes třidceti let zarputile v kacířství vězel, obrátil, vzal jest před sebe Svatý Antonyus ještě ostatní kacíře téhož města, jichžto veliký počet se nacházel, dokonale vyplniti. Protož činice jednoho dne kázání, oni pak proto, že mnohými důvody přemáhání byli, slyšeti ho nechtěli, a tehdáž právě Svatý Antonyus na břehu mořském, kdežto řeka Marchia vpadá, se nacházel. Povolal tedy Svatý Antonyus jménem božím ryb, aby se k němu shrnuly k poslouchání slova božího, poněvadž lidé, krví Krista Ježiše, Syna božího, vykoupení jsouce, poslouchati nechtějí. Ó jistě převeliký zázrak tento jest. Nebo ihned po dokonání těch slov spatřovalo se nad vodou nesčíslné množství ryb mořských, velikých i malých, ze všelikého pokolení a plodu, plynouce k Svatému Antonyovi a s předivným pořádkem se pořádaly, maličké blízko břehu, větší pak a větší vždy dál a dál od břehu se postavovaly, tak že nic příjemnějšího k dívání nad to nebylo. Po takovém pak sporádání jejich začal svatý muž následující kázání vykonávati, říkáce: »Vy ryby, bratři moji milí a stvoření našeho obecného Stvořitele, věztež o tom, že jste vysoce zavázáni Boha Stvořitele našeho chváliti, nebo z rukou jeho dosáhly jste bytnost a život, dal vám též ten pře-

vzácný živel slané a sladké vody, podle jedné každé vás potřeby přirozené k vašemu zachování. Způsobil vám skrytá místa, abyste se mohly v čase nebezpečnosti schovati. A k tomu zřídil, aby též živel světlý a jasný byl, v kterémž byste, co vám užitečného a škodného jest, viděti mohli. K tomu též k plynutí a sebou sem i tam zmitání vám síly udělil. Dal vám neobyčejnou bystrost zraku, podle kteréhožto snadně uvarovati se můžete všeho toho, což by vám uškoditi mohlo. Propůjčil vám přirozené žádosti, abyste jedna každá plemeno své zachovaly. Též také přirozená náklonnost vyučuje vás, kde plynouti a kde zastaviti máte. Veliká zima ani též přílišné horko vám neškodí, bouřlivé povětrí vám uškoditi nemůže, a jakéžkoliv protivenství obyvatelův země vám k žádnému příkoří býti nemohou. A netoliko proměna dnův aneb měsícův, ale též ani let a časův i vašemu životu ku překážce není, nebo vždycky bezpečný a veselý život máte. V čemž, ó jak veliká moc pravého Boha se dokazuje! Ó kterak předivná opatrnost boží při vás se nachází. Nade všechno pak to povinni jste jeho chváliti proto, že mezi vším jiným stvořením vy toliko sami v oné veřejné potopě světa zachovány jste byly. Protož také vy, nade všechno od Boha požehnané, v počtu a vzrostu rozmnoženy jste, vy jste vyvoleny byly Proroka Jonáše tři dni v životě vašem zdržeti a zase živého na zem vyvraci. Vy jste plat a daní za Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho apoštola Svatého Petra zaplatily. Vy jste v jeho živobytí i tolikéž po Vzkříšení jeho jemu za pokrm byly. Z kterýchžto i jiných příčin, kteréž mně nyní ku paměti nepřicházejí, vysoce povinni a zavázani jste Boha a Pána vašeho slaviti, chváliti a velebiti. A poněvadž jazyk váš k tomu způsobný není, aby tak velikého dobrodince velebiti mohl, aspoň tím způsobem, kterýž vám možný jest, vděčnost vaši dokažte, a k uctivosti Jména jeho svatého zřejmé znamení k zahanbení nevděčných lidí, rozum ma-

jjících, učinite!« Na kterážto slova Svatého Antonya, ó zá-
zrak předivný, jakoby ty ryby rozum měly na rozdílné
mustry uctivost, pobožnost a svou poníženost služebníku
svého Stvořitele ihned dokazovaly. Vidouce pak, ač sice
zarputili kacíři, věc takovou velmi neobyčejnou, a nachá-
zejíce též divnou proměnu v srdcích svých, tak že s ve-
líkým strachem jednak na ryby, jednak na sebe jeden
na druhého vzhledali a sotva živi zůstávali. Pročež Sva-
tý Antonyus k nim se obrátivše, s velikou horlivostí, na-
plněnž Duchem Svatým, promluvil k nim takto: »I do-
kavádž, ó zarputilí lidé, tak veliké dobrotivosti a trpěli-
vosti božské nevděční budete? Jak dlouho nesmyslnost
vaše spravedlnosti boží k pomstě příčinu dávati bude?
Požehnaný budiž Pán a Bůh můj, neb i ryby mořské slo-
vo jeho rády slyší, když vy, nešťastní bídníci, jeho sly-
šeti nechcete. Na kterážto slova ryby s tou nejmožnější
způsobností, s pokloněním hlav svých a ploutví ve vodě
jejich volnost a žádost k Svatému přijíti dokazovaly.
Svatý pak Antonyus opět k těm kacířům řeč učinil řkou-
ce: »Co dlíte a protahujete se obrátiti? Zdali ještě patr-
nější důvod o moci slova božího míti chcete? Nestydíte-liž
se, že méněji rozumu máte nežli tyto nerozumné ryby?
Na kterážto slova oni ihned všickni se obrátili, věřící
však u víře většího utvrzení nabyli. Ryby pak vždy víceji
a víceji přibejvajíce a se pěkně orduňkem stavějíce, na
Benedicti Svatého Antonya očekávaly. A po dosažení
požehnání jedna každá dle libosti své sem i tam pospěš-
ně se rozplouly a svatý otec Antonyus zase do města
Ryminu se navrátil, a tam ostatní kacíře, kteříž toho zá-
zraku přítomni nebyli, nápodobně k víře pravé přivedl!

Život a zázrakové Svatého Antonína Paduánského

1646

KÁZÁNÍ PTACTVU

1646

A když se přibližoval k Bevagne, na jedno místo přišel, na němž rozličného pokolení ptactva veliké množství se sebralo. Kteréž když svatý boží uzře, vesele běže na místo a je, jakoby rozumu požívali, pozdraví. A všickni čekali a k němu se obrátili, tak že i ti, kteříž byli na dříví, naklonivše hlavy, když se blížil k nim, neobyčejným obyčejem hleděli naň, až i k nim přistoupil a všecky, aby slova božího poslouchali, snažně napomenul, rka: »Bratři moji ptáčkové, mnoho máte chváliti Stvořitele vašeho, jenž jest vás prachem oděl a peří vám dal k létání, čistoty vám půjčil povětrí a bez vaši starosti vás spravuje.« A když jim to i tomu podobné mluvil, ptáčkové divným obyčejem se radující počali hrdla natahovati, křídla rozkřídlovati, ústa otvírati a na něho ostře hleděti. A on s horkostí divnou ducha prostřed nich jda, sukni dotýkal se jich, aniž který z nich s místa se hnul, dokudž znamení svatého kříže neučinil a jim odpuštění dal, s požehnáním muže božího všichni spolu jsou odletěli. To jsou všechno viděli tovaryši, čekající na cestě. K nimž vrátiv se muž sprostný a čistý, proto že až dosud ptákům nekázal, jal se z obmeškání viniti.

Život a zázrakové Svatého Otce Františka

1646

TIŠTĪNSKÝ KANTOR

PÍSEŇ BAREVNÁ O UMUČENÍ

1647

Černěť já se přistrojím
tobě, Kriste králi,
a nad tvým Umučením
srdce mé mne bolí:
pro naše provinění
umučens nevinně,
kdo tě litovat nechce,
má srdce kamenné.

Zelenou sukni vemu,
na Olivet jde Pán,
hledí truchlivě smutný,
tříkrát se modlí tam:
kalich před sebou vidi,
potí se krvavě,
anděl ho z nebe těší
v jeho těžké mdlobě.

Travnou mi barvu dejte,
půjdu do zahrady,
zajat jest Pán, nastojte,
z Jidášové zrady:
Židé ach nevinného
Ježiše strkají,
provazy svázaného
přes cestu smejkají.

Modrou mi barvu dejte,
tvář Páně zmōdrala,
nevinným udeřením
krví se zalila:
v domu u Kayfáše
do půl noci hrají,
nevinného Ježiše
divně vysmívají.

Mořskou mi barvu dejte,
Pán drží mořský trest,
slzavé oči mějte
pro jejich směšnou lest:
na stolicí ho sází,
trtinou potloukají,
na jeho milostnou tvář
nevážně plvají.

Červené vezmu šaty
Pán můj krev prolívá,
od hlavy až do paty
zmrskaný omdlivá:
všeho zranily metly
i také udice,
dosti jste Židé bili,
ach, nebijte více.

Vezmu plášť *šarlátový*,
Pán v šarlátě stojí,
maje věnec trnový,
za krále se strojí:
krále svého ohavně
Židé korunuji,
tepou nemilostivě,
rouhavě klanějí.

V barvě pochodím *vodní*,
Pilát se umývá,
že smrti není hodný,
pán lidu povídá:
Židé křičí: Ukřižuj,
ukřižuj, Piláte,
císaře se nestrachuj,
odpovíme za tě.

Šedivě se přistrojím,
již jest ortel vydán,
zlostní Židé se smějí,
že na smrt musí Pán:
již předce musí jíti,
politůž ho nebe,
musí předce umřítí
zlý světe pro tebe.

Bileš já se přistrojím,
tobě, Kriste králi,
neb jsi velmi posměšně
veden byl před Židy:
majíc tě litovati,
nic sobě neváží,
ano i v tom zastávat,
z tvé sukně tě svláčí.

Roucha popelatého
budu užívatí,
již Ježíše milého
na smrt vedou kati:
kříž těžký s sebou nesa
na zemi připadá,
častokrát pod ním klesá,
bledne i omdlívá.

Nachový stroj obleču,
Pán visí na kříži,
hříšné tělo pozvednu,
k Bohu Otci touží:
ach, Bože můj, můj Bože,
proč jsi mne opustil,
přijmiž mé velké hoře,
bys hříšným odpustil.

Barvu vezmu *nebeskou*,
pohlídnu do nebe,
zvím co říká nad hořkou
smrtí Stvořitele:
slunce svou jasnost mění,
měsíc se zatmívá,
pukají se kamení,
země se otvírá.

Do barvy se zaviji
posláz *fialové*,
Kristus po své pašiji
odpočine v hrobě:
kamenem přivalený
měj se dobře, Pane,
na tebe do skonání
srdce mé vzpomene.

Píseň tuto *barevnou*
šťastně ten přezpíval,
který smrt Krista Pána
v své paměti míval:
známí, také neznámí,
všickni ji zpívejte,

Kristovo Umučení
v své paměti mějte.

Tištinský kancionál

1647

ADAM MICHNA Z OTRADOVIC

ČESKÁ MARIÁNSKÁ MUZYKA 1647

LOUTNA ČESKÁ 1653

SVATOROČNÍ MUZYKA 1661

VÁNOČNÍ ROSYČKA

1647

Již jest spadla rosyčka
tolikrát žádaná,
z nebe spadla rosyčka
jednou vyžádaná.

Chcešli vědět rosyčka
kde se ta nachází?
V Betlémě ta vodička
šťastně nám vychází!

Křesťanská pospěš duše,
rosa jest tekoucí,
ach, nezaspí ji duše,
jest i vytekoucí.

Zbírej z rána rosyčku,
pozdě při poledni:
pros za pomoc Mamičku,
nebudeš poslední.

Nebudeš, ach nebudeš,
dím opět, poslední:
když Jozefa mít budeš,
budeš jistě přední.

Jozef Pěstoun jest kvítek
betlémského ráje,
Marya jestiť štípek
betlémského máje.

Polila jest ten štípek
hojně rosa z nebe,

pokropila ten kvítek,
člověče, pro tebe.

Odtud, odtud i tobě
teče ta rosyčka:
duše má, vem ji k sobě,
jest čerstvá vodička.

Žádal David vodičku
z cisterny betlémské:
teď, člověče, rosyčku
máš z krve panenské.

Tuť přednáším vodičku,
žížnivá dušičko,
vypi tuto rosyčku,
skučící hrdličko!

Přestane tak samota
tak dávného vdovství,
a nastane štědrota
bohatého božství.

Nepřestávej rosyčko
svět obvlažovati,
nepřestane rosyčko
on tě milovati!

Czechá Maryánská Muzyka

1647

VÁNOČNÍ NOC

1647

Chtíc, aby spal, tak zpívala
synáčkovi
matka, jež ponocovala,
miláčkovi:
Nynej, rozkošné děťátko,
Synu Boží,
nynej, nynej, nemluvňátko,
světa zboží.

Tobě lůžko jsem ustlala,
Spasiteli,
tvory k tvé chvále svolala,
Stvořiteli:
Nynej, krásu a korunu
svrchovaná,
nynej, milujících cenou
vinšovaná.

Nynej, ta jest matky žádost,
holubičko,
nynej, všech andělův radost,
má perličko:
slávu, chválu vždy nabudeš
od mamičky,
když se vyspíš, jísti budeš
med včeličky.

Osladímť ním tvou kašičku
k tvé libosti,
otevřeš, vím, tvou hubičku
k té sladkosti:

Nynej, ráje mého kvítku,
rozmaryne,
z tebeť sobě dělám kytku,
jež nezhyne.

Ó fialo, ó lilium,
ó růže má!
nynej, vonné konvalium,
zahrádko má!
Ó loutno má, ó labuť má,
můj slavičku,
nynej, líbezná harfo má,
cymbáličku!

Na dobrou noc, ej hubička,
nynej, dítě,
kolíbat bude matička,
nynej hbitě:
Spí miláček! umlkněte,
andělové!
se mnou k Bohu přiklekněte,
národové!

Česká Maryánská Muzyka 1647

PANENSKÉ ALŽBĚTY NAVŠTÍVENÍ

1647

Jak jest Maria seznala,
že jest Alžběta počala,
hned se na cestu vydala,
aby se jí k službě vzdala.

Vyprovázeli andělé,
předcházeli archandělé,
okolo serafínové
lítali, cherubínové.

Větrové prudké foukání
změnili v příjemné vání,
milí zefírové váli
a Marii průvod dali.

Modrá obloha nebeská
bez obláček byla všecka,
ta barva Panně slušela,
ta liberaj být musela.

Květny louky nohám kvítí
podávali, chtějíc míti
jí za paní a královnu,
odtud činili poklonu.

Vysoké hory a skály
tuto sobě radu dali,
aby Panně ustoupili
a jí cestu zhotovili.

Klaněli se jí lesové,
klátili se jí hájové
a po nich litajíc ptáček
počal býti znící žáček.

Kdož vypraví, kdož vysloví?
jak jsou se vítali noví
tyto matky nevidaný,
v světě nikdy neslýchaný?

Nemohu dál, neb omdlívám,
protož i ten zpěv skonávám:
rozplývaly láskou obě,
to myslíc, nevím o sobě.

SVATÉ LÁSKY LABYRINT

1647

Ach, ach nevím kudy kam,
ach, točím se sem i tam,
 má lásko, ó Kriste můj:
 právě jsem v labyrintu,
 v zmateným labyrintu,
 má lásko, ó Kriste můj.

Kdož mne z něho vyvede
a ku Kristu přivede?
 má lásko, ó Kriste můj?
 bud' lásko Ariadna,
 s nitičkou Ariadna,
 má lásko, ó Kriste můj.

Přes pahrbky a skály
vandrujme, bud' me stáli,
 má lásko, ó Kriste můj:
 hledejme bez přestání,
 kde máš své, Kriste, stání,
 má lásko, ó Kriste můj.

Jestli tě tam nenajdem,
snad tě v oudolí najdem,

má lásko, ó Kriste můj:
přehledáme jeskyňky,
prozradí tě kamínky,
má lásko, ó Kriste můj.

Zdaliž jsi v hustém lese,
jenž drahně křoví nese,
má lásko, ó Kriste můj?
Skrz vše se pusťme mile,
bude nám krátká chvíle,
má lásko, ó Kriste můj.

Zdaliž mezi fialou
skrýváš tvář tvou přemilou,
má lásko, ó Kriste můj?
Fialo, ach, fialo,
vydej ho, ó fialo,
má lásko, ó Kriste můj.

Zdaliž mne vonná růže
s tebou loučiti může,
má lásko, ó Kriste můj?
Odlož trní, růžičko,
půjč Ježíše maličko,
má lásko, ó Kriste můj.

Zdaliž lilium bílé
jesti' tobě tak milé,
má lásko, ó Kriste můj?
Ať netrápím se více,
rač potěšit mé srdce,
má lásko, ó Kriste můj.

Vítězství, již vítězství,
nabyl jsem velké štěstí,

má lásko, ó Kriste můj:
z labyrintu jsem vyšel
a k mému Kristu přišel,
má lásko, ó Kriste můj.

Budiž zdráv, milý hosti,
tebe maje, mám dosti,
má lásko, ó Kriste můj:
v mém srdci zaraz tvůj stan,
v mém srdci Kriste zůstaň,
má lásko, ó Kriste můj!

Česká Maryánská Muzyka

1647

VELIKONOČNÍ VÍTĚZSTVÍ

1647

Vstal z mrtvých Kristus,
vítězný Kristus,
jest poražená
smrt přemožená,
svět se raduje
a poskakuje
rozveselený,
všecek zelený,
minula žalost,
nastala radost.

Vstal z mrtvých Kristus,
vítězný Kristus.

Již se stkví nebe
a dává sebe
k této slavnosti,
k této radosti
svítí slunéčko,
třpí také všecko
nebeské zlato,
jehož jest tato
muzika radost,
odejdi žalost.

Vstal z mrtvých Kristus,
vítězný Kristus.

Již nefoukají,
aniž broukají
v moři větrové,
zimní tvorové
nechali zbroje,
přetrhli boje,
tiché jest moře,
není v něm hoře,
všecko pokojně
teče po vojně.

Vstal z mrtvých Kristus,
vítězný Kristus.

Nejlistnatější,
nejrozkošnější
jsou lesíčkové,
jsou háječkové,
větve se klátí,
nechtěj se bāti,
skáče větříček,

sám zefíříček,
hejbá stromovím,
zahrává s křovím.

Vstal z mrtvých Kristus,
vítězný Kristus.

Zelená tráva,
vší zemi sláva,
louky odívá,
pole přikrývá,
v té zelenosti
jestiť v hojnosti
všeliký kvítek,
kteréhož lístek
jest kadeřavý
a takto praví:

Vstal z mrtvých Kristus,
vítězný Kristus.

Jarní žáčkové,
milí ptáčkové,
čížek, stehliček,
libý slaviček,
sem poskakují,
tam doskakují
a svými hlásky
zpívají lásky,
vyznávajíce,
zvelebujíce:

Vstal z mrtvých Kristus,
vítězný Kristus.

Sám z nevděčnosti,
beze vší ctnosti
ležíš v dolinách,
zdřímáš v hlubinách,
člověče v zlosti
od maličkosti,
probud' se jednou,
povstaniž jednou
a zpívej píseň,
vítěznou píseň:

Vstal z mrtvých Kristus,
vítězný Kristus.

Česká Maryánská Muzyka

1647

VELIKONOČNÍ PASAMEZA

1647

Nyní se vše proměnilo,
křesťané plesejte,
vše žalost v radost změnilo,
křesťané zahrejte:
náš z mrtvých povstal Spasitel,
nás vykoupil Vykupitel,
slávu, chválu vzdejte.

Aj, nebeští zpěváčkové,
píseň začínejte,
po nichž vy, zemští žáčkové,

k muzice se znejte:
dle taktu Boha věčného
ať jest velikonočného
zpěvu jeden smysl.

Dennice svět pozlacuje
svými paprskami,
a travičku postříbřuje
jako s penžličkami:
přestala noc, slunce vyšlo,
a spasení světu přišlo,
ptáčkové pískejte.

I my všickni vstaňme vzhůru,
Krista milovníci,
dostavme se k tomu kůru,
Krista služebníci:
pod ním všecko peklo leží,
před ním smrt a svět pryč běží,
zvítězils! zpívejme.

Zpívejme, všickni zpívejme,
zima pominula,
jaro milý přivítejme,
zem se vyvinula,
zelenají se lesové
i listnatější hájové,
kvetne Kristus kvítek.

Hody jsou velikonoční,
všickni se hotovte,
chudí a vy v zboží mocní
k Beránku přiskočte,
jemu, jemu alleluja,

vděčné, věčné alleluja
trubte, zabubnujte!

Česká Maryánská Muzyka

1647

PANENSKÉ NAROZENÍ

1647

Přešťastný den narození
blahoslavenné Panny,
radujme se bez prodlení,
pošla Maria z Anny.

Neplodné matky vzdychání
jednout' jest konec vzalo,
a truchlivé naříkání
podobně se skonalo.

Anno, šlechtná matičko,
po pláči zaraduj se,
na dceru, šťastná babičko,
pohlídni a zasměj se.

Vítej to lilium bílé
aneb bílou růžičku,
chovej, miluj roztomile
tuto svou Mařenčičku.

Ach jak vůně z toho kvítku
líbezně vyskakuje,

žádá z něho míti kytku,
jenž na věky kraluje.

Odtud, Joachyme, rod váš
k vyvýšenosti přijde,
odtud milý Spasitel náš
k spasení světa vyjde.

Ó vítej dni tak žádaný
Marie narození,
vítej jednou vyžádaný
dni šťastného zplození!

Česká Maryánská Muzyka

1647

MARIÁNSKÉ AVE

1647

Stotisíckrát pozdravuji,
k tobě lásku obnovuji:
ach mé, ach mé pozdravení,
budiž tebe zvelebení.

Budiž zdráva vychválená,
Panno Matko oslavená:
s hvězdami korunovaná,
v lásce boží vychovaná.

Hrdličko má, ó ptáčku můj,
ach, holubičko, kyž jsem tvůj:

abych s tebou prozpěvoval,
Syna tvého vychvaloval.

Ó květná pěkná zahrado,
v níž se pase bílé stádo
beránkův, ovčiček milých,
duší v Bohu vyvolených.

Tvé bílé kvítí miluji,
růži červenou schvaluji,
pod stínem tvých ratolestí
odpočívát chci s radostí.

Stotisíckrát pozdravuji
a sílu tvou vypravuji,
ó ženo nepřemožená,
ó panno neporušená!

Pozdravuji, pozdravuji,
jenž tě nad všecko miluji,
můj poklade roztomilý,
má perličko v každé chvíli.

Bud' zdráva nebeská bráno,
bezpečná všech nás obrano,
naděje všech putujících,
čerpadlo všech se plavících.

Včelička jsi, ó panenka,
muže neznajíc, milenko,
zbírej z nás sobě sladkosti,
zbav nás vši světa hořkosti.

Tak skonávám pozdravení,
lásky k tobě oznámení,

s tímto dárkem nepohrzuj,
bud' tvůj vínek, nezavrhuješ!

Česká Maryánská Muzyka

1647

MARIÁNSKÁ MYSLIVOST

1647

Mariánští milovníci,
Matky boží služebníci,
nuže střely se uchopte
a k tomu lovu se chopte:
lovit budem Matku boží,
srdce matky, vaše zboží.

Víte s jakou jí chtivostí
a s jak chytrou myslivostí
po ní se máte pouštět,
nikdá se jí nespouštět?
Neb lovíte Matku boží,
srdce matky, vaše zboží.

Nuže leče roztahujte
a lučiště natahujte,
k lovu nástroje připravte
a do osidel ji vpravte:
neb lovíte Matku boží,
srdce matky, vaše zboží.

Po horách, dolech běhejte,
po ní tužebně vzdychujte,

sem i tam se obhlídejte,
na ni samou pozor dejte:
neb lovíte Matku boží,
srdce matky, vaše zboží.

Bystře se mějte, volejte,
a po ní chytře strilejte,
třebas ona v lese, v háji,
věřte, vám se neobhájí:
neobhájí Matka boží,
srdce matky, vaše zboží.

Třebas vskočila do moře,
nemějte vy nad tím hoře,
jestli jste prv byli lovci,
můžete také být plavci:
a ulovit Matku boží,
srdce matky, vaše zboží.

Nic není tak vysokého,
ani co tak hlubokého,
kdežby jste se nevydali,
třebas by jste život vzdali:
neb lovíte Matku boží,
srdce matky, vaše zboží.

Třebas šla do hlubokosti
a pekelníkův ouzkosti,
bude ještě dobře s vámi,
když jest láska mezi vámi:
máte totiž Matku boží,
srdce matky, vaše zboží.

Kdo bez ni jest, smrt mu bývá,
vše potěšení pozbývá,

menší pekla jest trápení,
než té zvěři obloupení:
jest tato zvěř Matka boží,
srdce vaše, vaše zboží.

Jestli pak odtud vyskočí
a na širé pole vskočí,
jest vám vinšované pole,
kdež se honí ta do vole:
která sluje Mátě boží,
srdce vaše, vaše zboží.

Tehdáž okázat spomáhá,
kdo druhého v lásce zmahá,
jak jste v lásce upevnění
a jak vroucně zapálení:
proti Mátě, Mátě boží,
máti své a svému zboží.

Totíž pravým milovníkem
a pokorným služebníkem
sebe býti vypravuje,
když svou máti oslavuje:
vůbec z lásky Mátě boží,
máti svou, poklad a zboží.

Což pak tehdáž učiníte,
což bídni začít míníte?
když bude chtít v nebi sídlo,
ne s vámi, než v nebi bydlo:
ujde Mátě, Mátě boží,
mátě vaše, vaše zboží.

Ač ona to má na vůli,
budete však mít s ní zvůli,

můžete vy za ní jiti,
musí ona vás pojiti:
 neb jest Matka, Matka boží,
 mátě vaše, vaše zboží.

Když jste jí v světě sloužili,
slušno abyste užili,
 vyjati z jha d'ábelského,
 pohodlička nebeského:
 neb jste ctili Máti boží,
 sodálové, vaše zboží.

Ó přešťastni služebníci,
mariánští milovníci,
 kteří jste ji velebili
 a s ní stále v lásce byli:
 s Máti vaší, Máti boží,
 vaším srdcem, s vaším zbožím.

Bud'to sem i tam se vrací,
a kde koli se obrací,
 bez vás nemůže zůstati,
 aniž vy bez ni obstáti:
 lovme, lovme Matku boží,
 srdce matky, naše zboží!

Czechá Maryánská Muzyka

1647

POBOŽNĚ UMÍRAJÍCÍHO VALE

A SALVE

1647

Poslední bije hodina,
umíráme.
Vůle jest v tom Hospodina,
jí se dáme.

Již jsem dávno tebe žádal,
dome boží,
vidím, že jsem již vyžádal,
ach mé zboží!

Ó Sion, Sion, horo má,
nastokráte
vítej, vítej naděje má
tisíckráte.

Vítej stříbro, vítej zlato,
ním se stkvěje
nebešťanův hora tato,
jak se směje.

Semotam máš kvítí dosti
rozličného,
máš jara, léta v hojnosti
rozkošného.

Pole, louky, háječkové
květnou, rostou,
po nich pasou se ptáčekové
mezi rosou.

Anjelé jsou ti ptáčkové
tvého ráje,
jsou ó Sion miláčkové
tvého máje.

S křídly zatřepetejte,
ó ptáčkové,
a tak větříček popřejte,
miláčkové.

Ach roso, milý deštičku,
rozpouštěj se,
obvlaž hořící dušičku,
vylívej se.

A tak k Bohu má dušička
se vynese,
čerstvá jako holubička
se přinese.

K nebi, k nebi pospícháme
s ochotností,
k Bohu, k Bohu vylítáme
v pobožnosti.

A ten jest mé písně konec,
znamenejte,
již mne volá z nebe zvonec,
provázejte!

Česká Maryánská Muzyka

1647

DUŠÍ VĚNO

1653

Tereza to uvážila
a mně své srdce dala,
do nějž ten kvítek vsadila
a taky jej mně vzdala:
kdybych nebyl stvořil nebe,
nyní bych já je stvořil,
a to, Terezo, pro tebe,
a tak bych se ti dvořil.

Tvé lůžko jest spořádáno,
roztomilá panenko,
tvrdé se zdá a poddáno
nepokoji, milenko:
však aby v něm se složily
mnohé panny přispíší,
v lepším mne nepoložily,
ty k tvé správě zapíší.

Když tě sen bude trápiti
tak, že sotva obстоjíš,
nezoufej, nemůž ztratiti,
ty v mé ochraně stojíš:
pomine noc, jitro vyjde,
poznáš, co kříž přináší,
po mračnu sluněčko přijde,
kříž do nebe přenáší.

Lůžko kvítím posypané,
ej jak rozkošně kvetne,
odtud barva, vůň povstane,
odtud ráj, máj vykvetne:

v tom ráji máji panenky
tvé, Terezo, se pasou,
na tvých lukách mé milenky
k věčnosti se vypasou.

Tvé roucho má být šlechetnost,
sice hostem nebudeš,
ctnost tvůj hábit, nešlechetnost
ať jest pryč, sic mne zbudeš:
ať svět pejchu provozuje,
nezáviděj mu zlata,
ať své milé zavojuje
a vykydne do bláta.

Mnoho se nyní přikrývá,
co sice špinavého,
tak se had, drak v díře skrývá,
tak mnoho ohavného:
však se někdy všecko zjeví,
v pokání duše trvej,
i tvé slzy se vyjeví,
do smrti v nich vytrvej!

Loutna Česká

1653

SVATEBNÍ VĚNEČEK

1653

Posypte mne kvítkami
z růží a lilium,
obložte mne kytkami,

spojte konvalium:
mé srdce v mdlobě leží,
to žádá lékařství,
ode mne můj duch běží,
nedbá na císařství.

Ó bolest s veselostí
v mém srdci smíšená,
trápíš a těšíš dosti,
ač nejsem zděšená:
v sladkém zpívám trápení,
labuť milující,
dychtím po mém spasení
po Bohu toužící.

Labuť jsem vyvolila
k mé loutny muzice,
aniž nejsem zpozdilá
k té její písničce:
barva její i hlásek
k mé svatbě se hodi,
mnoho způsobů lásek
vše zlé pryč zahodí.

Vějme věnce k veselí,
lásko podej kvítí,
buďme při tom veselí,
ty mne budeš míti:
jiných všech se vzdaluji,
zvítězí hlas, lásko!
tebe, Krista, miluji,
drahá srdce částko!

Dominikus otvírá
zahrádku přemilou,

Norbertus nezavírá
louku k svatbě milou,
Ignatius i háje
přeje k mému sňatku,
nebeské kvítí máje
propůjčuje k svátku.

Venuše poražena
jest svým myslivečkem,
moc její vyražena
krvavým střelečkem:
s vítězstvím, ó vítězství,
naše věnce vějme,
ó mé veliké štěstí,
mír a pokoj mějme.

František v sněhu leže
lilium obítil,
v trní Benedikt věze
růži jest ozdobil:
k mému věnci kvítkové
tito budou svatí,
ti boží miláčkové
mne choti ošatí.

Zbiti jsou nepřatelé,
panenky, zpívejte,
andělé jsou přátelé,
věnečkem zahrejte:
k svatbě směle přistupte,
již ženich vychází,
z těla světa vystupte,
Ježíš k vám přichází.

HORLIVÁ TOUŽENÍ PO NEBESKÉM

RÁJI

1661

Máj žádoucí,
Bože všemohoucí,
když na tě vzpomínám,
od lásky omdlívám,
nic nemiluji nad tebe,
přijmi mne k sobě do nebe.

Kdež plesají
a sladce zpívají
svatí andělové,
nebeští žáčkové:
jejich libezná zpívání
táhnou srdce k milování.

Kdež stromové,
tu svatých stanové
z zelených větvíček,
jde tichý větříček,
všelikou žalost zahání,
ode všech neřestí chrání.

Jaro milé
má kvítky spanilé,
lísteček nechřadne,
travička nevadne,
věčnostálou zeleností
vzbuzuje svaté k radosti.

Mučedlníci,
boží služebníci

v oděvu barveném,
jak růže červeném
co jasné slunce se stkvějí,
po ráji se procházejí.

Panicové,
boží miláčkové,
u prostřed bylinek
vijí sobě vínek
z lístků nikdy neuvadlých,
z kvítků vůně rajské plných.

Panny bílé,
tváří sličně milé,
mezi liliemi,
vonnými růžemi
přesladce zpívajíc chodí,
Beránek boží je vodi.

Každý svatý
má příbytek zlatý,
z drahého kamení
jejich jsou stavení
v arcirozkošných zahrádkách,
při mnohých čerstvých studánkách.

V té radosti
beze všech žalosti
vesele zpívají
a Boha vzývají:
ó kyž s nimi věčně zpívám,
tebe, Boha mého, vzývám.

Svatoroční Muzyka

1661

385

VÍTÁNÍ NAROZENÉHO

PÁNA KRYSTA

1661

Ježíška přivítejme,
k Spasiteli se znejme,
poklonu slušnou činme,
z pravého srdce rceme:
Vítej, Ježíšku milý!

Vítej, Ježíšku malý,
země i nebes králi,
ó naše potěšení,
v smutku obveselení:
Vítej, Ježíšku milý!

Ručičky mu líbejme,
nožiček se chytejme,
srdce mu obětujme
a sladce prozpěvujme:
Vítej, Ježíšku milý!

Všech nástrojové kůrů,
harfy, cytáry, vzhůru
ať jsou, ať zní cymbálky,
loutny, trouby, pišťalky:
Vítej, Ježíšku milý!

Pospěšte, čížičkové,
přilette, slavičkové,
Ježíška obveselte,
líbezně mu zpívejte:
Vítej, Ježíšku milý!

Přileťte, holubičky,
pospěšte sem, hrdličky,
děťátko přivítejte,
sladké písně zpívejte:
Vítej, Ježíšku milý!

Jesle zhřivej, osličku,
chraň od zimy, volečku,
Ježíška maličkého,
Pána však velikého:
Vítej, Ježíšku milý!

My pak tím libezněji
zpívejme i sladčeji:
Vítej, náš Spasiteli,
vítej, Vykupiteli,
vítej, Ježíšku milý!

Svatoroční Muzyka

1661

POZDRAVENÍ DĚŤÁTKA JEŽÍŠE

1661

Sličné pacholátko,
vítej, Synu Boží,
milostné děťátko,
vítej, světa zboží:
Mesyáši pravý,
králi věčné slávy,
vítej, ctné děťátko,
milé nemluvňátko!

Ach, kdož tě tak snížil,
jenž v nebi kraluješ,
kdo tě tak obtížil,
jenž v světě panuješ:
lásky tě snížila,
lásky obtížila,
proč nás tak miluješ,
proč se tak snižuješ?

Z nebe jsi poslaný,
ó překrásný kvítku,
z té vonné zahrady,
z nebeských příbytků:
ó lilium vonné,
potěšení hojné
všech truchlých, soužených,
v bídách postavených.

Osypte kvítkami
ten kvíteček krásný,
ozdobte hvězdami
to slunýčko jasné:
jenž lásky své září
mé srdce proráží,
ó krásno rozmilá,
ó růže spanilá.

Sem všickni ptáčkové
k Pánu pospíchejte,
vy lesní žáčkové
líbezně zpívejte:
pospěšte, zpívejte,
čest a chválu vzdejte
děťátku milému
Ježíši malému.

Vši jest hoden chvály
Bůh pro nás vtělený,
to děťátko malý,
nám dnes narozený:
ó nestíhlá milost,
mého srdce libost,
překrásný Ježíši,
poklade všech duší!

Svatoroční Muzyka

1661

PÍSEŇ O RŮŽI ČERVENÉ

1661

Jaký to kvítek červený
vidím v hradeckém roli,
zajistě byl on barvený
před lety v římském poli,
karafilát nebo růže,
zdaliž jest kdo nám poví,
kdo jej rozeznati může,
rci, ať se každý diví.

Růže jest ovšem červená,
kdo chce pochybovati,
HYPPOLITUM ji zejména
můžeme jmenovati:
velice hustá od ctností,
ctnosti ji naplnili,
ukrutníci svou lítostí
přepěkně obarvili.

Jaká bude vůně její,
jak kořen přehluboký,
necht' větrové jak chtí vějí,
růst však bude na věky.
Ó kvítku převelmi krásný,
o Hyppolite svatý,
ty jsi jak dennice jasný,
nebs v rajske pole vzatý.

Ó růže přelibé vůně,
hodná jsi té zahrady,
slouhu, Hyppolite, Páně
v nebeskés přijat hrady,
tvá krása právě růžová
jak Hradec okrašluje,
červenost hyppolitová
nebe obveseluje.

Ej tedy hlasy zdvihejme,
staří i také mladí,
ke cti patrona zpívejme
ve dne i v noci rádi,
dnešního dne začal kvísti,
když nad tyranem slavně
skrže smrt dostal vítězství,
ó slavme jeho slavně.

Vlastní krví jest zalitý
ten kvítek předústojný,
již pro víru tyran litý
vycedil množství hojný,
přelibá z něho vychází
vůně před tváří boží,
též v světě jenž se nachází
všech svatých vůni množí.

O drahé barvy růžičko,
o krásu červenosti,
slyš nás, Krystová perličko,
ať prospíváme v ctnosti,
po tvé vůni chcem kráčeti,
ty chtěj nám pomáhati,
o tvých chvalách nemlčeti,
tebe vychvalovati.

Naposledy prosbu naši,
o Hyppolite přijmi,
z bídy, již tu hříšník snáší,
Jindřichův Hradec vyjmi:
odvrať hlad, mor, nakažení,
bys byl ode všech chválen,
k věčnému přived' spasení
my tě vzýváme, Amen.

Svatoroční Muzyka

1661

ZVANÍ VŠEHO STVOŘENÍ
K SLAVNOSTI JMÉNA JEŽÍŠ

1661

Ježíš, to přesladké jméno,
budiž vždycky zvelebno,
nemeškej žádné stvoření,

jednokaždé pokolení
jak nejvejš uctíti.

Čest jemu i vy ptáčkové,
kanárkové, slavičkové,
vzdávejte podle možnosti,
vzdávejte chvály v hojnosti,
nechtějte prodlíti.

Lev silný, rychlý jelínek
ať svých nakloní kolínek,
s ním všechna jiná zvířátka,
slepičky i ty kuřátka,
Ježíše uctěte.

Bylinky svou zeleností,
kvítičko pak spanilostí
tak uctěte slavné jméno,
tak od vás vždy buď chváleno,
budiž bez skončení.

Nakloňte se i stromové,
hájové, také lesové
ke cti jména přeslavného,
jemuž nemáme rovného,
cti všecko stvoření.

I vy přečisté vodičky,
všecky vespolek rybičky
rozmnožte čest toho jména,
skrz vás zroste jeho cena,
uctěte Ježíše.

Oheň, povětří, větrové,
všickni společně živlové,

chvalte jméno dle možnosti
s největší ponížeností,
ctěte bez prodlení.

I to stvoření slunečné,
všecky hvězdičky společně
svěťte dnes mnohem světleji,
tak časové dnešní chtějí,
tak slavnost veliká.

Nemeškejte nebešťané,
chvalte i vy jméno Páně,
zemské, nebeské stvoření
tomu jménu ať se klaní,
ať uctí s vděčností.

Svatoroční Muzyka

1661

O SVATÉ PANNĚ DOROTĚ

1661

Pěknou dnes velmi růžičku,
přesazenou do rajske zahrádky,
drahou nad míru perličku,
přenešenou na nebeské hrádky,
vidíme s radostí,
s mnohou veselostí.

Krásné jest této růžičky
barva, nad barvy všechny krásnější,
větší jest této perličky

cena, nad ceny všechny vzáctnější,
jest Bohu milejší,
mnohem příjemnější.

Sluší její ctnosti znáti,
nuž tedy společně vypravujme,
a všem o ní známost dáti
vesele častokrát opakujme
všem, všem oznamujme,
vůbec vyhlašujme.

Její moudrost převeliká,
jak SAPRICIO se vyjevila,
pilnost tu i hned všeliká
k převrácení ji se přiložila,
ale nesvolila,
nijakž odstoupila.

Panna by obětovala
poručil tyran, bohům pohanským,
když se ona zpečovala,
zacházel s ní způsobem tyranským,
dal jest ji pálení,
překrutně zbiti.

Nejprv však její sestřičky,
které prv víru svatou zapřely,
o krásu této růžičky
z poručení jsou se pokoušely,
oč jsou se snažily,
brzyčko zkusily.

Naučení sestry přijavše,
hned krásu růže zamilovaly,
k dobré cestě se vrátivše,

zase k církvi svaté se přiznaly,
více nespustily,
oheň podstoupily.

Tu víc ukrutník rozpálen
velel Dorotu ohněm mučiti,
od hněvu jsouce ošálen
rozkázal ji hrozně v ústa bítí,
neb jest se mu smála,
na muky nedbala.

Pod meč jsouce odsouzená,
na místo s radostí pospíchala,
panenka blahoslavená
vesele na smrt se ubírala
do rajske zahrady,
čekajíc náhrady.

Theophilus jí se smějíc
z té zahrady růže chtěl viděti,
slíbila nepochybujíc,
vroucně nepřestala se modliti,
brzo co žádala
mocná ruka dala.

Času ačkoliv zimního
růže i ovotce přinesené
od poslička nebeského
k Theophilovi jest donešené,
tak se mu líbilo,
jej s Bohem spojilo.

Panna hrdlo pod meč dala,
krev nevinná pro Krista cezená,
budiž Bohu čest a chvála,

budiž i svaté čest rozmnožená
zde, v nebeském hradě
v ty rajske zahradě.

Svatoroční Muzyka

1661

SLAVNÉ SYNA BOŽÍHO VZKŘÍŠENÍ

1661

Ó převeselá novina,
o arcišťastná hodina,
chval duše má Hospodina:
vstalt' jest z mrtvých můj Spasitel,
smrti, d'ábla vítězitel,
radůj se všecko stvoření
z Páně vzkříšení,
chvála Bohu, chvála Bohu,
chvála na výsosti.

Vítej Ježíši vzkříšený,
bleskem slávy oblečený,
již zašel čas zarmoucený,
temnost se v čas obrátila,
žalost v radost proměnila,
minuli těžká trápení,
všecko se mění,
chvála Bohu, chválu Bohu,
chvála na výsosti.

Růže, kterouž smrt zavřela,
dnes se zase otevřela,

krásněji než prv rozvila,
to jest ten kvíteček z ráje,
nebeského rozkoš máje,
z něhož libá vůně vzniká,
srdce proniká,
chvála Bohu, chvála Bohu,
chvála na výsosti.

I bodlavé trní kvete,
jižť se Pilát víc nezplete,
svaté hlavy nepohněte,
rány se mile rozvily,
v kvítečky se obrátily,
do mého srdce zahrádky
vsadím ty kvítky,
chvála Bohu, chvála Bohu,
chvála na výsosti.

Strom života smrt podťala,
když Kristu život odňala,
dnes přemožená zůstala,
neb vykvetly ratolesti
v krvavém dešti bolesti,
na dřevě kříže trpkého,
Ježíše mého,
chvála Bohu, chvála Bohu,
chvála na výsosti.

Věčné jaro jižť jest bliže,
neb vykvetše dřevo kříže,
na němž skonala rajský kníže:
ovotce dalo spasení,
zbavilo nás zatracení,
otvírá nebeskou říši
Kristu Ježíši,

chvála Bohu, chvála Bohu,
chvála na výsosti.

Ej tedy všickni vesele
velebme Vykupitele,
slavného vítězitele:

Alleluja zpívajíce,
veselým hlasem zvučíte,
přemožen jest náš nepřítel,
přemoh Spasitel,
chvála Bohu, chvála Bohu,
chvála na výsosti.

Chvála tobě na výsosti
z té tak veliké milosti,
že jsi nás zbavil žalosti,
nechcem být v světě bez tebe,
přijmiž nás k sobě do nebe,
kdežto kraluješ v tvé říši,
Kriste Ježíši,
chvála Bohu, chvála Bohu,
chvála na výsosti.

Svatoroční Muzyka

1661

PÍSEŇ O VZKŘÍŠENÍ PÁNĚ

1661

Plesej všecko stvoření,
tvůj Pán dnes z mrtvých vstal,

bud' konec zarmoucení,
již smutný čas přestal,
minulo trápení,
čas jest obveselení,
plesej a radůj se.

Svatí patriarchové,
plesejte radostí,
věrní boží sluhové,
vyjděte z temnosti,
čeho jste žádali,
šťastně jste dočekali,
přišlo k vám spasení.

Plesejte andělové,
nebeští měšťané,
zarmuťte se d'ábové,
pekelní katané,
Kristus svět vykoupil,
peklo šťastně obloupil,
vězně vysvobodil.

Radůjte se nebesa,
otvírejte brány,
nebeský ráj ať plesá,
Kristus vítěz slavný
nové z pekla vede
měšťany k vám přivede
do věčné radosti.

Ó nebeské slunýčko,
svítiž dnes jasněji,
krásné nebes očičko,
patřiž veseleji:
radůj se z vzkříšení,

jenžs truchlilo z trápení
stvořitele tvého.

Radujte se, ó lidé,
neb váš Vykupitel
učinil konec bídě,
kterouž had nepřítel
na vás byl uvedl,
když Adama podvedl,
vás všecy zavedl.

Raduj se všechna země,
povětrí i moře,
zemské i mořské plémě
nechej všeho hoře,
vítej Pána tvého
dnes z mrtvých vzkříšeného,
vítěze slavného.

Veselte se ptáčkové,
prozpěvujte sladce
k radosti opravdové
vzbuďte lidské srdce
z zelené větvičky
pějte libé písničky
k slávě Krista ctného.

Svatoroční Muzyka

1661

MAGDALENA U HROBU

1661

ANDĚLÉ:

Nermut' se víc, Magdaléno.
setři slzy z svých očí,
potěš se, truchlivá ženo,
již se vše jináč točí,
minul čas žalostný,
již nastal radostný.

Kristus Ježíš umučení,
kteréhož hledáš v hrobě,
dnes vstal z mrtvých oslavený.
stkví se v velké ozdobě,
tělo jeho krásné
jako slunce jasné.

MAGDALENA:

Ach, neníť mi potěšení
z vašich slov, ó andělé!
Jest příčina zarmoucení
dím pravdivě a směle:
čím víc mi mluvíte,
tím žalost množíte.

Ach, šťastnější jsem prv byla,
neb jsem mrtvého měla,
již i toho jsem ztratila,
jakž bych žalost neměla?
Již nemám mrtvého,
těž ani živého.

Ježíši, mé potěšení,
kdež mám tebe hledati?
Ó lásko má, ó mé jmění,
jak tě mohu dostati?
Kde jsi, můj Ježíši,
ó poklade duší?

Coť jest celý svět bez tebe,
jať na ten svět nevražím,
bez tebe nechci mít nebe,
nic je sobě nevážím:
i nad samou sebe
tak miluji tebe.

Pročež budu tě hledati
po vrších i oudolích,
po lesích budu běhati,
po lukách také polích,
abych našla tebe,
ó má lásko z nebe.

Dej k sobě lásko přijíti,
ukaž mi svou tvář milou,
nechciť já bez tebe býti,
vší tě miluji silou:
s tebou býti věčně,
to žádám srdečně.

Svatoroční Muzyka

1661

MÁJOVÁ PÍSEŇ

1661

Májové kvítky
sbírejte, dítky,
sbírejte všickni křesťané:
jsou kvítky krásné,
ačkoliv časně,
až jaro jiné nastane.

Sbírejte bílé,
každému milé
libezné vůně kvítičko:
větríček věje,
všecko se směje,
přemile svítí slunýčko.

Travička vzhází,
zima uchází,
skřivánek se pozdvihuje:
slaviček zpívá,
slunýčko zhřívá,
všecek se svět obnovuje.

Lesy, hájové
vesměs májové
barvy na se přijímají:
osení, louky,
pole, palouky
přepěkně se zelenají.

Fiala roste,
kvítičko prosté,
vyskytuje se růžička:

všeliké kvítí
k věnečků vití,
vychází husí nožička.

Veliké zboží
toto podnoží
zem člověku ukazuje:
ale pěkněji,
mnohem krásněji
Bůh zahradu svou maluje.

Kdež kvítí žádné
nikdy nevadne,
čerstvé bez konce zůstane:
není se báti,
že vůni ztratí,
blaze kdo se tam dostane.

Májové časy
tam stálé kvasy,
tam rozkoš jest neskončená:
Tam všecko květně,
mládne, neletne,
tam léta blahoslavená.

Nebeští ptáci,
andělští žáci
tam velmi pěkně zpívají:
nikdy slavíček,
ani stehlíček
tak zde líbezně vrzají.

Těch zahrad krásu
není zde hlasu,
který by moh vysloviti:

ten nejšťastnější,
kdo z té vezdejší
do oné může přijíti.

Svatoroční Muzyka

1661

VÍTÁNÍ SVATÉHO DUCHA DO SRDCE

1661

Vítej, nebeská holubičko,
ej mé srdéčko,
tobě hnízdečko
bude milá holubičko,
přileť, vejdi v mé srdéčko.

Vítej, vítej mé potěšení,
v mém zarmoucení,
mé polehčení:
vinšovaný Duše Svatý,
v sedmi dařích přebohatý.

Ty jsi ten host nejpříjemnější,
můj nejmilejší,
můj nejkrásnější:
navštěv mé srdce žádoucí,
vejdi v srdce láskou vroucí.

Jestli jsi tedy holubička,
tě má dušička
v prostřed srdýčka

žádá míti, rač přijíti,
srdce sobě osobiti.

Jestli jsi pak ohníček božský,
jenž duše lidský
podnětem lásky
zapaluješ, ej mé srdce
troudem bude, spal je vbrzce.

Vzejde k tvé vůli a libosti
oheň milosti
i jatých ctností
oheň tvého milování,
jenž temnost hříchův zahání.

Při tom ohníčku hosti svému,
tobě milému
Duchu Svatému
láska přistrojí srdýčko,
bude tvůj pokrm brzýčko.

Jestli jsi pak libý větříček,
ej hle kvítíček
milých srdýček,
je provívej, za tvý mívej,
jak se líbí tak rozvíjej.

Jsi perla, neb drahý kamýnek?
pro ten kamýnek
bude prstýnek
srdce tebe milující,
láskou tvou plápolající.

Zapal mne tedy, můj ohníčku,
prověj větříčku,

ozdob prstýnku,
obohať mne má perličko,
přileť, rajska holubičko!

Svatoroční Muzyka

1661

VÍTÁNÍ PÁNA JEŽÍŠE
U VELEBNÉ SVÁTOSTI OLTÁŘNÍ

1661

Přijď ó můj Ježiši přesladký,
přijď do mého srdce zahrádky,
přijď zahradníku rajský,
přijď o cíli mé lásky!

Přijď a naprav co pokaženo,
obnov co hříchem jest zpuštěno,
vypleň hříchův zrostliny,
jedovaté byliny.

Místo těch vsázej kvítky rajske,
lilium čistoty panenské,
rozmaryn pobožnosti,
fialu pokornosti.

Jak se ukážeš, mé slunýčko,
vzhůru vstane všecko kvítičko,
rozvinou se růžičky,
rozkvetnou sazeničky.

Co prv uschlo horkem chlipnosti,
co hnulo vlahou nestřídmosti,
bude se zelenati,
vůni ctnosti dávati.

Přijď tedy Ježíši přesladký,
přijď do mého srdce zahrádky,
přijď zahradniku rajský,
přijď o cíli mé lásky!

Svatoroční Muzyka

1661

NANEBEVZETÍ PANNY MARIE

1661

Která jest to jak dennice
vzhůru se vznášející
nad všecku krásu měsíce
na nebe vstupující?
což to za hvězdu překrásnou,
což to za světlost přejasnou?

Jak slunce jesti' výborná,
nad slunéčko jasnější,
toť jest panenka pokorná,
z všech Bohu nejmilejší:
toť jest ta krásná hvězdička,
přesvatá Krista matička.

Radujte se, ó plavcové,
v tom světě se plavící,

radostní nastaly dnové,
ej na božské pravici
vzešla hvězda velmi krásná,
nade všechny hvězdy jasná.

Sem obraťte vaše oči,
tať vás přímo povede,
nechť se štěstí jak chce točí,
na břeh šťastně dovede:
za tou prosím přímo plujte,
v tom úmyslu stáli stujte.

O tom hvězdářové pravi
lidského přirození,
od hvězd nemoc také zdraví,
že častokrát se mění:
od té hvězdy zdraví samé,
odtud všechno dobré máme.

Skrz tu věčné zdraví pošlo,
zdraví všem spasitelné,
skrz tu slunce pravé vzešlo,
světlo nezměnitelné:
to vše k užitku našemu,
budiž chvála všemocnému.

Sem, ó dušičko nemocná,
poddej se té ty hvězdičce,
ona bude nápomocná,
hotová pomocnice:
zažene všechny nemoci
svou svatou mocnou pomoci.

Ó hvězdičko nejjasnější,
svět nám ve tmách bydlícím,

dej panenku nejčistější
srdce čisté kajícím:
za tebou ať se dostanem,
s tebou na věky zůstanem.

Svatoroční Muzyka

1661

ZVÁNÍ K KOLÉBCE PANNY MARIE

1661

Sem nevinňátka,
malé děvčátka,
sem, sem panenky,
boží milenky,
pojd'te kolibati,
líbezně zpívati.

Předivné dítě
dnes na usvitě,
panenka krásná,
jak slunce jasná
nám se narodila,
Anna ji zplodila.

Ta světa zboží
hojně rozmnoží,
synáčka zplodí,
Boha porodí:
panenkou zůstane,
nejináč se stane.

Blahoslavenou,
dnes světu danou
boží rodičku,
divnou matičku
slušná věc uctíti,
svátek zasvětití.

Pokloňme se jí
tím ochotněji,
řceme nastokrát,
kolik kdo chce krát:
Bud' zdrávo děťátko,
svaté nemluvňátko.

Nuž k ní putujme,
jí obětujme
srdce společně
řceme srdečně:
Panenko bud' zdráva,
tys všech panen sláva.

Zví každé nebe
by v chválách tebe
v cti prokázání,
v sladkém zpívání
panence zůstalo,
vše se lépe konalo.

Šťastná hodina,
jenž Hospodina
čistou matičku,
vonnou růžičku
nám na svět vydala,
jenžby smrad zahnala.

Štastné místečko,
jenž nad slunéčko,
perly jasnější,
světu milejší
hospodu půjčilo,
s ní se rozdělilo.

Sem poduštičky,
kdežby oudičky
mohla složiti,
tepla užiti
panenka maličká,
ta krásná hrdlička.

Sem sem ptáčkové,
anděličkové,
u kolibčičky
božské dívčičky
líbezně zpívejte,
na svět přivítejte.

Všecko stvoření
sem měj své zření,
sem se utíkej,
zpívat přivykej:
Zdráva buď hvězdičko,
předrahá perličko!

Svatoroční Muzyka

1661

POHRZENÍ POMÍJEJÍCÍHO SVĚTA

1661

Co pomáhá světská sláva,
an pomíjí jako tráva?
Dým v povětří větrem hyne,
život náš dnes, zejtra mine.

Co trůn pánův, berla králův,
co koruny potentátův?
Všecko někdy vezme konec,
smrt poslední chce mít tanec.

Co spomáhá krásným býti,
třebas tvář andělskou míti?
Nejpěknější sprchá růže,
v hrobě hnije tělo, kůže.

Měj i oči křišťalový,
měj i pysky korálový,
bud' vlas žlutý víc než zlato,
v brzkém čase bude bláto.

Měj zlatohlav neb hedbáví
a co koli oči vábí:
zlato země jest červená,
marná jest u lidí cena.

Co jest roucho šarlatové?
krev jest, lejno hlemejžd'ové,
pejše musí sloužit moře,
bude někdy těžké hoře.

Co choditi v aksamitě,
ošat'te se jak umíte,

pošlo z červíčkův přediva,
nač se světa pejcha dívá?

Co červ z sebe vyhazuje
velice člověk šacuje,
v tom se sadí a nadýmá,
své kochání, rozkoš mívá.

Měj se dobře marný světe,
kratičkový dým, jarní květe,
nedám se tobě mámiti,
volím věčnou rozkoš míti.

Čiň jak tě tvá vede libost,
já nestojím o tvou milost,
vzdychám, dychtím po věčnosti,
časně sahám k pobožnosti.

Svatoroční Muzyka

1661

LITERÁRNÍ OKRUH
PADESÁTÝCH LET
SEDMNÁCTÉHO STOLETÍ

VÁCLAV ROSA

PETR BENICKÝ Z TURCE

JIŘÍ KONSTANC

FRIDRICH BRIDEL

VÁCLAV ROSA

MELANCHOLICKÁ LAMENTACE

1651

Ó proměno spěšná,
jak jsi mi odporná!
Ó nestálosti lidská!
odkudž máš práva svá?
Ó jak, způsobě jiný,
ty panuješ nyní,
pročs mé srdce tak smutný,
proč tak zarmoucený?

I proč nemám věděti,
kdož panuje se mnou?
Spomož, ach všemohoucí
Bože, jenžs nade mnou!
Rovně co umrlý chodím,
zemdlený truchlením,
a jako bez rozumu,
k vůli nevím komu.

Kolikrát kratochvíle
na místech rozdílných
hledám v hájích zelených,
při vodách rozkošných,
nic nemůž potěšiti,
lamentu zbaviti,
žádné zpěvy, muziky
poobveseliti.

Ani krásný čas jarní,
v němž všeckno stvoření

plesá a se veselí
každé pokolení,
slunce jde jasně vzhůru
a libě v svém běhu
všeckno obveseluje,
k radosti vzbuzuje.

Vesele zpívá ptáček
a se proletuje,
raduje se slaviček,
silně pokřikuje,
i ty zvířátka polesní
na trávě zelený
radostně poskakují,
rozkoš provozují.

Stromové občerstvují
a se zelenají,
všickni živobytové
i polní kvítkové
v nynější čas obživují,
radost ukazují:
ach, já kavalír nešťastný
jsem vždy zarmoucený.

I což mám v mé mladosti
živ býti tak smutný,
lépe jest mi umříti,
než být zarmoucený:
Ó Bože, mocný Pane,
toběť se poroučím,
přijmiž duši mou milou,
když ji ven vypustím.

Discursus Lipirona 1651

Když jsem se v zeleném háji
procházel v měsíci máji,
přepravil přes moře velký
na ostrov převelmi pěkný,
abych spatřil položení,
poslechl ptactva zpívání.

Ostrov byl převelmi velký,
na němžto dříví vysoký,
ty nejpěknější stromové
a nejvonnější štěpové,
cedrové listí, bobkové,
myrtové a jesenové.

Lípy, kteréžto studený
vydávaly velmi stíny,
na nichžto pokřikovali
ptáčkové, se prolítali
čižkové a slavičkové,
ti překrásní stehličkové.

A jinší překrásní ptáci
našli se tu všelijací,
uprostřed louka zelená,
na níž tráva velmi pěkná,
rozkvětali pěkné kvítky,
všeliké vonné bylinky.

Po nichž hovádka maličky
poskakovali včeličky,
jinší čtvernohý zvířata

měli v lese své doupata,
na pastvách se procházeli,
sem i tam poskakovali.

A jinší věci všeliké
byly v tom ostrově divné,
kterých jazyk nejmluvnější,
žádné péro nejčerstvější
nemůže dost vymluviti,
krásu ostrova vypsati.

Na tom pak rozkošném místě
procházel jsem se vesele,
hlasem zvučným sobě zpíval,
aneb zas ptactva poslouchal,
které přelíbezné špásy
formovali divné hlasy.

Až potom když slunce k hoře
pospíchalo velmi prudce,
a ptactvo na své sedadlo
všeckno se již ubíralo,
navrátil jsem se domů zas,
zdál se mi být kratičký čas.

Odkud jsem byl z loďky vyšel,
na to místo jsem zas přišel,
ale neštěstí veliké
přišlo na mne nenadále,
neb tu lodička nestála,
nevím zdaliž pryč uploula.

Ó sladké lidské naděje,
jakž se divně v světě děje,
toho jsem se nedomníval,

nikdy neštěstí nenadál,
abych tu v veselém háji
smutným býti měl v tom ráji.

Hle, musil jsem tu zůstati,
nemohouc přes moře plouti,
vrátil jsem se odtud zase,
chodil smutně v noci v lese,
tak že veselost prvnější
smutek přemáhal nynější.

Pominula noc, přišel den,
nebyl žádný na očích sen,
dočkal jsem se druhé noci,
nenalezl jsem pomoci:
ach můj smutku, ó bolesti,
nenadál jsem se žalosti.

Abych měl v libezném háji
zarmouceně zahynouti,
tak jsem tu často nařikal,
hlasem zarmouceným volal,
až se v lesích rozlíhalo,
že mne ptactvo litovalo.

Osm dní a osm nocí
v takové jsem lamentaci
musel na ostrově býti,
s zvěří lesnou trávu jísti,
když pak devátý den nastal,
co umrlý jsem se toulal.

Padl jsem u prostřed louky,
kdežto stály lípy velký,
tak jsem mněl, že tu zůstanu,

na tom místě hnedky umru,
v tom se nenadále ptáček
na strom posadil slaviček.

Pěkně sobě pokřikoval,
divné zpěvy provozoval,
kteréhož jsem tak poslouchal,
na něj často smutně vzhlédal,
až jsem v dřimotu upadnul,
pod tím stromem tuze usnul.

Divné se mi věci zdály,
divné sny mi přicházely,
viděl jsem na nebi předně
jasnou hvězdu podle slunce,
kterážto se jasně stkvěla,
ve dne v noci vždy svítila.

Mněl jsem, že by Venus byla,
ale divná věc se stala,
neb když potom velmi brzce
stalo se zatmění slunce,
blesk svůj potratila všecken,
nesvítla žádný víc den.

Až potom po dlouhým čase
jasnost mnohem větší zase
dostala a ve dne v noci
svítla v slunečné moci,
tak jakoby slunce nové
nastalo, anebo druhé.

Které vždy nad zemí stálo,
v horizontu našem bylo,
ale na moře svítlo,

tam svou jasnost obracelo,
tak že, kteří jsou na zemi,
ve tmách choditi museli.

Viděl jsem více, že krásný
přišly jsou ke mně tři panny,
z nichžto jabko zlaté jedna
v bílé ruce sebou nesla,
které do mý ruky dala,
takto k druhým promluvila:

Pojďme zas, neb cestu tento
nalezne, když vstane, snadno,
nechtít laskaví bohové,
aby umřel v tomto místě!
Řekla a hned bez meškání
zmizela na okamžení.

Lekl jsem se, kde jsou děly,
v tom se oči probudily,
vstanu, hledím co se dílo,
vůkol nikdež nic nebylo,
hledím, kde jest jabko zlatý,
které daly do mé ruky.

Nemám v ruce nic jinšího,
než malé nití klubičko,
a to roztočené ještě,
od něhož šly dlouhé nitě:
nad tím jsem se lek náramně,
však že není fantasie:

Těšil jsem se, a ty niti
počal na klubičko víti,
a kde byly roztaženy,

šel jsem všudy vždy za nimi
tak dlouho, až jsem to klubko
navil jako velký jabko.

Ó marné naděje lidské,
jak jsou divné soudy božské!
Ó božská prozřetelnost,
jak dá divně smutným radost!
Tak jsem za těma nitma šel,
až jsem ven z ostrova vyšel.

Discursus Lipirona

1651

PASTÝŘSKÉ ROZMLOUVÁNÍ O NAROZENÍ PÁNĚ

1670

KARDUBA:

Již denice brunatná noční z nebe zplášila blesky,
slunce horoucími na nebi vystoupilo koňmi
a na horách černých, v rovinách, dolinách, všudy jasným
světlo činí bleskem, vlnatá pastýřové stáda
vyhnali a v čerstvých křovinách vesely se prohází.
I velicí i malí jsou všichni vzhůru pastýři,
jednomyslnými hlasy každý velebnému křičíce
chválu Bohu, a nový veselý radovánky voláním
prozpěvují, křičejí, velikou plesajíce radostí.
Tento sobě zpívá, jinší sobě kejdy nadejmá,

v pišťalu ten dejchá, a onenno na šalmaji vejská.
Trouby znějí rohový, a hučí nadmejchané dudky,
housle zvučí tanečný, břinčí kolovrátky, modláanky,
tak že běží po horách, dolinách a lesích všudy hrozný
hláhol a černá v širokém hřmot mračna povětrí
rozráží, a modrá zvučnou hřmí obloha hudbou,
jakby Peron hřmějící na nebeském tloukl okršku,
neb zlobivý Ládoň strašnou mohl hřimati střelbou.
Všechno radosti plné, velikou plno všechno radosti
chvály Bohu vzdává, i samá také, Bárto, jehňátka
jsou veselý a skáčí, na nebi také jasněji slunce
nežli prve svítí, všickni maličkému děťátku
se radují, kterémužto dali sami jméno JEŽÍŠEK
andělé a pravili, když jsme naše hlídali nočním
stáda časem, že se nám narodil Spasitel světa mocný,
pastýř dobrý, hlasitým volajíce plesáním:
Sláva Bohu na výsosti, pokoj na zemiť lidu hojný
vůle dobré! A sedíš linej ty tu, Bartoni, smutně.

BARTA:

Což to mluviš? Co to díš, rozprávíš, Kardubo, medle?
Kýž to Bůh takovou ráčil nám dáti veselku?

KARDUBA:

Nejní jináč, tomu věř, já sám to děťátko, kterému
vůl a osel slouží, spatřil jsem v chlivě ležící.
Tent' jest Bůh, jenž nám ráčil tuto dáti zahálku,
neb nám on bude vždycky Bohem, jeho často zapáli,
často měkké skály voltář z mej ovčiny jehně.
On moje, jsem tomu jist, bude vždycky chrániti ovce.
Neb když chválu Bohu vzdávám a jmýna nebeské
vzývám, hned veselej si vedou jak starcové velicí
tak i jehňátka malý, skáčí sobě bujně kozlátka,

vlk pak zpátky běží, škodní toho jmýna mrzáci se strašejí, tak buď moje stráž, moje láska JEŽÍŠEK. Tuť jsem já to viděl pachole, nevěřil bych, k němužto z vejchodních bohatý přijeli tři králové končin, velké nesouce dary, a tomu pacholátku malému jsou je dali, jemu se klanějice, králi mocnému.

BARTA:

Ó šťastný stařečku, šťastný, díím, v pravdě pastýři! Tys to děťátko viděl? Ty na to zrozeňátko milostný patřil? Hle, šťastnější vůl i osel, nežli já jsem. Ó kdyby dáno bylo, takového malého pastušku nám viděti! Zanechavši doma všeho, hnedky pospěšným půjdu během a darem jemu nejlepšího beránka chci dát, anby na mých se mohl naleznouti ovčíních. Mám holubičku doma pěknou, vrkavýho holoubka, hůl přemilou strakatou, řemeslného vtipu a díila, za niž mně onehdá dvý tučných, věř mi, skopikův dávali, tať se hodí dobře pro malého pastušku. A k tomu jsou některý v kabeli mé kaštany dobrý, máme planých jablek, tlačenyho v hojnosti sejra! Vezmu toto, co mohu, a dámt' maličkému JEŽÍŠKU. Jen kde to páně malý? Dej, Kardubo, medle našinci!

KARDUBA:

Město Betlém jmenují, v slaměným to holátko maličký chlívě leží, a tupý kteréhožto oslátko, volátko zahřívá a chrání. V těchť jsou také králové jeslich to pacholátko ctili. Dát' se to každému rádo poupě zlatý viděti, milujet' obzvláště pastušky, neb z našeho nemohou jeho dosti vychváliti řádu. Já sám půjdu s tebou a chci také tučné kozlátka vzíti sebou, malou pro malého synáčka kolibku.

Hle, všudy již sedlský kouří k nebi vzhůru komíny,
a černý padají z vysokých hor na střechy stíny.
Dnes již pozdě bude, zejtra sobě přivstana ráno
půjdeme. Měj se zatím, upřímný Bartoni, dobře!

Dionysii Catonis Disticha moralia

1670

P E T R B E N I C K Ý Z T U R C E

J A R O

1652

Času májového,
prvostně nového
všecko stvoření žádá,
nebo toho času
veselého hlasu
slavík znamení dává:

Že zima minula,
k nám se přiblížila
libých kvítkův okrasa,
travička zelená,
úrod všech bylina,
stromův předivná sláva.

B A R V Y

1652

Královská důstojnost,
stříbrná panství dost,
červená milost dává:
bílá stydlivého,
zelená stálého,
zlatá tesklivost mívá.

Mořská je búrlivých,
plamenná pochybných,

nebeská myslí stálé,
vlasová hněvivých,
ryšavá falešných,
popelavá vůle zlé.

Broskvová jednotajnost,
světlá pak veselost,
žlutá činí bláznivost:
černá smutek nese,
modrá žalost zdá se:
tato jest barev vlastnost!

NE VŠEMU STAČÍ ROZUM

1652

Pták častým zpíváním,
jelen utíkáním
mnohékrát skok ztracuje,
ryba též, do vrše
když jednou pustí se,
ven z vrše netrefuje.

Rozum také lidský
mívá smysl těžký,
nemůž všecko pochopit:
nenarodil se ten
člověk, který by sen
mohl každý vyložit.

Verše Petra Benického

1652

JIŘÍ KONSTANC

PODOBENSTVÍ O STROMU OŘECHOVÉM

1657

Strom OŘECHOVÝ vinicím a zahradám velikou škodu činí. Nebo byvši veliký, větší částku zemské vláhy k sobě táhne, tak že se ji jiným okolním zrostlinám nedostává. Má tak široky a hustý listí, že to veliký stín dělá: odkudž pocestní se pod něj skrývají, a z té příležitosti ořechy i jiná bližší ovoce otrhávají a nohami pošlapávají. Nápodobnou škodu duši FREJOVÁNÍ činí. Nebo ji sobě hrubě podmaňuje a všechna dobrá srdce hnutí po sobě tak táhne, že k ničemuž dobrému schopná není. Jeho listí, to jest spoluobcování, jednání, rozprávky, vzkazování, pohrávání tak zhusta se dějí, že všechen čas zaneprázdnějí. Summou tolikerá pokušení, zaneprázdnění, podezření a jiné zlé věci z toho následovávají, že se tím srdce dokonce pohřizuje a ruší. Krátce o tom mluvě, taková frejování nercili nebeskou lásku, ale i bázeň boží zapuzují, duchu jeho moc a sílu ujímají a zlopověstného činí. Jest frejování, ať jedním slovem dím, dvorská kratochvíle, ale veliká srdce pohroma.

PODOBENSTVÍ O KRÁSE

1657

Jiní se honosí a okazují v své kráse, mnějice, že pro tu všichni své zření na ně míti mají. Však to vše jest veliká, neforemná, bláznovská, pouhá marnost. Čest pak od toho

vyžebaná daremni, bláznivá a směšná. Pravé dobré se tak poznává, jako pravý balsám: tent' zajisté se skušuje po krapičce do vody pouštěním: padáli na dno, jest pouhý a nejdražší balsám. Tak zdaliby kdo právě moudrým, učeným, udatným a urozeným byl, pozná se z jeho skutků, jestli ti s pokorou, tichostí, vlastním opovržením spojení jsou. Pakli se takový vzhůru vznášeti a nad jiné vypínati bude, ctnosti jeho tím méně pravé a dobré budou, čím více, aby se takovým zdál, chtíti bude.

PERLY v čas povětrí a hromového třesku počaté a vyrostlé jsou sama zevnitřní, nepodstatná, vnitř prázdná kůrčička. Tak někdo pěkné přirozené boží dary maje, ke všemu dobrému schopný a jemný, počínáli se větrem pejchy nadejmati, a třeskem marné chvály k užívání toho vzbuzovati, v tom i růsti a prospívati: nebude to víc, než zevnitřní spůsoba dobroty, bez podstaty, foch bez pravdy, všesk bez vlny.

Čest, slohutnost, vyvýšenost a důstojenství jsou ŠAFRÁNU podobné, více rostoucímu a lépěji se dařícímu, když se nohami šlapá. Krása v sobě zalíbená a jiným okazovaná, cti a slávy nepřidává:

chceli krása milou býti,
má se sama potupiti.

Tak i UMĚNÍ nás hanobí a hyzdí, když nadýmá. Jestli pro předeck, vysoké sedění, jméno a titule mnoho pečujeme a s jinými se nesnadíme, mimo to, že se jim sami k vyskoumání našich věcí, zásluh a hodností vydáváme, smetí a povrhel z sebe činíme. Nebo čest sama od sebe přicházející pěkná bývá, ošklivá pak, když se hledá, žádá a žebra.

PÁV pěkná peří svá v kolečko k pohledění na sebe rozprostíraje, z jedné sice strany milé divadlo činí, ale z druhé, co nejškaredějšího na sobě má, okazuje. KVÍTÍ jest pěkné na stopce stojící, rukou utržené hned vadne.

MANDRAGORA z daleka libezně voní, zblízka mdlobu a nemoc na člověka uváží. Tak čest a sláva libá a potěšitelná jest střídmě ji a zdaleka užívajícím, škodná a hanebná přílišně hledajícím a ní se sytícím.

Volným se v ctnostech cvičením dobří býti počínáme, ale chloubou a po cti pro to dychtěním v hanbu a potupu padáme. Odkudž právě urozená a statečná srdce nedbají na předeck, čest pozdravování, a těm podobné daremnice, věda ten marných a ničemných lidí obyčej býti. Sami se podstatnějších věcí chápají. Moha kdo PERLY sbíratí, skořepinami se neobtěžuje: tak samých ctností hledící o chválu se nevadí. Může se každý svého stavu a tomu náležejícího předku držeti, když se to toliko bez hrubé starosti, hadrunku a hněvu s jinými děje. Nebo jako kteří se z Peru a Nového Světa domů do Evropy plaví, mimo zlato a stříbro od onud vezené také něco lehčejšího, jako opice a papoušky s sebou brávají, byvší toho tam darmo dosti, a nemnoho tím lodi obtěžujíce: tak po ctnostech dychtící toho, co na jich stav náleží, hledí. Ale tiše, bez přílišné starosti, těžkosti a nesnáze.

Knížka zlatá

1657

PODOBENSTVÍ O FÍKU NEPLODNÉM

1677

Ježiš pak opustiv je
šel ven z města do Betanie,
a tu zůstal.

Ráno pak navraceje se do města lačněl.

A vida jeden fíkový strom podle cesty,
přišel k němu a nic na něm nenalezl,
než listí toliko, i dí jemu:

Nikdy nerod' se z tebe ovoce na věky.
I uschl fik ten pojednou.

A vidouce to učedníci, divili se, řkouce:
Kterak hned uschl?

Odpovídaje pak Ježíš, řekl jim:

Amen pravím vám, budete-li míti víru,
a nebudete-li pochybovati,
netoliko to, co se stalo fíkovému stromu,
učiníte, ale také díte-li hoře této:

Zdvihni se a vrz sebou do moře, staněť se.
A všecko, začkoli prositi budete na modlitbě,
věříce dostanete.

O PETROVĚ POUTI MOŘSKÉ

1677

A ihned přinutil Ježíš učedníky,
aby vstoupili na lodičku,
a předešli jej přes moře,
dokudž by nerozpustil zástupů.

A rozpustiv zástup, vstoupil na horu sám
aby se modlil.

Lodička pak uprostřed moře
zmítala se vlnami,
nebo byl vítr protivný.

Při čtvrtém pak bdění nočním,
bral se k nim jda po moři.
A vidouce jej, an jde po moři,

polekali se, řkouce: Obluda jest to.
a strachem křičeli.
A ihned Ježíš promluvil k nim, řka:
Doufejtež, já to jsem, nebojte se.
I odpověděv Petr, řekl:
Pane, jestliže jsi ty,
rozkaž mi k sobě přijíti po vodě.
On pak řekl: Pojd'!
A vystoupiv Petr z lodičky,
chodil po vodě, aby přišel k Ježíšovi.
Ale vida vítr tuhý, bál se,
a počav tonouti, křičel, řka:
Pane, zachraň mne!
A ihned Ježíš vztáhl ruku,
ujal jej, a řekl jemu:
Ó malé víry, proč jsi pochyboval?
A když vstoupili na lodičku, přestal vítr.
Ti pak, kteříž na lodičce byli,
přistoupili a klaněli se jemu, řkouce:
Jistě Syn Boží jsi!

Evangelium Matoušovo.

Nový zákon Svatováclavské bibli

1677

BEDŘICH BRIDEL

ŽIVOT SVATÉHO IVANA 1657

JESLIČKY 1658

KŘESŤANSKÉ UČENÍ VERŠEMI VYLOŽENÉ 1681

VÍTÁNÍ PUSTIN A HOR
SVATOIVANSKÝCH

1657

Vítejte pustiny,
v nichžto sám jediný
budu přebývati,
Bohu děkovati:

Že mne vysvobodil,
když jho světa shodil,
přetrh Pán veliký
všechny marné pletky.

Pán můj velký mocnář,
všeho světa císař,
jeho komorníkem
budu, služebníkem.

Budu i knížetem,
pánem neb hrabětem,
budu dvořenínem,
nejvyšším kanclířem.

Neb jemu sloužiti
jest království míti.
Každý člověk svatý
má jeho klíč zlatý.

Jeho tejná rada,
co má duše žádá.
Co jen budu chtíti,
všechno budu míti.

Ó samotné hory,
mého pána dvory,
vaším dvořenínem
budu, měštěním.

Ó poušť roztomilá!
měs neomejlila:
ó bez hluku místo!
budeš mně za město.

Hájové, lesové,
krásní pahrbkové!
Ten váš obširný plac
bude mně za palác.

Vítej širé pole,
vítej i oudole,
u vás budu stálý,
přijměte mne skály.

Utěšený kraji,
v tobě jako v ráji
milé oddechnutí
i odpočinutí.

K toběť unavený,
ó dome kamenný,
z světa se ucházím,
nový hrad nacházím.

Vítej můj pokoji,
odpočnu po boji,
svět má velký rozbroj,
zde jest stálý pokoj.

Vítej má jeskyně,
tys má přítelkyně,
v této já zahradě
budu jako v hradě.

Vy moje úpění
poslyšte, dychtění
vám oznámím směle,
že k vám jdu vesele.

Bez ošemetnosti
zde v mé samotnosti
bez světa, bez křiku,
všelikého hříchu:

K Bohu volám zticha,
vylévám i ducha.
Když vylévám ducha,
Pán půjčuje ucha.

Hned bez zatlučení
dává vyslyšení,
se vší paciencí
dává audienci.

V této zelenosti
jest nové království,
zde mám zlaté berly,
drahé také perly.

Vítejte stromové,
moji příbytkové,
královská stolice
budeš borovice.

Vítejte kamení,
mé milé ležení,
nebo mně za oltář
budete neb polštář.

Vítej ó studnice,
budeš má vinice,
připijte bez škody
křišťálové vody.

Vítejte mé vody,
netřeba nádobí,
když vás budu míti,
kdy chci, budu píti.

Vítejte hájové,
obydli májové,
vítejte smrkové,
moji příbytkové.

Kam mne cesta vede,
budete sousedé
moji, i ty má zvěř,
kamkoliv chceš, se beř.

Nic se nelekejte,
se mnou přebývejte,
o měšťané druzí
neb aspoň podruzí.

Vítej i má laňko,
ó má hospodyňko,
tobě má jeskyňka
otevře okýnka.

Vítejte lahůdky,
mé milé jahůdky,
co vynáší pole,
bude na mém stole.

Vítejte byliny,
bukvice, maliny,
vámi se budu pást,
bud'te mně za postpást.

Čím Bůh svou zvěř krmí,
budou mně pokrmy,
to mé hodování
bude radování.

Ó milé pustiny,
sladké samotiny,
ty pak, milá skálo,
nemáš zboží málo.

Necht' kdo chce, má práci
při panském paláci,
stoje na klouzavým,
na místě vrtkavým.

Ó místo mé milé!
tys má kratochvíle,
zde bydlí samá ctnost
a sestra nevinnost.

S žádným nechci být znám,
dost že zná Pán Bůh sám.
jemu se poroučím,
s světem se pak loučím.

Odtud po všechen čas
nenavrátím se zas,
 neb zde se položím,
 zde mé kosti složím.

S žádným neproměním,
obydlé nezměním,
 zde mé oddechnutí
 i odpočinutí.

S knížaty a s pány,
s měšťany, zemany,
 s císařem i s králi
 neproměním skály.

Zde můj bude kostel,
mé lože, má postel,
 když složím nádobu,
 zde chci jít do hrobu.

Když můj život skonám
a práci dokonám,
 o skálo má, z tebe
 potáhnu do nebe.

Poslyšte poslední
všichni lidé bídní,
 IVAN všechněm v skále
 vinšuje vám VALE.

Život Svatého Ivana

1657

ŘEBŘÍČEK DO NEBE

1657

Ó nejjasnější králi,
nepřemožený císaři,
jak tebe všechno chválí,
velikomocný mocnáři!

Ach! co jsme my jen lidé?
opovržení tvorové.
Co jest po světské bídě,
my jsme jednom červíčkové.

Ach! já všecken studený
mezi těmi jiskřičkami,
od tebe jsa vzdálený,
mezi tvými hvězdičkami.

Tobě vzdávám korunu,
kterous mně dal, zas daruji,
nechci sedět na trůnu,
co jest tvého, navracuji.

Již vím, proč jsem studený,
proč láskou boží nehořím,
že jsem všecken zželený,
stydnu, avšak se nekořím.

Abych tě vyhledával,
mou zem vlast všecku opustil,
s tebou obydlí míval,
statek zboží jsem propustil.

Sem jsem přišel na skály,
do lesův tyto pustiny,

kde tě stvoření chváli,
chtěl jsem sloužiti jediný.

Než předce Bože chřadnu
z přirozené studenosti,
však předce i zde vlašnu,
nepřidáš-li horlivosti.

Ó lásko, ó můj Bože,
předce mne vždycky vzbuzuješ,
dáváš pokrm i lože,
ve dne v noci podněcuješ.

Za to tvé dobrodiní
velice tobě děkuji,
žes mně dal hospodyní,
nížto já se obživuji.

Všechno, co vůkol vidím,
k boží lásce podněcuje,
až se hned v tvář mou stydím,
abych ti sloužil, vzbuzuje.

Skála má i stromoví
mně povídá dobrodiní,
obydlí mé i křoví,
aj mě z nevděčnosti viní.

Skála dobytá křížem,
když jsme zlé duchy zahnali,
jako nějakým klíčem
toto jsme místo dostali.

Na tu věčnou památku
když zanechám za znamení

kříž k budoucímu svátku,
bude mluvit dobrodiní.

Ó nebeská štědroto,
jak se staráš o své děti,
nevýmluvná dobroto,
vše živiš, co jde, co letí.

Zpomenuls na mne tvého,
dal jsi tvému služebniku,
neopustils věrného,
za chůvu, zvířátko laňku.

Ta mne svým časem chová,
jako by byla rozumná,
ta mě k hrobu dochová,
ačkoliv jest nerozumná.

Ach já všecken studený
ještě Boha nemiluji,
měděný a železný,
za tvou laňku neděkuji.

Ach, ty moje bylinko,
též i okolní kvítkové,
i též má konvalinko,
bud'te mé lásky svědkové.

Ach, vy zemské hvězdičky,
růže polní i fialo,
vy jste moje očičky,
u vás se mé srdce zhlídlo.

A ty sestro včeličko,
propůjč mně nyní křídýlka,

ať já navštívím kvítko,
bude tomu malá chvílka.

Když budu lásky boží
z kvítku sobě med sbíratí,
jak jen uhlídám růži,
hned začnu k nebi lítati.

Ach, kvítkové šlepěje,
vy jste to boží zrcadlo,
až se mně srdce směje,
když vidím boží divadlo.

Když já se na vás dívám,
hned mne do nebe vedete,
s vámi obcuji, zpívám,
vždy tovaryše najdete.

Vy jste mně za ŘEBŘÍČEK,
po němž do nebe vstupuji,
vy jste mně za vozejček,
voj k nebi můj obracuji.

Ach, vy jste jen jiskřička
té neskončené jasnosti,
ach, malá krupějička
všemohoucí líbeznosti.

Jak musí býti krásný
prst, který vás tak maluje:
Bůh malíř, velmi jasný,
ten mne skrz vás potahuje.

Pomíjející kvítí,
nějaký obraz světlosti,

na čas, na čas se svítí,
se vši svou krátkou milostí.

Pojednou krása mine,
ona věc věčná zůstává,
než se nadám, pomine,
proti, která mně nastává.

Život Svatého Ivana

1657

DYCHTĚNÍ PO NEBI SVATÉHO IVANA

1657

Již se nad zemi vejším,
již se k nebi přibližuji,
co po květu vezdejším,
již mezi hvězdy tancuji.

Mějte se dobře kvítí,
spolu i zelená trávo,
mýň vaše krása svítí,
marností jsi světská slávo.

Již již já vzhůru litám,
již nový měsíc nastane,
jiné již kvítí vítám,
ale to kvítí nezvadne.

Vítej, ó krásný Bože,
vítej srdce oddechnutí,

jenž jsi na věčné hoře,
tys mysli odpočinutí.

Ach, bude, bude ten den,
když tě, o krásu, uhlídám!
Když pomine noc i sen,
když se s vámi svatí shledám.

Bude, bude, když trupel
hlíny země se rozvalí,
když bude tělo popel,
vyletí duše ze skály.

Na ohnivém oltáři
láskou boží podpálený,
vyletím k věčné záři,
budu všečen obnovený.

A ty, boží hvězdičko,
když na ty věčné podletí,
učiníš mně hnízdičko,
když z těla duše vyletí.

Ej jak na louce kvítko,
když se znova rozvinuje,
dělá sobě křídýlko
a k nebi se pozdvihuje.

Vonný libý větříček
po lukách, po poli věje,
teplý padá deštiček,
až se zvadlé kvítí směje.

Ej jak červená růže
milosti boží plápolá,

který tě spasit může,
abys miloval, vše volá.

Ej jak se břečťan vzhůru
pne, listím vždycky zeleným,
vede k věčnému kůru
svým pohleděním veselým.

Ej jak pláče travička
ranní rosou pokropená,
slza jako perlička
visí co hvězdička krásná.

Rosa vede po zvěři,
zajíce, lišku šlakuje,
mé srdce tomu věří,
že po Bohu pokračuje.

Ach, všechno Bohu slouží,
všechno to jemu k libosti,
jak muž po Bohu touží,
co já učiním v lenosti?

Ach, vše slouží jak může,
kvetne, červená, zelená,
i lilium i růže,
všechn tvor Boha znamená.

Když se to všechno Bohu
k libosti kvítí maluje,
proč já též jak jen mohu
nectím, duše nemiluje?

Svou všechno zelenosti
mne zve k Boha milování,

svou slávou, svou slíčností,
kvítí boží milování.

Já sám lenivý budu?
Co jsem povinen, opustím?
Za ním já rychle půjdu
s Bohem, jeho se nespustím.

Co jest, co k zemi tlačí,
proč se k nebi nevypínám?
Proč mých hříchů nepláči?
Proč k Bohu ruce nespínám?

Ach, Bože můj, tě všechno,
co se na lukách maluje,
jest jako lásky okno,
všechno tě kvítí miluje.

Dej Bože, ať milosti
tolikerými miluji,
kolik jest v lese listí,
kolik kvítí nám malují.

Kolik na louce kvítí,
kolik jest v moři krůpějí,
kolik se i hvězd svítí,
kolik stromů i vícejí.

Kolik v zahradě kvítkův,
kolik bylin v poli leží,
kolik po lesích listkův,
kolik řek, potokův běží:

Tolik, Bože, dej srdci,
tolik úst, ať tě vyznávám,

pojmi mne k sobě brzy,
ač mne nehodným uznávám.

Ej jak pěkně zpívají
polesní tvoji ptáčekové,
jenž semotam lítají,
slavičkové jsou žáčkové.

V rozsedlinách samotné
po tobě touží hrdličky,
bez svého Boha smutné
po kvítkách zvučí včeličky.

Oni větříčkem hnutí
klanějí se ti hájové,
jak mohou se vši chutí
líbezně znějí májové.

Po kamýnkách padají
libí čerství potůčkové,
jak mohou vyznávají
jako nějací broučkové.

Ach, všechno svému Pánu
hejbá se, slouží, tancuje,
k večerou nebo k ránu,
vždycky se Bohem raduje.

Všechen tvor svými hlásky
Pána svého vychvalují,
jsou svědkové tvé lásky,
jak mohou Boha oznamují.

Ach, já samotný mlčím,
až jsem v tvé chvále oněměl,

nepovídám, nekřičím,
jako bych jazyka neměl.

Propůjč mně Pane ústa,
dej tolik Bože jazyků,
ať tato místa pustá
nejsou bez chvály, bez křiku.

Dej, kolik mají včely
medu, kolik ptáci hlasu,
ale ať jsou veselí,
kteří chválí boží krásu.

A ty má hospodyňko
vejdi na pastvu zelenou,
od Boha daná laňko,
ale ať tě nenaleznou.

Ty jsi má milá chůva,
ty mne krmíš, ty napájiš,
tebou mne můj Bůh chová,
ty mne těšíš, ty mne krmíš.

Mne starce již sešlého,
an všechen do hrobu padám,
až do dne posledního
chovej, já se v hrobě skládám.

Vejdi, vejdi má laňko,
když se budeš tam vně pásti,
vejdi má hospodyňko,
oči budu k nebi klásti.

Život Svatého Ivana

1657

452

SLAVÍČEK VÁNOČNÍ

1658

SLAVÍČKU, milý záčku,
že nebude zimy,
polesní zpívej ptáčku
víceji na zemi.

Posad' se na větvičku,
již nebude zimy,
začni novou písničku,
že přívalu není.

Přijd' ke mně, pošlu tebe
kam nemohu jíti,
nemohu být bez tebe,
máš obveseliti.

Poletíšli do nebe,
jestli budu chtíti,
miluji tě nad sebe,
ty mne musíš jíti.

Přijd', přijd' ke mně, slavičku,
půjdeš, půjdeš jistě,
propůjčiž mně jazýčku,
zpívající čistě.

Půjdeš k mému Miláčku,
půjdeš na mém místě,
řekneš, že tvému záčku
není, není čistě.

Jestli se někdo táže,
proč jsme tě vybrali,
tomu se hned ukáže,
proč jsme tě poslali.

A vskutku se dokáže,
že jsme čítávali
an se líbíš, prokáže,
maličkému Králi.

Pročež, ó nejmilejší,
hled', jak ten slavíček,
bedlivě nastav uši,
ostrý má jazýček.
Následuj ho jak sluší,
budeš i ty záček,
muzykant ten nejlepší,
zůstaneš zpěváček.

O tomto se slavíčku
čte, že z rána zpívá,
sedna si na větvičku,
když návěští mívá:
o smrti, a hubičku
vzhůru k nebi zdvíhá,
tu rozličnou písničku
bez přestání mívá.

Předchází s svými hlasy
hvězdu ranní, jitřní,
když vychází paprsky
v hodinu po Jitřní.
Natahuje své pysky
se vši moci vnitřní
bez pauzy, bez přestávky
zpívá i zevnitřní.

Při hodině pak Třetí
tu zpívá nejvíce,
že můž dobře slyšeti

město i ulice,
míry nemůž věděti,
radost roste, srdce
nemůže zamlčeti,
musí zpívat více.

Potom pak ze vší moci
okolo Poledne
více než o Půlnoci
zpívá si biledně.
Div padna do nemoci,
že se nepřetrhne,
tu, kde tekou potoci,
na větvi zasedne.

Praví o tom slavičku,
že když slunce páli,
nakloňuje hlavičku,
přece však jest stálý.
Otvírá svou hubičku,
pysky svoje malý,
byť by, zpívá písničku.
střeva se pukaly.

Když hubičku otvírá
přenáramným křikem,
očičky své zavírá
přemožen jsa horkem.
Ach, od nás se odbírá
sešlý mladým věkem,
od Deváté umírá,
nehýbá víc pyskem.

Ejhle, krátce pověděl
jsem o tom slavičku,

abys, člověče, věděl
jakou máš písničku.
A na jiného hleděl,
o němž nyní zmiňku
skládám, aby svět zvěděl
o novém Slavičku.

Jesličky

1658

O STROMU KRÍŽE

1658

Pamatuj, ó člověče,
na to Umučení,
voda, krev z boku teče,
zproštěn jsi vězení:
vždycky z zásluh poteče
první jsa poslední,
pamatuj, o člověče,
na ta dobrodiní.

Taková rozjímání
duše pouští k srdci,
nedbá na katování,
všecken ji svět mrzí:
nic nedbá na trápení,
lká, po nebi slzí,
po svém dychtí spasení,
kyž jen přijde brzy.

Oči jsou pohřížené
v ranách Krista svého,
nebudou spokojené
času nižádného:
pláčí, že zavěšené
u svého Milého,
na kříži usmrcené
nejsou vedle Něho.

Nevěda co činiti
sama se tu níží,
nový život začíti
chce, k Němu se blíží:
chuť měla velkou, míti
jakoukoliv tíži,
by jen mohla přijíti
k přesvatému Kříži.

Kříž, strom, krásná větvička
tu, kdež svaté tělo,
měla mého Slavička,
Krista Pána pnělo:
vyletěla dušička,
slunce se zatmělo,
skonala se písnička,
jej zastříti chtělo.

Ó kříži, strome krásný,
ó rajská větvičko,
ó kříži, strome vzácný,
Kristové hnizdičko:
na kříži ptáček slavný,
poshověj maličko,
když přijde, budeš hlásný
muzykant brzičko.

Ó přesladká dušičko,
drahá pro tvé ctnosti,
lilium, o kvítičko,
nechtělas mrzkosti:
ó vonná má růžičko,
ni světské marnosti,
ó nebeská hvězdičko,
pojd', pojd' do radosti.

Raduj se ó perličko,
že jsi zvítězila,
ó Kristova družičko,
život jsi dobyla:
raduj se, konvalinko,
družička jsi byla,
Ježíšova milenko,
již jsi Bohu milá.

Jeřičky

1658

ROZJÍMÁNÍ O NEBI

1658

PSANÍ KU PÁNU BOHU

Bohu všemohoucímu
i největšímu, císaři
srdce nejtejnějšímu,
mého též, světel mocnáři.

Ó Bože, jenž u tebe
jest jako sukno zmodralé
rozprostřené tvé nebe,
králi světa a tak dále.

Mdlím! mě příliš tvá láska
nutí, ať více miluji.
Ej hle lásky rozprávka,
nevím, zdali pochopuji.

Žádostiv jsa zvědětí,
nechtěj mně odpověď dáti,
chci tě, Bože, vidětí,
sám ti musím list napsati.

DÁTUM v zemi na jitřní
v hod Božeho Narození,
kráso mé duše vnitřní,
přijmi tvé špatné stvoření.

Není, kterého roku,
neb mě milá neskončenost
přinutila skrz lásku,
abych zde podepsal VĚČNOST.

VERŠE O BOUŘKÁCH MOŘE

Ach živ jsem! sotva živý
jako bych tonul na vodě,
stín smrti nedůživý,
tělo moje jako lodě.

Zde tonu na tom moři,
jako v náké bouřce vezím,

již se má loďka boří,
po tobě, ach, často slzím.

Víra, naděje dvoje
jsou jako lodi podpory,
až tato loďka moje
přetrhne kostí závory.

Když zatluče na dveře,
když se můj konec přivine,
hned jí tiše otevře,
do nebe duše poplyne.

Poplyne vzhůru, vzhůru
v blesku svatých nebešťanův,
na horu k svému kůru
křídly blažených měšťanův.

Tou se naději kojím,
když nastává vlnobití,
u mé kotvice stojím,
když mne straší hromobití.

Nedbám na bouřky moře,
neb mezi těmi bouřkami
Bohu poroučím hoře,
zahrávám si s hvězdičkami.

VERŠE O HVĚZDÁCH NEBESKÝCH

Ó nebesa! ó hvězdy!
když se po nebi béřete:
když své míváte sjezdy,
mně moje srdce kradete.

Kolikrát se třpytíte
stříbrnými očičkami,
tolika mně raníte
srdce jakýmž střelami.

Chcete, abych byl prázden
pozemských nárůživostí
a od marnosti vzdálen,
a to jen k vaší líbosti.

Ó jiskřičky, odstupte,
nebo dřív než se naději,
se mnou býti nemůžete,
není bejt dobře s zloději.

Nýbrž, ó hvězdy, stůjte,
byť by byly tuplovaný,
s tvrdým srdcem bojujte,
ty ono miluje rány.

Pojd'te, raňte, hvězdičky,
vezměte si zajatého,
jak má běh náš vojenský,
ved'te před Boha vašeho.

Jak jste se mně zastkvěly,
jat jsem byl slávou, jenž se stkví,
již jste mě svého měly,
obdržely jste vítězství.

Nestavím se vám ztůha,
naproti milé zajetí,
chci býti boží slouha,
a to jest svátek držeti.

To místo daru prosím,
nedávejte odpuštění,
mě, kterou se honosím,
vemte lásky do vězení.

Vězení prosícího
jest nebeské obcování,
vy pak milujícího
chovejte, prosím, nadání.

Ach! jaké, kdož tě dojde,
budeš, Bože, potěšení,
když k tobě, Bože, přijde,
jaké to bude bydlení.

Jak sliční, které stvořil,
jak sliční jsou přibytkové,
jenž jsi tvým přihotovil,
věčně milí pahrbkové.

Ach jak okrouhlé vzhůru,
ach jaké nebe klenutí?
Na tom anjelském kůru
jaký řád, běh i hvězd hnutí!

Jak hned před tebou stojí
slunéčko, světlo největší,
měsíc hned svůj běh strojí,
ted' jsme, řka, hvězdy nejmenší.

Ej, jak to slunce ranní
v svém vychází osvěcení,
i hvězdy, světel páni,
berou i své posvěcení.

Když si hledím na hvězdy,
volám, až se třese všecko,
vojanské snad jsou sjezdy,
ach jak jest to sličné vojsko!

VERŠE O SLUNCI A MĚSÍCI

Když nastává svítání,
když se stkví všecko, když svítí,
rosou stříbrnou ranní
nebe pozdravuje kvítí.

Potom pěkně vychází,
jako kníže postupuje,
po nebi se prochází,
SLUNCE tak den vyměřuje.

Večer se potom blíží,
tu zase v nebeském kraji
MĚSÍC den k zemi blíží,
opět spolu hvězdy hrají.

Potom pak zase svítá
přeroztomilou proměnou,
zas kvítí slunce vítá,
noc se i hvězdy zaženou.

Slunce krásné i měsíc,
krásné světlo, co se mihá,
kolikoliv jest tam svíc,
jsou jen pěkná boží kniha.

Nebe místo papíru,
jehož pěkné rozložení,

běh, jenž má jistou míru,
jako náké vyložení.

Dvě hvězdy proti sobě
dcky jsou, stojí stále jistý,
z obou stran světa obě,
den, noc knihy jsou dva listy.

V té knize planétové
jsou litery nejhlavnější,
čárky jsou kométové,
hvězdy písmo nejdrobnější.

Každý zde čísti může,
což jsou dost drobné některý,
dána kniha do kůže,
zřetelné dost jsou litery.

Boží je ruka píše,
když nebes světla rejsuje
pérem spěšným, než tiše
ty litery popisuje.

Svůj také rozdíl mívá,
když se den, noc rozděluje,
dvouch písařů užívá,
čas měsíce popisuje.

Ej, jak se měsíc točí,
nelenuje a neleží,
jako nějaký kočí
semotam po nebi běží.

Péro toho písaře,
běžně popisujícího,

barva jest, světlo, záře
světla v nebi svítícího.

Jestli jsou pak slouhové
ta nebeská boží světla,
jsou nám k nebi vládcové
jako náká k nebi vesla.

Tento svět jest jen škola,
všech dobrých kunstův umění,
co kdo chce, se dovolá,
však velký rozdíl v učení.

Hvězdy svou veselostí
jsou lekcí, kunst roztomilý,
s tou svou velkou jasností
mívávají krátkou chvíli.

O čemž se zde povídá,
jaký nápis této knížky,
den a noc tobě vydá
nemalé zatím veršičky.

Na dvý naši veršičky
v naší se škole rýmuji,
ty verše jsou hvězdičky,
na nebi sobě tancují.

Zpěvy, než podivnými,
svou působí prozodiji,
mezi zpěvy jinými
divnou mají melodiji.

Netřeba, kdo se učí,
aby jiné měl výklady,

každému se propůjčí,
patrné mají důklady.

Byť by se hvězdy kryly
neb měsíce ubývalo,
byť by za nákou chvíli
také se zatmění stalo:

Byť by se svrchu krylo
jakékolivěč zatmění,
zas by se vyjasnilo,
zas slunečné osvětlení.

Jedna se zdá být práce
slunce, jedno jeho dílo,
ať povím jednou krátce,
aby měsíce přibylo.

Když se mezi ně vloží,
příčina slunce zatmění,
zem prostřed slunce leží,
to bývává položení.

Zase když měsíc vstoupí
a slunce tělem zastíní,
dříve nežli odstoupí,
bývá zatmění bíledni.

Ach jakou nás Bůh krásou,
ach jakou světlostí učí,
hned nevidanou barvou
i umělosti propůjčí.

Učí Bůh skrz znamení
vedlé řádu obecního,

pln měsíc vyučení
každého též i hloupého.

Zdá se mně býti nebe
nějaký trh ku prodaji,
nahlídnuli do sebe,
divné věci povídají.

Jsou zde divné noviny,
není samá gramatika,
vyměřené hodiny,
zde se zas najde kronika.

Každý den má své činy,
okolkování měsíce,
každý běh má čas jiný,
historiji zpytující.

Zde se dočteme hodin,
jak jsou rovně rozvržené,
jež spravuje Hospodin,
rovně od sebe vzdálené.

Tento se pak běh skládá
ze dnův, hodin, též i z roku,
zas se v to slunce vkládá
k předešlému svému kroku.

VERŠE O ROČNÍCH PROMĚNÁCH

Jaká k nám boží láska,
jak veliké ušetření,
neb každá v roce částka
předkládá nám pěkná čtení.

Když slunce po obloze
v roce semotam probíhá
jako v ohnivém voze,
bývá čtverásobní kniha.

Totížto každoročně
čtveré bývají proměny,
každá čtvrtka posloupně
dělí se vlastními jmény.

Jinou se barvou jaro,
a to rozličnou, maluje,
léto má jiné péro,
jináče se vypisuje.

Podzimek je sebrání
vesměs z rozličných autorů,
hroznův, jablek sbírání,
nesou dolů i nahoru.

Zima třeskutá tlačí,
tiskne tůze v své vichřici,
až mnozí zimou pláčí,
když sobě čtou metelici.

To čtveré rozvržení,
ta čtverásobní proměna
jest lekcí nebo čtení
autora divného jména.

Měloli někdy válku
slunce časem v ročním běhu,
zas napraví z začátku
roku, i v létě, i v sněhu.

Opět to krásné tebe,
jako nějaká muzika,
ach podpaluje nebe
i tvá vnitřnosti všeliká.

Zima třesoucí basu
s tremulantem intonuje,
jaro libého hlasu
vysoko si prozpěvuje.

Léto pak diškant zpívá,
na nejvýš si vystupuje,
podzimek tenor mívá,
prostředně si vykřikuje.

Byť by někdy na světě
nětco se nedostávalo,
buď v zimě nebo v létě,
buď že mnoho nebo málo:

Tehdy předce, jak praví,
z jedné nebo z druhé strany
nebe to zas napraví,
ony okrouhlé varhany.

VERŠE O NEBESKÉM PALÁCI

Ach, ten nebeský palác
jest jako náké lešení,
krásné dilo, modrý plac,
jest libých hlasův slyšení.

Sedm hvězd, jenž tam hrají,
jako sedmerého hlasu,

Bohu pěkně zpívají,
jeho chválí vždycky krásu.

Slunce jest jedna struna,
ozdoba jeho papršlek,
jakožto strůn koruna,
v níž osvěcuje okršlek.

Chcešli pak strůn míti víc,
buď malé nebo veliké,
vem sobě spolu měsíc
i jiné hvězdy všeliké.

Když na ty housle hrají,
na harfy nebo na loutny.
zdá se mi, že jsem v ráji,
nedbám ani na koruny.

Láska muziku řídí,
sama struny natahuje,
chtě vzbudit všechny lidi,
sama zpívá i štymuje.

Poslyš, pěkně jak zpívá,
již začíná, nastav uši,
všechna žádosti chtívá,
chtěje pohnouti tvou duši.

Jesličky

1658

O STROMU NEVÍDANÉM

1681

Čte se o hloupém člověku,
že v svém již posledním věku
opustil svět s věcmi jeho,
všel do řádu cisterckého.

Neuměv pak se modliti,
měl se Otčenáš učiti,
ale že velkou tupostí
nemoh ho pochopit dosti,
z opatova poručení
anjelskému pozdravení
učili jej dosti dlouho,
až pochopil slov nemnoho,
kteréž ustavičně říkal,
Matku Boží ctíti zvykal.

Což že se Bohu líbilo
zázrakem se osvědčilo,
nebo když ten dobrý člověk
skrze smrt dokonav svůj věk,
pochován byl, z hrobu jeho
mocí zázraku božského
vyrostl strom nevídaný,
po listech zlatem popsáný,
ta slova ZDRÁVAS MARIA
na všech listech psaná byla.

Když ti, jenž ten strom spatřili,
velmi žádostivi byli
zkusiti, zvědět i jistě,
v kterém by byl kořen místě,

tak dlouho vůkol kopali,
až se toho dokopali,
že kořen stromu divného
vychází hned z úst mrtvého,
a že jest to zázrak boží,
jímž se čest a sláva množí
Matky Páně nejsvětější,
královny nejdůstojnější.

Což když tak na jevo vyšlo
hned to listí s stromem uschlo,
jako by znamení dalo,
že povinnost vykonalo,
měvše lidem vyjeviti,
jak dobré jest se modliti
ZDRÁVAS MARIA s vroucností,
byť víc neuměl z hlouposti.
Neb se i krátké modlení,
když jde z srdce rozpálení,
líbí božské velebnosti,
zejská nám mnoho milosti.

Křesťanské učení veršemi vyložené

1681

PÍSEŇ O ZÁHADNÉM PTÁČETI

1681

Jeden mnich pobožný, svatý
myslil, jak se může státi,

472

aby v nebi tak veselo
ustavičně býti mělo,
že, jak v písmě božím psáno
a často od nás slejcháno,
tisíc let jest jako jeden,
který včera pominul, den.

To když často uvažoval,
a nikdy nepochopoval,
jednou když po jitřní bylo
a již se k jitru chýlilo,
po jiných mnichů odjití
počal horlivě prositi
Pána Boha v svém modlení
za té věci vyjevení.

V tom když se trochu obrátí,
vidí tu blizoučko státi
jakéhos ptáčka pěkného
nikdy prv nevidaného,
an zpíval tak libým hlasem,
že co byl živ, žádným časem
neslyšel nic podobného
a v zpěvu tak rozkošného.

Když pak blíž k němu přikročil,
ptáček trošku poodskočil,
a tak často odskakoval
a zpěvem ho vyluzoval,
že mnicha se divícího
vyloudil z chrámu božího.
Hned blízko před chrámem byl háj,
i vletěl pták na jeho kraj
a vábil mnicha zpívaje,
až ho přivábil do háje.

V tom háji, ó předivná věc,
kteroužto vyjeví má řeč,
trval ten mnich, nešel nazpět,
až pominulo tři sta let,
nic nejedl, ani nepil,
snem nikdy přemožen nebyl.
Z toho sladkého zpívání
tak veliké měl kochání,
že na nic nepamatoval,
ničehož nepotřeboval.

Po té, ač předlouhé chvíli
zaletěl ten ptáček milý
a mnich bral se domu z háje,
nejináč se domnívaje,
než to, že ten libezný hlas
zněl mu přes velmi krátký čas,
přes tři hodiny nejvíce,
ač jich prošlo na tisíce.

I šel přímo do kláštera,
mněje, že v něm bydlil včera.
Zatím již dávno zemřeli,
jenž s ním v klášteře bydleli,
a mnoho bylo změněno,
zkaženo neb obnoveno.
I divil se velmi tomu,
předce však pospíchal domu,

A zazvoniv, chtěl tam vjiti,
vrátný ho nechtěl pustiti,
ptaje se, odkud by přišel.
Řekl on: Z jitra jsem vyšel
do háje tu vyrostlého
a po chvílce jdu zas z něho.

Tot' mu se pak divno zdálo
a rmoutilo ho nemálo,
že nebyl tomu vrátnému
známý, ani vrátný jemu.

I řekl: Což jest to, Bože,
dnes na jitřní vstal jsem z lože,
dnes jsem byl v tomto klášteře,
a již jsou to jiné dveře,
a mnoho se proměnilo
a jest jináč, nežli bylo!
Vrátný pak soudil, že třeští,
zblázniv se snad pro neštěstí.

Nic méně otázal se ho
na jméno opata jeho,
a aby dva anebo tři
jmenoval z svých spolubratří.
A když slyšel divná jména,
nikdy před tím neslyšená,
nemohl se než diviti
a jej za blázna souditi.

Zvlášt' když zjistil, že té doby
jsou v klášteře ty osoby
a že všechny viděl včera
a dnes povyšel z kláštera.
Když se nemohli smluviti,
počal vrátného prositi
velmi pokornými slovy,
by ho vedl k opatovi.

Opat popatřiv na něho,
neznámý na neznámého,
byl v náramném podivení,

však po jeho pozdravení
pilně ho řečí zpytoval,
a co mluví uvažoval.

Až po dlouhém vyptávání
a pilném uvažování
jednou se domakal toho,
že již minulo let mnoho,
co ti lidé živi byli
a v tom klášteře bydlili.

I ptal se, co se s ním dalo,
a jak se to v skutku stalo,
že tak dlouho živ zůstával,
jídla nepotřebovával?

Tu zřetelně povídal mnich,
jak za časů starodávních
to sobě rozjímal pilně,
jak jest pravda neomylně,
že tak pomíjí v rychlosti
tisíc let v rajske radosti,
že po tisíc let vyjití
zdá se jen jeden den býti.

A jak po vroucném modlení
za světlé toho zjevení
dotčeného ptáčka slyšel
a pro něj z kostela vyšel,
a poslouchal ho celý čas,
nenavrátiv se k sobě zas,
dokud se ptáček neztratil,
jenž mu čas svým hlasem krátil.

Nebylo potřeba mnoho
dokazovat divu toho,

neb opat s mnichy jinými,
tu řeč poslouchajícími,
poznal, že v tom jest prst boží,
jenž pro nás zázraky množí,
abychom jemu sloužili
a vždy po nebi toužili.

Kdež pro velikost radosti
zdá se, jako by v rychlosti
dlouhý čas měl utíkati,
ježto věčnost se netratí.
Potom po nedlouhé chvíli
tomu mnichu posloužili
drahou Oltární Svátostí,
po kteréžto hned měl dosti,
neb vypustiv ducha svého,
všel do ráje nebeského.

Křesťanské učení veršemi vyložené

1681

OČAROVANÁ BYLINA

1681

Píše se od starodávna,
že jakás klášterní panna,
když jednou v zahradě byla,
jistou bylinku spatřila,
jeden list sobě utrhla,
té bylinky okusila,
po kterémžto okušení

zlý duch hned v tom okamžení
její tělo opanoval
a s ním ukrutně lomcoval.
Jsa pak tázán na příčinu,
samé panně dával vinu,
že kříže neučinila,
prv než do svých úst vložila
lístek dotčené byliny:
neboť zlý duch té hodiny
právě na tom lístku seděl
a bedlivě na ni hleděl,
chceli se křížem žehnati,
že musí se on pryč bráti.
Což když ona zanedbala,
a křížem ho nesehnala,
spolu s lístkem z hltavosti
pohltila jej v rychlosti.
Ač pak skrz muže svatého,
Ekvicius nazvaného,
tentýž ďábel z ní jest vyhnán,
příklad však nám jest zanechán,
že když chceme jísti, píti,
máme svatý kříž činiti,
kterýmž se ďábel zahání
a dává se požehnání.

Křestanské učení veršemi vyložené

1681

FELIX KADLINSKÝ

ZDOROSLAVÍČEK 1665

DUCHOVNÍ SLAVÍČEK

1665

Když se den z rána krásný
barevně přistrojen
ukazuje a jasný
již s nocí rozdělen,
má mysl mne do háje
nutká zeleného,
kdež ptactvo času máje
jest zpěvu libého.

Tuť to pernaté množství
rozličně šacené,
každé v svém příslušenství
pěkně ozdobené,
k libeznému zpívání
hlas ostří a ústa,
a zpívá bez ustání
mnohý, mnohý zhusta.

Les prázdny se rozlihá
od jejich zpívání,
a když se vítr zdvíhá
jest concertování:
když pak i vody k tomu
mísí své šuštění,
nechce se více domů
lidskému stvoření.

A když libý větríček
svá křídla rozvíjí,
pohybujíc větvíček,
mimo uši míjí,

tuť i ty ratolesti
muzyku provodí,
přidávajíc radosti,
z zármutku vyvodí.

Jest však nad tu muzyku
jedna lahodnější,
kterou, a to bez křiku,
v tesknosti vezdejší
spůsobit může ptáček,
jenž dnem noci zpívá,
jméno Zdoroslaviček
všem na truc užívá.

Zdoroslaviček sluje,
jest raněn od lásky,
tu ránu obnovujme
skrz své libé hlásky.
čest, slávu toho světa
pokládá za smetí,
chce po všechna svá léta
Boha mít v paměti.

Kam se zahodí koli,
chce jen Boha vzývat,
buď v lese aneb v poli,
kde se trefí zpívat,
na stromích i na zemi,
na horách, v oudolí,
i kde jest pusto velmi,
na loukách, na roli.

Umí proměnit místa
i také povětrí,
kde voda teče čistá

najdeš ho i ve kři,
tuto samotný zpívá,
tam s křivánkem pje,
tak Boha svého vzývá,
až se srdce směje.

Někdy na vrbu sedá
a chce být s pastýři,
u Cedronu se shledá
někdy i s žoldnýři,
časem se vznáší vzhůru
na vrch Kalvaryje,
časem ho najdeš v kůru,
jejž Ježíš spravuje.

Na Olivetské hoře
dá se vidět časem,
osvědčuje své hoře,
pje truchlým hlasem,
na suchý dub se sází,
žalostivě touží,
od kříže neodchází,
tak se láskou souží.

S tím se já chci spojit
slavičkem, čtenáři,
chvály božské začít,
vímt', že se podaří,
když jen i ty ochotně
s námi budeš zpívat,
a tak všudy nábožně
Boha srdcem vzývat.

Zdoroslaviček

1665

483

CHVÁLA STVOŘITELE Z VĚCÍ STVOŘENÝCH

1665

Kdo jen dílo mistrný
rozjímá pozorně,
můž pro skutek patrný
mistra poznat snadně:
tak i kdo se na nebe
a zem pilně dívá,
ten snadno, Bože, tebe
poznání nabývá.

Ó člověče, to rozjimej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Z hůry se nám dodává
světlo a jasnosti,
což nemalou podává
příčinu k radosti:
slunce jasně od rána
až do noci svítí,
měsíci jest moc dána,
že se v noci třpytí:

Ó člověče, to rozjimej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Hvězdy mnoho tisíc let
zřízené ozdobně,
jak jim Pán ráčí velet
běh vedou ochotně,
a však v svém prvním květu

bez zkázy trvají,
sloužíc svým bleskem světu,
krásně plápolají.

Ó člověče, to rozjmej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Země v zelené šaty
prostranně oděná,
a kvítím barvy zlatý
v létě okrášlená,
zdaž k podivení není
všem na se patřícím,
když se tak krásně mění
očí se vidícím.

Ó člověče, to rozjmej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

To kvítičko zahradní
svou libou pěkností,
an sotva trvá dva dny,
oplývá milostí,
když jej volný větríček
lehce pohybuje,
z těch hedbávných srdýček
vůni vyluzuje.

Ó člověče, to rozjmej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Kdo by tu květnou krásu
mínil vymalovat,
tu subtylnost jich vlasů
dobře vyformovat,

jaké by musil k tomu
barvy potřebovat,
jaké nástroje v domu
proto připravovat?

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Studně se rozplývají
nad křišťál čistější,
jedny druhé stihají
nad stříbro pěknější,
slunečnou vroucnost chladí,
žížnivé napájí,
v nich jelínkové rádi
v horku rozkoš mají.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Potůčkové motorní
sem tam se točíci,
od šustění pozorní
uším chlácholící,
když o kámen zavadí,
s ním se potejkají
a potud spolu vadí,
pokud se tejkají.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Řeky velké, potoci
v svém běhu podivné
nesou lodi svou mocí

a věci obtížné,
tak v své podstatě čisté,
co z křišťálu slité,
v svém toku vždycky jisté
a co střela hbité.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Divoké moře bouří
a se skormucuje,
až se i z něho kouří,
a zas ulehuje,
a když se oň opírá
slunečné třpytění,
tu zuřivost zastírá
a v zrcadlo mění.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Kdož můž vyčísti stromy
na všem všudy světě,
volné zvířátek domy
jak v zimě tak v létě,
ježto svou vysokostí
oblaky stíhají,
a větrům v jich vzteklostí
bouřit pomáhají.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Však větví stokrát více
než stromů se vidí,

a listí na tisíce
než větví se klidí:
co dím o nesčíslných
na listí žilíčkách,
co o duších životných
v těch malých tělíčkách?

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

A když se na týchž stromích
ptactva množství sází,
na těch zvířecích domích
a hlas se rozchází,
loutny umlknout musí,
pozouny, pišťaly,
kdo jich zpěvu zakusí
slušně Boha chválí.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Slavík vejše a vejše
vždycky vytahuje,
podle dřavé skrejše
svůj hlas proměňuje,
a veda svoje jméno
od slávy pořádně,
nechce by bylo řčeno,
že se chová vadně.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Kdož by je mohl zčisti,
an jich bez počtu jest,

kdož jich peří počisti,
ač by to chtěl dovest?
věk skoro není možná
lidskému stvoření,
snadno mysl pobožná
dá v tom povolení.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

O zvířatech nic nedím
jak jich můž být mnoho,
na moře jestli hledím,
sotva najdu toho,
kdo by v něm zpočet ryby,
kdo lid všeho světa,
aby bylo bez chyby,
nestačí mu léta.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Jeleny, lvy, velbloudy,
nedvědy, opice,
jenž v skalách mají boudy,
jichž jest na tisíce,
kdo přečte všecky tvory
po zemi se pnoucí,
kdo strašlivé potvory
v propastech tonoucí?

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Kdož by tuto rozličnost
u sebe rozjímal,

a tu stvoření sličnost
pozorněji všimal.
jistě žeť by vznešenost
Stvořitele poznal,
a jej pro slušnou vděčnost
hodného cti uznal.

Ó člověče, to rozjímej,
jak jest tvůj Stvořitel divnej!

Zdorošlariček

1665

CHVÁLA BOHA PŘI ZPĚVU
PTACTVA

1665

Častokrát v chládku ranním,
dřív než vejde slunce,
ano i před svítáním
láskou raněn v srdce
od Ježíšovy ruky,
pospíchám do háje,
kdež bych libezné zvuky
slyšel času máje.

Ó ptáčkové starosti
dokonce zbavení,
a k pouhé veselosti
od Boha stvoření,
ach, zostřete své pysky

jak nejlépe víte,
a natáhněte hlásky
jak nejvejš umíte.

Ať se co nejliběji
les zpěvem rozlíhá,
a hlas hlasem zvučněji
až k nebi pozdvihá,
nejmocnějšímu Pánu
způsobte muzyku,
by došla k jeho stanu,
nechybte puntíku.

Ó slavičku překrásný
tou svou libezností
nad jiné ptactvo šťastný,
hodný počestnosti,
ty ten kūr, prosím, spravuj
a dej se slyšeti,
sám omyly napravuj,
nechtěj se styděti.

Neb jsi ty ze všech jeden
nejlepší muzikant,
místo vody jsa hoden
bys píval alakant,
sám umíš měnit hlásek
na stokrát i více,
nebojíš se za vlásek
ptákův na tisíce.

A ač se vyrovnati
nemůž žádný tobě,
však předce pozpívati
každý žádá sobě

v tom tak rozkošném času
Bohu ke cti, chvále
užívá svého hlasu
to stvoření malé.

Ó líbezná sladkosti
z tolik hlasův pošlá,
ty vábíš k veselosti
srdce smutkem zašlá,
po všem širokém háji
jen slyšet zpívání,
jako v nějakém ráji
bez ulevování.

I stromoví svým hnutím
a libým šustěním,
větve volným vanutím
a hlasným hučením,
vody svým tokem milé
rozkošně lahodí,
tak tu muzyku čile
v tom háji provodí.

Ach, kde jste housle, bubny,
pozouny, píšťaly,
loutny lahodně chlubný,
hlasité cymbály?
byste tuto společně
muzyku slavili,
a Boha svého věčně
jak můžete, chválili.

Ach, Bože, jakou radost
mé srdce by mělo,
kdyby na tu mou žádost

hned všudy zaznělo
houslí veliké množství,
troub, pišťal, varhanů
neobsáhlému v božství
tobě, mému Pánu.

Sem sem harfy regály
ochotné podejte,
cynky, housličky malý
k největším přidejte,
a všechny lidské hlasy
k tomu připojíte,
pochvalte po vše časy
velebné Trojice.

Zpívejte bez přestání
a muzycírujte,
Boha v svém panování
slušně zvelebujte,
čím víc jeho poctíte,
tím víc bude hoden:
ach, kyž jej tak slavíte
až na věky Amen.

Zdorošlaviček

1665

M Ě S Í Č N Á N O C

1665

Řekl jsem kdys: »Dlouho příliš
měsíci nevycházíš,
ach, kyž vyjít, kyž připíliš,

kyž již nebe obcházíš!«

A v tom vidím zemdleného
pastýře sem tam chodit,
na ovci se ptajícího,
kde by se mohla najít.

Zatím měsíc s zlatým stádem
do pole vystupuje,
by je řídil dobrým řádem
o to snažně pečuje.

A jsa již v tom modrém poli
s hvězdami postavený,
patří na zemské oudoli
světlostí okrášlený.

Svět'te, ó svět'te jasněji,
ó vy noční lucerny,
neb s Dafnysem pohodlněji
chci vést řeči důvěrný:
ej hle leží na zem padlý
Dafnys všecek zemdlený,
jako když kvítek uvadlý
klesá větrem potřený.

Svět'te, ó svět'te jasněji,
ó vy noční fakule,
Dafnys vzdychá žalostněji,
leže na zemi dole:
zemi tvrdou má za lože,
místo polštáře kámen,
v srdci nesa těžké hoře
a k tomu velký plamen.

Svět'te, tovaryšky milé,
ej hle legát andělský

z nebe pospíchá té chvíle
k zahradě olivetský:
již mu poselství zjevuje,
již jej těší libezně,
kalich hořký ukazuje,
má jej pít nepochybně.

Složte vaše zlaté šaty,
ó nebeské lucerny,
Dafnys leží smutkem jatý,
oblečte šaty černý:
ten oděv na vás náleží,
ta barva na vás sluší,
když Dafnys v zármutku leží
a má truchlivou duši.

Již již Dafnysa jímají,
již jej krutě svazují,
mdlého sem i tam smejkají,
zuřivost provozují:
na tu ukrutnost tyranskou
nemůž se nebe dívat,
musí tu jasnost měsíčnou
smutným rouchem přikrývat.

Jsa tak černě oblečený
měsíc Dafnysa želí,
všecek smutkem obklíčený
jeho litovat velí:
a že jest v ten čas světlostí
byl plně ozdobený,
světlosti v plné temnosti
jsou zase obráceny.

I hvězdy svá roucha zlatá,
plná světlosti svlékli.

že jich krása byla jata
temné šaty oblékli:
všecko nebe se kormoutí,
vidouc an Kristus trpí,
sám člověk že se nermoutí,
to nejvíc Krista trápí.

Zdoroslariček

1665

MILOSTNÁ PÍSEŇ V PODLETÍ

1665

Již jest zima pominula
havránek se navrácí,
již jest studenost zhynula,
již zas zpívají ptáci,
dříví se listem pomalu
již zase přiodívá,
můž vzdát člověk Bohu chválu.
když se jen na to dívá.

Kvítíčko již se rozvíjí
a polehku rozkvétá,
již ostrý vítr pomíjí,
již jest po zimě veta:
již hojnější potůčkové
od hor se dolů spouští,
již ustydlí pramínkové
dokonce se rozpouští.

Již se pozorní lesové,
od zimy obnažení,
oblíkají v šaty nové,
nádherně přistrojení:
Dyána lesní bohyně
zas nabývá své krásy,
již i její přítelkyně
Dryades mění vlasy.

Již libější větříčkové
svá křídla zas rozvíjí,
již ti bouřliví vichrové
své měchy v chundel svíjí:
již muzyku začínají
v tom přemilostném hájí,
stromy pomalu hejbají
a co na housle hrají.

Ptactva rozliční kůrové
svou muzyku zpívají,
jakou největší králové
v svých palácích nemají:
i ti stromové svým hnutím
jakýs zvuk vydávají,
ty větve lehkým kynutím
líbeznost přidávají.

Všecko radostí oplívá,
všecko jest v veselosti,
všecko zas s létem okřívá
a nabývá čerstvosti:
já jenom sama v kvílení
pro tě, Bože, zůstávám,
když na tě, mé potěšení,
samého očekávám.

Já sama musím volati:
Ach, ach, sobě stejskajíc,
sama musím nařikati,
potěšení nemajíc:
nebt' krom tebe, Bože z nebe,
nic mne nemůž potěšit,
leč mi ukážeš sám sebe,
nedám se ani těšit.

Byť se celý svět vysnažil
mne smutnou potěšiti,
všecku rozkoš na to vážil,
chtíc mne rozveseliti:
nic dokonce nedovede,
nebt' jsem všecky rozkoše,
jež on sobě draze vede,
povrhla pro Ježíše.

Co mi ta jasnost slunečná,
co ty papršky zlaté,
co pomůž světlost měsíčná,
co ty hvězdy rohaté?
Co lahodní větříčkové,
co ten libý slaviček,
co stříbrní potůčkové,
co zelený hájíček?

Co pomůž barevné kvítí
s tou svou vši rozličností,
jenž se tak v své kráse svítí
co hvězdy na výsosti?
Leč tebe najdu, Ježíši,
což mi po té marnosti,
tys má kratochvil nejlepší,
ty má rozkoš v tesknosti.

Jaro od kvítí bohaté
jak v zahradách tak v poli,
ozdobnější tisíckráte
nežli král který koli,
ačkoliv tou svou pěkností
mnohým rozkoš dodává,
já však nemám na tom dosti,
když Ježíš nedostává.

Ach Ježíši, můj poklade,
již mdlím od toho lkání,
již se síla dolů klade,
již táhne na skonání:
avšak jestli jen tu tvou tvář
okem zahlídnu, Pane,
krásnější nad slunečnou zář,
hned zas čerstvá povstane.

Zdoroslavíček

1665

CHVÁLA VESELÉHO LETNÍHO ČASU

1665

Již se nebe otvírá zas,
již se k jasnosti strojí,
již nám slibuje jarní čas,
již nás nadějí kojí,
již živlové smutek svlekli,
v nějž je zima oblekla,
šaty barevné oblekli
od nebeského světla.

Ó Bože, to musím vyznat,
té chvály hodného uznat.

Ó slunce, schránko světlosti,
barvy na oko zlaté,
nestíhlé moci v rychlosti
z božských pokladův vzaté:
ej jak nyní osvicenou
tvář světu ukazuješ,
kterou v zimě zatemněnou
a sotva vystrkuješ.

Ó Bože, musím to vyznat,
té chvály hodného uznat.

Ó času bez pošmournosti,
o překrásné zrcadlo,
ó dni rozkošné pěknosti,
vinšované divadlo:
ej hle, zaslejšchám muzyku,
an v povětrí zaznívá,
nemožné vyřknout jazyku,
jak mé srdce okřívá.

Ó Bože, musím to vyznat,
té chvály hodného uznat.

Slavíček svůj hlas medový
napřed lahodně pouští,
poznat jeho ton cukrový
mezi tisíci v houšti,
každý svou muzyku vede,
ač dost maličký ptáček,
jist jsa, že tím nezavede
svému Pánu zpěváček.

Ó Bože, musím to vyznat,
té chvály hodného uznat.

Kdož je tak naučil zpívat
tiše anebo zvučně,
kdo tak uměle vysmívat
lidského hlasu vášně?
kdo jim tak mnoho dodává
k tomu zpívání síly,
neb z nich mnohý nepřestává
zpívatí každou chvíli?

Ó Bože, musím to vyznat,
té chvály hodného uznat.

Již zase vody svobodně
sem i tam se rozlili,
jenž v zimě ledem násilně
tuze sevřené byli,
již meteliční větrové
za moře se ubrali,
a libezní fochřičkové
zas lahodit začali.

Ó Bože, musím to vyznat,
té chvály hodného uznat.

Země svůj život otvírá,
z sebe kvítky vydává,
tráva se mocně vydírá
ven a vzhůru povstává,
tak se to z země sype ven,
a v tak velikém množství,
jak by měla za jeden den
zem odína být dosti.

Ó Bože, musím to vyznat,
té chvály hodného uznat.

Vonný rozmaryn, fialy
a jiné mnohé kvítí,
že jsou se jara dočkali,
nechťi dýl v zemi býti:
 levandule, narcysové,
 libý karafilátek,
vydávají vůně nové,
 i žlutý kolovrátek.

Ó Bože, musím to vyznat,
té chvály hodného uznat.

Ó lilia libé vůně,
orličku, dobrámysli,
z vás kdo časem těžce stůně,
můž potěšit své smysly,
 měsíčku zlatě šacený,
 boráku modré barvy,
skrz vás můž srdce soužený
 zapudit smutné larvy.

Ó Bože, musím to vyznat,
té chvály hodného uznat.

Mně, prosím, žádostivému
vy kvítkové vypravte,
kdo jest vám k tak barevnému
rouchu pomoh, oznamte,
 kdo jest ten kroj tak mistrný
 a tak mnohý vynašel,
materyje tak nádherný
 v kterém jest krámě našel?

Ó Bože, musím to vyznat,
té chvály hodného uznat.

Kdo jest se někdy narodil
tak ostrovtipný z lidí,
aneb se maní nahodil
z města, kde se Bůh vidí?
jenž by svou mocí vyvedl
z země nejmenší kvítek,
a všem k divadlu provedl
tak znamenitý skutek.

Ó Bože, musím to uznat,
té chvály hodného vyznat.

Má se nač nebe podívat,
když na zem patří dolů,
vida se vody rozlívát
v lukách a técti spolu,
když při slunečném třpytění
sebe pod vodou vidí,
zdaž mu není k podivení,
a snad se za to stydí?

Ó Bože, musím to uznat,
té chvály hodného vyznat.

Kdo z země trávu vyvádí
a kdo obilí polní,
kdo husté, lesní chamradí,
kdo to stromoví rolní?
Kdo tomu vzhůru pomáhá,
by stálo v své postavě?
Ač jedno druhé přemáhá,
neškodí to jich slávě.

Ó Bože, musím to uznat,
té chvály hodného vyznat.

Pyšní na horách stromové,
široce rozložení,
jsou jen vlastní obrazové
od země urození:
ach, co tu barvy zelené
na všechny lesy vyšlo,
kde jsou mohli být koupené,
odkud jich tolik přišlo?

Ó Bože, musím to uznat,
té chvály hodného vyznat.

Již se zahradní štěpové
v svou krásu oblikají,
švestky, slivy, vořechové
libou chuť nabývají,
hrušky žloutnou, střešně zrají,
broskve od slunce měknou,
jablka se červenají,
višně jdou v barvu pěknou.

Ó Bože, musím to uznat,
té chvály hodného vyznat.

Jen jsem maličko nahlídl
do té světa zahrady,
a hned jsem nescíslný shlídl
počet ovotce všady,
pomoranči i citrony
výborné barvy zlaté,
granátní jablka, limony
od své vůně bohaté.

Ó Bože, musím to uznat,
té chvály hodného vyznat.

Kmeny vinné hroznův plné
co spořádaná vojska
stojí hustě v slušném místě,
jichž jest nesčíslná částka,
tuť se srdce smáti musí,
když v hrozních víno vidí,
kteréhož jestli zakusí,
má mysl statných lidí.

Ó Bože, musím to uznat,
té chvály hodného vyznat.

Řeky k křišťálu podobné,
s stromy obšancované,
od množství ptactva ozdobné,
v stínu skoro schované:
činí rybám kratochvili,
též i ptactvu vodnému,
když jak chtějí každou chvíli
plynou k užitku svému.

Ó Bože, musím to uznat,
té chvály hodného vyznat.

Hovada v pastvách širokých
v poli svou rozkoš mají,
zvířata v horách hlubokých
své živnosti hledají:
ptactvo v povětrí má radost
a svůj čas zpěvem tráví,
ačkoliv nežne, však má dost
co jíst, aniž to ztráví.

Ó Bože, musím to uznat,
té chvály hodného vyznat.

Kam se koliv oko vrhne,
všudy má potěšení,
všudy se nětco navrhne
co jest k obveselení:
tak jest celý svět ozdobný,
tak hojný ve vší kráse,
že sám Bůh jemu podobný
můž učinit v svém čase.

Ó Bože, toť pravím z srdce,
žeš hoden chvály velice.

Zdovoslavíček

1665

CHVÁLA VČEL

1665

Tvou láskou, ó můj Bože,
jsa raněn omdlívám,
jestliž u prostřed hoře
o tobě nezpívám,
o skutcích té tvé ruky
i o těch maličkých,
o včeličkách, komůrky
z vosku dělajících.

Dnes tedy začnu plesat
o skutcích rukou tvých,
dnes o včeličkách hlásat
světu dobře známých,
nastavte lidé uši,
pilně pozorujte,
a na Boha, jakž sluší,
při tom pamatujte.

Nuž vzhůru, vy včeličky,
již zima minula,
již jdou z země travičky,
studenost zhynula,
zostřete ty své zbroje,
s kvítím se potkáte,
z toho užitek boje
největší poznáte.

Již se vzhůru zdvihají,
již zaznělo larmo,
již se k marši chystají,
již jim zbránit darmo,
již jdou sem tam partaje,
již květ oblihají,
medovinu hledaje
šťávu dobývají.

A ač z kvítí nejlepší
sílu vytahují,
a je šťávy vonnější
dokonce zbavují,
však ono předce stojí
v svém prvním způsobu,
po tom tak trpkém boji
neměnic podobu.

Žádný nejmenší lístek
není porušený,
žádný dost špatný kvítek
není uražený:
 ach, šťastné potejkání
 bez krve prolítí,
 musí se to jednání
 v pouhý med vrátiti.

V med a v vosk všecka práce
musí se obrátit,
ta květná jakost v krátkce
svůj stav musí ztratit,
 co se z květu vynímá
 zoubky subtylnými,
 to se na med přijímá
 nohami malými.

Pilně večir i z rána
všecko proletují,
žlutá kvítí sebraná
domů dopravují,
 kde jen kvítek nějaký
 vonný se ukáže,
 tu hned medové ptáky
 na sebe přiváže.

A když se přibližují
k těm hradům medovým,
pro radost zvuk vzbuzují
s prolétáním mnohým,
 jiné se jim vstříc berou,
 jenž doma zůstali,
 loupež s radostí derou,
 by z ní med dělali.

Kdož může vymysleti
jak pěkné, smyslné,
kdo vtipem postačiti
jak divné a slušné
to své konají dílo,
ty krásné komůrky,
až na ně hledět milo,
jako podle šňůrky.

Světla se podál štití,
díry zamazují,
nechtí se dát spatřiti
jak kunšt provozují,
to subtylné mistrovství
před světlem skrývají,
by zůstalo tajemství,
o to péči mají.

Krále si svého volí
ta obec nádherná,
a jest, jemu povolí,
je mu ve všem věrná,
on ouřady rozdává,
všecko nařizuje,
jemu náleží správa,
on sám rozkazuje.

Obec s pilností všecka
silné dílo staví,
bez míry, úhelníka
v té se práci baví,
vápna, prken a dříví
tu potřeba není,
a však se každý diví
tomu jich stavení.

Kdož by to mohl sčísti
co se za rok jeden
můž medu od nich vzíti,
neb za jeden tejdén,
snad by se to za tisíc
zlatých nekoupilo,
a byť bylo stokrát víc,
nic by nestačilo.

Kdož počte všechny svíce,
které po všem světě
v chrámech Páně se stkvíce
jak v zimě tak v létě,
Bohu ke cti a chvále
hoří a se pálí,
zdaž to stvoření malé
není hodné chvály?

Tím bleskem naplněny
nesčíslné kostely,
tou krásou ozdobeny
a nad míru stkvěli,
berou na se figuru
nebeské oblohy,
když hvězdy v plném kůru
vedou zlaté rohy.

Vy národové zemští,
kde koliv bydlíte,
duchovní také svěští
s pochvalou nedlíte,
pochvalte tak mocného
na výsostech Pána,
z skutku tak předivného,
jak večer tak z rána.

I jiné jeho skutky
předivné zpytujte,
díla zázračné ruky
všechněm vypravujte,
rcetež, ach jak jsou divná
tvoje díla, Pane,
tvá sláva v nich nesmírná
na věky zůstane!

Zdoroslavíček

1665

CHVÁLA BOŽÍ Z ŽALMU STOČTYŘICÁTÉHOOSMÉHO

1665

Nu chvalte Boha z výsosti
vy, pážata nebeská,
jenž vám dal z pouhé milosti
přirození anjelská,
onť vás nesmírnou radostí
velmi obdařil hojně,
kterouž vy s slušnou vděčností
užíváte pokojně.

I vy zlatě ošacené
tisíckrát pěkné hvězdy,
od světlosti roznicené,
slunci podobné někdy,
slunce, měsíc i obloha

a co víc nebe kryje,
chvalte jednostejně Boha,
jenž nesmrtelně žije.

Chvalte jej, jemu plesejte
tím vašim bleskem jasným,
v tom si překazit nedejte
žádným oblakům strašným,
onť jest vás slovem jediným
z ničehéhož učinil,
on tak způsobem podivným
vám dost krásy přičinil.

Od něho to také máte,
byste tím během vašim
den i noc, jakž to pak znáte,
dělili s ziskem našim,
onť vám i cíl vyměřuje,
pokud běžeti máte,
onť vámi sám pohybuje,
když ten svůj běh konáte.

I vy též zeměplazové
Bohu chválu vzdávejte,
dravci vodní, velrybové,
větrové pomáhejte,
led, sníh, příval, krupobití,
sloty, prška s foukáním,
oheň, horko, hromobití,
fochrování s blejskáním.

Chvalte jej hory nádherné,
vy obrové přesilní,
stromoví vzrostu výborné,
pahrbkové rozdílní,

pole, louky i zahrady
a v nich štěpové plodní,
uposlechněte mé rady,
i vy stromové vodní.

Zvířata lesní divoká,
jelínkové, zajíci,
jenž se skrz místa hluboká
procházíte dnem, noci,
ptactvo v povětrí bydlící
rozličně ošacené,
libezně prozpěvující,
sem i tam rozptylené.

Knížata, mocní králové,
lid veškeren obecní,
nemluvňátka, panicové,
panny, mládenci ctnostní,
i vy, jenž věkem stížení,
k zemi se zas chýlíte,
dáváte jisté znamení,
že tam v krátce cílíte.

Chvalte na výsostech Boha,
jemu zvučně plesejte,
jest k tomu příčina mnohá,
slávu jeho hlásejte,
naplňte zvukem povětrí,
nechť zní housle, cymbálky,
bubny, trouby též sem patří
i hlasité píšťalky.

Nebť jeho dobrota božská
nad námi trvá stále,
onť nás knížata nebeská

chce učinit a krále,
protož jej se vši pilností
oslavujte dobrého,
přičiňte všecky mocnosti,
nebt' tak sluší na něho.

Zdorošlariček

1665

CHVÁLA BOŽÍCH SKUTKŮV

1665

Píseň vzáctnou a libeznou
na dobře zvučné struny
zazněte na harfu vděčnou,
na trouby i na bubny,
na pozouny i na cynky,
na flétny, dulcyány,
na housle malý i velký,
na loutny i varhany.

Neb kdo jest, at' se vás zeptám,
v zlato oblékl slunce,
kdo měsíc v stříbro, sem i tam
kdo je tak vodí prudce?
kdo jest tak hvězdy roznil,
a je zejména počet,
kdo jim tu bytnost osvítil,
kdo jejich množství zečet?

A kdo plnému měsíci
zase světla ujímá,
kdo z skal vody se prejšťící
tak čistotně vynímá?
kdo hory tak vzhůru vznáší,
že oblaky stíhají,
slunce za hory přenáší,
kdež je tmy zastírají?

Kdo barví vejchodní stranu
karmazínovou barvou,
kdo ve tmách nočních až k ránu
skrytou chová věc každou?
kdo z oblakův hromobití,
kdo blejskání vypouští,
kdo škodlivé krupobití,
kdo bouřky na zem spouští?

Kdo obojí rukou hází
mráz a koule hromové,
odkud bavlny vychází,
co kment bílí sněhové?
kdo svírá tak rozpustilé
a zastavuje vody,
by v té své ustydlí síle
a stáli beze škody?

Kdo zemi život dodává,
že nehynie starostí,
kdo jí vlhkost z nebe dává,
že nespráhne horkostí?
kdo živí v lesích zvířata
a kdo hovádka v poli,
kdo všecka všudy ptáčata,
kdež pak bydlejí koli?

Sám jest náš Pán Bůh jediný,
jenž činí skutky divné,
jemužto všechny krajiny
jsou sloužiti povinné,
k slovu jeho vše stvoření
povstává i zas hyne,
stojí, padá v okamžení,
jak jen on okem kyne.

Jeho vůle, skutek jeho
jsou jednostejné moci,
neb co chce to se od něho
stane ve dne i v noci:
nic se v světě tak těžkého
nemůž nikdež najíti,
co by jedno slovo jeho
nemohlo učiniti.

A protož k jeho pochvale
zazněte zvučně struny,
oslavujte Boha krále
na trouby, housle, bubny,
na harfy, loutny, cythary,
na cynky, dulcyány,
zvelebujte jeho dary
všudy na všechny strany.

Zdoroslaviček

1665

STVOŘENÍ CHVÁLÍ STVOŘITELE

1665

Čas jest k povinné muzyce,
hotovte rychle struny,
na tomť záleží nejvíce,
by byl hlas libě zvučný,
hodentť jest všeho poctění
Bůh na nebi bydlicí,
bez jehožto učinění
nic není trvající.

Onť nám ukládá rok a den,
on rozděljuje časy,
léto jasné, zima, tejdén
od něho berou krásy,
podzimek ovotce plný
i jaro květné dává,
léto u prostřed obilný
nejteplejší nechává.

Onť nám v noci nebe modré
ohněm krásně potrousil,
a jako lucerny dobré
hvězdy k zemi zavěsil,
ve dne pak mnohem hojněji
chtěje svět osvítiti,
dává slunce, by jasněji
mohlo všudy svítiti.

Onť množství ptactva vysílá
do povětrných stanů,
onť jim jich maluje křídla,
ač víc zevnitřní stranu,

ont' jim jich pysky zostřuje,
on jazyky rozvíjí,
ont' jim hlasu propůjčuje,
z jeho jen vůle žijí.

By vody mořské i jiné
svět vložili poroučí,
ont' jim to líce stříbrné
dává, ont' je i loučí:
a aby prázdné nebyli
chová v nich ryb v hojnosti,
jenž by v pancýři chodili
po té jich hlubokosti.

Ont' zemi šatí zeleně,
kvítím maluje krásně,
že tak šacená nádherně
nebi zdoruje vlastně:
ont' nesčíslné byliny
vlastním jmenuje jménem,
ont' jim vyměřil kořeny,
ont' je daří semenem.

On zhůru vypíná skály,
on hory pozdvihuje,
by ještě vejš jedle stáli
on to vše nařizuje:
les hojným dřívím odívá
a v něm živí zvířátka,
ont' sám o ně péči mívá
v potřebě nebožátka.

On živí krkavčí děti,
když je staří opouští,
on jim sám ráčí přispěti,

když lační v pusté houšti:
on lidi, on živočichy
stravou chová pohodlnou,
on ptactvo i ryby tichy
živí krmí příhodnou.

Hovádkům lesním, pitomým,
i nám pole způsobil,
by je jídlem bylinovým,
nás pak chlebem zásobil:
přidal nám víno i olej,
chtě nás chovati stkvostně,
by tak jsa člověk veselej,
svůj život vedl ctnostně.

On od půlnoci vysílá
na moře větry vzteklé,
by jejich zuřivá síla
zmítala vlny zleklé:
tuť vod strašlivé hučení
dá se slyšeti podál,
nebt' jest je větrům k skušení
jako míč ke hře oddal.

On sobě z oblakův vozy
zhotovuje podivné,
jejž, když chce, větrové mnozí
sem tam nosí ochotné,
on papršky vystřeluje
s takovým na zem hřmotem,
jaké svět nepocítuje,
když moře hraje s větrem.

On když jen větrům povolí,
hned se svět celý bouří,

tuť stromoví v lesích, v poli
třeští až se z hor kouří,
tuť hlas v oblacích zavřený
strašlivé činí hřmění,
jímž on svět, jsa popuzený,
můž ztrestat v okamžení.

Zdoroslaviček

1665

POCHVÁLENÍ BOHA V JEHO SKUTCÍCH

1665

Zhůru, zhůru v boží chvále,
nebo tak musí býti,
stvoření velké i malé
povstaň a nechtěj dlíti:
již slunce svou jasnou tváří
Boha na nebi chválí,
měsíc i hvězdy s svou září
jeho chválit začali.

Zhůru, hoden jest Stvořitel
poctěn být od stvoření,
jako blesk z nebeských světél
dává se k srozumění,
jak musí sám světlý býti,
když takou světlost dává
slunci, hvězdám, jak se stkvíti
musí ta jeho sláva.

Povstaň i ty k chvále boží,
modře zbarvené nebe,
ať se čest a sláva množí
Stvořitele skrz tebe,
i vy nahoře ukryté
co křišťál pěkné vody,
jenž tam snad proto bydlíte,
by se nestaly škody.

Povstaň země s svou rodinou
k poctění svého Pána,
jehož nebe slávu divnou
hned vypravuje z rána,
nebť se jeho moc zjevuje
ve všem stvoření všudy,
jeho panství dosahuje
i ty v moři obludy.

Větrové jdou od půlnoci
a vějí k jeho chvále,
vichrové s svou přísnou mocí
jeho velebí stále,
déšť, příval s vody hojnými
jemu sloužiti míní,
mráz s tovaryši zimními
jemu poslušnost činí.

Povětrí mu k slávě plesá
překrásně vyjasněný,
vejchod slunce světu nesa
hrá, v karmazýn oděný,
ptactvo své hlasy štymuje
by Bohu ke cti hrálo,
k zpívání se zhotovuje
jak se ráno začalo.

Již svou muzyku hlásají,
vše naplňují zvukem,
snad za to skutečně mají,
že nás vzbudí svým hlukem,
bychom slyšíc jich zpívání
v tom čistotném povětří,
měli se k vychvalování
Boha, na nějž tak patří.

Země s svými bylinami,
kvítím, trávou, ovotcem,
se všemi porostlinami
na horách i pod kopcem
rostou a se zelenají
Bohu ke cti a chvále,
nebt' od něho všecko mají
co jim slouží k pochvale.

Ta lilia i ty růže,
to žluté barvy kvítí,
že tak libě vonět může,
zdá se od Boha míti:
ty tulipy černé, bílé,
ty narcysové jasní,
Bohu přičítají mile,
že jsou tak v světě krásní.

Šalvěj, routa, levandule,
polej, cypřiš, fijalka
vědí, že jim z jeho vůle
pochází ta voňavka,
ten rozmaryn, karafilát,
yzop, balšám, orlíček
chtějí proto Boha vzývat,
že jim dává větríček.

Hory, doly i roviny,
pahrbkové i skály,
v širokém poli dědiny
vzkládají Bohu chvály,
dříví rodu vysokého
zeleně ošacené,
ukazuje k slávě jeho
své peří rozložené.

Vody k křišťálu podobné,
vlastně stříbrné barvy,
jak jsou v svém toku ozdobné,
přednášíc sklenné larvy,
sem i tam se divně točí
a působí šustění,
aby z nich snad panské oči
měli své potěšení.

Chval Boha chvály hodného
horko s tvými mocnostmi,
netaj velebnosti jeho
slunce s svými vlastnostmi,
stříbro, zlato, měď s mosazí,
jenž jste kovové zvláštní,
ať vaše chvála neschází,
vydejte zvuky vlastní.

Povstaň všeliké stvoření,
již nebe s svou jasností
jest hotové k pochválení
nejvyšší velebnosti,
země, moře i povětří,
hory, doly, roviny,

živlové, na něž svět šetří,
by byl ctěn Bůh jediný.

Zdoroslaviček

1665

CHVALOZPĚV NEBESKÝCH SVĚTEL

1665

Plesejte Bohu na nebi,
ježto tam s ním bydlíte,
neb toho jest zapotřebí,
andělé, jak umíte,
neboť to od něho máte,
že jste tak vyvýšení,
že tou slávou oplýváte,
jest z jeho učinění.

Z jeho pochází štědroty,
že na něho patřice,
požíváte vši dobroty,
věčnou rozkoš majíce:
ach, kyž se ta chvála vaše
po všem světě rozlíhne,
zdvihla by snad srdce naše,
ach, kyž k němu dostihne!

Chvalte jej jasná nebesa,
tak mistrně sklenutá,
že vaše divná okrasa
tak stojí nepohnutá:

vody k té chvále připojte,
jimiž tak oplýváte,
aniž se dříve spokojte,
leč chválu dokonáte.

Ta široce roztažená
plná světél obloha,
na modro krásně zbarvená,
ať slušně poctí Boha
za tu krásu sobě danou,
za tolik fakul množství,
za tu sličnost vinšovanou
ať slaví jeho božství.

Ty oko zemské, slunéčko,
plné zlaté světlosti,
okrouhlé jako kolečko,
neobsáhlé rychlosti,
i ty, měsíci stříbrný,
jenž v noci máš svou správu,
a činiš cesty patrný,
hlásejte boží slávu.

Vy pak, měsíčné družičky,
sice hvězdy nazvané,
jenž se nám zdáte maličký,
mnohým světlem nadané,
k noční stráži vystavené
zemi světlem sloužíte
jako svíce roznícené,
zdaž tak Boha nectíte?

Zdoroslaviček

1665

CHVALOZPĚV POVĚTRÍ

1665

Povětrí tence zetkané,
široce rozprostřené,
přes noc v plášť černý oděné,
až k ránu zakuklené,
ale jak se den vyskytne
hned ti barvy přibývá,
vzdej Bohu chvály ochotné,
že tě krásně odívá.

K tobě ptactva na tisíce
s radostí se sletuje,
by se cvičilo v muzyce
tu školu vyvoluje,
kdož nyní zpěvy vypraví,
kdo všecky melodye,
které ti zpěváci praví
vedou a harmonye?

V tobě cokoliv lítati
může, má svou svobodu,
sem i tam sebou zmítati
a hleděti obchodu,
an i ty líbezné páry
z vonného počlé kvítí,
buď nový anebo stary,
musí k tobě přijíti.

Všecko se k tobě shrnuje
co se z země vysílá,
a ač tebe naplňuje,
však tvá nehyne síla:

neb v tvé podstatě zůstáváš,
ač se to všecko mění,
čím se cele zameškáváš
z božského uložení.

Vy povětrná stvoření,
oblakové vysocí,
větrové, mračna, blejskáni
jaké jste koliv moci:
hvězdy, jenž svůj byt měníte,
vůbec řčené planéty:
i vy, ježto strach činíte,
ocasaté kométy.

Sněhové od své měkosti
k bavlně nápodobní,
krupobití v své jasnosti
jako perly vejchodní,
neb když se z hůry krůpěje
skrz povětří sypají,
od zimy mimo naděje
v kuličky se ssedají.

I ty, stříbrná rosyčko,
jenž zem volně svlažuješ,
i ty, tekutá vodičko,
jenž řeky naplňuješ,
i ty, luku natažený,
na nebi plný krásy,
za rukojmě zavěšený,
chval Boha po vše časy.

Neb on větrům zavěsuje,
by byli rychlí, křídla,
hromobití vystřeluje,

by vyvráceli sídla:
větrům on sílu dodává,
od něho tu moc mají,
že když jich vzteklost nastává
světu hrůzu dělají.

Zdoroslaviček

1665

CHVALOZPĚV MOŘE

1665

Chval Boha moře hluboké
a vše, co v tobě žije,
v svém rozložení široké.
i co v tvých vodách tyje,
ryby rodu rozličného,
i vy potvory divné,
každý podle stavu svého
chvalte jméno předivné.

Jenž se sem i tam svobodně
dnem nocí procházíte,
a svou kratochvíl pohodlně
jak chcete provádíte:
i vy velké malé lodi
jemu s chválou přispějte,
že vás z neštěstí vyvodí,
za to mu díky vzdejte.

Vy pak, ó vodné šlechtičny,
známé od líbeznoti,
zazněte písňě rozličný
podle vaší zvyklosti:
vy, vy tu říd'te muzyku,
nebt' jste nejzkušenější,
z vašeho libého křiku
jde rozkoš nejvzáctnější.

Když jdou rozliční šifové,
vody rozdělující,
jako nějací hradové
moře ozdobující,
tehďáž svou ved'te muzyku
jak můžete nejpěkněji,
nelitujte svých jazyků,
ať jde zvuk pozorněji.

Připojte sobě potvory,
jak se jmenují koli,
šupnaté i hladké tvory
v tom vodnatém oudoli:
na to dokonce nedbejte,
že vám snad notu zkazí,
jen vy svůj hlas zastávejte,
snadno jich zvuk zarazí.

Předneste všecky ozdoby,
nimiž moře oplývá,
zlaté, stříbrné nádoby,
jež zdaleka nosívá,
krásné koberce, čalouny,
perly, drahé korály.

plachty zlatem krumplovaný,
ať všechno Boha chválí.

Zdoroslavíček

1665

CHVALOZPĚV ZEMĚ

1665

Nu, chval Pána i ty, země,
jako kule okrouhlá,
jenž vydáváš mnohé plémě,
v svém bohatství nestihlá:
chvalte jej hory s rovinou,
i vy, nádherné skály,
s vaší nesčíslnou rodinou,
že jste v bytnosti stáli.

I vy, rodu vysokého
cedrové vyvýšení,
podle přirození svého
nad hory vyzdvižení,
i jiní nižší stromové,
i ty malé křoviny,
sosny, jedle, topolové,
habří, doubí, březiny.

I vy, barevní kvítkové
nesčíslné rozličnosti,
polní i lesní kmenové
rozdílné barevnosti:

tráva, listí i obilí
všecky zrostliny polní,
byť pak dosti malé byli,
horní i také dolní.

I vy, rozdílní kovové,
zvonovino a mědi,
zlato, drazí kamenové,
jež svět nejradši dědí,
železo, mosaz, olovo,
ocel, cín, plech, kamení
ať poctí jméno Kristovo
dle svého přirození.

Vy pak nad zlato vzáctnější
kamení, jasné perly,
nimiž se nejozdobnější
činí královské berly,
safiři, dyamantové,
rubínové, smaragdi,
i vy čistí křišťálové,
i akštejn nímž se kadí.

Ať na vás nezapomenu,
ó studýnky čistotné,
jenž se z nesčíslných pramenů
rodíte, tak milostné,
vás země má za své prsy,
z vás se v žizni napájí,
z toho mléka pole, lesy
své občerstvení mají.

Chvalte tak dobrého Pána
i vy, vody tekuté,
jenž jak večer tak i z rána

po všem světě běžíte,
a co jest šťávy na zemi,
jak ta pak koliv sluje,
v hrozních mízkovatých velmi,
a kde se jinde kryje.

Všecka hovádka pitomá,
ježto s lidmi bydlíte,
někdy v poli, někdy doma
své živnosti hledíte,
chvalte svého Stvořitele
i vy, lesní zvířátka,
zpívejte jemu vesele
všecka všudy ptáčátka.

Vy pak, rozumné stvoření,
králové, potentáti,
knížata, Bohem zřízení
biskupové, preláti,
i vy stavu obecního
velcí lidé i malí:
chvalte Boha nejvyššího
a buďte v chvále stáli.

Zdoroslaviček

1665

CHVÁLA BRATRA SLUNCE

1665

Již jest v karmazyn červený
již ráno oblečeno.

slunce zlatem přioděný
zas světu navraceno:
Pospěšte, milí pastýři,
vaši muzyku hlásit,
nechť se slyší zdýlí zšíří,
tať vás můž práce spasit.

PASTÝŘ MAVON:

Ó slunce z ryzího zlata,
tyť můžeš chválit Boha,
že tobě jeho dobrota
běh konati pomáhá,
onť tobě blesku dodává,
osvěcuje papršlky,
on zlaté barvy přidává,
onť i ozdoby všecky.

PASTÝŘ DAVON:

Onť tobě ohnivé střely
ostří a zhotovuje,
on tě přes hory i doly
tak rychle přepravuje,
zlatý vůz i zlaté koně
tobě štědře opatřil,
jemu jest i starost o ně,
aby tebe ušetřil.

MAVON:

Onť dává odpočinutí
tvým koním po ustání,
hned večer po vypřáhnutí,
jest to veršovcův zdání,

na vonných růžích je pase
v zahradě plné kvítí,
by z rána čerstvěji zase
mohli svůj běh řídit

DAVON:

Hned jak se vyskytneš ráno
v tvém blesku šarlatovém,
co bylo v noci schováno
v zastínění černavém,
to všechno ti ukazuje
nebe i celou zemi,
nic před tebou neukryje,
tak tě miluje velmi.

MAVON:

Svět krásný ti představuje,
všecko ptactvo v povětrí,
co v horách i v poli žije
i co se kryje ve kři,
všecka pitomá hovádka,
jak se koliv jmenují,
i ta divoká zvířátka,
jenž v pustinách nocují.

DAVON:

Města a věže zpevněné,
domy, paláce krásné,
zděmi dobře opatřené
proti potřebě časně:
i to co se hodí k boji,
zbroje, stříbro i zlato,

i to co se při pokoji
snadno můž koupit za to.

MAVON:

Ó slunce zlaté pěknosti,
tyť můžeš slavit Pána,
z jehožto pouhé milosti
jest ti ta krása dána,
on tě po cestách upřímých
vede přes všecku zemi,
by tvých papršků ohnivých
svět zkusil horkých velmi.

DAVON:

On tě řídí, on spravuje,
on tě v svých rukou chová,
on zlaté šaty formuje,
a vždy premuje znova,
bys jako obr přesilný
k běhu tvé cesty splasal,
jsa v té práci slušně pilný,
z unavení neklesal.

MAVON:

On ti, když zrána povstáváš,
ptactvo v cestu vysílá,
jichžto muzyku seznáváš,
jak jest líbezně milá,
když ti na vše všudy strany,
tě vítajíc, zpívají,
neb žes jim od Boha daný,
o tom vědomost mají.

DAVON:

On tobě polní zelenost
široce rozprostírá,
on v zahradách květnou sličnost
tobě k vůli otvírá,
on byliny i obilí,
on stromy a vinice,
by skrze tebe obžili,
nařídil, i chmelnice.

MAVON:

Z jeho to máš dobrodiní,
že svět celý pronikáš,
nebo ani koutku není,
v němž někdy nezablýskáš,
že se tvá krása nemění
jest to z jeho štědroty,
že trváš v tom tvém třpytění
jest moc jeho dobroty.

DAVON:

Bez něho to tvé svícení,
ty tvé papršky zlaté,
nemohlo by okamžení
trvat, od něho vzaté:
ta tvá krása, ta ozdoba,
tak by dokonce padla,
ta zlatokrásná podoba
do propasti by vpadla.

MAVON:

Protož, ó slunéčko krásné,
vidíš příčiny dosti,

proč máš v své postavě jasné
Boha ctít na výsosti,
já tobě dle mé možnosti
pomohu jeho slavit,
vynaložím své mocnosti,
chtě jemu chválu spravit.

DAVON:

I já s svou chválou pospíšim
rychle v patách za vámi,
jak vaše hlasy uslyším,
spojím svou notu s vámi,
nechť se po lese rozlívá
chvála Boha věčného,
hlas jeden druhý postihá
a jde až k trůnu jeho.

Zdoroslaviček

1665

EKLOGA O VZKŘÍŠENÍ PÁNĚ

1665

Po dnech velkonočních krásných
dva pastýři raničko
vyhnali z ovčincův šťastných
na pastvu své stádečko,
Damon a Halton řečení
v letech ještě spanilých,
Damon hrál podle umění
na housličkách líbezných.

Ej hle jak krásné slunýčko
papršlky vystřeluje,
jak zas povstává raničko
a léto obnovuje,
všecko nabývá sličnosti,
co bleskem dosahuje,
hory, doly svou světlostí
co barvami maluje.

Ptactvo po noci přečkané
ostří své pilně pysky,
by jich zpívání slyšané
přešlo okršlek zemský,
sem tam se proletující
mají svou kratochvíli,
až k nebi se vznášejíce
chválí Boha z své síly.

Naše hovádka pitomá,
telátka a kravičky,
nechtějí dýl býti doma,
jehňátka i ovčičky,
všecko se za sluncem táhne,
všecko jej vidět žádá,
neb co jen bleskem zasáhne,
na to smutek nevpadá.

Zase spatřuji před sebou
tisíc beránek bílých,
zas jde Damone za tebou
tolik telátek milých,
ó vítej léto překrásné,
všemu stvoření milé,
vítej zemské oko jasné
pastýřův kratochvíle.

Zase čistotnější vody
z hor se do dolů spouští,
by je kdo chce beze škody
užíval v lesní houští,
pramýnkové vyskakují,
radost ukazující,
ježto lkáli při Pašiji,
slzy vylévající.

Libě všickni potůčkové,
ježto se kolem točí,
z břehu vyskytli proudové,
z nichž okřívají oči,
šustí a louky svlažují,
co křišťál se blýštíce,
mrtvé trávy obživují,
tak Boha velebíce.

Ej hle zase borovice,
lípy, jedle, cedrové
k nebi se pozdvihující
smrci i topolové
rostou bez míry všeliký
zelenaje se zhůru,
jak by skrz svůj zrost veliký
až k nebi táhli šňůru.

My také zas šňurujeme
naše v lese housličky,
a struny natahujeme,
hrajíc libé písničky
Kristu, jenž jest ležel v hrobě
za tři dni pochovaný,
a zas dada život sobě
povstal slávou oděný.

Pekelné brány stroskotal,
vysvobodil zajaté,
smrt přemoh, d'ábla ukoval
pojma kořisti svaté,
a ještě před sluncem zrána
jako obr vítězný
z hrobu svou mocí povstana,
zděsil žoldnýře hlásný.

Jako ze sna probuzený
své lože zanechává,
novou rychlostí vzbuzený
k běhu se odevzdává,
slunce, měsíc svou jasností
musí mu ustoupiti,
hvězdy té jeho sličnosti
musí se podiviti.

Tehdáž potřeba nebylo
by slunce zrána vyšlo,
když jest se světlo spatřilo,
jenž by nikdy nezašlo,
onoť samo dostatečně
může svět osvítiti,
ono samo užitečně
všecky tmy zapuditi.

Ono i času nočního
můž dost světla dodati,
by měsíc, hvězdy vlastního
blesku neměli dáti,
ano jeho samé rány,
jež nad oblohou sází,
na vše všudy světa strany
světlé papršky hází.

Aniž však má na tom dosti,
když tak svým milým svítí,
by jim rozmnožil radosti
dává se v nich najíti,
oni z jeho navštivení
jsou plni veselosti,
jemu za své vykoupení
díky činí s vděčností.

Tobě, Kristu vzkříšenému,
tvoje upřímné dítky,
tak krásně oslavenému
plesajíc, činí díky,
ano i ti beránkové,
i ta telátka v poli
skákají co jelínkové,
když se pasou v oudolí.

A že tě obnaženého
v Velký pátek spatřili,
z svého zboží vlněného
rádi by tě přikryli,
ale že jsi již pěkněji
slávou a bleskem odín,
budou za to veseleji
skákat několik hodin.

Ty jen, ó dobrý pastýři,
jich nikdy neopouštěj,
by jim hltaví mordýři
škodili, nedopouštěj,
neb jsouce tak zachráněné,
mohou bezpečně žíti,

a tvé jméno oslavené
jak mohou koliv ctíti.

Zdoroslaviček

1665

CHVALOZPĚV P TACTVA

1665

Probud' se, ptactvo přemilé,
i ty, slavičku malý,
v postavě krásné, spanilé,
hodné všeliké chvály,
ježto zrána před svítáním
z svých loží povstáváte,
a svým líbezným zpíváním
slunce vyšlé vítáte.

Sem sem se dejte najiti
do hromady se sleťte,
nechtějte času prodlíti,
rychle to splnit hled'te:
Bůh jest hoden vaší chvály,
chvalte jej jak umíte,
od něho jste to dostali,
že tak zpívat trefíte.

Chvalte Boha štěbetaví
slavičkové lahodně,
jeho jméno ať se slaví
vaším zvukem pohodně,

loutnu a libé housličky
k té muzyce připust'te,
pakli já přidám písničky
vám neznámé, odpust'te.

Vám k pomoci a libosti
mého hlasu pozdvihnu,
když své naložím mocnosti,
snad vás v zpěvu postihnu,
a jestli loutnu připojím
a na harfu zahraji,
v tom vašem kůru obstojím
kde koliv v pustém háji.

Nedaleko od vodičky
ten svůj kůr založíme,
u křišťálové studničky
vůkol se posadíme:
vy vaše tenké hubičky
pořád dřív omočíte,
potom své hlásky libičký
tím snáze zatočíte.

Jestli vám taktu potřeba,
abyste nezmejlili,
ať každý křídly hejbá
za tu, když zpívá, chvíli:
pokudž se vidí plesati
pro příčinu radosti,
můžte sem i tam skákati,
zpívajíc do libosti.

A pokud snad neumíte
obzvláštní melodye,
aneb dokonce nevíte,

jak se Bůh vychvaluje:
mou notu zpívat budete,
řkoucí: Bud' náš Bůh chválen,
začež jistou mzdu vezmete,
když tak bude oslaven.

Necht' vám není na tom dosti,
když jednou zazpíváte,
tisíckrát to s ochotností
opakovati máte:
Bud' Bůh zástupů pochválen,
hodný všeho poctění,
od svého stvoření slaven,
mocný bez proměnění.

Tu samou, ač krátkou sice,
píseň mi prozpěvujte,
byť vás bylo na tisíce,
tu jednu opakujte:
zpívejte, neb já nemohu
pro radost více zpívat,
vám svým slzením pomohu
Boha srdečně vzývat.

Sem i tam se proletujte
v tom rozšířeném háji,
bud' Bůh chválen, opěťujte,
necht' kdo chtí poslouchají,
dnem i nocí tak trvejte
zrána až do večera,
bud' Bůh pochválen, zpívejte,
dnes, zejtra jako včera.

Když to libezné zpívání
slunce, měsíc uslyší,

to časté opakování
země přijme v své uši,
sotva se, dle mého zdání,
od tancování zdrží,
zatím d'ábel v těžkém lkání
bude trvat a kříži.

Budou se z toho radovat
zástupové anjelští,
zlí pak sobě hořekovat
jak pekelní tak zemští:
pročež vy, milí ptáčekové,
nepřestávejte zpívat,
vy subtylní slavičkové
Boha zástupův vzývat.

Tisíc a opět tisíckrát
bud' Bůh chválen, zpívejte,
a zase ještě tisíckrát
jméno Boha vzývejte:
ano, pokudž možnost stačí,
potud nepřestávejte,
onť vám již mzdu chystat ráčí,
jen v té práci trvejte.

Zdoroslaviček

1665

KVĚTY EUCHARISTICKÉ

1665

Ó Lásko! kdož z nás vypraví
tvou velkou všemohoucnost?
Kdo její sílu zastaví,
kdo uhasí tu vroucnost?
Slovo věčné jedním slovem
chléb v pravé Tělo mění,
víno v Krev: chtě tím způsobem
nám zříditi posilnění.

Sem růže, lilie dejte,
rozmaryn, žluté kvítí,
z nich krásné věnce uvějte,
tak chce ta Svátost míti,
před ni to všecko metejte,
kam se koliv obrátí,
nábožné písně zpívejte,
hojněť se vám odplatí.

Trouby, hudebné nástroje
ať zní jak nejlíběji
tomu knížeti pokoje,
by byl uctěn vroucněji:
Ó manno z Nebe seslaná,
jenž dáváš život věčný,
bud' ode všech velebená
na časy bezkonečný!

Zdorošlavíček

1665

JAN IGNÁC DLOUHOVSKÝ
Z DLOUHÉ VSI

POŽEHNANÉ POLE 1670

ZDOROSLAVÍČEK 1671

HRDLIČKA STAROBOLESLAVSKÁ 1673

DUCHOVNÍ RECIPE 1676

STROM ŽIVOTA 1690

SEDMERO POZDVIŽENÍ
HLASU LÍBEZNÉHO SKŘIVÁNKA

1670

Vstávej skřivánku, vstávej
z roli ponížený,
po zimě dlouhé zavítej,
přival jest zrušený:
tvé milé křidýlka
roztáhni z daleka.

Popatř, že již jde posel
z nebe vinšovaný,
jde k Marii archanjel
od Boha poslaný:
také ty nelenuj,
radostí proletuj.

Dej pozor na písničku,
kterou on zpívati,
pozemský anjeličku
hled' následovati:
ty po něm MARIÍ
co můžeš liběji.

Zdrávas plná milosti,
hle, již opakuje,
Panno všelikých ctností
tak pěkně štymuje:
hled' po něm zpívati,
vzhůru se vznášeti.

Aj již skřivánek rychlý
na horu vyletěl,

kterýž byl před tím prchlý
přívětivě se měl:
zpívati počíná,
písničku začíná.

Zdrávas, zdrávas švitoři
tento jarní ptáček,
k službě Královně stojí
dříve než slaviček:
MARIÍ v povětrí
hlásit pilně šetří.

Když svou práci konají
v poli robotníci,
pluhem roli vorají
ti pilní dělníci:
on je potěšuje,
slavnost ohlašuje.

Řkouc: Pod'te, pod'te za mnou
kam vás já povedu,
cestou velmi příjemnou
nikam nezavedu:
zde k boží Rodičce,
nebeské hrdličce.

Zdaleka již vyhlídá
v svém krásném kostele
kdož k ní jdou, všem povídá
že Vykupitele
drží v rukou zlatých
v obouch požehnaných.

Dát' vám, jen ji pozdravte,
co sami žádáte,

počestnost jenom dejte
a se k ní modlete:
brandejská Matička
jest všechněch zlatičká.

Ó přemilá Matičko
bud' naší řečnicí,
promluv za nás slovíčko,
bud' orodovnicí:
koho ty zastáváš
věčně zachováváš.

Učiň cožs slibovala
zde tvému příteli,
žes Čechy zastávala,
když k tobě jen přišli:
na nás zde vzpomínej,
smrt šťastnou všem dávej!

Požehnané pole

1670

MATKA BOŽÍ

STAROBOLESLAVSKÁ

SVÉ VĚRNÉ ČECHY K SOBĚ LASKAVĚ ZŮVE

1670

Sem, sem Čechové putujte,
ke mně všichni pospíchejte
jeden před druhým chvátejte,
vděčné hosti zavítejte:

neb jsem já vaše Matička,
o tom zde dobře zvíte,
známá všem boží Rodička,
mého slouhy se ptejte.

Onť vám dá sám celou zprávu,
kdoť jsem já, která zůvi
přidal ze svého jména slávu,
toť vám život jeho mluví:
žeť mne nad všecko miloval,
nad štěstí, nad bohatství,
když mne od Lidmily dostal,
přijal za své dědictví.

Václav jest můj první ctitel
hned od věku mladého,
jména mého rozmnožitel
vzbuzoval on každého:
by mne všichni milovali
o to se vždycky staral,
tak duše své zachovali
snažně jest vyhledával.

S ním jsem byla každou chvílí
jak ve dne tak i v noci,
kam se obrátil můj milý
opatřen silnou mocí:
mne za štít, za svou obranu
nosil v zlatém obrázku,
líbil se tím nebes Pánu,
že měl tak silnou lásku.

Šel z Prahy do Boleslavě,
byla jsem tovaryškou,
odtud hned k nebeské slávě

s korunou mučednickou:
mne Podivínu zůstavil,
služebníku věrnému,
pohanských osidel zbavil,
dal Čechu upřímnému.

Já s Podivínem po lesích,
po horách a pahrbcích
v těch neupřímných počasích
chodím, bych ušla lidí zlých:
hledala odpočinutí,
žádného nenalezla,
přišla jsem k zapomenutí
po smrti Podivína.

V trní, v bodláči zarostlý
obrázek zařícený
ležel zakopán na poli,
dvě stě let zamlčený:
až jsem našla sedláčka
hodně toho pokladu,
svatě sprostého miláčka,
by všem byl ku příkladu.

Že se pokorným zjevují,
tichým lidem nábožným,
nebes skrejše ukazují,
nedávám jich bezbožným:
ale kteří mne milují
z upřímnosti srdečné,
zlatičkou mne nazývají
Matičkou, jdou bezpečně.

V srdci sedím země české,
podtež, Čechové milí,

rozdávám dary nebeské,
nedlete žádnou chvíli:
neb prázdné vás nepropustím,
co jen od mne žádáte,
žádného já neopustím,
co chcete dosáhnete.

Zůvi, volám dobré i zlé,
nábožné i bezbožné,
přid'tež, ať nečekám déle,
máte dary rozkošné:
tyť budou věčně trvati,
neb nejsou z světa toho,
vám v potřebách pomáhati,
jen ať vás přijde mnoho.

Třpytím se zlatým kamením,
perlami, dyamanty,
upřimná jsem, se nezměním,
tuť z nebe profianty:
pod'tež sem lační, žízniví,
dávám všeho v hojnosti,
vy lahůdek žádostiví
vstaňte hned bez lenosti.

Srdce vaše otevřete
jako dítky rozmilé
a dary od mne přijměte,
nebud' vám dlouhá chvíle:
při mně zde na čas trvati,
jak bydlím v Boleslavi,
můžete se všickni nadáti
skrže mne věčné slávy.

Požehnané pole 1670

PÁTÁ PÍSEŇ SŘIVÁNKOVA

1670

Zdrávas, královno růžence,
zdrávas, Matičko Ježíše,
božskou jsi milostí plná,
Duchem svatým zastiněná,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Počala jsi Syna svého
Krista Ježíše milého,
z Otce věčně zrozeného,
jenž jest plod života tvého,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

V životě svéms ho nosila,
kdyžs Alžbětu navštívila,
Jana s Předchůdcem zvěděla,
když v těž plesánís vzbudila,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Vydalas ho na tento svět,
by nejkrásnější kvítek kvet,
růže k libému vonění,
tak on k našemu spasení,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Zplodilas tělo k trýznění,
krev červenou k vycezení,
to k našemu vykoupení,
zprostilas nás zatracení,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Obětovalas ho v chrámu,
představilas Otci Pánu

Slovo věčné zrozenosti,
jenž s ním jest v jedné bytnosti,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Naposledy v místě Páně,
to v jeruzalémském chrámě
nalezlas moudré děťátko,
osvícené pacholátko,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Radůj se tedy Maria,
že jsi máti Ježíšova,
vyvolenou Otce Boha,
nevěstou Svatého Ducha,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Ty jsi nad hvězdy stkvělejší,
nad měsíc mnohem světlejší,
ty jsi nad slunce jasnější,
nad svatost svatých světější,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Stánek jsi božské milosti,
trůn jsi jeho velebnosti,
zrcadlo boží moudrosti,
nádoba vyvolenosti,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Královno tvého bratrstva
a nebeského komonstva,
popatř na naše spolčení,
učiniž v něm rozmnožení,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Pro tvého Krista Ježíše
přiveď do nebeské říše,

neb jsi po něm cesta pravá,
ve všech stezkách neomylná,
ó Maria, ó orodovnice, Panno nejmilejší!

Požehnané pole

1670

POSLEDNÍ VALE

LOUČENÍ A SMRT SKŘIVÁNKA TAKTO TOUŽÍCÍHO

1670

Již umírám,
preč se odbírám,
neb smrt tluče na dveře,
již mne škrťí
střela smrti,
poslední krok se béře:
má naděje
kam se děje,
s ní světe měj se dobře!

Měj se dobře
světe, moře
má naděje utiká,
musím jíti
nelze dlíti
naděje sprchla všecka:
tak začíná
i skonává
má poslední písnička.

Ó mé světlo,
boží heslo
mám se přeč stěhovati,
již se zatměj,
dobře se měj
zrak se mně všechen tratí:
krása padá,
den zapadá,
zde musím pauzovati.

Ó měsíci
s tou tvou svící
ó zlatí planetové
s očičkami,
s hvězdičkami
vás spatří potomkové:
tak smrtelní
mně poslední
již hrozí kometové.

Třikrát, stokrát
i tisíckrát
měj se dobře ó světe,
jsi nečistý
i nejistý
sprchlý a zvadlý květe:
ošemetný
a podvodný,
sešlý, nestálý kmete.

Ó třpytící
se blýštící
zlatem stkvoucí stavení,
mramorové
neb slonové

nebešťanův lešení:
táhnu k hrobu
v tuto dobu
tohoto okamžení.

Žert, smích, žraní,
preč tlachání,
nechci vaši muzyku,
tancování
přestaň, zvoní
nechte hluku i křiku:
mám umřít
od vás jít,
smrt jest již na jazyku.

Radování,
hodování,
jídla, nápoj, kuchyně
i jahůdky
i lahůdky
i cokoli na víně
jiný piji
smrt připiji
mně koflík přítelkyně.

Preč odstupte,
vetchlé buďte
šaty, v nichž jsem chodíval,
i peřiny
jste příčiny,
že jsem 'se mrzce choval:
červi, hadi,
štíři, žáby
budou má přikrývání.

Ó stavení
na vás hřmění
 nestálé zboží k tomu,
 vše mne mrzí,
 hyne brzy,
neujdete víc hromu:
 preč cedule
 i titule
jdu do věčnosti domů.

Nejmilejší,
nejvěrnější
 tovaryši, přátelé,
 smrt překáží,
 žerty kazí,
jinou mně postel stele:
 dost jsme hráli,
 žertovali,
s vámi nelze bejt déle.

Ty pak tělo
všechnos mělo,
 co se ti jen zachtělo,
 bud' dobrého
 nebo zlého,
všehos oučastno bylo:
 co nás potká,
 co nás čeká
vezmeš cos zasloužilo!

Požehnané pole

1670

SKŘIVÁNKOVO LOUČENÍ

1670

SKŘIVÁNEK již vás propouští,
čeká SLAVÍČKA na poušti,
přijde po něm, když přijde máj,
přinese vám zde s sebou ráj.

Bude zpívati pěkněji
na poli hlučně, zvučněji,
nedá se přeštěkovati,
od skřivánka přemáhati.

Bude mít rozličné noty,
jak začne odejdou psoty
života zde zkaženého,
neřestmi potlačeného.

Vám cestu květnou k Matičce
poví, k nebeské hrdličce,
která bydlí nad vodami,
lesnými porostlinami.

Tuť on svou rád rozkoš mívá,
sobě ve dne v noci zpívá,
zdaleka jiné vzbuzuje,
k sobě všecko potahuje.

Kuřátka, spolu zvířátka,
k Dianě shání hovádka.
Tak slaviček dobrý zpěvák,
lepší ve všem ptactvu jonák

přijde, co ho nevidíte,
zatím jen Zdravas říkejte.

Marii pozdravujice,
Královnu zvelebujice!

Požehnané pole

1670

PANÍ NAD POVĚTŘÍM

1671

Kde jste moji přátelé
známí domu ctitelé,
moji dobrodinci.
Snažte se již mluvíti,
se mnou hned povídati,
coť se šťastně stalo?

Přival hrozný odešel,
vítr půlnoční pošel,
zdravé jest povětrí:
vám nebude škoditi,
ani koho raniti
hlízou, morní střelou.

Odvrátila Matička,
to naše jedinička
škodné protivenství:
libý věje větříček,
zahradní rozkošníček,
všechno z mrtvých křísí.

Vzhůru již povstávají
včeli, k nebi letějí,

hlasy zvuk vydávají:
strojí vosk, připravují
bílou svíci, plástují,
Mariji obětují.

Povětrí jedovaté
pro ty hříchy prokaté,
které lidi souží:
celé jest očištěné,
na nebi obnovené,
lásku, milost svítí.

K Mariji pospíchejte,
morní ránu skrotíte,
vládne nad povětrím:
čistí, jed odvracuje,
vztekllost morní skrocuje,
smrt sobě podrobuje.

Ó lékařko životní,
Marja, ač nejsme hodní
smrti náhlou odvrát:
skaz šípy jedovaté,
skrz tvé milosti zlaté
nedej zahynouti.

Ať tě všichni chválíme,
s tebou se radujeme
v naší vlasti české:
pro tvé hojné milosti
dej přijít do radosti
po zdejším skonání.

Zdoroslaviček 1671

PANÍ NAD OHNĚM

1671

Vládne ohněm Maria,
jeho prudkost odnímá,
jízlivost okrocuje:
plamen hned udušuje,
když se on popuzuje
nenadále jíti.

Když se strojí vysoko,
padá nazpět sám nízko
ve jménu Marie:
musí hned odstoupiti,
nemůže uškoditi
zdejšímu obydlí.

Mnozí ať povídají,
když její obraz mají,
nímž oheň zastavili:
nemohl nic škoditi,
dáleji se podati,
musel přeč odjíti.

V ohni hoří palčivém
člověk smutný, jízlivém,
však jest bez ouhony:
z pece z ohně vyvstává,
Mariji chválu vzdává
v Staré Boleslavi.

Příklad se opakuje,
v Čechách zvyklost se děje
oheň tak hasiti:

zvykli lidé nábožné,
jinak nebylo možné
zlého přeč ujíti.

Ó přemilá Matičko,
mocná ohně vladařko,
dejž nám ho ujíti:
který duše víc páli,
by se ho časně káli
ať slzmi hasíme.

Pomoz dušem v očistci,
ať jsou již oučastníci,
tvoji rozkošníci:
dejž jim Syna viděti,
tebe spolu chváliti
věčně věkův Amen.

Zdoroslavíček

1671

PANÍ NAD VODOU

1671

Ach již všichni hyneme,
zde v vodách utuneme,
není kdo pomoci:
hrozná bouřka se strhla,
naději celou vzala,
není kam ujíti.

Lodi hybká, vrtkává
pohroma již přistíhla,
kam se podějeme:
budem k Matce volati,
Mariji hned vzývati,
dát nám vzpomožení.

Hvězdo mořská svitící,
ve dne v noci sloužící,
bud' nám ku pomoci:
nemáme již žádného,
kdo by vytrhl z toho,
dejž k břehu přijíti.

Ej hle vítr bouřlivý,
k Panny rozkazu chtivý,
již se utišuje:
vody, jenž se nadmulí,
dolů k zemi přilnuli,
budou časy dobrý.

Kdo to, kohož poslouchá
moře, vítr, uznává
za svou vrchnost stálou:
Panna jest Boleslavská,
její jest prudká láska
ke všem lidem smutným.

Z daleka ji vzývají,
pomoci nabývají
plavci, marynáři:
pravá jich CYNOSURA,
v níž bezpečnost veliká
všelikým neštětím.

Moře svět jest bouřlivé,
v kterým se my plavíme,
pomoz vybřednouti:
bychom neutunuli,
v něm skrz hřích nezhyňuli,
Maria, buď s námi!

Zdoroslavíček

1671

PANÍ NAD ZEMÍ

1671

Co tak smutně truchlíte,
toužebně naříkáte,
vy lidé na zemi:
snad pro války, nepokoj,
jiný domácí rozbroj,
věcí nedostatky.

Zda pomoci nemáte,
Matku vaši neznáte
v Staré Boleslavi:
na poli jest ourodném,
požehnaném, pokojném,
dát' všeho užiti.

Vyšla z skrytin podzemských,
by zas potěšila svých
dítek zanechaných:
nemůž zapomenouti

Matka, než litovati
v svém milosrdenství.

Všichni spolu k ní jděte,
žádosti otevřete,
dát vám všeho dosti:
žádného neopustí,
kdo tu své slzy spustí,
byť byl hříšník velký.

Ó prostřednice naše,
hled', ať nezhyne duše
vezdejším trestáním:
ukroť svého Synáčka,
všemocného miláčka,
odvrať protivenství.

Ať v zemi pokoj máme,
ourodu poznáváme,
v službách tvých trváme:
srdce naše studené
rozpal, vzbud' k lásce vděčné
jak předkové naši.

Již s tebou umíráme,
živí, mrtví trváme,
Matko milostivá:
od sebe neodlučuj,
přikázáním vyučuj,
Panno dobrotivá!

S námi zůstaň bezpečně,
zde časně, potom věčně,
ať tebe vidíme:
od nás se neodvracuj,

neb tvář svatou proměňuj,
dobrodince česká.

Znáš ty dům tvůj Rakouský,
v kterém zůstáváš vždycky,
nedáš mu škoditi:
popřej, ať nepřátelům
hrozný jest, protivníkům,
nad nimi zvítězí.

Kteří strojí ouklady,
dáš je hned za příklady
lestným podvodníkům:
Panna věrná, upřímná,
takovým jsi protivná,
hledíš je zjeviti.

Přišlas k Leopoldovi
svému, z své Boleslavi,
když se měl zroditi:
byla jsi pomocnicí
matky jeho stonící,
plod jsi zachovala.

Tak u tvé přítomnosti
vyšel na svět v radosti
nynější monarcha:
dejž mu štít, svou obranu,
ať stře protivnou stranu,
jméno tvé rozšíří!

Zdoroslaviček

1671

PÍSEŇ K PANNĚ SVATOJAKUBSKÉ

1671

Vonnou kytku já v zahradě
uviji mé milence,
nazbírám kvítí v té době
obětovat Panence:
přijme ode mne truchlivá
Mátě vše žalostivá,
kteréž vždy stvoření zpívá,
zdrávas, zdrávas Maria.

A hle již má vonnou kytku
bez našeho oučinku
z výbornějšího kořínku,
by všem byl ku požitku:
sňatého Synáčka s kříže
mile v rukouch pěstuje,
hledí na svého Ježíše
a za nás oroduje.

Když k ní z blízka přistupuji
zaráží vůní drahou,
mé srdce jí obětují,
obnovuji ctnost starou:
an nemůž zapomenouti
i na zdejší hříšníky,
nedá, nedá zahynouti,
má spasení všeliký.

Pod'te, pod'te k zarmoucené,
k nejmilejší Mariji,
pro něž má srdce ztrápené,
pro vaši tvrdou šiji:

nechce by kdo byl zatracen,
miluje zde každého,
ale každý skrz ni spasen,
vede dobrého, zlého.

Povězte její přátelé,
oznamte tu upřímnost,
kterou na duši i těle
působí velkou mocnost:
užili, ať vypravují
co jest k ní přistoupiti,
proto ji všichni milují,
že chce všechny spasiti.

Maria, ctná přítelkyně,
lítostivá Matičko,
lidská utěšitelkyně,
dej nám znáti maličko:
co jest jen tobě sloužiti,
jak veliká jest hodnost
nade všecko milovati
ta největší důstojnost.

Dej ať se láskou rozplyne
srdce naše tělesné,
světských marností všech mine,
přijme zas mravy svaté:
tobě slouží do skonání
vezdejší po hostině,
po upřímném pracování
přijmi nás do svatyně.

Zdoroslaviček

1671

571

MATKA BOŽÍ VYŠEHRADSKÁ
DEŠŤOVÁ

1671

Kdož dá vodu mé hlavě
v velké vyprahlosti,
kdož přispěje v chudobě
kruté žíznivosti,
občerství zemdleného
slavička ustalého
posilní v žádosti.

Již suchem mdlí, umírá,
činí stanoviště,
oči milé zavírá,
má své outočiště
jedinké, Mariji:
neb ona mrtvé křísí,
chová neduživé.

Aj hle, malý obláček
již se ukazuje,
jakžto sličný obrázek
z moře vystupuje,
vláhu připovídá,
k žíznivým zde prohlídá,
ustoupí vše bída.

Maria jest v ouzkosti,
v soužení, trápení,
spěšná hned k spomožení
každému stvoření,
tuť ctí nebešťané:

upřímní zde křesťané,
nejvíce Pražané.

Na vyšším hradě bydlí,
zůstává královna,
svatojasném obydlí
Matka přepodivná,
živé k sobě vábí:
žádný zde nevypraví,
nápoj má svadební.

Kdo k ní jen přistupuje,
hoře, žalost tratí,
na Vyšehrad vstupuje,
nebude žízni
zde na světě časně:
ani kdy potom věčně,
miluje upřímně.

Ó dešťová Matičko,
Vyšehradu krásu,
ó přesvatá Rodičko,
pevnosti štít, heslo
bud' nám zde na světě
v každý naší potřebě
pomocná v chudobě.

Zdorošlaviček

1671

PLÁPOL LÁSKY
K PANNĚ STAROBOLESLAVSKÉ

1671

Láskou silnou plápolám,
když na tě jen vzpomínám,
ó rozkoše pravá,
sotva živý zůstávám,
pro milost již umírám,
budiž Panno zdráva:
mé jsi celé bohatství,
nebes, země dědictví,
celé potěšení.

Nechtěj se víc tajiti,
před mnou v zemi skrývati,
ó poklade drahý,
dej mne sebe najíti,
Čechům všem vyjeviti
tři míle od Prahy:
budou tě milovati,
v lásce, v víře vzývati
všickni lidé věrní.

Místo v zemi rozkošné,
pěkné, svaté pobožné
jestiť v Boleslavi,
všem tam jdoucím prospěšné,
zlým, dobrým užitečné,
dávno o tom praví:
tuť já budu zpívati,
chvály, díky vzdávati
za vše dobrodiní.

Nad lesy, nad řekami,
polními zrostlinami
 místo jest slavička,
roli a pasekami,
obory a loukami
 bydlí s ním Matička:
 z pole, z roli vychází,
 prostřed země se sází
 prostřednice světa.

K ní přistoupím důvěrně,
promluví hned upřímně,
 neb mne neoslyší,
dobré zření má ke mně,
srdéčko táhne silně,
 tak lásku mou skouší:
 kdož by déle prodléval,
 s svou žádostí odkládal
 v tak věrném spříznění.

Kde jste tovaryšové,
pokladu dědicové,
 přid'těž jej zdvihati,
panny i panicové
z rodiny slavičkové
 ji ctít pomáhati:
 vemtež malý obrázek,
 slavný nebeský dárek,
 drahý nad klénoty.

Z rukou vyšel pohanských,
přišel zas do křesťanských
 kontrfekt Marie,
došel korun královských,
ozdob pěkných a panských,

triumf provozuje:
vznikla z místa malého,
dosáhla vysokého
v Čechách oslavení.

Třikrát z místa odchází,
když ji v chrámě tak sází
v svém malém obrázku,
zas na roli přichází,
srdce tvrdé proráží
a má větší lásku:
na poli chce zůstatí,
užitek vydávati
více než třicátý.

Ej toť pravá Dyána
mezi lesy jest Panna,
jdětež k ní zvířátka,
bude od vás slavená,
víceji zvelebená,
k slepičce kuřátka:
vezme vás pod svá křídla,
spůsobí věčná bydla
vám, ó lidé hříšní.

Když vás trápí bolesti,
napadají ouzkosti,
k ní se utíkejte,
neb jest bez falši, lesti,
každému dává štěstí,
na ni spolihejte:
vytrhne vás ze všeho,
neoslyší žádného,
dá hned spomožení.

Ó přemilá Matičko,
zlaté rajske jabličko,
naše potěšení,
noemská holubičko
obrat' k nám se maličko
v posledním tažení:
dej větvi olivovou,
pokoje žádostivou,
s Synem tvým smíření.

Uděl nám zde milosti,
tvé svaté příznivosti
skrz své zasloužení,
srdce zřid' k pobožnosti,
k míru, k lásce, k svornosti,
světem rozloučení:
ať nám nebeská radost
jde k srdci svatá žádost
duší všech spasení.

Zdoroslaviček

1671

PANNA MARIA ZBRASLAVSKÁ

1671

Chycen jsem dnes malý ptáček,
od Ježíška slaviček,
budu jeho služebníček,
všech myslivce dušiček:
šťastný koho on zajímá

577

tak rychle v té žádosti
za slouhu svého přijímá,
bude mít všeho dosti.

V světě jsem se někdy toulal,
rozkoše časné hledal,
dnem i nocí se frejoval,
bych sobě nětco zejskal:
dým, pára, stín, okamžení
jsou vezdejší radosti,
po sobě vždycky soužení
přináší jen hořkosti.

Ach pozdě, pozdě jsem poznal
tebe, ó krásu světa,
mé srdce všemu otvíral,
však není při tom veta:
můj Ježíši, má rozkoše
drž mne mocí násilnou,
ať se netrhá má duše,
měj nad ní svou stráž pilnou.

Nyní při dvoře královském
budu vždycky sloužiti,
s ptactvem, komonstvem nebeským,
nedám se odloučiti:
od žádného zde na světě,
byť mně všecko sliboval,
zpívat budu v zimě v létě,
že mně to štěstí Bůh dal.

Blízko vody jest Matička,
tuť já rád sídlo mívám,
když jsem hned u noh Ježíška,
ach, libě, sladce zpívám:

bude mé stálé bydlení,
nechci jiných rozkoší,
tuť setrvám do skonání,
spasím mou hříšnou duši.

Ach, přemilá na Zbraslavi
má krásná holubičko,
tvých milostí nevypraví,
ó naše zde srdéčko:
dejž nám zde všechněm pocestným
přijiti k břehu svému
sílu, pomoc unaveným
a k konci blaženému.

Všichni spolu hlasem jedním
chvalmež tuto Panenku,
uctěmež ji darem předním
jako naši milenku:
ať nás dovede na horu
svatou, plnou milosti,
pro tu svou zdejší pokoru
budem mít na tom dosti.

Maria, ó Boží Máti,
hlavy, šíje skloňujem,
rač nám požehnání dáti,
ať bezpečně putujem:
sobě milosti zjednáme
živým spolu i mrtvým,
v tom silně všichni doufáme,
obdař nás tvým dědictvím.

Zdorošlaviček

1671

SLAVÍČEK VZBUZUJE PTACTVO
K CHVÁLÁM NEJSVĚTĚJŠÍ MARIE

1671

Probud' se ptactvo přemilé,
i ty, králíčku malý,
v postavě krásné, spanilé,
hodné všeliké chvály:
ježto z rána před svítáním
budiš, jiné svoláváš
svým zpěvem, libým zpíváním
čerstvost, chuť všem dodáváš.

Slette se všickni ptáčkové
do Staré Boleslavě,
mistři, pernatí žáčkové,
v spanilé místo zdravé:
tuť najdete potěšení
na poli požehnaném,
na stromích kůr i lešení
v obydlí vinšovaném.

Ty pak, přednější hrdličko,
jakožto sestra starší,
dokud jsem s tebou maličko
vezmi přístup nejbližší:
královně místo slavička
zpívej a hrej libezně,
v rozsedlinách holubička
dělej si místo vděčně.

Labuť, spolu laštovička
přid'te, když já odejdu,

upřímná, věrná slepička,
k Marii vás předejdu:
přístup vám dnes k audienci
spůsobím přívětivý,
čiňtež poklonu kredenci
královně žádostivý.

Všichni spolu vstaňte zhůru
se mnou v počtu sedmerém,
v literním zeleném kůru
partes, listy vyberem:
budeme zpívat Matičce
k jejímu zalíbení,
boží spanilé Rodičce,
však jen bez pochybení.

Každý svůj hlas ať štymuje,
jakož činil skřivánek,
jeho zpěv ať se rýmuje,
má stráž nad tím Beránek:
který se pase v zahradě
mezi kvítím a růži,
duši všech pobožných vнадě
po němž má duše touží.

Ježíše, spolu Mariji
nade všecko miluji,
při konci svých chyb lituji,
hříchův všech se zbavuji:
tisíc smrtí podstoupiti
volím, než je rozhněvat,
to jednoduše opakují,
v tom budu věčně trvat.

Zdoroslaviček 1671

PÍSEŇ ČASU JARNÍHO

1673

Pojď, srdce mé, patř vesele
na vše dary boží, směle,
vábíť tě léto sličné:
popatř na zahradní krásu,
na zem plodnou toho času,
měj útěchy rozličné!

Dříví se listem odívá
a prach zemský zas přikrývá
nové roucho zelené:
narcisky s tulipánami
již převyšují křtaltami
tvou krásu, Šalomoune.

Skřivánek v oblacích zpívá,
holoubek se k lesům mívá,
vylitá z rozsedliny,
slavík hlasu veselého
přeráží z hrdlička svého
háje, hory, doliny.

Kohout vyvodí své stádce,
čáp spíší k svým mladým v krátce,
vlaštovka krmí mladé,
aj hle, jelen v nohy spory
těž i laně prudké z hory
spěší se k trávě v stádce.

Řeky hrají s kamínkami,
malují se pod břehami
stínem překrásných keřů,

tam se louky zelenají,
kdež se zvučně rozlíhají
hlasy stád i pastýřů.

Včely v práci nelenivé
oblítají, žádostivé
jsouc sladkosti medové,
hrozny vinné, mdlé vzezření,
dávají skrz své zvlažení
člověku síly nové.

Role obilí vydává,
mladí, staří, že jest strava
slaví lásku velikou,
Boha v dařích bohatého,
k nám vždy velmi náklonného
svou dobrotou všelikou.

Mlčet mně cos nemožného,
velký Bůh, velká moc jeho
i zprávy mne lákají:
zpívám tvorci nejvyššímu
ochotným srdcem, když jemu
všecka stvoření hrají.

Myslím: Ó kdyžs zde tak sličný
v dařích, v útěchách rozličný
v našem věku ubohém,
což nemá být v onom světě,
v onom přeradostném létě
i zámku zlatodrahém!

Jaký blesk a rozkoš všudy
tvá štěpnice mít má tudy,
kde zvučné struny hrají:

kde vojska anjelů svatých,
v počtu množství nepojatých
haleluja zpívají!

Ó bych, Bože můj, před oním
již stál tvým tak slavným trůnem,
maje v rukouch své palmy:
jak bych jméno tvé s jinými
slavil duchy přečistými
nevyčtenými žalmy!

Než i dokud to jho těla
duše ještě by tu měla,
nechci mlčeti stále,
ale radši srdce svého
nakloním času každého
k tvé svaté cti a chvále.

Blahoslav mi ve potřebě
svým blahoslavenstvím s nebe,
nechť ti kvetnu vždy mile:
nechat' léto milosti tvé
hojné ovoce v duši mé
přináší každé chvíle.

Nechť duch tvůj má místo ve mně,
ach učiň strom dobrý ze mne,
nechť vzrůstám tobě vděčně:
popřejž, ať jsem tvé zahrádky
kvítek a štípek přesladký
ke cti tvé slávy věčné!

Vyvol mne za milý ráj svůj,
nechť se tělo mé i duch můj
až do smrti zelená:

odtud bude nejinému
čest, než jen tobě samému
na věky nezměněná.

Hrdlička staroboleslavská

1673

PÍSEŇ PRVNÍ

JESUS MARIA. Dvě světla veliká, všem bloudícím na
poušti světa v tomto oudolí pláče svítící a cestu k oné
blahoslavené věčnosti ukazující.

1676

Ó slepoto nepravosti,
dokavádž bydlíš v temnosti
protři oči zaslepené,
k nebi ať jsou obrácené.
Rci: Ježíši Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

Kdož ve tmách kráčetí může?
do jámy sobě pomůže,
světtež vy světla nebeská,
osvěcujte srdce zemská:
Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

Osidla smrti překáží,
ó kyž libý blesk zaráží,
smrt vždy za pasem nosíme,
však osidel nevidíme:
Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

Ouzká cesta jest do nebe,
jak tam vejdem bez tebe?
V temnostech můžem zblouditi,
rač nás bleskem osvítiti:
Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

'Tobět' my tělo dáváme,
srdce, duši, vše což máme,
obměkčuj co zatvrzené,
posilňuj to, co zemdlené:
Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

Však sluněčko led rozpouští
zahřívaje i na poušti,
měsíček ten vláhu dává,
když libá rosička padá:
Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

Vzejdiž ó jasné slunéčko,
zahřivej hříšné srdéčko,
měsíčku, propujč rosičky,
ať slzí naše očičky:

Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

Neb když ta vláha přichází,
slunečnou horkost zaráží,
činí nám soudce přísného
na soudu milostivého:

Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

Sepnem tedy naše ruce,
ať slunce nepalí prudce,
nýbrž mile osvěcuje,
nebeskou slávu daruje:

Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

Na kolena, ó hříšníci,
padněte malí, velicí,
hřichy naše vyznávejme,
Kristu, Marii čest vzdejme:

Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

At' nás nezže věčný plamen,
uchovej nás Kriste amen.

At' neděsí světa moře,
odejmi Maria hoře:

Ó Ježíši, Synáčku Boží,
slunces věčné slávy,
ó Maria, ó naše zboží,
ty jsi měsíc pravý.

Duchovní Recipe

1676

P Í S E Ň T Ř E T Í

JESUS MARIA. Dvě olivy a dva svícnové domu Božího, které jako jasně svítící hromnice v půtce smrti věrně sílí a k oné nebeské odplatě vyprovází.

1676

Člověk na svět narozen
jako kvítek vychází,
jeden špatný větříček
snadně jeho zarazí:
krása, síla, spanilost
jako listí opadne,
prve než se naděje
co polní lístek zvadne.

Sotva živ být počíná
a již se k smrti blíží,
ó kyž aspoň častěji
k svému konci prohlíží:

neb na tom okamžení
dlouhá věčnost záleží,
běda, kdož v nepravostech
celoživotně vězí.

Myslemež, ó křesťané,
máry státi před námi,
prv než se nadějeme
uvrhnou nás do jámy:
tam budou hospodařit
červy, žáby a hadi,
našim se tělem sytit
té krmi jsouce rádi.

Hromnice se hotoví,
proč se nemocným dává?
by mohla být poznaná
křesťanská víra pravá:
ach hromnice spanilá,
Kristus Ježíš, Maria,
kyž je duše oblíbíš,
bys věčně živa byla.

Maria a Pán Ježíš
tyť se k tobě přiblíží,
snad mocí jich nevidíš,
ó kyž se duše vzhlíží:
v světle jich poblouditi
na věky věkův nelze,
hled' se těch svěc chopiti,
v pravdě neučiníš zle.

V ratolest se promění,
v olivové větvičky,
ouzkost tvou v radost změni

pokoj nalezneš vždycky:
pod ochranou Marie
pod ochranou Ježíše
usneš velmi pokojně
a odpočineš tiše.

Jesu s Máří Matkou tvou
tělo s duší poroučím,
nechci s marností světskou
nic míti, s ní se loučím:
mé světlo, mé spasení
osvět' cestu věčnosti,
bych u věčném pokoji
chválil tě na výsosti.

Se vším se odevzdávám
vaší mocné pravici,
raďte mne přichrániti,
ať nejsem na levici:
nýbrž jako ovčička
následuji Beránka
tam, kdež bydlí Pán Ježíš,
Maria Boží Matka.

Duchovní Recipe

1676

PÍSEŇ O UKŘIŽOVANÉM

1690

Vonný kvítku, růžičko má,
přelíbezná zahrádko má,

kde travička, kde tvá líčka,
ztratila se krása všecka.

Kde jsou liliové lice,
ach uplvané velice,
růžové rtové zčernaly,
když tebe přes ústa prali.

Ó spanilá rozmaryno,
třicet tři let tobě bylo
a hle, v tom nejlepším květu
odpuštění dal jsi světu.

Ó narcysule spanilý,
miláčku červený bílý,
již se loučíš, svět necháváš,
Otcí duši odevzdáváš.

Kmene vinný, ó Jezu můj,
jak opuchlý obličej tvůj,
uplvaný, zkrvavený,
flusy, krví zohavený.

Zdaliž ovotce sbírají,
když vlasy z hlavy trhají,
ach ovotce, ach ovotce
Syn jest nebeského Otce.

Strom jest, ach strom velmi libý,
padá listíčko spanilý,
které nezná listopadu,
poddáno je tomu pádu.

Dvě perličky, dvě hvězdičky,
zlatem třpytící očičky,

ach zčernaly, ach zsinaly,
podivnou proměnu vzaly.

K čemu je trní na hlavě
proniklo do mozku právě,
hlava, stolice moudrosti,
bez růže má trní dosti.

Ruce, stromové větvičky,
zčernaly i ty prstíčky
od provazu, od vázání,
nyní jsou hřeby prokláni.

Nýbrž stromu kořenové
probité jsou nohy obé,
k srdci otevřena brána,
kopím učiněna rána.

Roztáh ruce k objímání,
hlavu sklonil k milování,
dal si otevřít srdce,
abych já nezhybnul více.

Zde mne přijmi, zde mne schovej,
d'áblu osočiti nedej,
on zamiloval temnosti,
nechť v nich bydlí na věčnosti.

Strom života

1690

OKRUH EPIGONŮ
DRUHÉ POLOVINY VĚKU
SEDMNÁCTÉHO

MICHAL VOJTĚCH KRUZYUS Z KRAUZENBERKU

ANONYM JESUITSKÝ

VÁCLAV SVOREC

JAN VÁCLAV DVOŘÁK

MICHAL VOJTĚCH KRUYUS

Z KRAUZENBERKU

O ROZKOŠI RAJSKÉ

1672

Kteráž se nalézá v duši tehďáz, když člověk skrze pohnutí a nabádání milosti boží s pilným přemejšlením cvičí se v ctnostech svatých, a mezi nimi jakožto vonným kvítím se prochází, jednak s tou, jednak s jinou se obírajíce. Odkudž se děje, že podle času a příležitosti z těch, jenž sobě tehďáz nejužitečnější poznává, jako kvítky jeden po druhém trhá, z nichž kytku a věnec uvije, a potom Velebné Svátosti Oltární v kapli srdce svého ochotně obětuje. Poněvadž pak v prvním dílu učiněna jest dosti obšírná zmínka o věčnosti rajske, pročez náleželo, abychom tu zelenost rozkošného duchovního ráje těmito následujícími kvítky okrášlili.

Na světě všecko míji,
ale ctnost tať věčně nemizi:
tať sama slávu věčnou
jak v nebi tak zde čini.

První kvítek jest *anemone*,
vznamenává víru svatou,
jest velmi utěšená růžička o sedmi listkách,
kterěz sedm darův Ducha Svatého pěkně navrhuji.
Druhý kvítek jest *bílá růže*,
vznamenává naději.
Třetí kvítek jest *holandská růže*,
vznamenává lásku.

Čtvrtý kvítek jest *žlutý kosatec*.

vyznamenává čistotu.

Pátý kvítek jest *lavendula*,

jenž silně voní, vyznamenává chudobu.

Šestý kvítek jest *helenium* nebo *voman*,

ten květ jest zlaté barvy,

podobí se svatému poslušenství.

Sedmý kvítek jest na malém strůmku,

jemuž říkají *myrtus*,

ten květ jest pěkný bílý

a rozkošného povonění.

Osmý květ jest *mandlový*,

kvete od začátku jara až do skonání února,

jest šarlatové barvy,

ovoce s růžovou vodou rozetřené

a na židoviny položené zahání bolest hlavy,

tento kvítek vyznamenává ctnost svatého pokoje.

Devátý kvítek jest *růžička slézová*,

o kteréžto bylině píše Plinius,

že kdo každého rána přijal by něco syropu.

z toho květu připraveného,

mohl by toho dne před každou nemocí osvobozen býti.

vyznamenává duchovní sílu.

Desátý kvítek jest *bazalyka*,

podobí se onomu krásnému květu,

jemuž tisícná krása, aneb *flor amor* říkají,

a poněvadž bazalika libeznou vůni vydává.

sázívá se obyčejně před okna,

aby všechněm na očích byla,

tento kvítek vyznamenává modlitbu svatou.

Jedenáctý kvítek jest *černé koření*,

jináč *svatého Ducha koření*,

lístky jsou žlutě zelený,

když taková bylina se ztluče

a prášek do starých ran sypá,

- tehdy je vyčišťuje a předivně hojí,
vyznamenává půst svatý.
- Dvanáctý kvítek jest byliny *aloe*
a ten jest pěkné tělné barvy,
vyznamenává trpělivost.
- Třináctý kvítek jest *majoránky*,
vyznamenává mrtvení těla.
- Čtrnáctý kvítek jest *fiala*,
znamená stud.
- Patnáctý kvítek jest *bílá bukvice*,
vyznamenává tichost.
- Šestnáctý kvítek jest *přímětnýho koření*,
vyznamenává bázeň boží.
- Sedmnáctý kvítek jest *zahradního máku*,
vyznamenává pobožnost.
- Osmnáctý kvítek jest *flor amor*,
to jest květ milosti,
vyznamenává mlčení.
- Devatenáctý kvítek jest onoho rozkošného strůmku
šarlatových jahůdek,
latinsky se jmenuje *Granum tinctorium*,
znamená spravedlnost.
- Dvacátý kvítek jest *bilé lilium*,
vyznamenává opatrnost.
- Dvacátý první kvítek jest *volovec*,
žlutě kvetoucí,
vyznamenává duchovní radost.
- Dvamecítmý kvítek jest: *den a noc*,
vyznamenává milosrdenství.
- Třimecítmý kvítek jest *karafilát*,
vyznamenává pravdu.
- Čtyrmecítmý kvítek jest *Lilium konvallium*,
vyznamenává vděčnost.
- Pěťmecítmý kvítek jest *melisovej*,
vyznamenává potupu světa.

Šestmecitný kvítek jest *rozmarynový*,
vyznamenává setrvání v dobrém.

Slavný a Bohu milý národe český! Od dávního času přemejšleje, kterak bych těm, ježto spasení býti a věčného blahoslavenství požívati žádají, nějaký podnět a upřímné ponuknutí, jakožto mým nejmilejším krajanům na Valetě, poněvadž již před dveřmi věčnosti stojím, učiniti mohl: posledně ustanovil jsem se na tom, aby co nejkratčeji o neskončené věčnosti jakéž takéž ponavržení a k budoucím věcem ponuknutí na papír uvedeno a vytištěno bylo, odkudžby bez nesnáze rozhorlený čtenář mezi rozličné svaté ctnosti, jako do rozkošného ráje, po vůni kvetoucího kvítí vjíti a tu z rozličných barev kytku aneb raději věnec sobě uvíti a pod ním okrášlený do nebe k Spasiteli svému se přiblížiti mohl. Z té příčiny shledal jsem dvacet šest ctností svatých, z nichž jedna každá pod titulem rozkvetlého kvítka před oči se namítá. A mám tu důvěrnou naději, že nejen samým sprostným a pracovitým lidem, kteříž po ustání odpočinutí v nebi hledají, ale i jinším, jimž čas a příležitost do rukou běží, tato duchovní práce líbiti se bude. Takže skrze milost boží v pilném těch věcí rozmejšlení mnohého potěšení zde v tomto plačtivém oudolí zakusí, a po vyjití z této smrtedlnosti to vše pravdivěji v království božím shledají. Mezitím pak upřímné toto mínění mé na modlitbách svých připomínati a po smrti mé za duši mou orodovati nepominou.

Přijmiž dar ten Čechu vděčně,
za mne se modli srdečně.

Horlivé předložení

1672

ANONYM JESUITSKÝ
LOUČENÍ UMÍRAJÍCÍHO

1676

Mějte se dobře lucerny
paláce nebeského:
zlaté slunéčko, stříbrný
měsíčku, bratře jeho.
Pomijí den,
nastává sen,
 jejž musím dlouho spáti,
 až zazvučí
 a poručí
 anjelská trouba vstáti.

Mějte se dobře hvězdičky,
které v noci svítíte,
a jako drahé perličky
na nebi se třpítíte:
svěťte kupcům,
světa bludcům
 na tom moři plínoucím:
 jáť jsem doploul
 a již připloul
 lodí k břehům žádoucím.

Mějte se dobře štěpnice
s červenými jablíčky:
a vy převonné květnice
s všelikými kvítky:
o hrdličky
samotničky,

již mi víc necukrůjte:
slavičkové,
stehličkové
od zpívání pauzujte.

Žehnání se s vámi živlové,
a s vším, co se v vás plodí,
buď že v krajině vodové
aneb nad ní se rodí,
s rovinami,
hlubinami,
se všelikou výsostí,
všecko jmění.
co Bůh není,
mrzí mne, jdu, mám dosti.

Ukrutná smrt ke mně kráčí
s ohnivými střelami:
kopím proti mně zatáčí,
zahubit chce ránami.
Požehnám svět,
zvadnu co květ,
co sklo musím puknouti:
bych dal zlato,
perly nad to,
ach, nedá sebou hnouti.

O čtyřech posledních věcech člověka

1676

DIVADLO RAJSKÉHO MĚSTA

1676

Ach Bože, jaké divadlo
ta vlast očím zjevuje?
na srdce lidské nepadlo,
co se tu vyskytuje:
dvanácte bran
z dvanácti stran
perlových praví býti:
zdi, ulice,
rynk, skřídlice
od zlata jen se třpytí.

Není v tom městě žádného
slunce, hvězd ni měsíce:
Beránek jest světlo jeho
a nejjasnější svíce,
neprší tam,
nesněží tam,
nehřímá, ni nemrzne:
žádný vichr
ani vítr
v tom tichu nezavrzne.

Na trůnu smaragdýnovým
Trojice svatá sedí:
na niž okem vždy hotovým
měšťané všichni hledí:
cherubíni,
serafíni
svatý, svatý zpívají,
archanjelé

a anjelé
na loutny, harfy hraji.

Jan Křtitel, předchůdce Páně,
jenž bydlival na poušti,
má sesli po levé straně
v pomorančové houšti,
místo žině
v karmazině
nad krále se honosí:
a tu hlavu,
proti právu
s'atou, pod věncem nosí.

Když určitý čas přichází
za stolem k hodování,
tu se hned všickni zasází
dle zásluh a nadání,
Syn pak boží
sám jim slouží,
kmentem v bok přepásaný:
píte, jezte,
moji hosté,
napomíná pozvaný.

Když se dost narozprávěli,
vstávají od tabule,
jdou na procházky veselé,
každý podle své vůle,
díl na kvítí
k věnců viti,
díl do zahrad kořených,
díl k štěpnicím,
díl k studnicím,
díl do hájů zelených.

Rekraci ta když pomine,
jdou všichni do svých domů,
jdouce však mimo, nemine
žádný života stromu:
by jednoho
aspoň z toho
neutrhl si jablíčka,
tím ovotcem
proti mocem
smrti sílí srdýčka.

Tak činí vždy bez přestání
a ještě mnohem více:
není v rozkošech ustání,
ač jest jich na tisíce,
jdou z radosti
do radosti,
z rozkoše rozkoš plyne,
sto jich smyslí
Bůh v své mysli,
dřív než jedna pomine.

Chceš-li taky, ó člověče,
těch lahůdek koštovat?
živ býti v nebi bez péče
a na věky kralovat?
povímť cosi,
znamenej si
pilně mé naučení:
tato má řeč
jistá je věc,
není v ní omylení.

O čtyřech posledních věcech člověka 1676

VÍMŤ JÁ JEDEN STROMEČEK

1681

Vímť já jeden stromeček,
jest krásná oliva,
na kteréžto slaviček
velmi sladce zpívá.
Ach, kdybych mohl vždy seděti
pod tím stromem a slyšeti
hlas toho slavička.

Ratolesti toho stromu
vždy se zelenají,
široce na každou stranu
větve rozkládají.
Dvanácte vrchů ten strom má,
na kterémž slaviček sedá,
hlas libý vydává.

Ten slaviček nejkrásnější,
o kterémž já zpívám,
jest Krystus Pán nejmilejší,
jehožto hlas slyšet žádám,
neb jeho hlas a řeč libá
po všem světě se rozlívá,
až srdce proniká.

Hlas ten jednou jsem uslyšel,
když jsem v lese bloudil,
v tom jsem k té olivě přišel,
pod ni se posadil.

I počal jsem poslouchati,
ten zpěv v srdci rozjímati,
ním jsem se potěšil.

A když duše má dřímala,
jsouci unavena,
rychle se jest probudila
hlasem Krista Pána,
když slyšela hlas slavička,
slova božího Synáčka,
sladkost ucítla.

Ó jaké já mám užitky
z mého poslouchání,
nebo krásnější muziky
na tom světě není.
Tak mi se ten hlas zalíbil,
že bych pro něj trpět volil
rozličné zármutky.

Nic jiného na tom světě
nežádá duše má,
ve dne v noci, v zimě v létě
zalíbení své má
v hlasu slavička pravého,
Jezu Krista Pána mého,
krále nebeského.

O půlnoci já nezaspím,
s Nikodémem půjdu,
Pána Krista bedlivě s ním
poslouchati budu,
slaviček ten obyčej má,
že o půlnoci zazpívá
veselou písničku.

A s svatým Petrem přede dnem
já vystoupím z lodi,
než se maličko ohlédnem,
Pán po vodě chodí,
podává nám pravé ruky,
nebojme se utonutí,
Pán nás vysvobodí.

Vstanu ráno za svítání,
s Marijí pospíším,
zdali slavička zpívání
u hrobu uslyším.
Nesa v srdci svém novou mast,
modlitbu svou chci před něj klást,
najdu jej tam, smýšlím.

Půjdu s kananejskou ženou,
když slunce vychází,
budu volat myslí věrnou,
Pán se již ohlíží,
hotový jest mne slyšeti,
v mém zármutku potěšiti
mne sobě nestíží.

S Samaritánkou v poledne
půjdu poslouchati,
u studnice Jakubové
tam slyším zpívati
tož slavička nebeského,
Jezu Krista Pána mého,
což mám víc žádati.

Také v nešporní hodinu
s lotrem se obrátím
k Kristu Pánu Hospodinu,

milosti neztratím.

Tu uslyším přelibý hlas:
jistotně budeš se mnou dnes
v ráji se těšiti.

K večeru půjdu s Jozefem,
slunce se sklonívá,
tuť jest všečen svět zarmoucen,
slaviček nezpívá.

Zatím musím oplakati,
smrti Krista litovati,
slz duše vylévá.

Večer půjdu do městečka
Emaus řečeného,
neb mne táhne mysl všecka
jít z světa bídného.

Ej tu celou naději mám,
že na té cestě uhlídám
zase Pána mého.

A když na hospodu půjdu,
abych odpočíval,
za to Pána prosit budu,
aby se mnou zůstal.

A když pak maličko pospím,
k hlasu slavička procítím
v den soudný, jist jsem tím.

Ach, zpívej, zpívej slavičku,
přivolej mne k sobě,
probud' ospalou dušičku,
ať touží po tobě.

Ó Pane Kriste Ježíši

v hodinu mou poslednější
necht' mi tvůj hlas zazní!

Svorcův kancionál

1681

JAN VÁCLAV DVOŘÁK

HODINKY SVATÉHO LIBORYA

1696

Ó drahý kamene z nebe,
zdráv buď, Libory svatý,
kraj cenomanský od tebe
slaví zdraví přijatý.

Křišťále jasný čistoty,
zdráv buď, Libory svatý,
spůsob v ouřadě podstaty,
buď příklad z tebe vzatý.

Dyamante se stkvějící,
zdráv buď, Libory svatý,
silnils ve víře slepnoucí,
osvěcuješ mrakoty.

Smaragde velké naděje,
zdráv buď, Libory svatý,
tu k tobě mnohý mívaje,
nabývali své ztráty.

Rubíne lásky hořící,
zdráv buď, Libory svatý,
poznali tě stonající
skrz neduh z sebe sňatý.

Safiru krásy nebeské,
zdráv buď, Libory svatý,
mnohés od moci d'ábelské
zbavils i od slepoty.

Perlo přepěkná z východu,
zdráv buď, Libory svatý,
posilo zemdlených oudů
a všeliké chromoty.

Zlatý prsten svatého Liborya

1696

POZNÁMKA

ZROZENÍ BAROKOVÉHO BÁSNÍKA je první pokus o soustavný přehled slovesného materiálu, tvořícího literaturu českého baroka. Chronologické utřídění textů podává vývojový obraz literárního tvoření a umožňuje po prvé učiniti si jasnější názor o povaze poesie sedmnáctého věku, nejméně známé ze všech období literárně historických. Antologie přináší ukázky materiálu literatury dnes již těžce přístupné, namnoze i nedostupné, a chce zajistiti program studia památek této epochy. Tímto zaměřením stává se tato antologie dílem *základním*, z něhož bude další badání vycházeti, aby je látkově rozhojnilo a doplnilo, aby jednotlivé skupiny přesněji odlišilo a odstínilo, aby v textech vysledovalo povahu slovesné estetiky baroka. Odtud posléze vyjde i průkopnický pokus o první soustavné dějiny literatury barokové, které bez takovéto přehledky textů byly dosud nemožné.

Antologie sleduje cíle literárně vědecké, nechce býti pouze výběrem ukázek jen a jen uměleckých. Snaží se podati texty charakteristické, ukázati jak veršovaná poesie byla doprovázena i prózou povahy praktické, pokud ona vytvářela v češtině slovník a fraseologii různých oborů lidské činnosti, jichž bylo básníky vděčně použito. Při rozsáhlosti barokové literatury musilo býti k organické výstavbě slovesné budovy použito pouze jednoho motivického živlu, který ze všech nejbohatěji prosycuje celou tvorbu, a při tom zároveň umožňuje podati přehled básnických útvarů v celé jejich bohatosti. Takovou studnicí motiviky i metaforiky byla barokovému básníku *příroda*, takže výběr přírodní lyriky opravdu umožňuje podati sytý obraz celého tvoření. Skutečnost prokazuje, jak přírodní motivikou uměli básníci baroka promítnouti i náměty eschatologické, veškeré náměty církevního roku, prvky eucharistické i mariologické, epiku legendární, historickou i dramatickou, poesii milostnou a rodinnou, živly výtvarnické, hudební i estetické, plody múzy umělé i lidové.

Úkolem knihy je podati přesnou představu pozvolného rození a konečného zrození českého básníka barokového. Bylo proto nutno do antologie zabrati i ona desítiletí šestnáctého věku, která dotvářela epochu humanistickou, z níž se barok vyvíjel. Vedle českobratrských a utrakvistických osobností objevovali se již také spisovatelé katoličtí, které pokládáme za předchůdce baroka protireformačního, všem byla však společnou ještě poetika a stylistika humanistická, zejména blahoslavovská, z níž teprve povlnným přerováním rodila se slovesná estetika baroka. Výrazně ukazuje v této jitřní době společný zdroj inspirace především mohutná poesie starozákonní i evangelijní, jejíž překlady utrakvistické i českobratrské jsou skvostem české básnické řeči. Na vybraných textech lze pozorovati růst nového básnictví pohumanistického, barokového, odlišujícího se zprvu pouze motivikou od poesie humanistické, aby stále zjevněji a nápadněji vytvářelo i odlišnou metaforiku, toto stěžejní dělidlo různých vývojových období. Ve chvíli, kdy tato nová metaforika dozrála v uměleckých výtvorech, skončilo také zrození barokového básníka. Proto bylo nutno ukončiti přehled vývoje osobnostmi, které pokládáme za první ryzí typy barokovosti, především Michnou a Bridelem, Kadlinským a Dlouhoveským z katolíků, a Komenským z okrsků nekatolických.

Druhý svazek této antologie přírodní lyriky českého baroka zachytí vývoj barokového básníka od jeho mužného vyžívání až do jeho tvořivého zániku. Povaha této slovesné tvorby je v druhém svazku vyjádřena již jeho názvem **DOZRÁNÍ BAROKOVÉHO BÁSNÍKA**. V tomto druhém období, lišícím se od prvního, poznáme, jak katolický barok ovládnut a řízen jest jesuitským kancionálem Šteyerovým, který se od svého vzniku v roce 1683 dočkal v průběhu skoro celého jednoho století šesti vydání, což je zjev u kancionálů barokových výjimečný.

Poslední vydání Šteyerovo vyšlo ještě v roce 1764, tedy v době osvícenské. Až dosud nikdo si nepovšiml důležité skutečnosti, že touto edicí podává český lyrický barok, bez znatelného přetržení písňové tradice, ruku rodící se romantické poesii obrozenské. Celá bohatá katolická literatura kancionálová, vydaná Holanem, Rosenmüllerem, Koniášem, Božanem, Paroubkem a jinými, soustřeďuje se kolem sborníku Šteyerova, jako kolem svého přirozeného ohniska. Na růstu počtu písní v různých vydáních samého Šteyera, na nových skladbách ostatních jmenovaných kancionálů, lze pěkně vysledovati vývoj barokové lyriky katolické v době mužného vyzrávání i úpadku.

Obdobně rozvíjí se v této době i nekatolická poesie. Úlohu katolického kancionálu Šteyerova přejímá u protestantů Třanovského Cithara Sanctorum, která od roku 1636 vycházela v nových a nových, stále novými skladbami rozhojňovaných vydáních až do konce barokového období. Odlišila se však od Šteyera tím, že omlazena novou tvorbou písňovou pokračovala ve vycházení až do dnešní doby, počítajíc již na sklonku století devatenáctého přes sedmdesát vydání. Dlužno připomenouti, že tyto po-barokové edice náleží již zcela literatuře slovenské a vymykají se tedy našemu vyšetřování poměrů v literatuře české. Tímto zásahem živlů protestantských, jakoby znovuzrozených ovlivňováním poetiky katolického baroku, odlišuje se druhé období znatelně od prvního, které se ani v přínosu Komenského nezhostilo vlivů humanistické poetiky.

Jiným odlišujícím rysem druhého období je převaha prózy homiletické, básnicky stylisované, nad produkcí veršovou. Jsou to zejména svatojanská kázání kanonisační, v nichž učený biblista a bohovědec soutěží s básníkem. Také bohatá literatura asketická, hojné litanie, meditace, kontemplace, hodinky k různým kultům a nesčetné modlitby nahrazují zhusta poesii veršovanou. Pak sem spadá

prudký vzestup tvorby lidové, pouťové a jarmareční, zachycené literaturou špaličkovou. V tom všem zračí se dozrání baroka literárního a tím je také odůvodněno rozdělení látky do dvou samostatných svazků.

Druhý svazek ukončen bude také obsáhlou vědeckou studií, četnými poznámkami biografickými a bibliografickými k jednotlivým ukázkám, jakož i přehledem dosavadní literatury předmětu. V nich budou zodpověděny všechny otázky, které se čtenáři namanou, vysvětleny zdánlivé záhady a uklidněny pochybnosti ať jakékoliv povahy. Také literární kritiku při posuzování díla odkazují na tento druhý svazek, ukončující definitivně tuto rozlehlou základní práci.

VILÉM BITNAR.

OBSAH KNIHY

ÚVODNÍ SLOVO

Sdružení přátel baroka

7

LITERÁRNÍ OKRUH PADESÁTÝCH LET ŠESTNÁCTÉHO STOLETÍ

11

Václav Hájek z Libočan 11, 13. Jiří Melantrich Rožďalovský 39. Ziga Puchovský z Puchova 15. Tomáš Rešel Hradecký 17, 19. Tomáš Bavorovský 23. Jan Akron Albín Vrchbelský 25, 26, 28, 29, 30. Sixt z Ottersdorfa 31. Pavel Vorličný Aquilinas 33. Martin Michalec 35. Jan Černý Jevičský 37.

JIRÍ MELANTRICH ROŽĎALOVSKÝ Z AVENTÝNA

41

Biblií Česká Melantriška 1549 41, 43. Biblií Česká Melantriška 1557 45, 47. - Kniha užitečná i kratochvilná 1578 50, 52.

JAN BLAHOSLAV

59

Spis o zraku 1550 59. Musica 1560 61. - Šamotulský kancionál 1561 62, 64, 66, 70. - Nový zákon 1564 78, 80, 81, 85, 88, 91, 93, 97. Vady kazatelův 1571 97. Grammatika česká 1571 99.

LITERÁRNÍ OKRUH ŠEDESÁTÝCH LET ŠESTNÁCTÉHO STOLETÍ

103

Jan Blahoslav 59. Bratr Volf 103, 105. Tadeáš Hájek z Hájku 107, 108. Oldřich Prefát z Vlkanova 110. Jan Táborský z Klokotské Hory 112, 115.

LITERÁRNÍ OKRUH SEDMDESÁTÝCH LET VĚKU ŠEST- NÁCTÉHO

119

Bavor Rodovský z Hustiřan 119. David Krinit z Hlavačova 121. Jan Mirotický 122. Bratr Izaiáš Cibulka 123.

BRATR IZAIÁŠ CIBULKA A JEHO OKRUH

125

Mikuláš Albrecht z Kaménka. Lukáš Helic. Jan Eneas Boleslavský. Pavel Jesen. Jiří Streyc. Jan Kapita. Jan Efraim 125, 129, 131, 133, 134, 136, 137, 139, 141, 143, 145, 146.

LITERÁRNÍ OKRUH OSMDESÁTÝCH LET VĚKU ŠEST- NÁCTÉHO

151

Šimon Lomnický z Budče 159. Tomáš Jordán z Klausenburku 151. Jiří Streyc 181. - Václav Dobřenský z Černého Mostu

153. Adam Huber z Rysenpachu 154, 154. Jan Brtvín z Ploškovic 156. Adam Černý z Vinoře 157.
- ŠIMON LOMNICKÝ Z BUDČE** 161
- Písně nové 1580 161, 167. Komedy o radostném vzkříšení 1586 169. Kupidova střela 1590 170. Filosofský život 1591 171. Písně nové historické 1595 172. Epithalamium 1602 175, 175. Epithalamium 1612 176, 180.
- JIRÍ STREYC** 183
- Žaltář Kralické biblí 1582 183, 184, 185, 187, 189. Žalmy Svátého Davida 1587 193, 198, 200.
- JAN ENEAS BOLESLAVSKÝ A JEHO OKRUH** 203
- Mikuláš Albrecht z Kaménka. Pavel Jesen. Jan Kapita. Jan Efraim. Jan Němčanský 203, 205, 207, 209, 211, 213, 216.
- LITERÁRNÍ OKRUH DEVADESÁTÝCH LET VĚKU ŠESTNÁCTÉHO** 219
- Matouš Hozius 219. Jan Štelcar Želetavský z Želetavy 220. Jan Kocín z Kocínětu 222. Matyáš Gryl z Grylova 224. Jakub Meduna Krtský 230. Václav Vratislav z Mitrovic 231, 231.
- JAN ROZENPLUT ZE ŠVARCENPACHU A JEHO BÁSNICKÝ OKRUH** 235
- Kancionál 1601 235, 240, 241.
- LITERÁRNÍ OKRUH PRVNÍHO DVACÍTILETÍ VĚKU SEDMÁNÁCTÉHO** 247
- Jakub Menšík z Menštejna 247. Bartoloměj Paprocký z Hlohol 250, 250, 251, 252, 253. - Karel z Žerotína 255. Kryštof Harant z Polžic 257. Fridrich purkrabě z Donína 260, 261. Šimon Valecius 264. Jan z Proseče 265. Samuel Adam z Veleslavína 266. Matouš Konečný 269, 270. Vojtěch Šebestián Berlička z Chmelče 273. Jiří Svěchin z Paumberka 276.
- LITERÁRNÍ OKRUH DVACÁTÝCH LET POBĚLOHORSKÝCH** 279
- Jiří Hlohovský 279, 280, 281. Samuel Greifenfels z Pilzen-

- burka 284, 285, 286, 291, 293. Nikodém Vostarek z Vace-
tína 297. Mikuláš Dačický z Heslova 298. Jan Amos Ko-
menský 301.
- JAN AMOS KOMENSKÝ** 303
Časoměrné překlady žalmů 1626 303. Hlubina bezpečnosti
1633 304, 305, 306. - Písňe některé nábožné 1640 308. - Kan-
cyonál 1659 311, 313. Labyrint světa 1663 331.
- LITERÁRNÍ OKRUH OBDOBÍ PŘEDMICHNOVSKÉHO** 337
Julius Šlik hrabě z Pasaunu 337. Lidový Anonym Svato-
martinský 338. Jan Chrysostom 341. Jan Karel Černín
z Chudenic 342. Jiří Ferus Plachý 343. Jiří Šípař 344, 345.
Zikmund Petr Feferius 346. František Rozdražovský hrabě
z Rozdražova 347, 350. Tištínský kantor 351. - Adam Michna
z Otradovic 355.
- ADAM MICHNA Z OTRADOVIC** 357
Česká Mariánská Muzyka 1647 357, 359, 360, 362, 364, 367,
369, 370, 372, 376. Loutna Česká 1653 378, 379. Svato-
roční Muzyka 1661 382, 384, 386, 387, 389, 391, 393, 396,
398, 401, 403, 405, 407, 408, 410, 413.
- LITERÁRNÍ OKRUH PADESÁTÝCH LET SEDMNÁCTÉHO**
STOLETÍ 417
Václav Rosa 417, 419, 424. Petr Benický z Turce 428, 428,
429. - Jiří Konstanc 430, 430, 432, 433. Fridrich Bridel 435.
- FRIDRICH BRIDEL** 437
Život Svatého Ivana 1657 437, 443, 447. - Jesličky 1658 453,
456, 458, 459, 460, 463, 467, 469. Křesťanské učení veršemi
vyložené 1681 471, 472, 477.
- FELIX KADLINSKÝ** 481
Zdoroslaviček 1665 481, 484, 490, 493, 496, 499, 506, 511,
514, 517, 520, 524, 526, 528, 530, 532, 537, 542, 546.
- JAN IGNÁC DLOUHOVSKÝ Z DLOUHÉ VSI** 549
Požehnané Pole 1670 549, 551, 555, 557, 561. - Zdoroslaviček
1671 562, 564, 565, 567, 570, 572, 574, 577, 580. Hrdlička
Staroboleslavská 1673 582. Duchovní Recipe 1676 585, 588.
Strom života 1690 590.

OKRUH EPIGONŮ DRUHÉ POLOVINY VĚKU SEDM- NÁCTÉHO	595
Michal Vojtěch Kruzyus z Krauzenberku 595. Anonym je- suitský 599, 601. - Václav Svorec 604. - Jan Václav Dvořák 609.	
POZNÁMKA	
autorova k Zrození barokového básníka	611
OBSAH KNIHY	
Zrození barokového básníka	617

ZROZENÍ BAROKOVÉHO BÁSNÍKA
ANTOLOGII PŘÍRODNÍ LYRIKY ČESKÉHO BA-
ROKA SESTAVIL A POZNÁMKAMI DOPROVO-
DIL VILÉM BITNAR. GRAFICKY UPRAVIL
ANTONÍN MACHOUREK. VYTISKLY Č. A. T. -
ČESKOMORAVSKÉ AKCIOVÉ TISKAŘSKÉ A
VYDAVATELSKÉ PODNIKY NA NOV MĚSTĚ
PRAŽSKÉM PÍSMEM AMERICKÝ MEDIEVAL.
K VÁNOCŮM LÉTA PÁNĚ 1940 VYDALA EDICE
JITRO JAKO ČTVRTÝ SVAZEK DRUHÉ ŘADY
KNIHOVNY POD ZÁŠTITOU PRAŽSKÉHO
SDRUŽENÍ PŘÁTEL BAROKA.

JITRO

časopis katolických studentů středoškolských, jest časopis, který může číst s užitkem každý vzdělaný člověk. ● Jeho stránky jsou naplněny mladistvou životností a řady mladých lidí spolupracují o jeho úrovni literární i výtvarné. V každém čísle jsou kromě básní a próz z oboru krásné tvorby také stati filosofické, náboženské, literární, historické i z ostatních oborů tvoření lidského ducha. Výtvarné příspěvky studentů jsou rovnoměrně prokládány dobrými reprodukcemi autorů starých a slavných. *JITRO je časopis také pro Vás. Objednejte si je v administraci:*

PRAHA II, VORŠILSKÁ UL. ČÍS